

SZABOLCS-SZATMÁR-BEREG MEGYE

ELŐKÉSZÍTŐ FÁZIS

SZABOLCS-SZATMÁR-BEREG MEGYE
TERÜLETRENDEZÉSI TERVÉNEK MÓDOSÍTÁSA

2019.

SZABOLCS-SZATMÁR-BEREG MEGYE TERÜLETRENDEZÉSI TERVÉNEK MÓDOSÍTÁSA

ELŐKÉSZÍTŐ FÁZIS

MEGRENDELŐ: Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Önkormányzat
4400 Nyíregyháza, Hősök tere 5.
Képviselője: **Seszták Oszkár** Közggyűlés elnöke

TERVEZŐ: Város-Teampannon Kft.
1053 Budapest, Veres Pálné u. 7.
Képviselője: **Koszorú Lajos** ügyvezető

VEZETŐ TERVEZŐK:

	Koszorú Lajos	Területrendező tervező TR 01-1346	Város-Teampannon Kft.
	Szántó Katalin	Területrendező tervező TR 01-2054	Város-Teampannon Kft.
	Tábori Attila	Területrendező tervező TR 01-0402	Város-Teampannon Kft.

TERVEZŐK:

	Polgár Judit	Szociológus	Üzenet Kft.
	Szekeres Petra	Településtervező	Város-Teampannon Kft.
	Móricz Anna	Tájépítész-mérnök TK 13-1323	egyéni vállalkozó
	Antal Richárd	gyakornok	Város-Teampannon Kft.

KÖZLEKEDÉS TERVEZŐK:

	Rhorer Ádám	Közlekedéstervező Tkö-01-3157	Közlekedés Kft.
	Orosz Ágnes	Közlekedéstervező	Közlekedés Kft.

TARTALOM

BEVEZETÉS	3
1. NAGYTÉRSÉGI ÖSSZEFÜGGÉSEK ÉS KÜLSŐ KAPCSOLATOK VIZSGÁLATA	4
1.1. TRENDEK - TRANSZEURÓPAI VÁROSHÁLÓZATOK	4
1.2. A KÁRPÁT-MEDENCE ÉS A MEGYE VÁROSHÁLÓZATI ÖSSZEFÜGGÉSEI	6
1.3. TRANSZEURÓPAI ZÖLDFOLYOSÓ HÁLÓZAT	10
1.4. VÁSÁRHELYI TERV TOVÁBBFEJLESZTÉSE	13
1.5. TELEPÜLÉSRRENDEZÉSI ESZKÖZÖK ÁTFOGÓ ELEMZÉSE	14
2. ELŐZMÉNYEK FELTÁRÁSA	17
2.1. A TISZA STRATÉGIA MEGALAPOZÁSA	17
2.2. SZABOLCS-SZATMÁR-BEREG MEGYEI TERÜLETFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓ	19
2.3. SZABOLCS-SZATMÁR-BEREG MEGYEI TERÜLETFEJLESZTÉSI TERV 2021-2027	23
3. TERMÉSZETI ÉS ÉPÍTETT KÖRNYEZET VIZSGÁLATA	25
3.1. TERMÉSZETI ADOTTSÁGOK, TERMÉSZETVÉDELEM	25
3.2. A TÁJ JELLEMZŐI, TÁJVÉDELEM	37
3.3. TERMŐFÖLD- ÉS TALAJVÉDELEM	44
3.4. VÍZVÉDELEM	47
3.5. ÉPÍTETT KÖRNYEZETI ÉS KULTURÁLIS ÖRÖKSÉGI ÉRTÉKEK	53
3.6. VILÁGÖRÖKSÉGI ÉS VILÁGÖRÖKSÉGI VÁROMÁNYOS ÉRTÉKEK	62
3.7. HONVÉDELEM	63
3.8. ÁSVÁNYI NYERSANYAG GAZDÁLKODÁS	64
3.9. HULLADÉKGAZDÁLKODÁS	65
3.10. TERMÉSZETI ÉS KÖRNYEZETI KOCKÁZATOK	66
3.11. ÉGHAJLATVÁLTOZÁS TERÜLETI VONATKOZÁSAI	73
4. A TÉRSÉGI TERÜLETFELHASZNÁLÁS VIZSGÁLATA A TÉRSÉGI TERÜLETFELHASZNÁLÁSI KATEGÓRIÁK FIGYELEMBEVÉTELÉVEL	77
4.1. TELEPÜLÉSRRENDSZER	77
4.2. MEZŐGAZDASÁG	83
4.3. ERDŐGAZDÁLKODÁS	84
4.4. VÍZGAZDÁLKODÁS	86
4.5. BEÉPÍTETT TERÜLETEK VÁLTOZÁSA	87
5. KÖZLEKEDÉS	88
5.1. A KÖZLEKEDÉSI HÁLÓZAT NAGYTÉRSÉGI KAPCSOLATAI	88
5.2. KÖZÚTI KAPCSOLATOK	88
5.3. VASÚTI KÖZLEKEDÉSI KAPCSOLATOK	92
5.4. TÉRSÉGI ÉS ORSZÁGOS JELENTŐSÉGŰ HATÁRÁTKELŐK	93
5.5. VÍZI KÖZLEKEDÉS	93
5.6. KERÉKPÁROS KÖZLEKEDÉS	94
5.7. LÉGI KÖZLEKEDÉS	95
5.8. ZÁHONY TÉRSÉGE – KÜLÖNLEGES GAZDASÁGI ÖVEZET	96
6. ENERGETIKA	97
6.1. VILLAMOSENERGIA	97
6.2. SZÉNHYDROGÉN VEZETÉKEK	99
6.3. MEGÚJULÓ ENERGIA	100
7. TÁRSADALOM	103
7.1. DEMOGRÁFIAI FOLYAMATOK	103
7.2. FOGLALKOZTATOTTSÁG, JÖVEDELMI SZINT, ISKOLAI VÉGZETTSÉG	106
8. GAZDASÁGI ADOTTSÁGOK VIZSGÁLATA	109
8.1. FŐBB GAZDASÁGI ÁGAZATOK	114
9. A TÁJ TERHELÉSÉNEK ÉS TERHELHETŐSÉGÉNEK MEGHATÁROZÁSA	123
10. A TERÜLETRENDEZÉSI TERV TERÜLETI HATÁSVIZSGÁLATÁNAK MEGKEZDÉSE	129
11. AZ EGYES TERVEK, ILLETVE PROGRAMOK KÖRNYEZETI VIZSGÁLATÁRÓL SZÓLÓ KORMÁNYRENDELET SZERINTI KÖRNYEZETI ÉRTÉKELÉS TEMATIKÁJÁNAK MEGHATÁROZÁSA, AZ ÉRTÉKELÉS MEGKEZDÉSE	130
12. MELLÉKLETEK	132

BEVEZETÉS

Szabolcs-Szatmár-Bereg Megye Önkormányzata 2018-ban elindította a megyei területrendezési terv első módosításának előkészítését, az akkor hatályos 2003. évi XXVI. törvény előírásai alapján. Azóta hatályba lépett a Magyarország és egyes kiemelt térségeinek területrendezési tervéről szóló 2018. évi CXXXIX. törvény (továbbiakban: MoTrT), mely új keretet adott a megyei területrendezési tervek elkészítésére, továbbá egyes országos és megyei övezetek lehatárolása és szabályozása külön miniszteri rendeletben kerül meghatározásra. A miniszteri rendelet a vizsgálatok adatgyűjtésének lezárultáig még nem került elfogadásra.

A megyei területrendezési terv elsősorban az országos és térségi szintű fejlesztési igényeket hivatott összehangolni oly módon, hogy azok térben összerendezettek, összeszervezettek legyenek, és amelyekhez a településrendezési eszközök készítése, vagy módosítása során a helyi fejlesztési igényeket hozzá kell igazítani. Fontos feladata ugyanakkor a megyei területrendezési tervnek, hogy a jogszabályok szabta keretek között térben összehangolja a települések egyedi fejlesztési igényeit, illetve a helyi és a térségi igényeket. Alapvető irányelv, hogy az OTrT-ben meghatározott védelmi célú illetve a térség dinamizálódását, felzárkózását segítő, kínálatot teremtő térszerkezeti elemek, a megyei adottságait figyelembe véve, megfelelő egyensúlyukkal segítsék a megye integrálódását az európai térbe.

A területi tervezést megalapozó jogszabály a területfejlesztésről és területrendezésről szóló 1996. évi XXI. törvény, melynek deklarált céljai a következők:

- 2. § a) az ország valamennyi térségében a területi kohézió erősítése, a társadalmi és gazdasági növekedés elősegítése, a fenntartható fejlődés feltételeinek megteremtése, az innováció térbeli terjedésének elősegítése, a társadalmi, gazdasági és környezeti céloknak megfelelő térbeli szerkezet kialakítása;*
- b) a főváros és a vidék, a városok és a községek, illetve a fejlett és az elmaradott térségek és települések közötti - az életkörülményekben, a gazdasági, a kulturális és az infrastrukturális feltételekben megnyilvánuló - jelentős különbségek mérséklése és a további válságterületek kialakulásának megakadályozása, társadalmi esélyegyenlőség biztosítása érdekében;*
- c) az ország térszerkezete, településrendszere harmonikus fejlődésének elősegítése;*
- d) a nemzeti és térségi identitástudat megtartása és erősítése.*

A megyei területrendezési terv készítése során meg kell felelni a területfejlesztési koncepció, a területfejlesztési program és a területrendezési terv tartalmi követelményeiről, valamint illeszkedésük, kidolgozásuk, egyeztetésük, elfogadásuk és közzétételük részletes szabályairól szóló 218/2009. (X. 6.) Kormányrendelet előírásainak is, mely az egyes munkarészekhez kapcsolódó részletes tartalmi elvárásokat, valamint az egyeztetés menetét határozza meg. Jelentős változás a korábbi szabályozáshoz képest, hogy a dokumentumok véleményeztetése digitális egyeztető felületen történik, mely jóval gyorsabbá teszi az egyeztetést, amely a postai megküldés idejével is rövidül, az amúgy is egy hónapra olvadt határidő mellett. A kiemelt térségi és megyei területrendezési tervek készítése során az országos, a kiemelt térségi és a megyei övezetek területi érintettségével kapcsolatosan állásfoglalásra jogosult államigazgatási szervek körének kijelöléséről szóló 38/2009. (II. 27.) kormányrendelet legfontosabb eleme az **adatszolgáltatásra jogosult szervek körének jogszabályban rögzített adatszolgáltatási kötelezettsége**, mely alapján meghatározhatók az országos és térségi övezetek.

További változás az eddigi szabályozáshoz képest, hogy 2017 júniusa óta **egyedileg meghatározott övezeteket is kijelölhet** a megye, területének természeti, épített környezeti és gazdasági adottságainak védelmére és fejlesztésére, a térszerkezet szervezésére, illetve a területfejlesztési koncepciók és programok végrehajtása érdekében. Korábban csak ajánlások és intézkedések keretén belül lehetett a megye sajátosságait figyelembe vevő „szabályokat” előírni, amelyeket rendeleti erő híján nem lehetett megkövetelni a településektől. Ezzel a változtatással az akadály elhárult. Az egyedileg meghatározott övezetek kijelölésének feltétele, hogy az övezetek:

- „a) szabályai a településfejlesztési koncepció, az integrált településfejlesztési stratégia, a településrendezési eszközök készítésére, a településrendezési eszközökben meghatározott területfelhasználási egységek kijelölésére, valamint az OTÉK-ban meghatározott, kereskedelmi, szolgáltató gazdasági területek építési használatának megengedett határértékeinél megengedőbb követelmények megállapításának lehetőségére vonatkozhatnak,
- b) nem lehetnek ellentétesek a megyét érintő országos és kiemelt térségi területrendezési tervekkel.”

A megyei területrendezési terv módosításának megalapozását a *Helyzetelemzés* elkészítése szolgálja, mely részben a hatályos terv helyzetelemzésére¹, annak aktualizálására és az államigazgatási szervek új adatszolgáltatására támaszkodik. A megye társadalmi helyzetének rövid bemutatását is tartalmazza jelen helyzetelemzés – bár a jogszabály kötelező tematikája ezt nem írja elő. A társadalomvizsgálat elengedhetetlen a megye teljes helyzetképének megismeréséhez.

1. NAGYTÉRSÉGI ÖSSZEFÜGGÉSEK ÉS KÜLSŐ KAPCSOLATOK VIZSGÁLATA

1.1. TRENDEK - TRANSZEURÓPAI VÁROSHÁLÓZATOK

Európában erősödnek a hálózatok, térség- és országhatárokon átnyúló városhálózati csomópontok alakulnak ki. Piaci folyamatok és főleg az Európán belüli mobilitás és migráció által generált folyamatról van szó, amelyre a transzeurópai, ún. TEN-T folyosók folyamatos építése (ezáltal a nagyvárosok és multimodális kapcsolataik fejlesztése) ráerősít. A hálózatosodás időben változó sebességű, sokirányú és sokrétegű több évszázados történet. A folyamat során egymással szorosabban vagy lazábban kooperáló, átfedő, állandó változásban lévő alrendszerek alakulnak ki, amelyek hol intézményesen-irányítottan (regionális kormányzás intézményei, mint például a regionális közlekedési szervezetek), hol pedig spontán, piaci szempontok alapján működnek és új konfliktusokat generálnak (lásd bevezető utakon keletkező dugók, fogyatkozó szabadterületek).

Az érintett nagyváros-térségek és többpólusú várossűrűsödések kiemelkedő befogadóképessége a koncentráció fokozódásának irányába hat. Ez **globális, európai és országos viszonylatban is ösztönzi a jelentős népességsűrűsödési pólusok kialakulását**, miközben **e pólusok hatókörén kívüli tereket a népességfogyás, a gazdasági potenciál, az eltartóképesség csökkenése** jellemzi. Az európai hálózatosodásnak, koncentrálódásnak és határokon átívelő kohézióknak ez a korábban nem látott mértéke egy **új egyensúly felé vezető útnak** tűnik, amellyel az európai településrendszer – a globalizálódó világban – stabilitását, sokdimenziós működését fenntarthatóan tudja biztosítani.

A **10 európai TEN-T folyosóból 4** érinti a Kárpát-medencét benne **a budapesti metropolisztérséget**. A csomópontok és folyosók folyamatos korszerűsödése, erőforrásvonzó képessége **egy tengelyes rajzolatot alakít ki a kontinentális térben, felfűzve Magyarországot a Bécs-Győr-Budapest-Kecskemét-Szeged tengelyen (IV. folyosó)**. E tengely egyre robusztusabbá válik, térben terjed, csápjaival magához kapcsolja a perifériák relatíve fajsúlyosabb centrumait, miközben kelet felé haladva egyre ritkább csomópont-sűrűségű háló képét adja ki. A tőke és az emberkincs erős koncentrációja e folyosó mentén alakult ki: **az ország területének egyharmadán él a népesség 50%-a, ahol a GDP több mint 70%-át állítják elő** (2014-es adatok szerint).

Ehhez a tengelyhez szorosan kapcsolódik az **V. (Mediterrán) folyosó** Barcelona-Marseille-Milánó-Budapest-Miskolc-Nyíregyháza/Debrecen-Ungvár-Lemberg-Kiev egyre erősödő folyosója, mely kedvező gazdasági közlekedési pozícióba emeli a megyét. A megye jó részének elérhetőségét nagyságrendekkel növelte meg az M3 autópálya megépítése Vásárosnaményig, ugyanakkor a térség bizonyos mértékű erősödése várható az autópályák ukrán és román határig történő meghosszabbításával (M3, M49). A megye érintett térségeinek

¹ A hatályos területrendezési terv helyzetelemzése 2009-ben készült

- „a) szabályai a településfejlesztési koncepció, az integrált településfejlesztési stratégia, a településrendezési eszközök készítésére, a településrendezési eszközökben meghatározott területfelhasználási egységek kijelölésére, valamint az OTÉK-ban meghatározott, kereskedelmi, szolgáltató gazdasági területek építési használatának megengedett határértékeinél megengedőbb követelmények megállapításának lehetőségére vonatkozhatnak,
- b) nem lehetnek ellentétesek a megyét érintő országos és kiemelt térségi területrendezési tervekkel.”

A megyei területrendezési terv módosításának megalapozását a *Helyzetelemzés* elkészítése szolgálja, mely részben a hatályos terv helyzetelemzésére¹, annak aktualizálására és az államigazgatási szervek új adatszolgáltatására támaszkodik. A megye társadalmi helyzetének rövid bemutatását is tartalmazza jelen helyzetelemzés – bár a jogszabály kötelező tematikája ezt nem írja elő. A társadalomvizsgálat elengedhetetlen a megye teljes helyzetképének megismeréséhez.

1. NAGYTÉRSÉGI ÖSSZEFÜGGÉSEK ÉS KÜLSŐ KAPCSOLATOK VIZSGÁLATA

1.1. TRENDEK - TRANSZEURÓPAI VÁROSHÁLÓZATOK

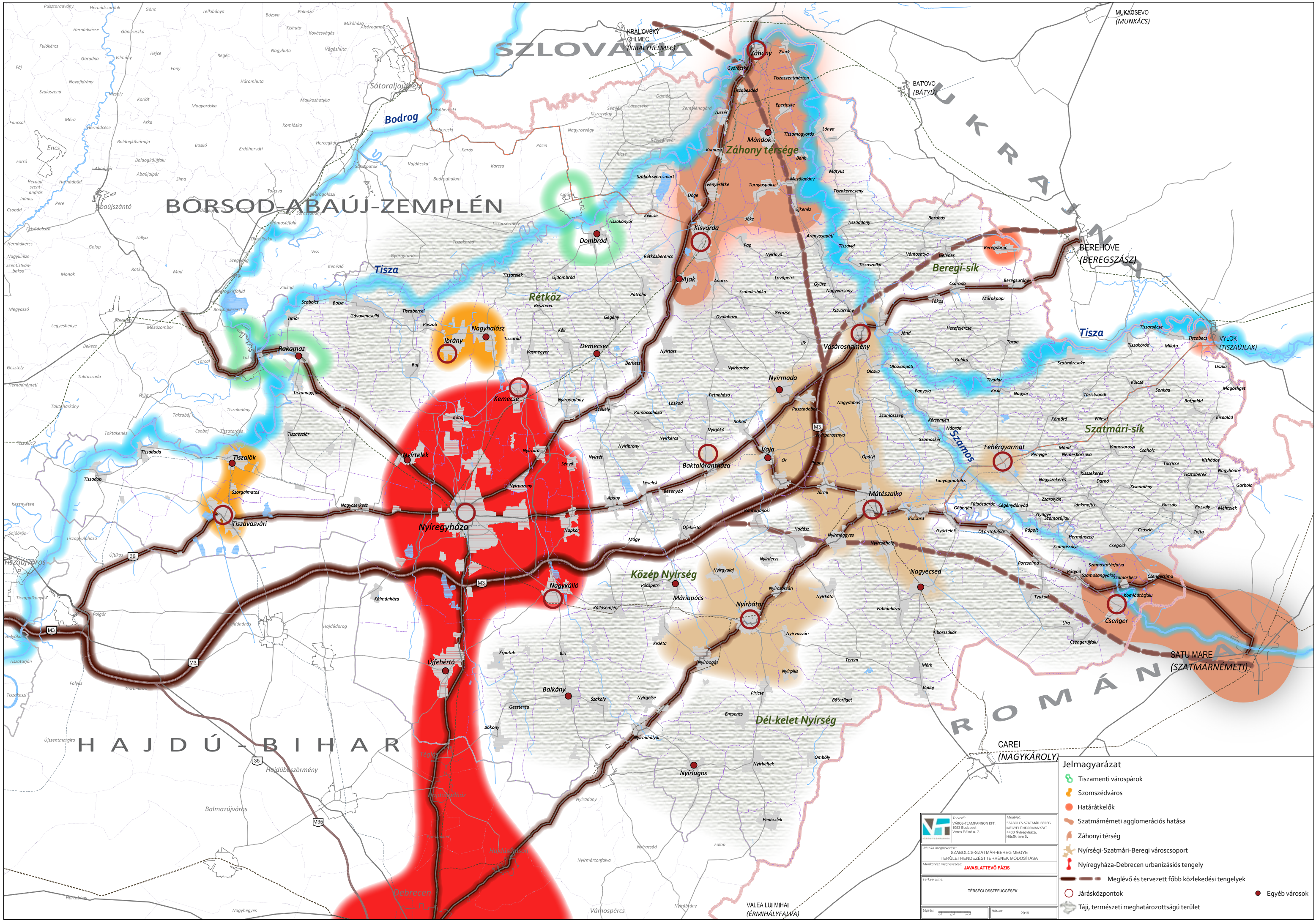
Európában erősödnek a hálózatok, térség- és országhatárokon átnyúló városhálózati csomópontok alakulnak ki. Piaci folyamatok és főleg az Európán belüli mobilitás és migráció által generált folyamatról van szó, amelyre a transzeurópai, ún. TEN-T folyosók folyamatos építése (ezáltal a nagyvárosok és multimodális kapcsolataik fejlesztése) ráerősít. A hálózatosodás időben változó sebességű, sokirányú és sokrétegű több évszázados történet. A folyamat során egymással szorosabban vagy lazábban kooperáló, átfedő, állandó változásban lévő alrendszerek alakulnak ki, amelyek hol intézményesen-irányítottan (regionális kormányzás intézményei, mint például a regionális közlekedési szervezetek), hol pedig spontán, piaci szempontok alapján működnek és új konfliktusokat generálnak (lásd bevezető utakon keletkező dugók, fogyatkozó szabadterületek).

Az érintett nagyváros-térségek és többpólusú várossűrűsödések kiemelkedő befogadóképessége a koncentráció fokozódásának irányába hat. Ez **globális, európai és országos viszonylatban is ösztönzi a jelentős népességsűrűsödési pólusok kialakulását**, miközben **e pólusok hatókörén kívüli tereket a népességfogyás, a gazdasági potenciál, az eltartóképesség csökkenése** jellemzi. Az európai hálózatosodásnak, koncentrálódásnak és határokon átívelő kohézióknak ez a korábban nem látott mértéke egy **új egyensúly felé vezető útnak** tűnik, amellyel az európai településrendszer – a globalizálódó világban – stabilitását, sokdimenziós működését fenntarthatóan tudja biztosítani.

A **10 európai TEN-T folyosóból** 4 érinti a Kárpát-medencét benne **a budapesti metropolisztérséget**. A csomópontok és folyosók folyamatos korszerűsödése, erőforrásvonzó képessége **egy tengelyes rajzolatot alakít ki a kontinentális térben, felfűzve Magyarországot a Bécs-Győr-Budapest-Kecskemét-Szeged tengelyen (IV. folyosó)**. E tengely egyre robosztusabbá válik, térben terjed, csápjaival magához kapcsolja a perifériák relatíve fajsúlyosabb centrumait, miközben kelet felé haladva egyre ritkább csomópont-sűrűségű háló képét adja ki. A tőke és az emberkincs erős koncentrációja e folyosó mentén alakult ki: **az ország területének egyharmadán él a népesség 50%-a, ahol a GDP több mint 70%-át állítják elő** (2014-es adatok szerint).

Ehhez a tengelyhez szorosan kapcsolódik az **V. (Mediterrán) folyosó** Barcelona-Marseille-Milánó-Budapest-Miskolc-Nyíregyháza/Debrecen-Ungvár-Lemberg-Kiev egyre erősödő folyosója, mely kedvező gazdasági közlekedési pozícióba emeli a megyét. A megye jó részének elérhetőségét nagyságrendekkel növelte meg az M3 autópálya megépítése Vásárosnaményig, ugyanakkor a térség bizonyos mértékű erősödése várható az autópályák ukrán (M3, M34) és román határig történő meghosszabbításával (M49). A megye érintett térségeinek

¹ A hatályos területrendezési terv helyzetelemzése 2009-ben készült

Jelmagyarázat

- Tiszamenti várospárok
- Szomszédváros
- Határátkelők
- Szatmárnémeti agglomerációs hatása
- Záhonyi térség
- Nyírségi-Szatmári-Beregi város csoport
- Nyíregyháza-Debrecen urbanizációs tengely
- Meglévő és tervezett főbb közlekedési tengelyek
- Járasközpontok
- Táj, természeti meghatározottság terület
- Egyéb városok

	Tervező: VÁROS-TEAM PANNON KFT. 1053 Budapest Verecske Pál ut. 7.	Megbízó: SZABOLCS-SZATMÁR-BEREG MÉLTÓI ÖNKORMÁNYZAT 4400 Nyíregyháza, Hősök tere 5.
	Munka megnevezése: SZABOLCS-SZATMÁR-BEREG MEGYE TERÜLETRENDEZÉSI TERVEINEK MÓDOSÍTÁSA Munkaterv megnevezése: JAVASLATTEVŐ FÁZIS	
Tervező címe: TERRSÉGI ÖSSZEFÜGGÉSEK		
Lépték: 1:50 000 Dátum: 2019.		

VALEA LUI MIHAI
(ÉRMIHÁLYFALVA)

helyzetét tovább javíthatja Debrecen és Nyíregyháza szorosabb együttműködése, a Via Carpatia megépítése/erősítése (lásd később), a határon túli kapcsolatok, együttműködések erősödése, beleértve Szatmárnémeti tágabb térségét, valamint a három országra kiterjedő Záhony-Csap-Ágcsernyő térséget.

Az erősödő tengelyek hatókörén kívüli térben (elsősorban az apró, kis és közepes települések és városok) – fokozatos szerepvesztése zajlott-zajlik, a helyi gazdaságok eltartó képessége gyengül, a népesség fogyva öregszi, intézmények szűnnek meg, a helyi értelmiségi állások betöltetlenül maradnak. Felerősödött a bizonytalanság, nőtt a mobilitási hajlandóság, ami az elnéptelenedő, csökkenő gazdasági teljesítményű (a nemzetközi, és mind gyakrabban a hazai szakmai nyelvben is zsugorodónak nevezett²) térségek kiterjedését eredményezte. Az öregek, szegények, alulképzettek és cigányok szegregációja, az erőteljes elvándorlás, a tovább csökkenő eltartóképesség, az ökológiailag kedvezőtlen folyamatok, tervezetlenül zajlanak.

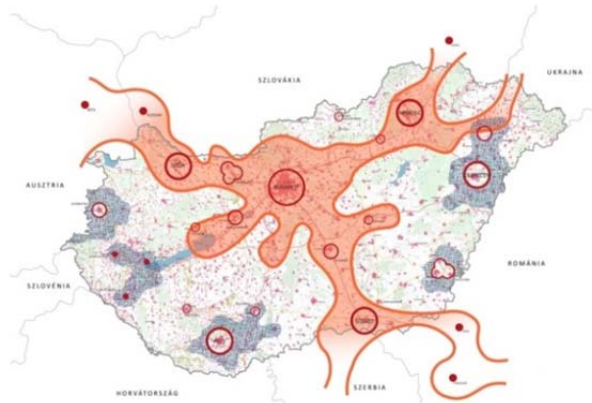
1. ábra: Európai TEN-T folyosók

A termelőerők (emberkincs, tőke, gazdaság) területi koncentrációjának nagyjából természetes folyamatát az intézményhálózat fokozódó centralizációja új kontextusba emelte. A 2014-ben elfogadott OFTK túllépett a korábbi területi kiegyenlítés és felzárkóztatás varázs-szavakon és világossá tette a városi koncentrációkra fókuszáló területpolitika szükségességét.

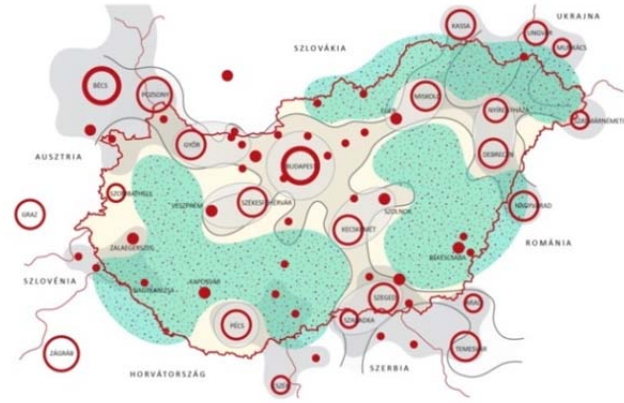
Az elmúlt évtizedekben aszimmetrikus folyamatok játszódtak le a hazai településrendszerben. A városok számának folyamatos és strukturálatlan növekedésének hatására, valamint a településhálózat egyre inkább hálózatos törvényszerűségekre szerinti működésének következtében, a magyar városhálózat újraértelmezése időszerűnek látszik. **A városok számbeli gyarapodásával párhuzamosan erősödött az államigazgatási és intézményi hálózat koncentrációja.** Ma Budapesten kívül 345 város, azon belül 174 (+23 budapesti)

² <http://www.terport.hu/hirek/varosfejlesztési-torekvesek-a-zsugorodo-varosokban>

járasszékhely található, az **érdemi térszervező központok száma azonban az életmód, a közlekedés és a kommunikáció robbanásszerű fejlődésének hatására lecsökkent. Érdemi térszervező szereppel 30-50 város bír.**

2. ábra: Kárpát-medencét átszelő európai fejlődési tengelyek (forrás: Város-Teampannon Kft)

3. ábra: Elnéptelenedő, csökkenő gazdasági teljesítményű (zöld) és fejlődő (drapp) térségek (forrás: Város-Teampannon Kft)

Az újonnan jóváhagyott MoTrT még mindig nem foglalkozik megfelelő mélységben az ország településeinek térbeli rendszerével és funkcionális elrendeződésével, miközben a területrendezésben egyre meghatározóbb a központi helyek jelentősége és ezek hálózatos beágyazódása társadalmi – gazdasági környezetükbe. A hatályos (2014) OFTK világos üzeneteinek megfelelően a városhálózat előremutató térszerkezetbe foglalására ezért mielőbb szükség van. **Szabolcs-Szatmár-Bereg megye térségeként változó közlekedés/gazdaságföldrajzi helyzete** (pl. Nyíregyháza és Debrecen térségi tengely, Záhony-Kisvárdai térsége, Nyírbátor gazdasági szerepe, Mátészalka tágabb térsége, stb.), az egyes területek belső kohéziója, történelmi identitása és fejlődési potenciálja kedvező feltételt kínál a térszervezés megújuló struktúrájának kialakítására. Ehhez jelenleg már a kibővített területrendezési eszközrendszer – a megye önálló övezetalkotási lehetősége –, a korábbiaknál valamivel kedvezőbb jogi környezetet biztosít a megye sajátos értékeinek, kínálatának és konfliktusos térségeinek fókuszált kezelésére. *A jól strukturált térszerkezet a leghatékonyabb termelőerő, és egyben az emberek számára legvonzóbb miliő, ennek kialakítása a megye eminens érdeke.*

1.2. A KÁRPÁT-MEDENCE ÉS A MEGYE VÁROSHÁLÓZATI ÖSSZEFÜGGÉSEI

Az 1990 – 2016 közötti zaklatott rövid ciklusok során a területi folyamatok elszakadtak a hierarchikus településhálózati ideáktól, de eközben a spontán, és a tudatosan érvényesített szakpolitikák eredményeként, felerősödött a pólusos fejlődés. A pólusokra vonatkozó népességnövekedési várakozás azonban nem igazolódott, de a tágabb környezet drámai térvesztése a pólusok relatív súlynövekedését eredményezi. A szűkebb nagyvárosi agglomerációk adatai viszont a városkörnyékek spontán működését, a valós, de tervezetlen szimbiózist jelzik, amihez nem társul semmilyen szinten politika. A négy ország perifériusnak tekinthető területein hasonló trendek zajlottak-zajlanak, és a tágabb térségre teljes mértékben igaz az európai trend, mely szerint csaknem minden - ma megszokott - fejlettségi jellemző alapján erősen zsugorodóak a szomszédos régiók is.

A **munkaerő-piaci vonzáskörzetek számának csökkenése és az ingázó foglalkoztatottak 10 év alatt bekövetkezett 5³%-os növekedése** jól jelzi a településhálózatban zajló változásokat. Ennek elemei: a tőke és emberkincs koncentrációja miközben az áramlás egyre erőteljesebben folyik a tengelyek és a beágyazott pólusok felé.

A Magyarország térszerkezetére erőteljesen ható európai nagytrendek egy sajátos Kárpát-medencei településhálózati rendszerrel találkoznak. A Kárpát-medence rendkívüli adottsága a **határokhoz közeli nagy- és középvárosok hálózata**. E városok 20. századi modernizációs, gazdaságföldrajzi-térszervező szerepei, a

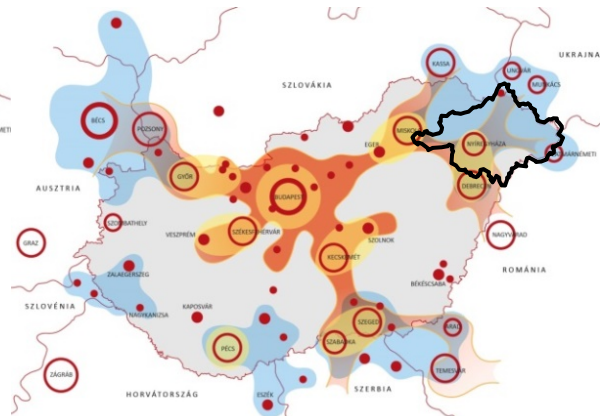
³ 2011-es népszámlálás

teret elevenen átmetsző trianoni feszes határok miatt nem tudtak érvényesülni, viszont ebből is következően egymással párhuzamosan fejlődtek a számukra torzóként fennmaradt terek régióközpontjaként. **Európa perifériáján, az így kialakult, határookra nőtt városegységek kivételes lehetőséget kínálnak új európai léptékű térszervező pólustérségek-hálózati csomópontok⁴ kialakítására.** E városhálózati csomópontok és a Budapesti metropolis térséget összekötő folyosók az ország elsődleges fejlődési tengelyei. A **három határtérségeket összekapcsoló városhálózati rendszerek és az európai fejlődési tengelyek szinergiája** kialakít egy olyan városhálózati struktúrát, amely – az európai nagyszisztémák regionális alrendszereként – képes lehet a Kárpát-medence településhálózati stabilitásának és fenntartható működésének biztosítására. Kérdés, hogy a területrendezés és a területpolitika milyen mértékben képes támogatni ezt a szerves folyamatot.

Szabolcs-Szatmár-Bereg megye az M₃-as menti urbanizációs folyosón fekszik, melynek ma tapasztalható kedvező hatása egészen Miskolc-Nyíregyháza-Debrecen térségéig terjed, azt követően a határok felé közeledve hirtelen lecsökken. A hatás továbbterjedésének esélyét az előzőekben bemutatott hármashatár térségek (Szlovákia-Ukrajna-Románia-Magyarország) jelenthetik, melynek vonzereje nagyrészt a határok „átjárhatóságának” különböző állapotától és változásától függ (pl. Ukrajna nem része az Európai Uniónak).

4. ábra: Hármashatáros városegysétek (forrás: Város-Teampannon Kft.)

5. ábra: Kárpát-medencei városszövet lehetséges jövőképe (forrás: Város-Teampannon Kft.)

Ehhez viszont a gyorsforgalmi úthálózat fejlesztése nem álljon le a megyében. A tervek szerint az M₃ gyorsforgalmi út Vásárosnaményt követően **kétfelé ágazik**: Záhony térsége (Ungvár (UA), Ágcsernyő (SK)) és Beregdaróc (Munkács (UA)) felé. Az előbbi, immár M₃₄ számozású gyorsforgalmi út Záhony felé történő kiépítésének előkészítése kezdődött meg, mely **nagyságrendekkel javíthatja a záhonyi kistérség megközelíthetőségét** erősítve a meglévő közúti-vasúti közlekedési folyosót. Az elérhetőség javítása a záhonyi gazdasági övezet és a tágabb térség fejlődésének motorja, ugyanakkor a politikának el kell érnie a hármashatár térségében rejlő lehetőségek kiaknázását, hiszen ez a terület a szlovákiai megyékkel együtt az Európai Unió „kapujaként” működik.

A hármashatár térségének jelentőségét az adja, hogy a lengyel (Malaszewicze - Breszt) mellett ez a másik pont, ahol a keleti szabványok alapján megépített széles nyomtávú vasút belép az Európai Unióba: Szlovákiába Ágcsernyőnél, Magyarországon Záhonytól és Eperjeskénél. Ugyanakkor, amíg Magyarországon Fényeslitkéig alig 20 km szakasz épült ki, addig Szlovákiában egészen Kassáig (Enyicke) megépítették a széles nyomtávú nyomvonalat. Mind Ágcsernyő, mind Záhony térségében történik átrakodás, mely ugyan megnöveli a szállítás idejét, de emellett lehetőséget teremt a beérkező termékek helyi feldolgozására és a feldolgozott termékek EU országaiba történő továbbszállítására. Tervezik ugyan a kassai vonal Bécsig történő meghosszabbítását, mert az osztrák főváros térségében európai logisztikai központot kívánnak létrehozni, viszont az új nyomvonal megépítése során bő 400 km-t kell leküzdeni igen kedvezőtlen hegyes-völgyes terepen, ami nyilván jelentősen megdrágítja a beruházást. Ugyanakkor hazánkban – a hiányzó 40 km-es

⁴ Barabási Albert-László Hálózatok tudománya Libri 2017

autópálya szakasz megépítését követően – egészen Bécsig rendelkezésre fog állni az autópálya. Persze a vasúti közlekedésben nem szabad figyelmen kívül hagyni a technológiai fejlődést sem (pl. automata nyomtávvaltó vasúti rendszer bevezetése), illetve, hogy a Vo (fővárosi vasúti elkerülő) megépítését követően a teljes vasúthálózat is rendelkezésre áll hazánkban. A széles nyomtávú vasútvonal továbbépítésének erőltetése helyett sokkal reálisabbnak tűnik – szélesebb nemzetközi megállapodás, koordináció és finanszírozás mellett – a térség további infrastrukturális fejlesztése, a feladatok megosztása, mely **mind a három ország számára hatalmas lehetőségeket biztosít az érintett elmaradott térségek fejlesztésében, felzárkóztatásában. Kérdés ugyanakkor, hogy lehet-e megfelelő szakembert biztosítani a térségben.**

Hazánkban a térség Kelet európai és országos jelentőségű logisztikai központi szerepét a rendszerváltást követően is elismerték, a terület fejlesztésére a 2000-es években tanulmány készült, továbbá orosz-ukrán-magyar megállapodás született. A fejlesztések összehangolása érdekében elkészült az érintett 16 magyarországi település közös településrendezési eszköze. Az utóbbi évtizedben korszerűsítették a szélesnyomtávú alaphálózatot, gazdaságélénkítő beavatkozások, támogatások történtek a megyei önkormányzat révén, továbbá megalakult az Orienter Intermodális Logisztikai Központ is. A beavatkozások és a nagy fejlesztői érdeklődések ellenére ugyanakkor még kevésbé érzékelhető a térség gazdasági növekedése.

Az **M3 gyorsforgalmi út továbbépítése** Munkács felé a Beregi-sík elérhetőségét javítja hazánkban. Az autópálya folytatása M-06-ként az ukrán fejlesztési stratégiában is szerepel, melyet vélhetően a meglévő főúthálózat átépítésével fognak megoldani.

Az **M49 gyorsforgalmi út megépítése** a kelet-nyugat irányú kapcsolatok, elsősorban a hagyományos gazdasági központok Nyírbátor és Mátészalka fejlődését erősíthetik, mely magával vonhatja Fehérgyarmat szerepének növekedését. A nyomvonal megépítése erősítheti Csenger és a 100.000 főt számláló Szatmárnémeti kapcsolatát is, hiszen Csenger, Szatmárnémeti agglomerációs településének is tekinthető, Szatmárnémeti fejlődése kedvező hatással lehet a határ menti kisvárosra, és elősegítheti gazdasági fejlődését.

A **Via Carpatia észak-dél irányú közlekedési folyosó**, mely a Balti-tengertől az Égei-tengerig húzódik, Európa északi és déli határát köti össze. A közlekedési folyosó a litván kikötővárosból, Klaipedából indul, majd Lengyelországot elhagyva érinti a felvidéki Kassát, hazánkban Miskolcot és Debrecent, majd Románián és Bulgárián keresztülhaladva a görög Tessalonikiben ér véget. Romániai leágazása Konstancába, bulgáriai leágazása a török határra fog kikötni. A kapcsolódó projekt célja, hogy az érintett nyomvonalakat gyorsforgalmi úttá fejlesztve alakuljon ki Európa keleti TEN-T folyosója. Magyarországon ezt a folyosót Kassa felől az M30 – M3 – M35 gyorsforgalmi út fogja képezni. A folyosó fizikailag Szabolcs-Szatmár-Bereg megye nyugati peremét fogja érinteni, de a korábban már bemutatott V. folyosó (M3) és a Via Carpatia „csomóponti térsége” részben ezen a peremen fog kialakulni, melynek gazdasági hatása akár Nyíregyházán túl is nyúlhat (pl. Záhony térsége, Mátészalka, Nyírbátor, Szatmárnémeti).

Debrecen – Nyíregyháza urbanizációs térség erejét a két megyei jogú város közigazgatásban, gazdaságban, oktatásban betöltött, környező térségre is kisuágzó szerepe adja. A két város közötti távolság nincs 50 km, az elérhetőség alig 40 perc vasúton, közúton egyaránt, így a két város agglomerációja tulajdonképpen összeér. A KSH szerint a két város nagyvárosi településegüttese igen közel van egymáshoz, melyet mindössze Újfehértó „választ el” egymástól. A KSH meghatározása szerint *„településegüttesek műszaki-fizikai szerkezetét, térbeli fejlődését alapjaiban a természeti-földrajzi adottságok, az infrastruktúra hálózati rendszereinek területi elhelyezkedése, struktúrája, a központtal kialakult funkcionális kapcsolatok jellege, intenzitása határozza meg. Ezt a folyamatot erősíti a gazdasági kapcsolatrendszer, a munkahely és a lakóhely közötti utazás, a központ különféle jellegű intézményeinek vonzó hatása.”* A majdnem 400.000 főt számláló térség együttműködése, a területi koordináció, a szerepek megosztása jelentősen növelheti a térség gazdasági, társadalmi vonzerejét, melynek kedvező hatása az eddig versengő két nagyvárosi településegüttes területén is jóval túl mutathat. Ennek egyik elengedhetetlen területrendezési feltétele a két város közötti közlekedési kapcsolat javítása (pl. 2x2 sáv, legalább 110 km/h sebességű autópálya, zónázó vonatok indítása a két várostérség között, stb.). A térséget kiemeli a szokványos várostérségek közül, hogy saját nemzetközi repülőtérrel rendelkezik. Az

együttműködés első lépése megtörtént, hiszen a két város 2017 végén 14 pontos, hosszú távú stratégiai együttműködési megállapodást írt alá (pl. közlekedésfejlesztés, oktatás összehangolása, turisztika és kulturális fejlesztésekben történő együttműködés, civil szervezetek együttműködésének elősegítése stb.)⁵.

A Nyírségi–Szatmári–Beregi város csoport lazább kapcsolatokkal rendelkező kb. 85-90 ezer főt magába foglaló térség, melyet elsősorban a kialakult közlekedési kapcsolataik (M3 gyorsforgalmi út és csomópontjai, 49. sz. főút, kiépült vasúthálózat, az öt városból három kisebb vasúti csomópontnak tekinthető), és a jelentősebb közlekedési csomópontok közelsége, valamint a járásközpontok egymáshoz való közelsége (15-20 km) emeli ki a nagytérségi rendszerből. Ebből a térségből Mátészalka és Nyírbátor méretével (10 ezer fölötti lakónépesség) és gazdasági jelentőségével emelkedik ki. Helyzetüket szilárdítja, hogy félúton található a Debrecen-Nyíregyháza urbanizációs tengely és az országhatár között, továbbá Nyíregyháza és a Záhonyi országos logisztikai központ közelségéből profitálhatnak. Természetesen a településcsoport egyes tagjaira a különböző földrajzi tényezők eltérő erősséggel hatnak. A településcsoport közlekedésföldrajzi és gazdasági pozícióját tovább erősítheti az M3 gyorsforgalmi út ukrán határig történő továbbépítése, az M49 gyorsforgalmi út megépítése Szatmárnémeti felé, mellyel két autópálya-csomópont is megépül. A vasúthálózat állapota általában rossz, annak felújítása, az ütemes menetrend továbbfejlesztése és a vasútvonal meghosszabbítása Szatmárnémeti felé nagyságrendekkel javíthatja a térség élhetőségét, megközelíthetőségét.

A fenti nagyobb agglomerációkon túl jóval kisebb, de a földrajzi helyzetükből fakadóan kedvező pozícióban lévő települések is felfedezhetők: például a határátkelők térsége az ukrán határ mentén, Tiszabecs és Beregsurány.

Sajátos helyzetben vannak a Tisza folyón átívelő hidak melletti városok a folyó két oldalán: ezek **Rakamaz – Tokaj (BAZ), valamint Dombbrád – Cigánd (BAZ)**. A várospárokra egyaránt kedvezően hatnak a Tisza mente komplex térségében (víz – természet – turizmus) rejlő előnyök és az azt keresztező közlekedési útvonalak pozitív hatásai, és mindemellett a települések mérete biztosíthatja a megfelelő szolgáltatások jelenlétét. A városok lakossága mindegyik esetben 3-4 ezer körül mozog, ugyanakkor a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei oldalon jóval előnyösebb helyzetben vannak, melyből a szabolcsi települések is profitálhatnak. Tokaj és Cigánd járásközpontok, mindemellett Tokaj történelmi múltja, nemzetközileg ismert világörökségi meghatározottsága együttesen jól kiaknázható előnyöket jelent Rakamaz és térsége számára is.

Tiszavasvári-Tiszalök várospár (Szorgalmatossal) egy önálló sejtet képez a megye térségi rendszerében, melynek oka elsősorban történelmi gyökerű. Mindkét városban jelentősebb foglalkoztatók telepedtek meg (vegyészet, gyógyszeripar, építőipar, büntetés-végrehajtó intézet), és az M3 gyorsforgalmi út közelében fekszenek.

Komoly kihívásokat rejt a Rétközben elhelyezkedő **Ibrány-Nagyhalász várospár** helyzete, melyet elkerülnek a fő közlekedési folyosók. Ibrány és Nagyhalász 1993-ban kapott városi címet, később Ibrány kistérségi központtá, majd a 2012-es közigazgatási reformmal járásközponttá vált, azaz közigazgatási szerepe jelentősen megnőtt a térségben. A két kisváros együttes lakónépessége meghaladja a 12.000 főt, ráadásul igen közel fekszenek egymáshoz. A két település esélye az összefogás és együttműködés, mely fékezheti az elvándorlást és segítheti a magasabb arányú foglalkoztatást helyben és térségben egyaránt. A lehetőség adott, hiszen viszonylag nagy népességű városokról van szó, és közigazgatási, valamint térségi helyzetük a több lábbon állásra predesztinálja őket: Tiszai turizmus – mezőgazdaság (szántóföldi növénytermesztés, halászat, állattenyésztés, termékfeldolgozás) – Nyíregyháza közelsége és az ezekre alapozott kereskedelem, szolgáltatás.

⁵ <https://www.dehir.hu/belfold/debrecen-es-nyiregyhaza-kezdemenyezi-a-4-es-fout-ketszer-ke-t-savosra-boviteset/2017/12/08/>

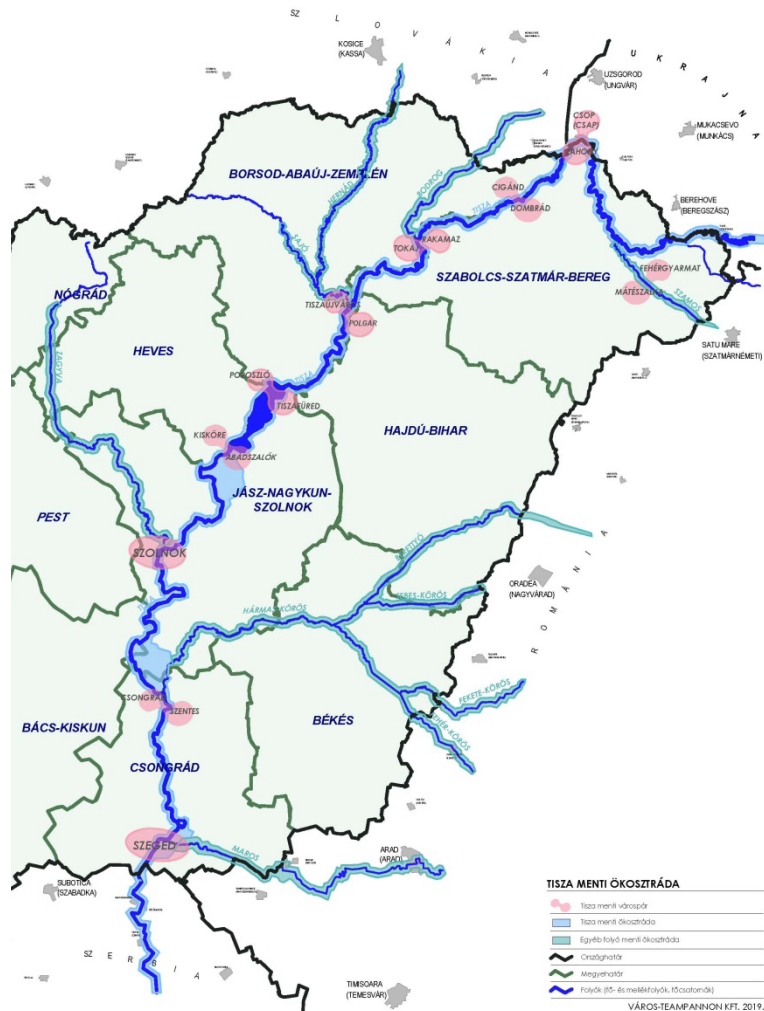
1.3. TRANSZEURÓPAI ZÖLDFOLYOSÓ HÁLÓZAT

A Duna stratégia rávilágított a Tisza 21. századi lehetséges szerepeire és jelentőségére, mely északi határfolyóként a megyét, a Balkánt a Kárpátokkal összekötő **ökosztrádára** szervezve újabb lehetőségeket kínál.

A globális városhálózatok kialakulása életre hívta a globális fenntarthatósági kockázatok iránti érzékenységet fokozódását. A dinamikus transz-európai urbanizációs tengelyekkel egyidejűleg az **ökológiai védelmi rendszerek hálózatosítása** is napirendre került. **Nagy térigényű árvízvédelmi rendszerek (véstározók), természetmegőrzési zónák, az ivóvízkészlet védelmét szolgáló védőövezetek, alternatív energiatermelés extenzív terei és a természetközeli aktív rekreáció, szabadtéri mozgás számára kialakított területek, zónák, hálózatok** alkotják a transz-európai zöldfolyosó-hálózatokat.

A városhálózatok dinamikájával, sodrásával, sűrűségével, zajával szemben a **kék és zöldtengelyek** mentén a nyugalom, a lassúság, a csend, a regenerálódás képessége és lehetősége a legfőbb értékek. A zöldfolyosók nyújtotta ökológiai és rekreációs-regenerációs szolgáltatások a dinamikus tengelyek működőképességének fenntartásához és az ott koncentrálódó emberkincs életminőségének,

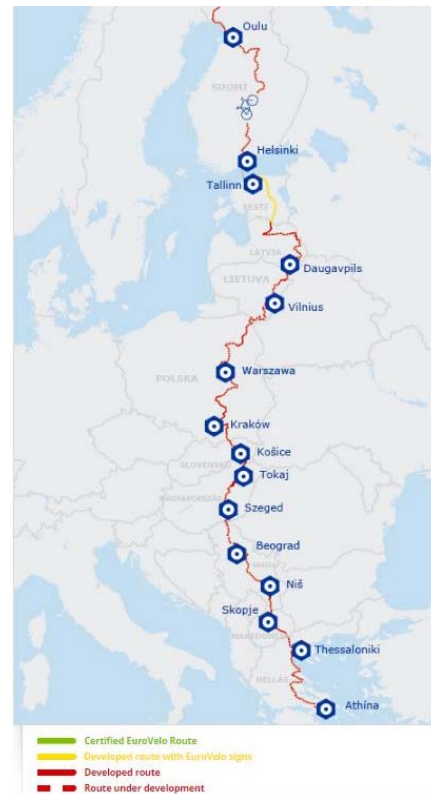
alkotóképességének és készségeinek megőrzéséhez, folyamatos megújításához nagy-értékű ökológiai-aktív kapcsolódási szolgáltatásokat nyújtanak. Az aktív kapcsolódás transz-európai hálózata az egészségmegőrzés és az egymás kultúrájára való rácsodálkozás-megismerés együttes élményét nyújtva biztosítják a kreatív energiák megújulásának és bővülésének lehetőségét.

6. ábra: Tisza menti ökosztráda

7. ábra: EUROVELO európai kerékpáros hálózat

8. ábra: A Tisza mentét érintő EUROVELO 11

A kerékpárút, vízi út, lovas- és gyalogtúra-úthálózatok és az őket működtető szervezeti kapcsolatok keresztülfonják Európát. Ezen „**vonalas szabadidős sportlétesítmények**” egymással összekapcsolva bejárhatóvá teszik a dinamikus tengelyek közötti „lassú régiókat”, ahol a megritkult népesség és a táj szolgáltatásait „fogyasztva” hozzájárulnak egy új fenntartóképesség kialakulásához.

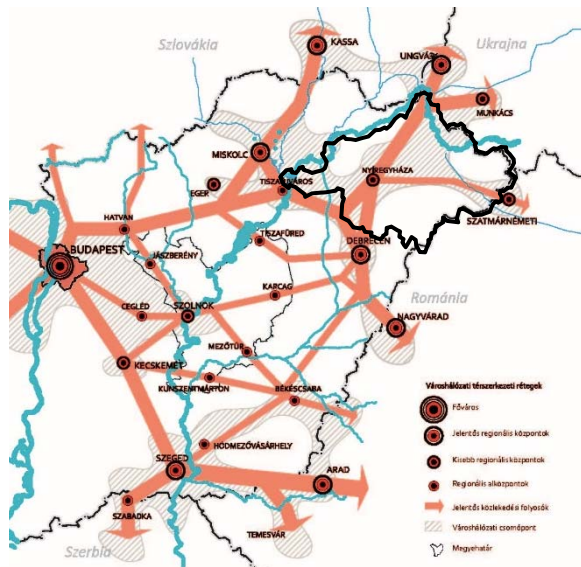
A lassú hálózatok elérhetőségét, átjárhatóságát, a településhálózatot feltáró-szervező másodlagos tengelyek (országos-regionális), közlekedéshálózati elemek biztosítják. E lassú terek iránti keresletet a táj vonzó változatosságát biztosító természetmegőrző, 21. századi komplex tájgazdálkodás és helyi termékei, valamint az európai színvonalú szolgáltatásokat nyújtó képzett, idegen nyelveken kommunikálni képes szolgáltatók biztosítják. Mindezek együttesének megteremtése nem igényel több befektetést, mint az összeszerelő üzemek - néhány éven belül az automatizáció miatt megszűnő - munkahelyeinek létrehozása, miközben a táj és az általa eltartott - a mainál jóval kisebb létszámú - népesség között új egyensúlyok alakulhatnak ki. A transz-európai „zöldhálózatok” hazai szakaszainak kiépítése, és a természetmegőrző, a klímaváltozással járó szélsőségekhez rugalmasan alkalmazkodni képes komplex tájgazdálkodási rendszerek kialakításához szükséges intézményi, támogatási, képzési háttér biztosítása, valamint a szolgáltatások működtetéséhez szükséges szakismerettel és készségekkel rendelkező emberkincs jelenléte, megteremti azt a tőkevonzó képességet, ami a magasabb befektetési és üzemeltetési költségű (golf, termál, gyógy, wellness, vadász-, versenysport-infrastruktúra) szolgáltatások megteremtéséhez szükségesek.

Hazánk keleti részén a Tisza változó szélességű komplex tájgazdálkodási sávja jelöli ki ennek a zöldhálózatnak fő tengelyét, melyre Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében felfűződik

- a Szatmár-Beregi sík aprófalvas térsége,
- a Rétköz és Bodroghöz térsége.

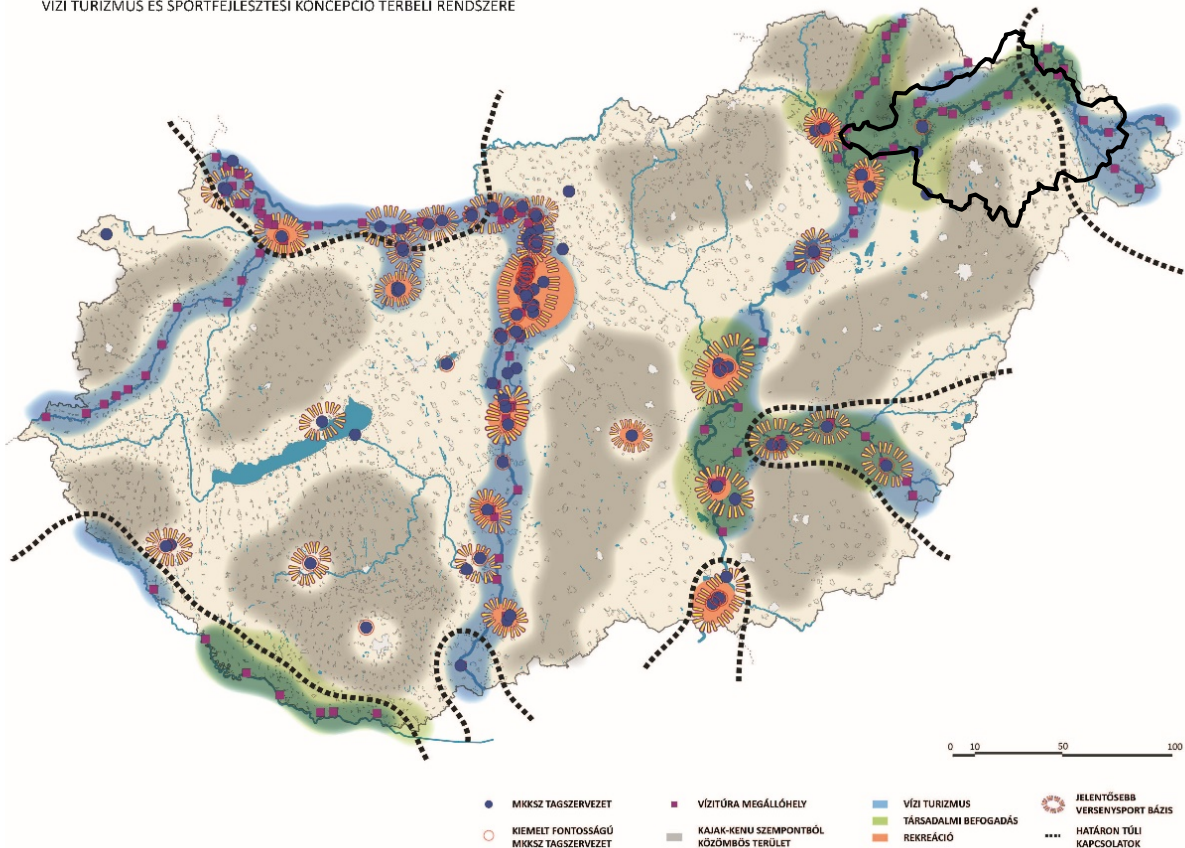
Mindegyik területnek komplex a problémája (csökkenő lakosság, magas munkanélküliségi ráta, előregedő falvak), a fő bevételi forrást a mezőgazdaság adja. Ugyanakkor a természeti, táji adottságok lehetőséget adnak a zöldhálózat fejlesztésére és az ehhez kapcsolódó gazdasági ágak fejlesztésére: a megfelelő tájgazdálkodásra alapozott mezőgazdasági termelésre, helyi termékfeldolgozásra, vidéki turizmusra.

Sajátos helyzetben vannak a Közép-Nyírségi és Dél-kelet-Nyírségi területek. A terület felszíne hullámos, területhasználata vegyes (kert, szántó, erdő), a táj tagolt. A táji mozaikosság, változatosság, a kisebb domborzati formák, helyben fellelhető épített értékek, hagyományok turisztikai vonzerővel bírhatnak.

9. ábra: Dinamikus transz-európai tengelyek, lassú, ritkuló terek és e terek elérését-feltárását biztosító, településhálózatát szervező másodlagos tengelyek (forrás: Tisza-stratégia megalapozás)

VÍZI TURIZMUS ÉS SPÓRTFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓ TÉRBELI RENDSZERE

10. ábra: Magyar kajak és kenuszövetség Vízi Turizmus és Sportfejlesztési Konceptiója – térbeli rendszer (forrás: Város-Teampannon kft)

1.4. VÁSÁRHELYI TERV TOVÁBBFEJLESZTÉSE

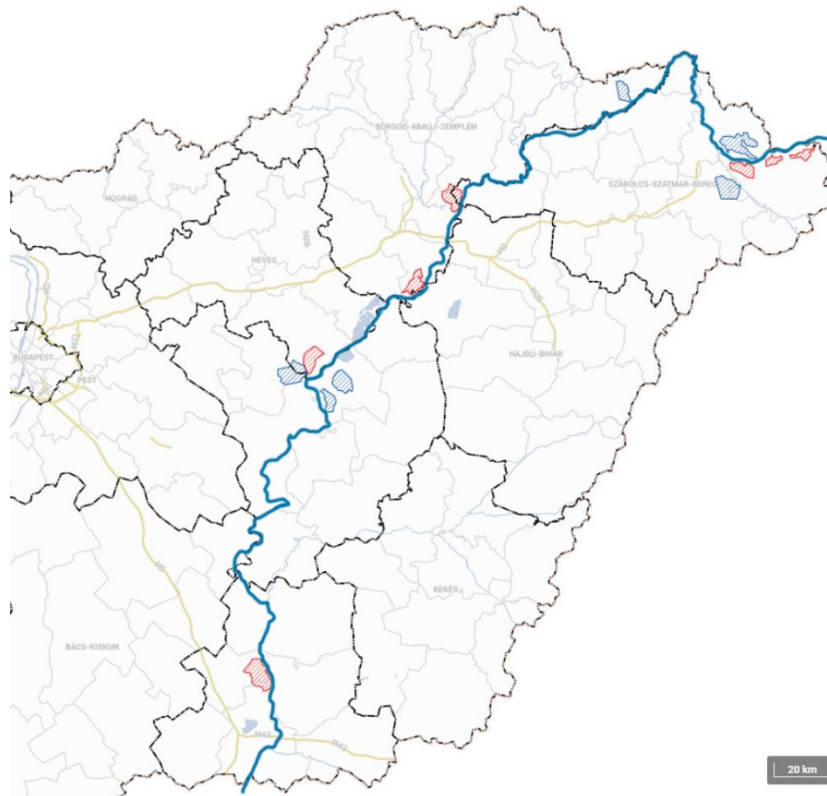
A Vásárhelyi Terv Továbbfejlesztése – az első, 2003-ban elfogadott kormányhatározat szerint - egy integrált térségfejlesztési programként indult, a tervek szerint az alábbiakat foglalta volna magában:

- a tiszai nagyvízi meder vízszállító-képességének javítása és a Tisza-völgyi árapasztó rendszer kialakítása
- a kapcsolódó kistérségekben az életfeltételeket javító földhasználati és fejlesztési program.

Az árapasztást úgy tervezték, hogy a tározókba minden olyan árhullámból vezethető víz, amelynek szintje a partokat meghaladja. A Tisza vízjárása szerint erre a lehetőségre 10 évből átlagosan 6-7 évben lehet számítani, amely korlátozott mértékben a vizek hasznosítására, valamint esetlegesen a mögöttes területek vízpótlására is lehetőséget ad. A tározók igénybevétele árvízi érdekből 30-40 évenként következik be. Egy tározónak a teljes mélységű elárasztása 100 évnél ritkább előfordulású. Annak a valószínűsége, hogy a meder összes tározója egyidejűleg teljes kapacitással feltöltődjön, 1 ezrelék alatti. A terv lezárulásával a Tisza teljes hazai szakaszán kb. 1 méteres vízszintcsökkenés elérése tervezett.

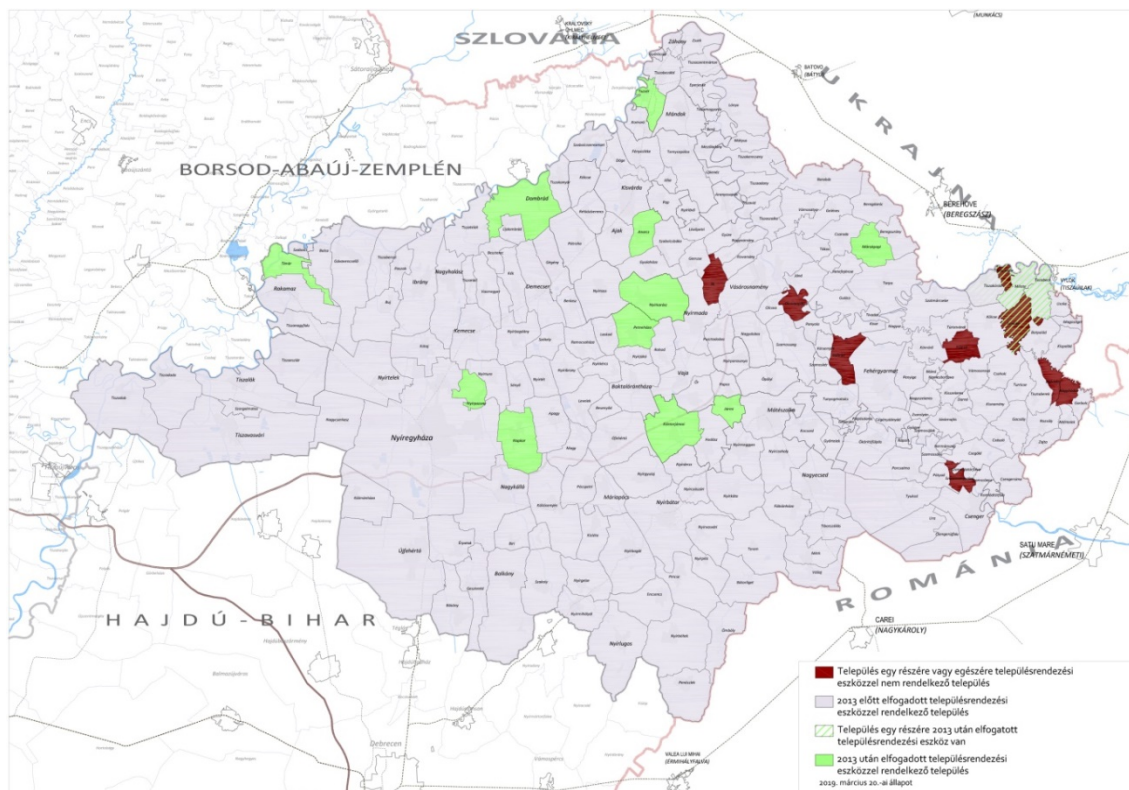
A fenti célokból a már meglévő tározóknál az első cél megvalósult, a második cél csak részlegesen. A falvakban megvalósult infrastruktúra beruházások az EU által előírt kötelező fejlesztések (ivóvízminőség-javítás, csatornázás), a kiépített üzemi utak kerékpáros használhatósága, esetleg egyéb, az árvízvédelmi beruházásoktól független infrastruktúrafejlesztések, szintén egyéb forrásokból valósultak meg. A földhasználati fejlesztések rendre elmaradtak, az érintett térségekben a szegénység nem csökkent, a foglalkoztatás nem javult.

A MoTrT jelenleg 13 árvízi tározót jelöl az ország szerkezeti tervén, melyből már hat megvalósult. A megyében a Szamos-Kraszna-közi tározó (2014) és a Beregi-tározó (2014) valósult meg, a Tisza-Túr tározó előkészítése folyamatban van (megyei tervi beillesztése, az érintett településrendezési eszközök módosítása megtörtént). Az állandó résztározást nem oldották meg, mely a tározó területén és közvetlen térségében a tájgazdálkodás lehetőségét megteremtette volna, ugyanakkor a kapcsolódó területeken a belvízelvezető és vízpótló-rendszereket fejlesztették, mely a hatékonyabb belvíz elleni védekezést és mezőgazdasági öntözést teszi lehetővé, valamint hozzájárul a természeti területek jó állapotának fenntartásához.

11. ábra: VTT tározók (kék meglévő-, piros tervezett tározó)

1.5. TELEPÜLÉSRENDEZÉSI ESZKÖZÖK ÁTFOGÓ ELEMZÉSE

12. ábra: Településrendezési eszközök állapota (forrás: megyei adatgyűjtés, TeIR adatai)

A településrendezési eszközök átfogó elemzése során a települések területrendezési szintű fejlesztéseit vizsgáljuk meg annak érdekében, hogy a megyei területrendezési terv megteremtse az összhangot a települési önkormányzati, megyei és országos szintű fejlesztési elképzelések között. Az előkészítő fázis adatgyűjtésének lezárásáig a megye 229 településének több mint a fele megküldte hatályos településrendezési eszközeit, vagy azok módosítását.

A települések által megküldött településrendezési eszközök, a nemzeti jogszabálytárba feltöltött helyi építési szabályzatok és a Területi Információs Rendszer adatainak együttes elemzésével megállapítottuk, hogy a megye 229 településéből 9 település nem rendelkezik településrendezési eszközökkel. Ugyanakkor nagyon rossz aránynak tekinthető, hogy az adatok lezárásáig csupán 11 településen és részlegesen további 5 településen fogadtak el új OTÉK szerinti településrendezési eszközöket. Bár örömdetesnek tűnik, hogy a fennmaradó közel kétszáz település rendelkezik településrendezési eszközzel, de azok jó része 2006-ban, vagy azelőtt készült, többsége elavult, nehezen, vagy egyáltalán nem hozzáférhető. Pedig az építési szabályok következetes betartásához ez elengedhetetlen. A régi településrendezési követelmények szerinti tervezés határidejét ugyan sokszor kitolták (legutóbb 2021 decemberéig), nem látszik az igyekezet az új településrendezési követelmények szerinti tervezésre. A kistelepülések esetén támogatás kérdése, de érdektelenség is lehet az oka, hiszen jelentős befektetések nem hajtják a településvezetőket.

Erre megoldást jelenthet a közös tervezés megyei szintű támogatása, kiemelten az aprófalvas térségekben. A közös tervezés elősegíti a települések együttműködését, a feladatok közös megosztását, továbbá a terület azonos elveken történő szabályozását, valamint az alkalmazhatóságot. Ennek szép példája, hogy 2010-11-es időszakban a Záhonyi gazdasági övezet 16 településére közös településrendezési eszköz készült, mely segítette a települési fejlesztések összehangolását.

Lehetőségünk volt áttekinteni a városok településrendezési eszközeinek változását, mivel több település esetében rendelkezésünkre állnak a 2011-ben jóváhagyott megyei tervhez kapott településrendezési eszközök. Vizsgálataink alapján megállapítható, hogy még mindig jelentősen növelik a települések a fejlesztési területeik arányát: elsősorban a gazdasági területek és a vegyes célú különleges területek kerültek kijelölésre. A különleges területek esetén a kijelölés célját árnyalja, hogy több esetben a meglévő mezőgazdasági üzemi terület kijelölése volt az indok, melyet az országos településrendezési követelmények 2008-as változása tett lehetővé. Új lakóterületek és üdülőterületek kijelölésével már óvatosabbak voltak a városok, vélhetően azért, mert ezeket nagyrészt korábban már kijelölték. Előfordul, hogy a fejlesztési területek kijelölése akkor is megtörténik, ha láthatóan a meglévő fejlesztési területek beépítése az újak kijelöléséig nem történik meg. Ha a kijelöléseket összevetjük a legfrissebb légifotóval (2018), akkor megállapítható, hogy a várakozások ellenére a területeken nem történt meg a betelepülés.

Ugyanakkor vannak települések, ahol megjelenik az igény a kompaktabb településszerkezet kialakításra, felismerve a város településrendszerben betöltött szerepét és a térségben látható trendeket. Ezek a településeken visszasorolták a több éve nem beépült területeiket a valós terület-felhasználásnak megfelelően. Pl. Ajakon gazdasági területeket, Demecseren lakóterületeket soroltak vissza. Utóbbi esetben ki kell emelni, hogy a zártkertek területén megszüntették a lakóterületi kijelölést is, mely mindenképpen üdvözlendő, hiszen a zártkertek kialakult telekszerkezete, nehézkes megközelíthetősége, a hiányos közművek nem teszik alkalmassá azt lakóhelynek, még ha a szegénység keveseket beköltözésre is kényszerít.

A települések által megküldött adatlapok alapján megállapítható, hogy 11 település (beleértve a községeket is) további fejlesztési területek kijelölését tervezi, melyek között előkelő helyet foglal el a gazdasági terület és a turizmusfejlesztéssel összefüggő területek kijelölése. De egy településen közel 50 ha-nyi lakóterület kijelölését is tervezik.

A fentiekből következik, hogy a területrendezés fontos feladata, hogy a települések felelősen mérlegeljék a fejlesztési területek kijelölését, hiszen igaz, hogy a területkínálattal könnyebb megfogni a befektetőket, de az is igaz, hogy egy bizonyos területkínálat felett nem lehet megfelelően irányítani a település fejlődését, elveszhet a településszerkezet kompaktsága, mely felesleges többletköltséget jelenthet a településüzemeltetésben és a területek használoinak, továbbá újabb konfliktusforrásokat eredményezhet (pl. környezetvédelem).

1. táblázat: Városok fejlesztési terület kijelölésének és visszasorolásának vizsgálata (2010-2018 között)

Város*	Gazdasági terület				Lakóterület			Különleges terület				Üdülő	
	Kijelölés		Visszasorolás		Kijelölés		Visszasorolás	Kijelölés		Visszasorolás		Kijelölés	
	1-20 ha	20 ha felett	1-20 ha	20 ha felett	1-20 ha	20 ha felett	1-20 ha	1-20 ha	20 ha felett	1-20 ha	20 ha felett	1-20 ha	
Ajak	x			x				x					
Csenger										x			
Dombrád		x					x	x					x
Fehérgyarmat	x								x				
Ibrány		x							x				
Kemecse	x		x					x					
Mándok		x											

Város*	Gazdasági terület				Lakóterület			Különleges terület				Üdülő
	Kijelölés		Visszasorolás		Kijelölés		Visszasorolás	Kijelölés		Visszasorolás		Kijelölés
	1-20 ha	20 ha felett	1-20 ha	20 ha felett	1-20 ha	20 ha felett	1-20 ha	1-20 ha	20 ha felett	1-20 ha	20 ha felett	1-20 ha
Máriapócs					x				x			x
Mátészalka	x							x				
Nagyecsed		x				x			x			
Nagyhalász	x		x							x		
Nagykálló				x	x				x			
Nyírbátor		x	x				x	x				
NYÍREGYHÁZA		x		x								
Nyírmada	x								x			
Tiszalök		x							x			
Tiszavasvári									x			
Vaja		x					x		x		x	

*A táblázat nem tartalmazza azokat a településeket, melyeknek nincsenek meg a korábban hatályos településrendezési eszközei az archívumunkban, vagy nem történt jelentős változás a módosítások során

2. ELŐZMÉNYEK FELTÁRÁSA

2.1. A TISZA STRATÉGIA MEGALAPOZÁSA

(KÉSZÍTETTE: VÁROS-TEAMPANNON KFT., 2010)

Kiemelt célterület a *Tiszával közvetlenül érintkező településsor, ami 150 települést, 739 ezer hektárnyi területet, 715 ezer fő népességet (2009) jelent.*

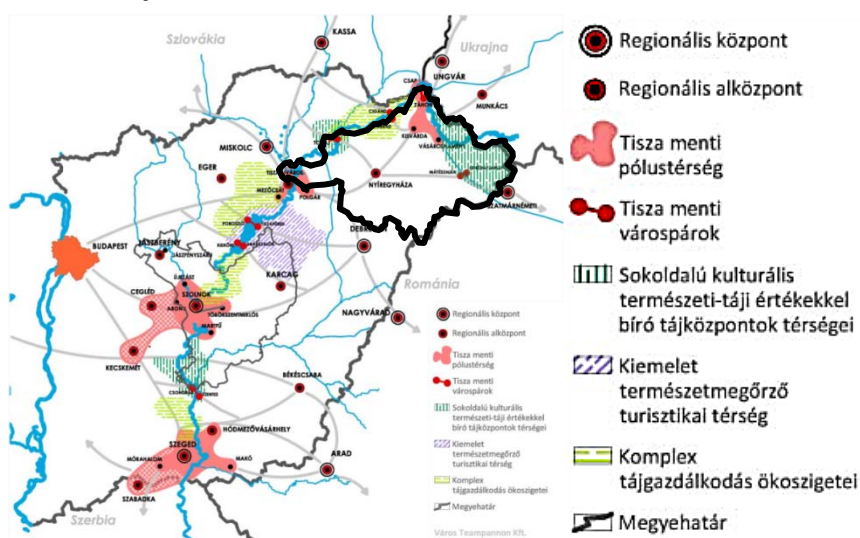
A dokumentum elkészítésének indoklása:

- A *Tisza mente gazdasági és jövedelmi elmaradottsága éles ellentétben áll a terület kimagasló potenciális eltartó képességével.* A térség értékei és a gazdaság preferenciái között óriási a szakadék: rosszul jövedelmező, minimális munkaerő-igényű, ökológiai szempontból és az adottságokra nézve kártékony gazdasági tevékenységek dominálnak.
- A *térségbe juttatott sokmilliárd forint (lásd árapasztó tározók) nem fordították meg a rendszerváltással és a globális folyamatokkal elindult (felerősödött) negatív társadalmi-gazdasági spirált.* A 2008. óta 100 milliárd forintot jóval meghaladó értékű árvízvédelmi fejlesztésből rendre elmaradtak azok a beavatkozások, amelyek a térségben élők jövedelemtermelő képességének javítását szolgálták volna.
- Az erre vonatkozó kormányhatározatok, törvényi kötelezettségek és sok kötetnyi tervanyag ellenére a *Tisza mente összehangolt, rendszerbe szervezett, integrált fejlesztését ténylegesen szolgáló, a területrendezést, a területfejlesztést, a vidékfejlesztést és az infrastruktúrafejlesztést összehangoló program nem állt rendelkezésre* (hozzátesszük, sajnos azóta sem).

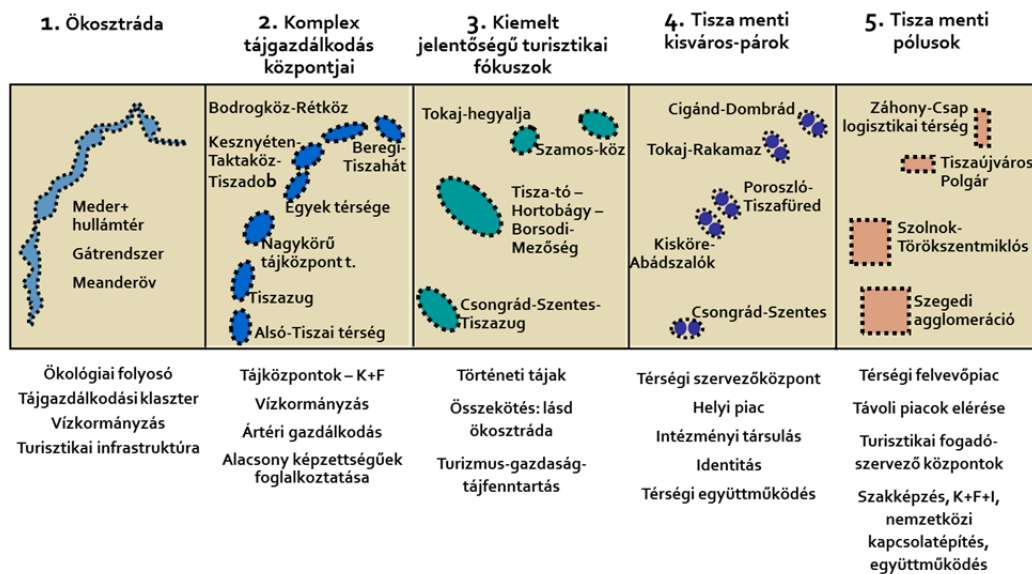
A Tisza Stratégia megalapozása c. dokumentum fő javaslatai

A *Tisza-stratégia megalapozása c.* dokumentum a 600 km hosszú magyarországi Tisza szakaszra és térségére az alábbi *jövőkép*t fogalmazza meg:

- A tér- és területszerkezet, a településrendszer és a tájrendszer illetve a népesség térbeli elrendeződése között új fenntartható egyensúlyi helyzet jön létre;
- A Tisza mente vízháztartásának változásaival „együtt mozgó”, ezáltal e változásokat hatékonyan kezelni és erőforrásként hasznosítani képes dinamikus tájrendszer és ezt kiszolgáló vízgazdálkodási (intézmény)rendszer alakul ki;
- A Tiszával való együttélés olyan komplex tájgazdálkodási rendszeren alapul, amely a természeti, táji értékek fenntartására, fejlesztésére és hasznosítására építve képes a népességnek folyamatosan növekvő „jól-létet” biztosítani.

13. ábra: Tisza Stratégia megalapozása, 2010, térszerkezet-alakítása (forrás: Város-Teampannon Kft, 2010)

14. ábra Szerkezetalkító elemek és a hozzájuk kapcsolódó fejlesztési irányok (forrás: Város-Teampannon Kft, 2010)

A dokumentumban megfogalmazott átfogó cél:

A népesség változatos készségei és gazdasági képességei, illetve az eltérő adottságú Tisza menti térségek-tájak mai valóságos, gazdaságilag érvényesíthető adottságai közötti új egyensúlyi helyzetek és azt megfelelően működtetni képes társadalmi, gazdálkodási, intézményi rendszerek kialakítása.

Egy jövőbeli Tisza-stratégia alapja egyfelől a Tisza folytonossága (maga a folyó, hullámtér, a kétoldali gátak, valamint az ezzel szoros kapcsolatban álló ökológiai sáv (holocén meder), másfelől az ezt keresztező útvonalak, hídfők, városok által tagolt-határolt „gerincsigolyák” alkotta változatos tájrendszer, amit ma Tisza mentének nevezünk.

A fentiekből levezetve, a szerkezetalkítás számára az alábbi stratégiai célokat határoztuk meg:

- I. Tisza menti városhálózat kiteljesítése annak érdekében, hogy a városok képesek legyenek térségük adottságait kibontakoztató fejlődésének motorjaivá válni, a vidéki térségük kínálata számára fizetőképes keresletet, lakosai számára pedig magas színvonalú szolgáltatásokat nyújtani;***
- II. Komplex, rendszerbeszervezett, differenciált tájgazdálkodási rendszer kialakítása az egyes téregységeket jellemző adottságokkal, keresletekkel és a külső lehetőségekkel összhangban.***

2.2. SZABOLCS-SZATMÁR-BEREG MEGYEI TERÜLETFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓ (MEGAKOM TANÁCSADÓ IRODA ÉS SZABOLCS-SZATMÁR-BEREG MEGYEI TERÜLETFEJLESZTÉSI ÉS KÖRNYEZETGAZDÁLKODÁSI ÜGYNÖKSÉG, 2013)

Szabolcs-Szatmár-Bereg megye jövőképe, 2030:

"2030-ban Szabolcs-Szatmár-Bereg megye egy olyan hely, ahol jó élni."

A stratégiai célrendszer következetes, belső koherenciája megfelelően erős.

Szabolcs-Szatmár-Bereg megye 2014-2020 közötti időszakra vonatkozó fejlesztési stratégiája **három átfogó célt jelölt ki**, amelyek alapját képezik a jövőképben megfogalmazott víziók realizálódásának:

- **Aktív megye:** Értékteremtő közfoglalkoztatás és az aktivitás növelése
- **Szolidáris megye:** A szegénység felszámolása és a leszakadó térségek felzárkóztatása
- **Vonzó megye:** Vonzó természeti, társadalmi, kulturális és gazdasági környezet megteremtése

15. ábra: Célrendszer – Szabolcs-Szatmár-Bereg megye fejlesztési stratégiája 2014-2020 (forrás: Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Területfejlesztési Konceptió 2013)

A három átfogó cél ötvözi a megye legfontosabb gazdaságpolitikai, társadalompolitikai, ökológiai kihívásokra adott válaszait. Az aktív megye átfogó cél a foglalkoztatási, munkaerő piaci kérdéseket és a munkahelyteremtéssel kapcsolatos gazdaságfejlesztési célokat integrálja. A szolidáris megye Szabolcs-Szatmár-Bereg megye legégetőbb társadalmi, szociális problémáira és a tartós leszakadással veszélyeztetett térségek felemelésére fogalmazza meg a legfontosabb fejlesztési stratégiákat. A vonzó megye azokat a fejlesztéspolitikai irányokat jelöli ki, amelyek egy ideális és fenntartható ökológia állapotot megtartása mellett egy a befektető valamint vállalkozásbarát üzleti környezetet hoz létre, a helyi közösségek életminőségét javítják és az ide érkező turisták igényeit, szükségleteit is kielégítik.

A három legmagasabb hierarchikus szinten lévő átfogó cél alá **hét stratégiai cél** került kijelölésre. A hét stratégiai cél közül **négy ágazati cél és három területi cél**.

Szabolcs-Szatmár-Bereg megye stratégiai célrendszerében az *ágazati jellegű stratégiai célok* közé tartoznak a következők:

- **Versenyképes élelmiszergazdaság:** Az agrárgazdaság erősítése fókuszált módon
- **Zöld megye:** Zöldgazdaság, klímabarát energiagazdálkodás, a klímaváltozáshoz való alkalmazkodás
- **Proaktív megye:** A megyei szintű gazdasági, társadalmi önszerveződés feltételeinek kialakítása
- **Képzett megye:** Rugalmas szakképzési, felsőoktatás és innovációs környezet kialakítása

A versenyképes élelmiszergazdaság a térség gazdaságfejlesztésének legfontosabb húzóágazatát azonosítja, amely egyben a megyei munkahelyteremtés kulcságazata. Ez az ágazati cél az aktív megye átfogó célhoz járul hozzá. A zöld megye stratégiai irány két átfogó célkitűzés alá rendeződik, egyrészt adekvát választ ad a környezetiparon keresztül az aktív megye munkahelyteremtési és foglalkoztatási célkitűzéseire, másrészt érdemben járul hozzá egy vonzó természeti környezet megteremtéséhez (vonzó megye átfogó cél). A proaktív megye stratégiai cél mindhárom átfogó célhoz kapcsolva katalizál társadalmi és gazdasági együttműködési rendszereket, amelyek hozzájárulnak a térség versenyképességének javulásához és a társadalmi kohézió erősítéséhez. A képzett megye egy versenyképes társadalom és egy gazdasági igényeket kiszolgáló oktatási és innovációs környezet létrehozását támogatja, továbbá a leszakadó társadalmi rétegek munkaerő piaci esélyeinek javulását is, ebből adódóan mindhárom átfogó cél teljesülését segíti (Aktív megye, Vonzó megye).

A *területi célok* meghatározott megyén belüli földrajzi egységekre irányulnak:

- A megyeszékhely, Nyíregyháza és agglomerációja
- Szabolcs-Szatmár-Bereg megye gazdasági decentrumai (Kisvárd, Záhony, Mátészalka, Nyírbátor)
- Megyei járásközpontok és egyéb városok
- Szatmár-Beregi térség, mint a megye leghátrányosabb, összefüggő válságövezete (külső periféria)
- Szabolcs-Szatmár-Bereg megye rurális térségei

Az öt földrajzi egység fejlesztési stratégiája három stratégiai (területi) cél alá integrálódik. A stratégiai célrendszerben megfogalmazott területi célok a következők:

- **Fejlett centrum:** A nyíregyházi agglomerációnak, mint gazdasági, foglalkoztatási, közszolgáltatási és kulturális centrumnak a fejlesztése.
- **Dinamizálódó decentrumok és szolgáltató járásközpontok:** A megyei gazdasági decentrumainak és járásközpontjainak funkcióbővítése és összehangolt fejlesztése.
- **Élhető vidék és felzárkózó külső perifériák:** A megye külső perifériáinak komplex felzárkóztatása és a vidéki térségek integrált fejlesztése.

Ez a fejlesztéspolitikai szemlélet teljesíti a jelenleg érvényben lévő országos szintű fejlesztéspolitikai elvárást, miszerint minél több területi célt kell a megyéknek megfogalmazniuk stratégiájukban. A fejlett centrum és dinamizálódó decentrumok azoknak az iparilag fejlett és idegenforgalmilag attraktív városoknak fejlesztését célozza, amelyek hozzájárulhatnak a megye vonzóbbá válásához és a turistaforgalom és az ipari befektetések arányának növekedéséhez (Vonzó megye átfogó célban megfogalmazottakhoz), ezáltal a foglalkoztatás növekedéséhez (Aktív megye átfogó célban megfogalmazottakhoz). A járásközpontok fejlesztésének kiemelt feladata, hogy a megye területén egy egységesen fejlett, minőségi közszolgáltatási rendszert teremtsen meg. Az élhető vidék és felzárkózó külső perifériák stratégiai célkitűzés a szolidáris megye átfogó cél által megfogalmazottak teljesülését támogatja, elsősorban leszakadó külső perifériák és a nehéz helyzetben lévő rurális térségek területi felzárkóztatását (területi szolidaritás).

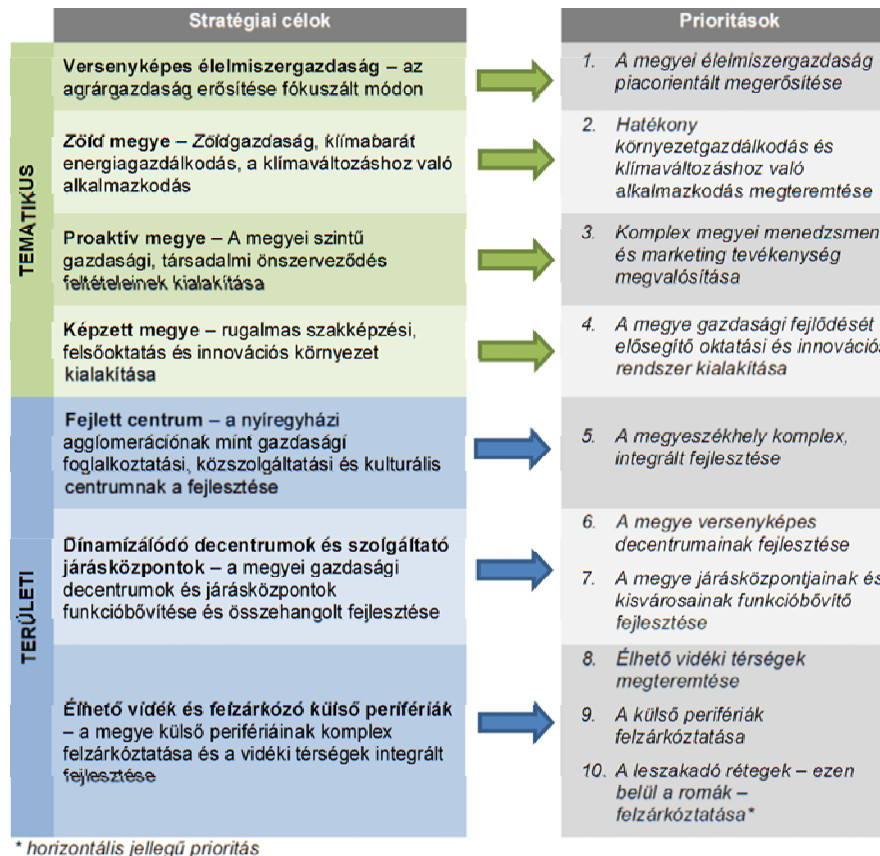
Horizontális célok

A koncepció egészén áthúzódó, valamennyi prioritást és beavatkozást orientáló horizontális célok a következők:

- **Intelligens növekedés,** amely a modern kor tudás alapú gazdaságának és társadalmának megszilárdulása irányába orientálja a megyei fejlesztéspolitikát.

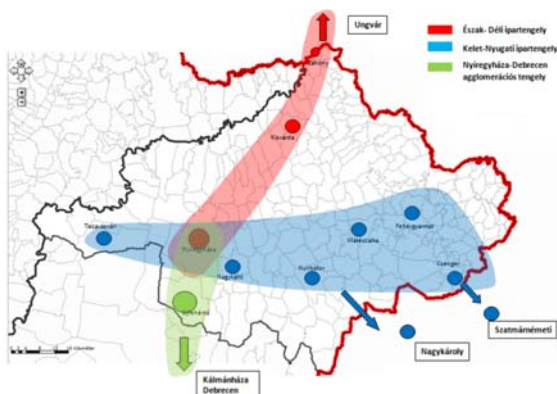
- **Fenntartható növekedés**, amely egy környezeti fenntarthatósági irányultságot integrál a célrendszerbe.
- **Befogadó növekedés**, amely a területi kohéziót és a társadalmi szolidaritást képviseli a teljes koncepció célrendszerében.

A horizontális célok az intelligens, fenntartható és befogadó növekedés jegyében Szabolcs-Szatmár-Bereg megye teljes fejlesztési koncepcióját meghatározzák, ezáltal ezeknek a céloknak a legjelentősebb a koherenciája a stratégiai célokkal.

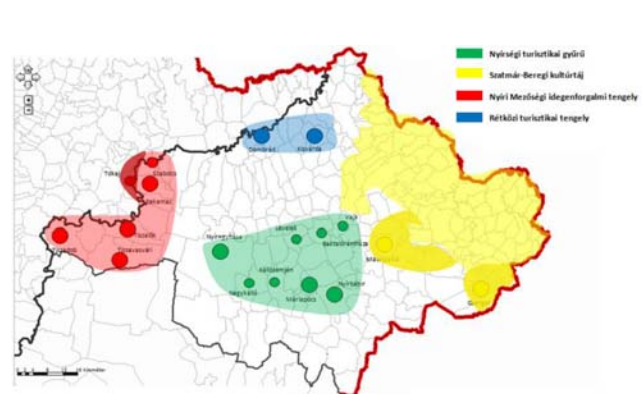

16. ábra: A stratégiai célok és a prioritások kapcsolati (forrás: Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Területfejlesztési Koncepció 2013)

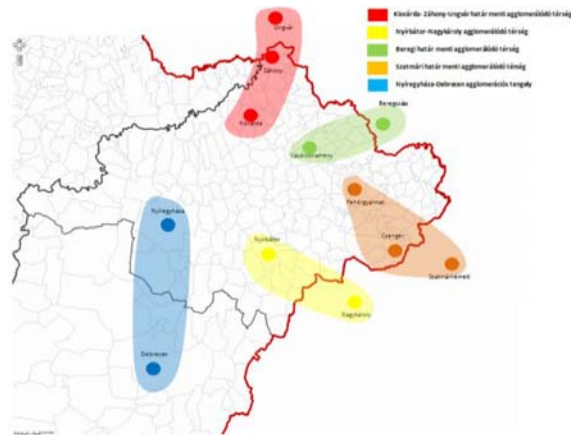
A megye térszerkezetének és a területfejlesztés stratégiai céljainak illeszkedését jól segítik a dokumentum szemléletes térképes ábrázolásai:

17. ábra: Szabolcs-Szatmár-Bereg megye növekedési tengelyei és csomópontjai

18. ábra: Szabolcs-Szatmár-Bereg megye rekreációs körzetei és idegenforgalmi tengelyei

19. ábra: Szabolcs-Szatmár-Bereg megye agglomerálódó határtérségei
(forrás: Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Területfejlesztési Konceptió 2013)

A koncepció számos fajsúlyos üzenetet fogalmaz meg a kormányzat számára:

- **A külső befektetések orientálása a megye irányába:** Szabolcs-Szatmár-Bereg megye az ország egyik legelmaradottabb megyéje, a gazdaságélénkítés és a drámai foglalkoztatási helyzet oldása nem képzelhető el kizárólag belső erőforrásokra támaszkodva. Fontos, hogy a kormányzat akár pozitív diszkriminációval, kiemelt kedvezmények, támogatások biztosításával a megye felé orientáljon fontos külső befektetéseket, illetve segítse a megyei vállalkozások itt megvalósuló fejlesztéseit.
- **A megye munkaerő-megtartó képességének erősítése:** a fejlődés kulcsa a megfelelő, jól képzett munkaerő. A megye folyamatosan elveszíti a legjobb szakembereket, mely az elmaradottság újratermelődéséhez vezet. Olyan kormányzati intézkedésekre – adó- és járulékkezdmények, ösztöndíjprogram, lakáshoz jutás segítése – van szükség, amely hozzájárul a fiatal – elsősorban magas képzettségű diplomás – szakemberek megőrzéséhez, illetve visszavonásához.
- **A leghátrányosabb helyzetű térségek leszakadásának megakadályozása:** ezen térségek esetében az igazi kérdés ma már nem is a felzárkóztatás, hanem a végleges leszakadás megakadályozása. Ennek érdekében nem elegendők a fejlesztési források, dedikált programok, hanem szükség van pozitív diszkriminációra a támogatáspolitikában (magasabb támogatásintenzitás, könnyített eljárásrend, csökkentett indikátor elvárások), valamint a szociális gazdaság megerősítését, működését segítő kedvező jogszabályi környezetre.
- **A roma népesség integrációjának segítése, leszakadásának megállítása:** Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében néhány más megyével együtt az országos átlagnál magasabb a roma népesség, és összességében a mélyszegénységben élők aránya. Helyzetük javítása érdekében célzott kormányzati intézkedésekre, programokra van szükség, amelyek komplex választ adnak ezen emberek problémáira (lakhatás, foglalkoztatás, oktatás-képzés, társadalmi befogadás).
- **Kiemelt kormányzati programok indítása speciális térségekben:**
  - **Záhony és térsége logisztikai kapacitásainak hasznosítása:** versenyképes vasúti tarifapolitika, az Európai Unió támogatással létrehozott fényeslitkei ipari park működésének biztosítása, befektetők odavonása.
  - **A Szatmár-Beregi térség – szociális gazdaság erősítésére, helyi termelésre alapozott – komplex fejlesztésének segítése** kedvező feltételekkel.
- **A határon átnyúló együttműködési programok feltételeinek javítása:** Szabolcs-Szatmár-Bereg megye fejlődésében (más megyékkel együtt) kiemelt szerepet játszik, hogy mennyire tud építeni a román határ menti elhelyezkedésére, mennyire tudja kihasználni az ebből fakadó lehetőségeket. A határ menti együttműködésnek azonban a fejlesztési források mellett elengedhetetlen feltétele, hogy meghatározó kulcsterületeken közös magyar-román kormányzati döntések, kötelezettségvállalások szülessenek mielőbb. Ilyen területek a vasúti és közúti közlekedés közös fejlesztése, a munkaerőpiac és az egészségügyi ellátás, szolgáltatások összehangolása.

- Szabolcs-Szatmár-Bereg megye keleti határtérségének, a **Szatmár-Beregi kultúrtájnak a világörökségi oltalom alá helyezése**: A Szatmár-Beregi térség egyedülálló épített és természeti örökséggel rendelkezik, kimagasló a természetvédelmi oltalom alatt álló területek és műemlékek (köztük középkori templomok) száma. Az UNESCO cím elnyerése új perspektívákat nyújthat a leszakadással veszélyeztetett Szatmár-Beregi térség számára (imázs javulása, idegenforgalom fellendülése, kedvező népesedési folyamatok, erősödő területi identitás). A világörökség cím elnyerése nem csupán kulturális jelentőségű, hanem területfejlesztési súlyú.
- **Szabolcs-Szatmár-Bereg megye befolyó vizeire alapozott komplex árvízvédelmi, vízgazdálkodási program**: a megyének vannak olyan kiemelt feladatai, amelyek jellegük és nagyságrendjük következtében nem kezelhetők megyei keretek között, azonban megvalósításuk elengedhetetlen a megye fejlődése szempontjából – ezek közé tartozik a vízgazdálkodás, árvízvédelem is, amely gazdasági és társadalmi szempontból is jelentős kérdéskör (vidékfejlesztés, mezőgazdasági öntözés, stb.).

2.3. SZABOLCS-SZATMÁR-BEREG MEGYEI TERÜLETFEJLESZTÉSI TERV 2021-2027

A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Területfejlesztési Terv 2021-2027 Tervezési munkadokumentum az 1023/2019. (II. 11.) Korm. határozat 1. melléklete szerinti Területfejlesztés szektorális fejlesztési terv területi megalapozására készült.

A 2014-2020 tervezési időszakban Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében számos olyan kiemelt integrált fejlesztési igény merül fel, amely több térséget érintő komplex beavatkozást igényel. A beavatkozások területei a közlekedésfejlesztést, a táj- illetve vízgazdálkodást és a leghátrányosabb helyzetű térségek fejlesztésének tematikáját érintik. A közlekedésfejlesztés területén a megye számára fontos a TEN-T hálózat meggyét érintő elemének az **M3-as és M34-es autópályának országhatárig (UA) történő kiépítése**, valamint a **M49-es gyorsforgalmi út megépítése Szatmárnémeti felé**. Térségi beavatkozási terület a **4-es számú főút 2x2 sávossá történő kiépítése Nyíregyháza-Debrecen viszonylatban**. A 100-as vasút vasúti fővonal 160 km/h sebességűre történő átépítése, pályafejlesztések kiemelt szerepet kapnak. A Debrecen-Mátészalka-Csenger-Szatmárnémeti vasútvonal pályafelújítása és villamosítása, továbbá a mátészalkai vasútállomás áruforgalmi szempontú fejlesztése szükséges. Nyíregyháza-Mátészalka-Fehérgyarmat, valamint Nyírbátor és Nyíradony megyehatárig történő vasútfejlesztés is jelentős. Térségi vízgazdálkodási beavatkozási területek ár- és belvízvédelem határon átnyúló és a szomszédos Hajdú-Bihar megyén átívelő kontextusban.

A 2014-2020 időszakra vonatkozó megyei Integrált Területi Programban (továbbiakban ITP) megfogalmazott stratégiai célok közül a **dinamizálódó decentrumok, illetve a fejlett centrum mellett az élhető vidék és felzárkózó külső perifériák területi cél továbbra is meghatározó**, hiszen a megye településszerkezete bár látszólag urbánus jellegű (hiszen a népesség 21 %-a a megyeszékhelyen, 33%-a megyeszékhelyen kívüli városokban él a 2011-es népszámlálási adatok alapján), mégis alapvetően rurális szerkezetű.

Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében a mélyszegénységben élők - különös tekintettel a romákra - száma magas. A megyében elengedhetetlenül szükséges a hatékony beavatkozás, a leszakadással veszélyeztetett vagy már érintett csoportok integrációjának, reintegrációjának elősegítése, ezen belül is a roma felzárkóztatás előmozdítása és a szegregátumok felszámolása.

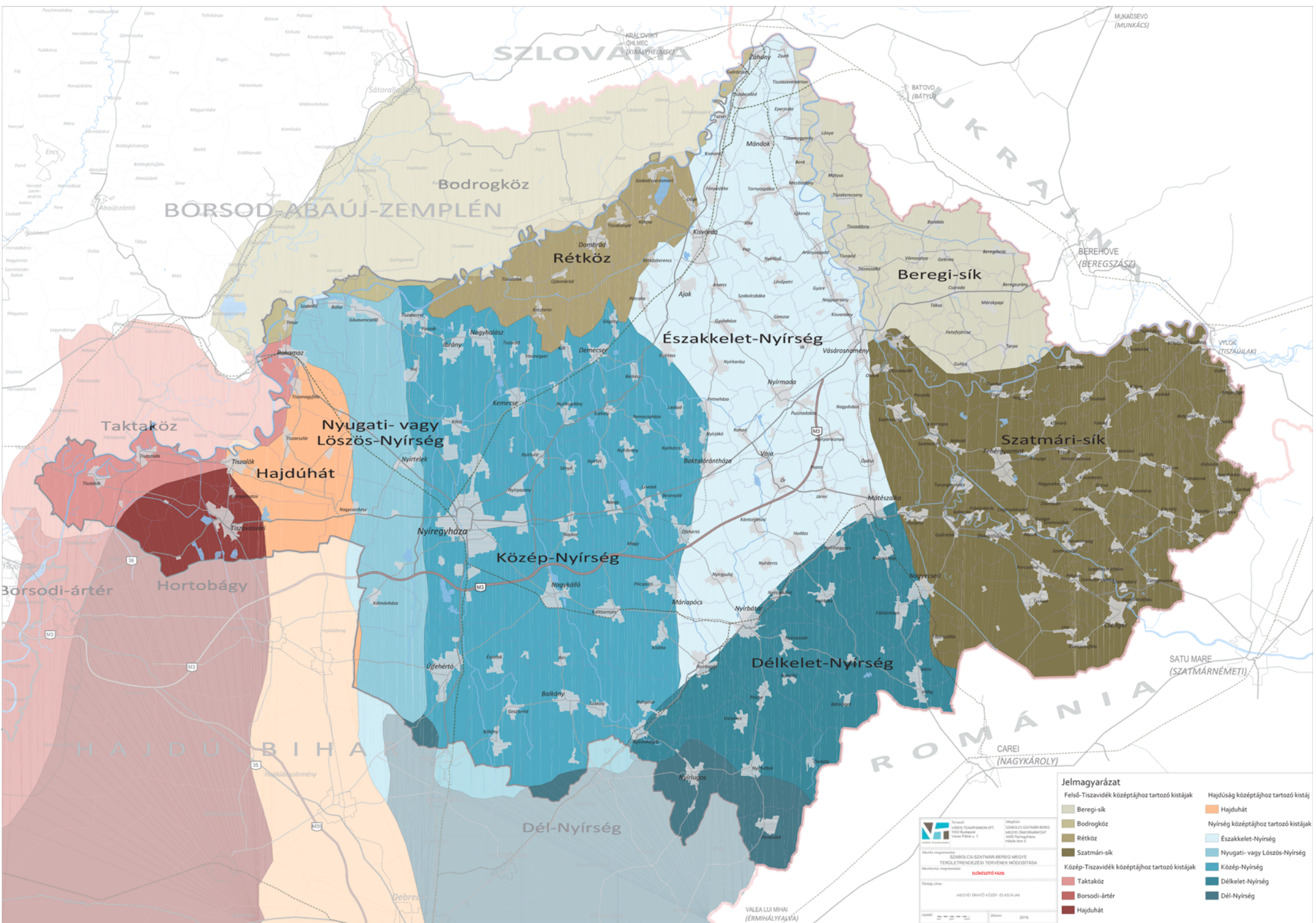
A dokumentumban azonosított területfejlesztési szükségletek:

1. Bel- és külterületi közúthálózat fejlesztése. Bel- és külterületi kerékpárutak összekötése, hálózatosodás, kerékpárhálózat továbbfejlesztése (munkaerő mobilitás támogatása, CO₂ kibocsátás csökkentése, turisztikai pontszerű fejlesztések összekötése). Közlekedési infrastruktúra fejlesztése (csomópontépítések). Gazdaságfejlesztés. Többcélú vízgazdálkodási rendszer kialakítása. Vizi közmű (szennyvíz) rendszer felújítása. Árvízvédelmi kockázat kezelése a Tisza, a Túr térségében. Aszálykár elhárítás és öntözésfejlesztés a Szamos-Kraszna, illetve a Tisza-Szamos térségében. Vidékfejlesztés (termelői tulajdonú feldolgozó üzem, hűtőház-csomagolóüzem) létrehozása. Közösségi terek kiépítése.

- Leszakadó rétegek felzárkóztatása. Sportinfrastruktúra- és közösségfejlesztés. (Érintett térségek: 9 komplex programmal fejlesztendő járás)
2. Településfejlesztés (városfejlesztés, falufejlesztés - okos város, okos település, okos térségfejlesztések). Gazdaságfejlesztés (beszállítói hálózat kialakítása). Turisztikai együttműködés. Közlekedési hálózatfejlesztés. Energia, klíma, környezet (energetika és klímapolitika). Térségi elérhetőség fejlesztése. Nyíregyháza MJV vasútállomás intermodális átszállókapcsolatainak fejlesztése. (P+R parkolók kialakítása, I ütem). Foglalkoztatási együttműködés (ITP-ben azonosított). A vízháztartás javítása a Nyírségben (I-II ütem). Császárszállás (Oláhréti) tározórendszer rehabilitációja. Nyíregyháza-Máriapócs kerékpárút bel- és külterületi szakaszok fejlesztése. (Érintett térség: Nyíregyháza megyei Jogú Város és agglomerációja)
  3. Határon átnyúló közlekedés fejlesztése (közúti, vasúti fejlesztések). Határ menti területek gazdasági versenyképességének javítása. Határon átnyúló árvízvédelem, katasztrófa elhárítás. A magyar-román határt metsző folyók közös vízkészletének meghatározása a határszelvényben. Táj- és természetvédelmi beavatkozások a határ mindkét oldalán. Közös turisztikai értékek/attrakciók hasznosítása. Határon átnyúló hulladékgazdálkodás (ETT). (Érintett térségek: határ menti megyék - Szabolcs-Szatmár-Bereg, Kárpátalja, Kassa, Szatmár megyék; fókuszban a komplex programmal fejlesztendő járasok - Csengeri, Fehérgyarmati, Mátészalkai, Nyírbátori, Vásárosnaményi és Záhonyi járás.)
  4. Belterületi közúthálózat fejlesztése. Bel- és külterületi kerékpárutak összekötése, hálózatosítás, kerékpárhálózat továbbfejlesztése (munkaerő mobilitás támogatása, CO₂ kibocsátás csökkentése, turisztikai pontszerű fejlesztések összekötése). Gazdaságfejlesztés. Infrastruktúra kiépítése, korszerűsítése. Megújuló energia-felhasználás, termelés-felhasználás, illetve hulladékgazdálkodás (szennyvíziszap komposztálás). A vízháztartás javítása a Nyírségben (I-II ütem) Községi terek kiépítése. Sportinfrastruktúra- és közösségfejlesztés. (Érintett térségek: Nyíregyházi Járás, Kisvárdai Járás, Tiszavasvári Járás, Nagykállói Járás.)
  5. Vállalkozásfejlesztés: Észak-déli növekedési és iparfejlesztési tengely kialakítása, fejlesztése. A megye európai térbe való bekapcsolódása. Vasúti logisztikai központ kiaknázása (OTrT szerint: Záhony országos jelentőségű logisztikai központ). (Érintett: térség: Záhony-Fényeslitke tengely)

Javaslatok a Területfejlesztési szektorális terv fejlesztési tematikájára:
<i>Mely fejlesztési témakörök kerüljenek az országos Területfejlesztési szektorális tervbe? Melyek legyenek a leghangsúlyosabbak?</i>
1. Közútfejlesztés: TEN-T hálózat: M3 gyorsforgalmi út Vásárosnamény-Beregszabolcs közötti szakasz 2x2 sávossá történő átépítése. M3 autópálya: Mátészalka-országhatár közötti kapcsolat fejlesztése (I-II. szakasz). M49-es gyorsforgalmi út fejlesztése. Térségi beavatkozási terület a 4-es számú főút 2x2 sávossá történő kiépítése Nyíregyháza-Debrecen viszonylatban. M34 gyorsforgalmi út Vásárosnamény-Záhony közötti szakasz fejlesztése.
2. Vasútfejlesztés: A 100-as vasút vasúti fővonal teljes megyei szakasza 160 km/h sebességre történő átépítése. Vasúti pályafejlesztések. A Debrecen-Mátészalka-Csenger-Szatmárnémeti vasútvonal pályafelújítása és villamosítása. Záhony-Fényeslitke fejlesztési pólus: komplex logisztikai és rakománykezelési fejlesztések.
3. Nyírség - Hajdúhátország vízháztartásának javítását célzó komplex vízgazdálkodás-fejlesztés.
4. Kerékpárhálózat fejlesztése: Nyírbátori-Nyíregyháza; Nyíregyháza-Baktalórántháza, Fehérgyarmati átkötése a Szamoson (turisztikai szempontú fejlesztések)
5. NATURA 2000 területek: táj- és természetvédelmi intézkedések

Javaslatok a Területfejlesztési szektorális terv területi prioritásaira:
<i>Melyek legyenek az országos Területfejlesztési szektorális terv területi prioritásai?</i>
1. Megyei gazdaság versenyképességének javításához szükséges kapacitásbővítés
2. Infrastruktúrafejlesztés (közúti, belterületi, vasúti, közműszolgáltatások területén)
3. Agrártermelés és élelmiszer-feldolgozás
4. Határ menti együttműködések, gazdasági tér fejlesztése
5. Élhető vidéki térség megteremtése

Jelmagyarázat

Felső-Tiszavidék közepétájhoz tartozó kistájak	Hajdúság közepétájhoz tartozó kistájak
Beregi-sík	Hajdúhát
Bodroghköz	Nyírség közepétájhoz tartozó kistájak
Rétköz	Északkelet-Nyírség
Szatmári-sík	Nyugati- vagy Lőszös-Nyírség
Közép-Tiszavidék közepétájhoz tartozó kistájak	Közép-Nyírség
Taktaköz	Délkelet-Nyírség
Borsodi-ártér	Dél-Nyírség
Hajdúhát	

Projekt címe: HEGYI ERŐK KÖZÉP- ÉS KEDVEI
Dátum: 2019

MAKRSZÉKI TERVÉRTÉKELŐ IRODA
 SZATMÁR-ÉS BEREGI MEGYE
 TERÜLETRENDEZÉSI TERVÉNEK MÓDOSÍTÁSA
 Munkatárs megnevezés: **ELŐZELŐ FÁBI**

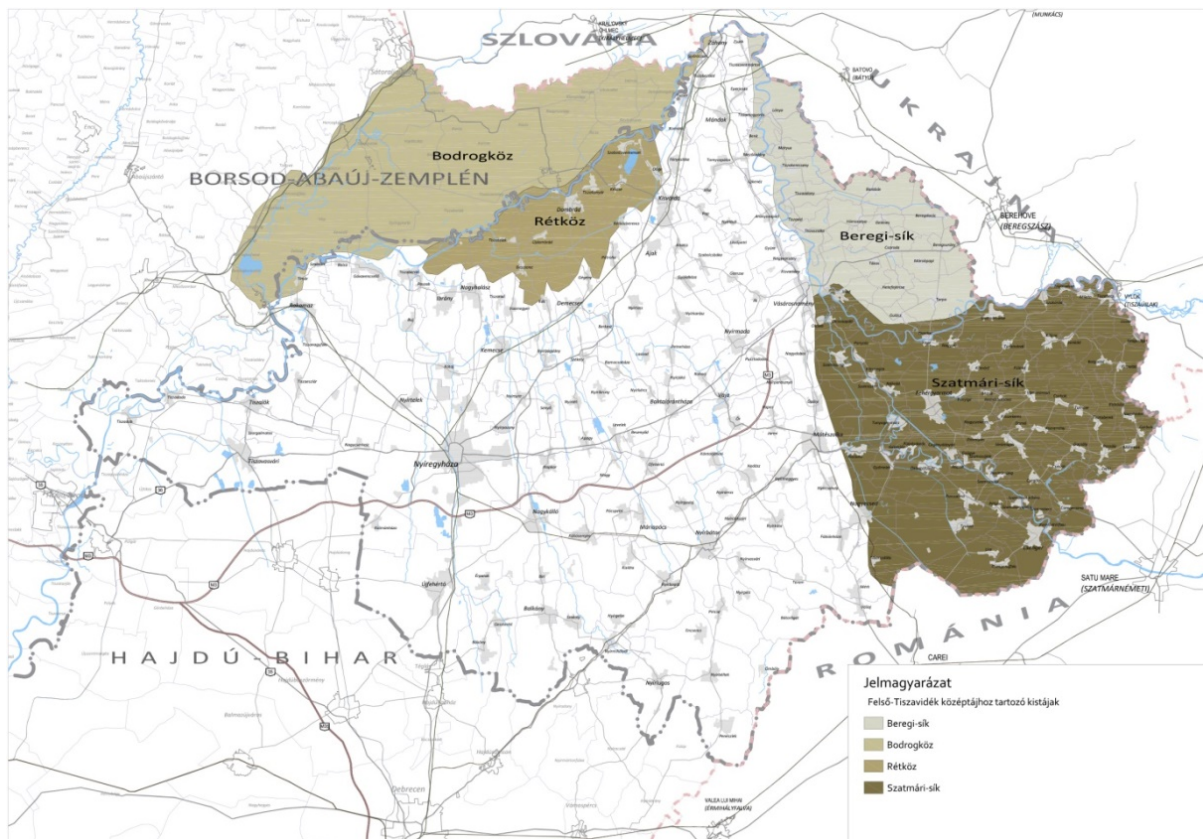
3. TERMÉSZETI ÉS ÉPÍTETT KÖRNYEZET VIZSGÁLATA

3.1. TERMÉSZETI ADOTTSÁGOK, TERMÉSZETVÉDELEM

3.1.1. A megye területének táji rendszertani felosztása (MTA, 2010.), természeti adottságok

Magyarország kistájainak katasztere (2010) alapján Szabolcs-Szatmár-Bereg megye egész területe az **Alföld nagytáj területén belül négy középtájhoz** tartozik. A megye területének legnagyobb, középső része a Nyírség középtáj területén, nyugati pereme a Hajdúság és Közép-Tisza-vidék, míg a Tisza magyarországi szakaszának legfelső folyásánál lévő terület a Felső-Tisza-vidék középtáj része. A megye területe e négy középtájon belül az alábbi kistáj-csoportokra, illetve kistájakra tagolódik, melyek részletesebb bemutatása a **1. mellékletben** szerepel.

Felső-Tisza-vidék középtáj

20. ábra: Felső-Tisza-vidék középtáj kistájainak rendszere

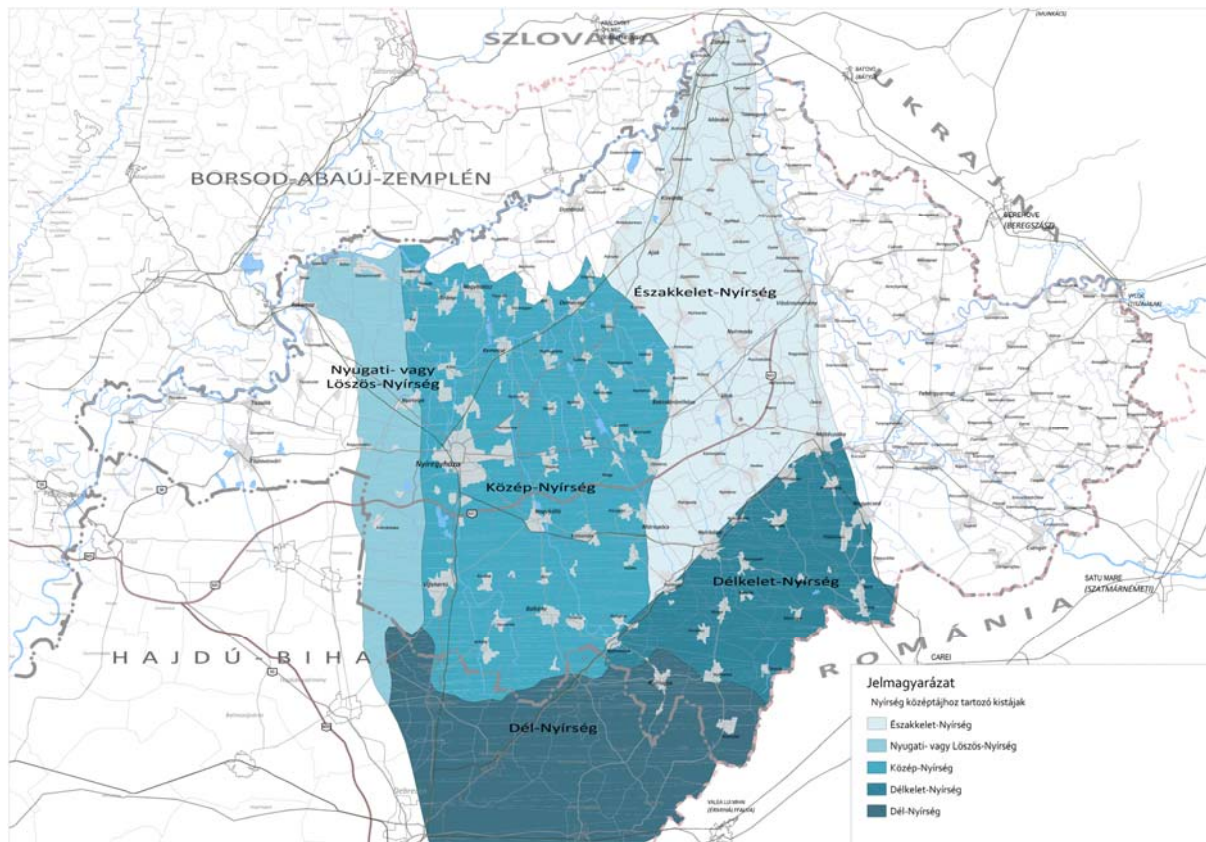
Beregi-sík: a teljes, 556 km²-nyi kistáj a megye területére esik, a Tiszától észak-keletre; a mérsékelt meleg és mérsékelt hűvös éghajlati öv határán fekszik; mérsékelt száraz, vízhiányos terület, rövid tenyészidejű, kevésbé melegigényes, és vízigényesebb kultúrák számára kedvező éghajlat; kb. 50 % szántó, 20 % rét-legelő, 6% kert-szőlő, 15 % erdő, 4 % vízfelszín;

Szatmári-sík: a teljes, 1171 km²-nyi kistáj a megye területére esik, a Tiszától délre; a mérsékelt meleg és mérsékelt hűvös éghajlati öv határán fekszik; mérsékelt száraz terület, minimális vízhiánnyal a vízigényesebb, kevésbé hőigényes szántóföldi és kertészeti kultúrák számára kedvező éghajlat; kb. 65 % szántó, 15 % rét-legelő, 6% kert-szőlő, 8 % erdő, 2 % vízfelszín;

Bodrogi-sík: a Tisza északi kanyarulatától nyugatra Záhonytól Tímárig a Tisza menti településrészek esnek a kistájra, jelentősebb területtel Tímár, Balsa, Gávavencsellő, Tiszabездé településeken; mérsékelt hűvös éghajlatú, száraz, vízhiányos terület, a nem túl hőigényes, és közepes vízigényű növények termesztéséhez kedvező éghajlat; közel 56 % szántó, 19 % rét-legelő, 4% kert-szőlő, 11 % erdő, 6 % vízfelszín;

Rétköz: a teljes, 2750 km²-nyi kistáj a megye területére esik, a Tiszától délre; mérsékelt meleg, száraz, mérsékelt vízhiányos terület, inkább a szárazságtűrő és a kevésbé hőigényes növények természetnek kedvező éghajlat; kb. 67 % szántó, 17 % rét-legelő, 3% kert-szőlő, 3 % erdő, 5 % vízfelszín.

Nyírség középtáj

21. ábra: Nyírség középtáj kistájainak rendszere

Közép-Nyírség: a kistáj mintegy 1500 km²-nyi területén jórészt Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei települések találhatóak, mindössze két Hajdú-Bihar megyei település fekszik a kistáj déli peremén; a kistáj a megye középső sávjában, a Tiszától délre helyezkedik el; mérsékelt meleg, száraz, gyér lefolyású vízhiányos terület, csapadékeloszlástól függően észak-déli irányban változó kultúráknak kedvező; kb. 56 % szántó, 8 % rét-legelő, 7 % kert-szőlő, 18 % erdő, 3 % vízfelszín;

Északkelet-Nyírség: a teljes, 950 km²-nyi kistáj a megye területére esik, a megye középső sávjában, Közép-Nyírségtől keletre; a mérsékelt meleg és mérsékelt hűvös éghajlati öv határán, száraz, mérsékelt vízhiányos terület, vízhiány északról délre fokozódik, csapadékeloszlástól függően észak-déli irányban változó kultúráknak kedvező; kb. 57 %, szántó, 6 % rét-legelő, 8 % kert-szőlő, 20 % erdő, 1% vízfelszín;

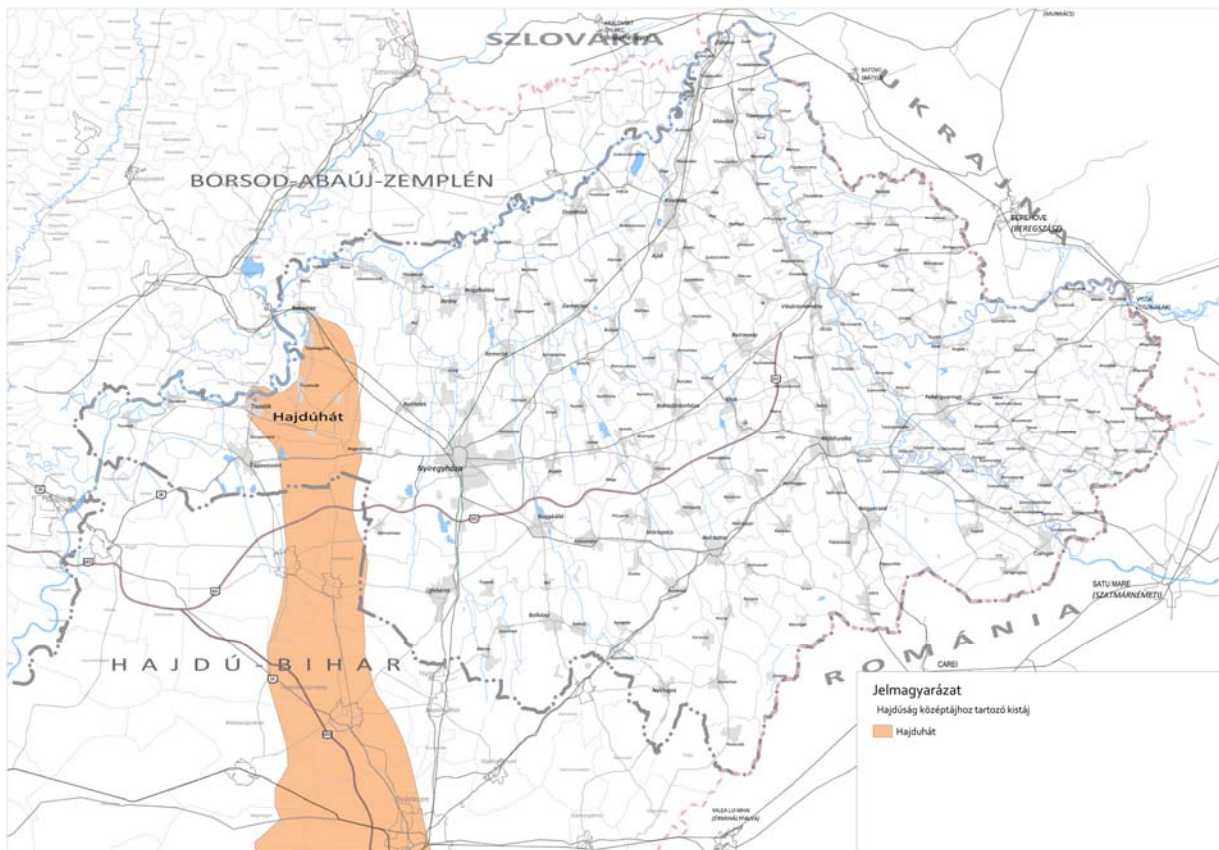
Délkelet-Nyírség: a teljes 553 km²-nyi kistáj a megye területére esik, a megye középső sávjában, Közép-Nyírségtől és Északkelet-Nyírségtől DK-re; a mérsékelt meleg és mérsékelt hűvös éghajlati öv határán, gyér lefolyású, száraz kistáj, a nem túl hő- és vízigényes kultúrák számára alkalmas; kb. 50 % szántó, 7 % rét-legelő, 2 % kert-szőlő, 36 % erdő, 1% vízfelszín;

Dél-Nyírség: Nyírlugos, Penészlek települések és Nyírbétek, Balkány déli településrészei tartozik a kistájhoz, a kistáj északkeleti peremén; mérsékelt meleg, mérsékelt száraz, gyér lefolyású, vízhiányos terület, csapadék szeszélyes eloszlása határozza meg a kedvező kultúrákat; kb. 35 % szántó, 9 % rét-legelő, 5 % kert-szőlő, 42 % erdő, 1% vízfelszín;

A Közép-Nyírség, az Északkelet-Nyírség, a Délkelet-Nyírség, valamint a Dél-Nyírség kistájai együtt, hasonló adottságaik miatt kistáj-csoportot alkotnak, mely a megye területének legnagyobb részét kitölti (úgynevezett „életkamra”⁶).

Nyugati- vagy Lőszös-Nyírség: a kistáj mintegy 400 km²-nyi területe a megyében fekszik, csak a déli csücske érinti Hajdú-Bihar megyét, a Közép-Nyírségtől nyugatra, a Tiszától DK-re; mérsékelt meleg, mérsékelt száraz, gyér lefolyású, vízhiányos kistáj, mérsékelt vízigényű, szárazságtűrő szántóföldi és kertészeti növényeknek kedvez; kb. 85 % szántó, 5 % kert-szőlő, 2 % rét-legelő, 3 % erdő, 1% vízfelszín.

Hajdúság középtáj

22. ábra: Hajdúság középtáj kistájainak rendszere

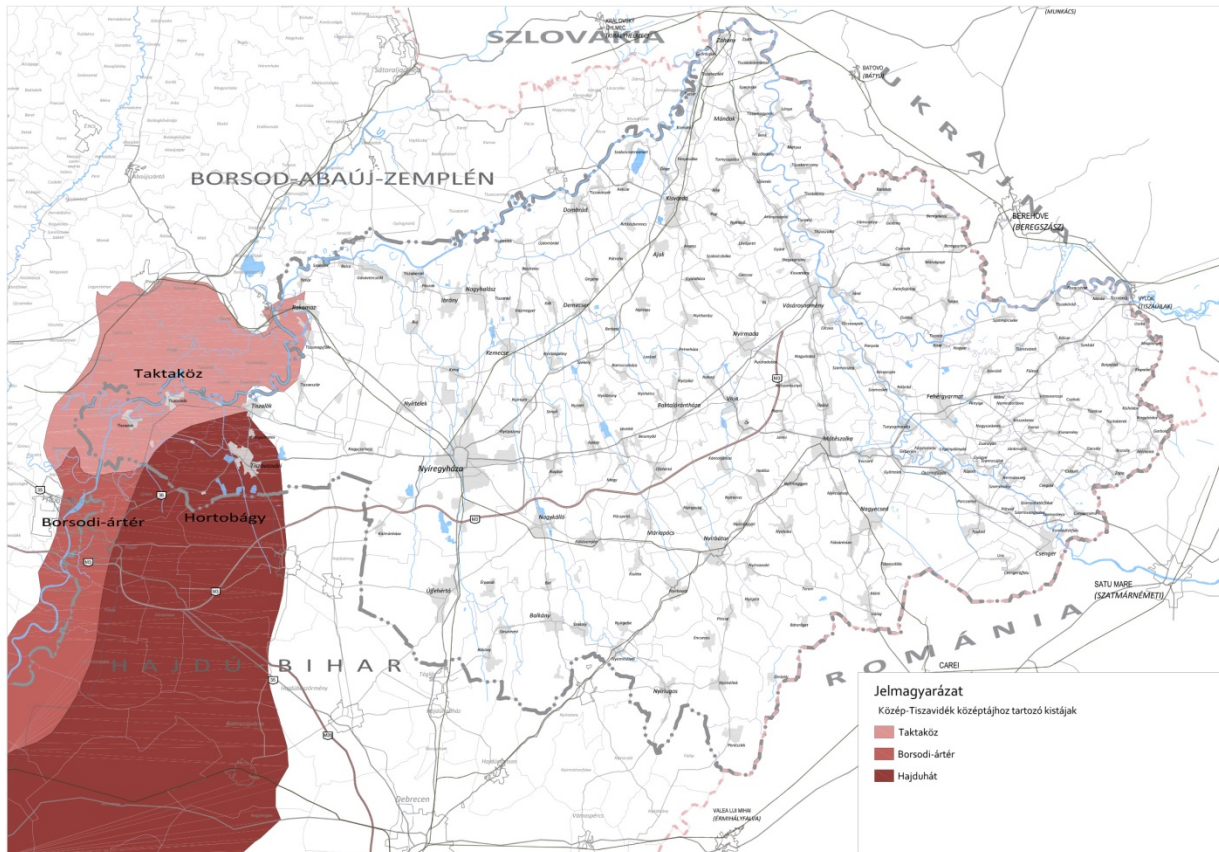
Hajdúhát: a kistáj 804 km²-nyi területének kb. 20 %-a, a Tiszához közeli 8 települése tartozik a megyéhez, a megye területének nyugati sávjában, Nyírség és Hortobágy között, mérsékelt meleg és száraz, gyér lefolyású, vízhiányos terület, elsősorban a szárazságtűrő növényfajok számára kedvező; kb. 83 % szántó, 6 % rét-legelő, 1 % kert-szőlő, 1 % erdő, 2 % vízfelszín.

Közép-Tiszavidék középtáj

Taktaköz: a megye mindössze három települése - Tiszadada, Tiszadob és Tiszalök - tartozik a 470 km²-nyi kistáj területéhez a megye délnyugati peremén; mérsékelt meleg, mérsékelt száraz, vízhiányos, az ármentesítés által erősen átalakított, kultúrstryepp jellegű kistáj, a nem túl hő- és vízigényes szántóföldi, kertészeti és gyümölcsültetvényeknek kedvez; kb. 57 % szántó, 18 % rét-legelő, 1 % kert-szőlő, 9 % erdő, 8 % vízfelszín;

Hortobágy: a megye települései közül mindössze Tiszavasvári, Tiszadob, Tiszadada, Tiszalök, Szorgalmatos településrészei tartoznak hozzá; mérsékelt meleg, mérsékelt száraz, gyér lefolyású, erősen vízhiányos terület, kultúrstryepp jelleggel, kimondottan száraz vidék, a kevés csapadékot igénylő kultúrstryeppnek kedvez; kb. 41 % szántó, 41 % rét-legelő, 4 % erdő, 11 % vízfelszín.

⁶ <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/SzazMagyarFalu-szaz-magyar-falu-1/szabolcs-F6F3>

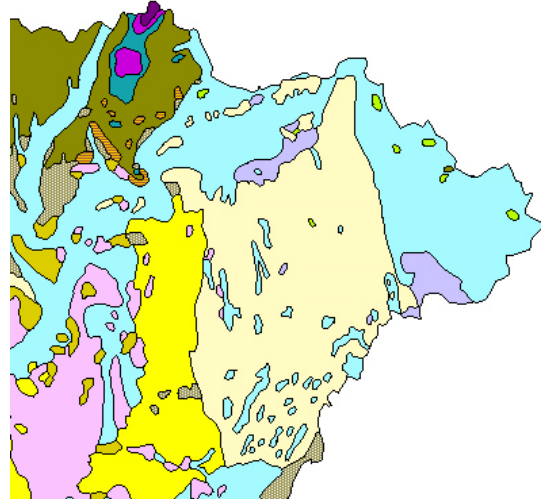
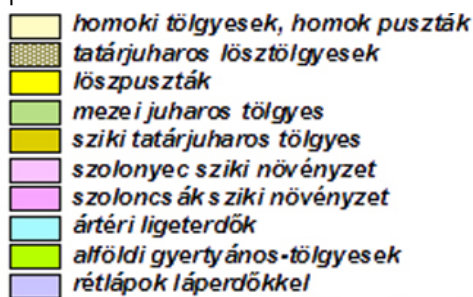

23. ábra: Közép-Tiszavidék középtáj kistájainak rendszere

3.1.2. Természetvédelem

Szabolcs-Szatmár-Bereg megye az Alföld flóraidékén (*Eupannonicum*) belül a Tiszántúl (*Crisicum* – Hortobágy, Hajdúság), a Nyírség (*Nyírségense*) és az Észak-Alföld (*Samicum* – Rétköz, Bodroghöz, Beregi sík, Szatmári-sík) flórajárások területén helyezkedik el.

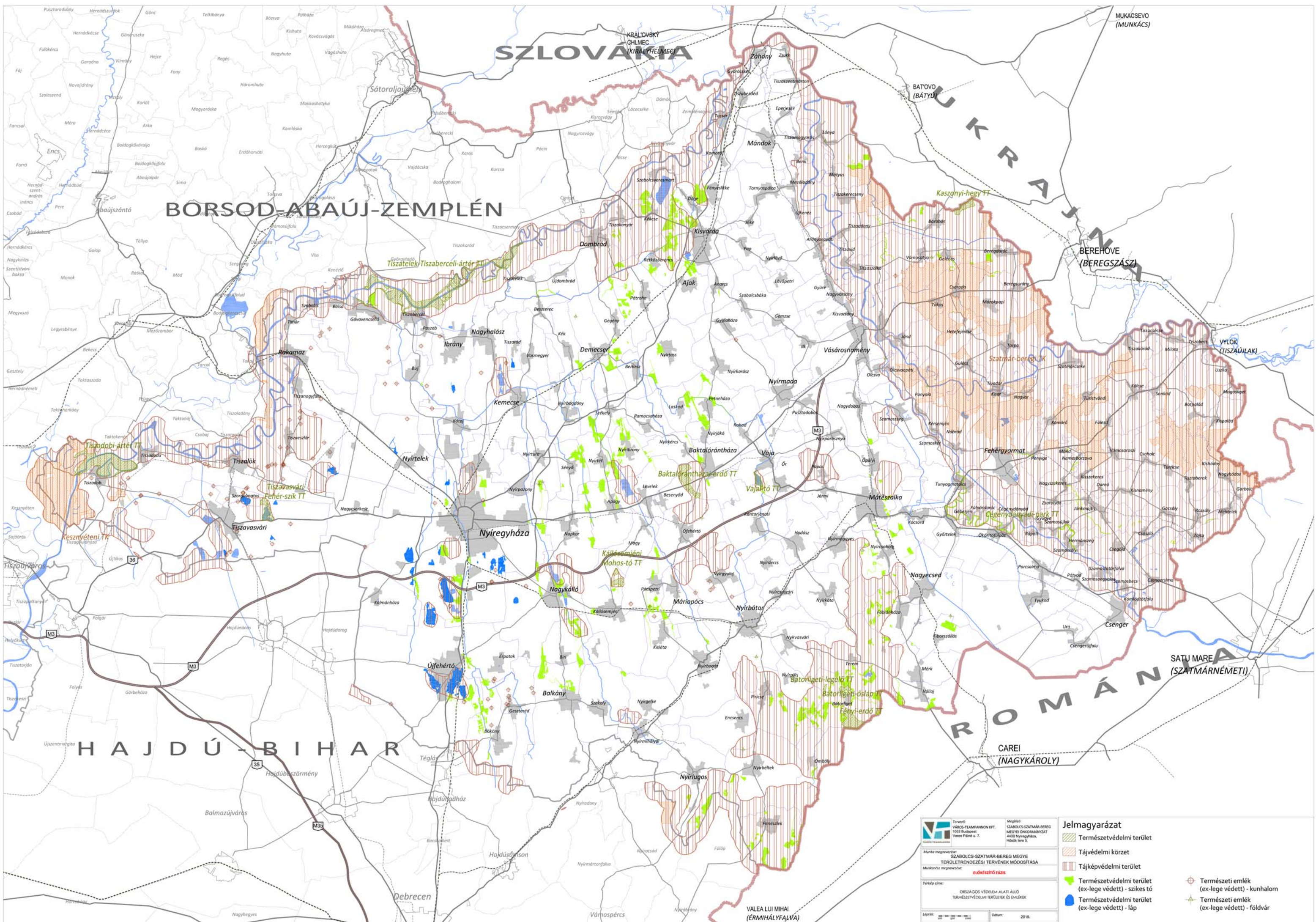
A kistajak potenciális növénytakarója⁷ az ártéri ligeterdők, homoki tölgyesek / homok puszták, löszpuszták, szolonyec / szoloncsák sziki növényzet, kisebb kiterjedésben tatárjuharos lösztölgyesek és sziki tatárjuharos tölgyesek, valamint rétlápok láperdőkkel.

24. ábra: Természetes növénytakaró – Zólyomi Bálint (1989)

A fennmaradt természetes ökoszisztémák védelmére országos és nemzetközi jelentőségű természetvédelmi területek kerültek kijelölésre.

⁷ Magyarország potenciális vegetációtérképe, Zólyomi B. (1989)

	Tervező: VÁROS-TERÜLETRENDEZÉSI KFT. 1053 Budapest, Veres Pálné u. 7.	Megbízó: SZABOLCS-SZATMÁR-BEREG MEGYE ÖNKORMÁNYZATA 4400 Nyíregyháza, Hóbbé u. 5.	Jelmagyarázat [Hatched Box] Természetvédelmi terület [Red Outline Box] Tájvédelmi körzet [Vertical Lines Box] Tájékvédelmi terület [Green Box] Természetvédelmi terület (ex-lege védett) - szikes tó [Blue Box] Természetvédelmi terület (ex-lege védett) - láp [Red Circle] Természeti emlék (ex-lege védett) - kunhalom [Green Circle] Természeti emlék (ex-lege védett) - földvár
	Munka megnevezése: SZABOLCS-SZATMÁR-BEREG MEGYE TERÜLETRENDEZÉSI TERVEINEK MÓDOSÍTÁSA Munkaterv megnevezése: ELŐKészítő t. 2. sz.		
Tervező neve: ÖNKORMÁNYZATI ALÁLLÓ TERMÉSZETVÉDELMI TERÜLETEK ÉS ENGBÉK		Lépték: 1:50000 Datum: 2019.	

Országos jelentőségű védett természeti területek

Szatmár-beregi Tájvédelmi Körzet

Törzskönyvi szám: 171/TK/82; Védetté nyilvánítás: 4/1982. (XI.20.) OKTH rendelkezése; A védettség fenntartásáról rendelkezett: 142/2007. (XII.27.) KvVM rendelet.

Területe: 22005,63 ha, ebből fokozottan védett 2695 ha.

A védettség indoka és célja: a területen található természetes növénytársulások (az egykori nagy kiterjedésű, mocsár- és lápfoltokkal átszótt erdőtakaró maradványai, a tőzegmohás- és égerlápok) megőrzése, az ezekhez kapcsolódó életközösségek, a Szatmári- és Beregi-síkra jellemző tájképi adottságok, a táj jellegét meghatározó formakincs, vízfolyások, állóvizek, gyepek, fáslegelők és fasorok rendszerének, a tájszerkezetnek a megóvása.

Érintett települések: *Barabás, Beregdaróc, Beregsurány, Botpalád, Csaholc, Csaroda, Fehérgyarmat, Fülesd, Garbolc, Gelénes, Gulács, Hetefejércse, Kisar, Kishódos, Kispalád, Kisszekeres, Kölcse, Kömörő, Magosliget, Márokpapi, Mátyus, Nábrád, Nyágar, Nagyhódos, Olcsvaapáti, Panyola, Penyige, Sonkád, Tákos, Tarpa, Tiszakerecseny, Tiszakóród, Tisztaberek, Tivadar, Túristvándi, Túrricse*

Kesznyéti Tájvédelmi Körzet

Törzskönyvi szám: 232/TK/90; Védetté nyilvánítás: 5/1990. (VI.18.) KöM rendelet.

Területe: 5853,45 ha.

A védettség indoka és célja: a Taktaköz déli részén, a Tisza szabályozása következtében kialakult ligeterdők, bokorfüzesek, nádasok, mocsárrétek, holtágak fajgazdag növény- és állatvilágának, a tájképi értékeknek a védelme.

Érintett települések: *Szabolcs-Szatmár-Bereg megye területén: Tiszadob, Borsod-Abaúj-Zemplén megye területén: Kesznyéten, Tiszaújváros, Tiszalúc*

Bátorligeti-ősláp TT

Törzskönyvi szám: 18/TT/50; Védetté nyilvánítás: 115.520/1950. OTT határozat; A védettség fenntartásáról rendelkezett: 38/2007. (X.18.) KvVM rendelet.

Területe: 52,7 ha.

A védettség indoka és célja: a táj jellegzetes arculatának és természeti értékeinek a megőrzése, különös tekintettel az Ősláp jellegzetes pangóvízes, lápos, zsombékos élőhelyeire, az itt előforduló különleges vegetációtípusokra (nyírláp, fűzláp, zsombékos lapterületek és lárterek), valamint ezen élőhelyek természetes növény- és állatvilágára.

Érintett település: *Bátorliget*

Fényi erdő TT

Törzskönyvi szám: 49/TT/54; Védetté nyilvánítás: 1660/1953. OTT határozat

A védettség fenntartásáról rendelkezett: 49/2007. (X.18.) KvVM rendelet

Területe: 297,7 ha

A védettség indoka és célja: egykor a Nyírség nagy részét borító erdőtársulások legnagyobb egybefüggő maradványerdejének, az itt előforduló növénytársulásoknak (nyírlápok, rekettyefüzesek, vízkedvelő tölgy-kőris-szil ligeterdők, homoki tölgyesek, homokpusztagyep-társulások) és a rendkívül változatos formakincsű terület sajátos növény- és állatvilágának a megóvása.

Érintett település: *Bátorliget*

Kállósejéni Mohos-tó TT

Törzskönyvi szám: 52/TT/54; Védetté nyilvánítás: 177/1954. OTT határozat

A védettség fenntartásáról rendelkezett: 56/2007. (X.18.) KvVM rendelet

Területe: 95,0 ha.

A védettség indoka és célja: a Kállósején mellett található egykori folyóvölgyben kialakult természetes növényársulásoknak (ingóláp, égeres fűzláp) megőrzése, valamint a terület sajátos növény- és állatvilágának a megóvása.

Érintett település: Kállósején

Cégénydányádi-park TT

Törzskönyvi szám: 74/TT/60; Védetté nyilvánítás: 856/1959. OTT határozat

A védettség fenntartásáról rendelkezett: 42/2007. (X.18.) KvVM rendelet

Területe: 14,27 ha.

A védettség indoka és célja: a területen található, természettudományi és esztétikai szempontból rendkívül értékes növénygyűjtemény megőrzése, valamint az élővilág természetközeli életfeltételeinek biztosítása.

Érintett település: Cégénydányád

Tiszavasvári Fehér-szik TT

Törzskönyvi szám: 142/TT/77; Védetté nyilvánítás: 4/1977. OTvH határozat

A védettség fenntartásáról rendelkezett: 81/2007. (X.18.) KvVM rendelet

Területe: 184,9 ha.

A védettség indoka és célja: a területen található szikes tóhoz kapcsolódó természetes szikes növényársulásoknak (zsiókás, sziki kákás élőhelyek, szikpusztai gyep, vakszikfoltok) és a területen élő jellegzetes sziki növény- és állatfajoknak a megőrzése, valamint a gazdag madárvilág zavartalanságának a biztosítása.

Érintett település: Tiszavasvári

Tiszadobi ártér TT

Törzskönyvi szám: 148/TT/77; Védetté nyilvánítás: 10/1977. OTvH rendelkezése

A védettség fenntartásáról rendelkezett: 145/2007. (XII.27.) KvVM rendelet

Területe: 1021,2 ha.

A védettség indoka és célja: a Tisza ártere jellegzetes arculatának, a holtágoknak, nádasoknak, ártéri erdőknek, illetve ezen élőhelyek természetes növény- és állatvilágának megőrzése (különös tekintettel a területen található tölgy-kőris-szil keményfa ligeterdőre), a védett madarak háborítatlan fészkelő- és táplálkozóhelyének, vonulásának biztosítása.

Érintett település: Tiszadob

Baktalórántházi-erdő TT

Törzskönyvi szám: 149/TT/77; Védetté nyilvánítás: 11/1977. OTvH határozat

A védettség fenntartásáról rendelkezett: 35/2007. (X.18.) KvVM rendelet

Területe: 309,42 ha.

A védettség indoka és célja: a Nyírség homokterületeit egykor borító hatalmas kiterjedésű gyöngyvirágos-tölgyes gyertyános-tölgyes társulások egyik utolsó egybefüggő maradványának, a terület sajátos növény- és állatvilágának a megóvása.

Érintett település: *Baktalórántháza*

Tiszatelek-Tiszaberceli-ártér TT

Törzskönyvi szám: 164/TT/78; Védetté nyilvánítás: 10/1978. OKTH határozat

A védettség fenntartásáról rendelkezett: 80/2007. (X.18.) KVVV rendelet

Területe: 1506,35 ha.

A védettség indoka és célja: a Tisza-menti táj jellegzetes tájképi értékeinek és a területen előforduló, az ártérre jellemző természetes növénytársulásoknak (fűz-nyár ligeterdők, tölgy-kőris-szil ligeterdők) megőrzése, valamint a terület sajátos növény- és állatvilágának megóvása.

Érintett települések: *Szabolcs-Szatmár-Bereg megye területén: Gávavencsellő, Ibrány, Paszab, Tiszabercel, Tiszatelek, Borsod-Abaúj-Zemplén megye területén: Tiszacsermely, Tiszakarád*

Bátorligeti-legelő TT

Törzskönyvi szám: 182/TT/86; Védetté nyilvánítás: 5/1986. (VIII.21.) OKTH rendelkezése

A védettség fenntartásáról rendelkezett: 37/2007. (X.18.) KVVV rendelet

Területe: 23,33 ha.

A védettség indoka és célja: a területen található homokpusztai gyeptársulások védett, illetve fokozottan védett, ritka növényfajainak megóvása, valamint a növénytársulásokhoz kapcsolódó állatvilág megőrzése.

Érintett település: *Bátorliget*

Kaszonyi-hegy TT

Törzskönyvi szám: 244/TT/91; Védetté nyilvánítás: 15/1991. (XII.24.) KTM rendelet

Területe: 156,74 ha

A védettség indoka és célja: a Beregi-síkból kiemelkedő szigetvulkán és a rajta kialakult fajokban gazdag állatvilágnak otthont adó, változatos növényvilág, az ezüsthársas szurdokerdő habitusú, valamint a kocsánytalan-dárdáskaréjú tölgyesek fás vegetációinak, a hegy gyeptársulásainak védelme és tájképi értékeinek megőrzése.

Érintett település: *Barabás*

Vajai-tó TT

Törzskönyvi szám: 268/TT/96; Védetté nyilvánítás: 3/1996. (IV. 17.) KTM rendelet

A védettség indoka és célja: a korábban a Nyírség nagyszámú természetes vízállásából kialakított tározó értékes növénytársulásainak, elsősorban úszólápjainak, az ezekhez kötődő fajokban gazdag állatvilágnak a védelme és hasznosításának olyan módon történő szabályozása, amely a védett természeti értékek fennmaradását biztosítja.

Területe: 76,48 ha

Érintett települések: *Kántorjánosi, Őr, Vaja*

Országos védelemre tervezett természeti emlékek – földtani képződmények:

- Kaszonyi-hegy – földtani képződmény (3,5 ha);
- Tarpai Nagy-hegy – földtani képződmény (4,5 ha).

Ex lege védett területek

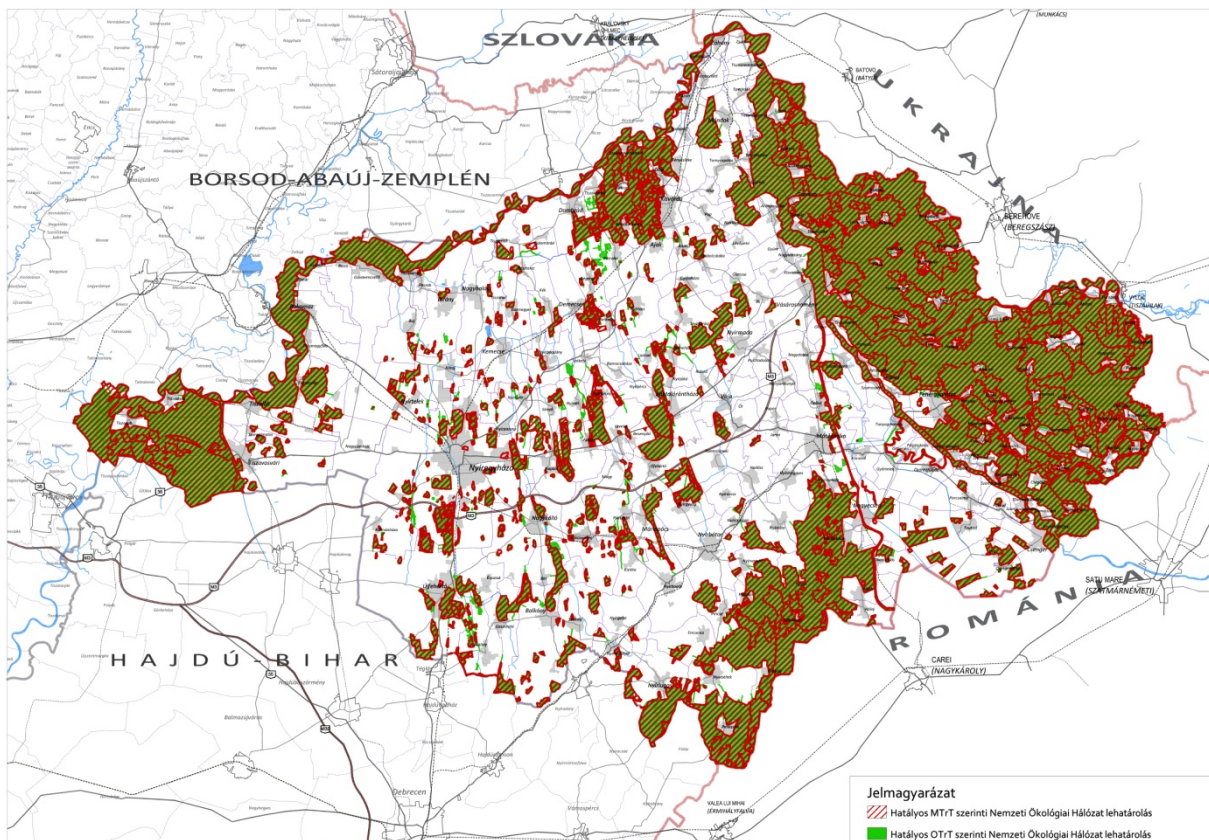
A természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény szerint ex lege védelem alatt állnak a források, a lápok, a barlangok, a víznyelők, a szikes tavak, a kunhalmok és a földvárak. Az Agrárminisztérium adatszolgáltatása alapján a kunhalmok és földvárak nyilvántartása nem teljes körű, ezért az adatok tájékoztató jellegűek. A kunhalmok száma 95 db, jellemzőn a Közép-Nyírség kistájon és attól nyugatra helyezkednek el. Földvárak Nyírtura, Nyíregyháza, Tiszadob, Demecser, Beszterec, Lónya, Olcsva, Gelénes, Panyola, Nyírcsaholy, Tiborszállás, Nyírbátor, Ófehértó, Pócspetri, Encsencs településeken található.

A megyében nyilvántartott forrás, barlang, illetve víznyelő nincsen.

Egyéb országos jelentőségű természetvédelmi oltalom alatt álló területek

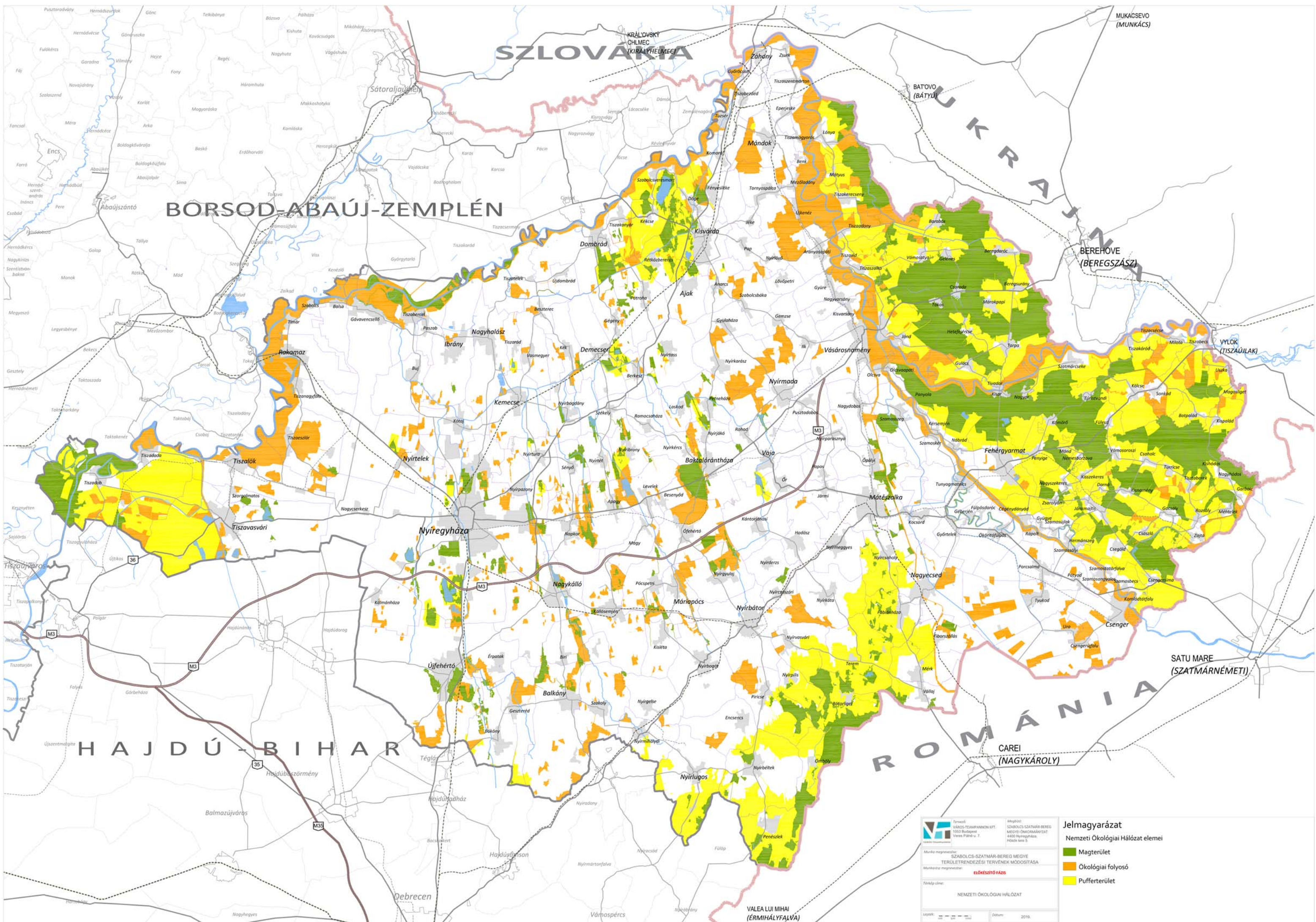
Az országos ökológiai hálózat

Az országos ökológiai hálózat területét – ökológiai hálózat magterületének övezetét, ökológiai hálózat ökológiai folyosójának övezetét, ökológiai hálózat pufferterületének övezetét a hatályos MoTrT kijelölte az ágazati felülvizsgálat alapján. A megyei területrendezési terv feladata, hogy az érdekelt minisztérium adatszolgáltatása alapján az övezetek pontosítását elvégezze. Az övezeti lehatárolás szerint az ökológiai hálózat övezetei szinte teljes egészében lefedik a Szatmári és Beregi-síkság területét, a Délkelet-Nyírség és a Rétköz, a Hortobágy, Taktaköz kiterjedt területeit. Összefüggő ökológiai folyosó jellemző a Tisza és a Szamos ártéri területeire. A megye belső területein (Nyírség) az ökológiai hálózat mozaikossága jellemző.

25. ábra: Nemzeti Ökológiai Hálózat kiterjedésének változása

Az ökológiai hálózat övezeteinek felülvizsgálata során elsősorban a magterület és az ökológiai folyosó övezetei változtak: kivonásra kerültek vagy másik típusú övezetbe kerültek átsorolásra. A jelentősebb változásokat az alábbi táblázat foglalja össze:

 Tervező: **VÁROS-TTAMPANNON KFT.**
 1053 Budapest, Varsó Pál ut. 7.
 Megbízó: **SZABOLCS-SZATMÁR-BEREG MEGYE ÖNKORMÁNYZATA**
 4400 Nyíregyháza, Hősi út 5.

Alkalmazott jogszabályok:
 SZABOLCS-SZATMÁR-BEREG MEGYE TERÜLETTRENDÉZÉSI TERVEJÉNEK MÓDOSÍTÁSA
 Munkaterület megnevezése: **ELŐKÉSZÍTŐ FÁZIS**

Tervező cég:
NEMZETI ÖKOLÓGIAI HÁLÓZAT

Lépték: 1:50 000
 Dátum: 2019.

Jelmagyarázat

Nemzeti Ökológiai Hálózat elemei

- Magterület
- Ökológiai folyosó
- Pufferterület

Változás típusa	Érintett települések
Magterület övezetéből pufferterület övezetébe	Tiszadob, Terem, Gacsály,
Magterület övezetéből ökológiai folyosó övezetébe	Gávavencsellő
Magterületbe történő átsorolás ökológiai folyosó övezetéből	Kisvárdá, Nyírgyulaj, Ófehértó, Tiszadob, Nyíregyháza, Mátészalka, Ópályi, Tiszabercel, Gávavencsellő, Paszab, Ibrány, Tiszatelek
Magterületbe történő átsorolás pufferterület övezetéből	Rétközberencs
Magterület övezetéből történő kivonás	Tiszadob, Bátorliget, Vállaj, Berkesz
Ökológiai folyosó övezetéből történő kivonás	Tiszabercel, Ibrány, Tiszatelek, Dombrád, Újdombrád, Tiszarád, Nyírbogdány, Nyírtura, Napkor, Sényő, Nyírbrony, Apagy, Nyíregyháza, Ófehértó, Piricse

Erdőrezervátumok

A Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság illetékességi területén lévő egyes védett természeti területek erdőrezervátummá nyilvánításáról a 15/2000. (VI.26.) KöM rendelet rendelkezik. A kijelölt erdőrezervátumok a természetes vagy természetközeli állapotú erdei életközösség megóvását, a természetes folyamatok szabad érvényesülését, továbbá a kutatások folytatását biztosítják.

A rendelet alapján a megye területére eső erdőrezervátumok:

Bockereki Erdőrezervátum

Erdőrezervátum területe: 215,8 ha, ebből magterület: 60,1 ha

Érintett települések: Gelénes

Dédai Erdőrezervátum

Erdőrezervátum területe: 72,0 ha, ebből magterület: 19,7 ha

Érintett települések: Beregdaróc

Baktai Erdőrezervátum

Erdőrezervátum területe: 36,6 ha, ebből magterület: 28,4 ha

Érintett települések: Baktalórántháza

Érzékeny természeti területek - Magas természeti értékű területek

Az érzékeny természeti területeket a 2/2002. (I.23.) KöM-FVM együttes rendelet jelölte ki.

Az érzékeny természeti területek kijelölésének célja a természeti - ökológiai szempontból érzékeny földrésztelken olyan természetkímélő gazdálkodási módok megőrzése, fenntartása, további földrésztelkek kijelölése, amelyek támogatással ösztönzött, önként vállalt korlátozások révén biztosítják az élőhelyek védelmét, a biológiai sokféleség, a tájképi és kultúrtörténeti értékek összehangolt megőrzését.

Az érzékeny természeti területek meghatározóan a rét, legelő, nádas, halastó művelési ágú termőföldeket, továbbá a hagyományos és természetkímélő módon hasznosított, valamint a nem megfelelő hasznosítás által veszélyeztetett, illetve a jelentős természeti érték előfordulási helyeként ismert szántó, szőlő, kert, gyümölcsös, fásított terület művelési ágú földrésztelkeket foglalja magában.

Szabolcs-Szatmár-Bereg megye területén az alábbi érzékeny természeti területek kerültek kijelölésre:

Szatmár-Bereg régió kiemelten fontos ÉTT

A megye keleti harmadát, összesen 115 települést érintő térség, amely magában foglalja a Szatmári síkság és Beregi síkság teljes területét.

A Hortobágyi Nemzeti Park védőzónája kiemelten fontos ÉTT

A kiemelten fontos ÉTT BAZ megye, Hajdú-Bihar megye, Heves megye, Jász-Nagykun-Szolnok megye területét érinti, északi határán benyúlik Szabolcs-Szatmár-Bereg megye területére is. A megye nyugati határának öt települését érinti az ÉTT területe: Tiszadob, Tiszadada, Tiszalök, Tiszavasvári, Szorgalmatos (Szorgalmatos a rendelet felsorolásában még nem szerepelt, mivel a rendelet hatályba lépését követően vált külön Tiszavasváritól).

Bodrogköz, Kopaszhegy kiemelten fontos ÉTT

A meghatározóan BAZ megye területére eső kiemelten fontos ÉTT területe Tokaj térségében húzódik át a megye területére Rakamaz és Tímár közigazgatási területét érintve.

Dél- és Kelet-Nyírség fontos ÉTT

A Hajdú-Bihar és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyét egyaránt érintő ÉTT megyei területe 26 települést érint. ÉK-i határán Nagyecsed, Nyírcsaholy és Mátészalka egyben a Szatmár-Bereg régió ÉTT része is.

Kesznyéteni TK körzet tervezett ÉTT

A két megyét érintő ÉTT megyei területe Tiszadobot érinti, amely település egyben a Hortobágyi NP védőzónája ÉTT-nek is része.

A **Magas Természeti Értékű Területek** modellprogram keretein belül támogatják a gazdákat a természetkímélő gazdálkodási módok kialakításában és fenntartásában, ahol a mezőgazdasági hasznosítás folytatása különösen fontos feltétele az élővilág, a tájkép valamint az épített és történelmi értékek hosszú távú megőrzésének.

A megye területén a Szatmár-Bereg (112 207 ha) és a Taktaköz (részterület, a megyében mintegy 2300 ha) MTÉT területek kerültek kijelölésre. A Bodrogköz MTÉT a Tisza-menti határtelepüléseken kis mértékben, átnyúlóan érinti a megyét.

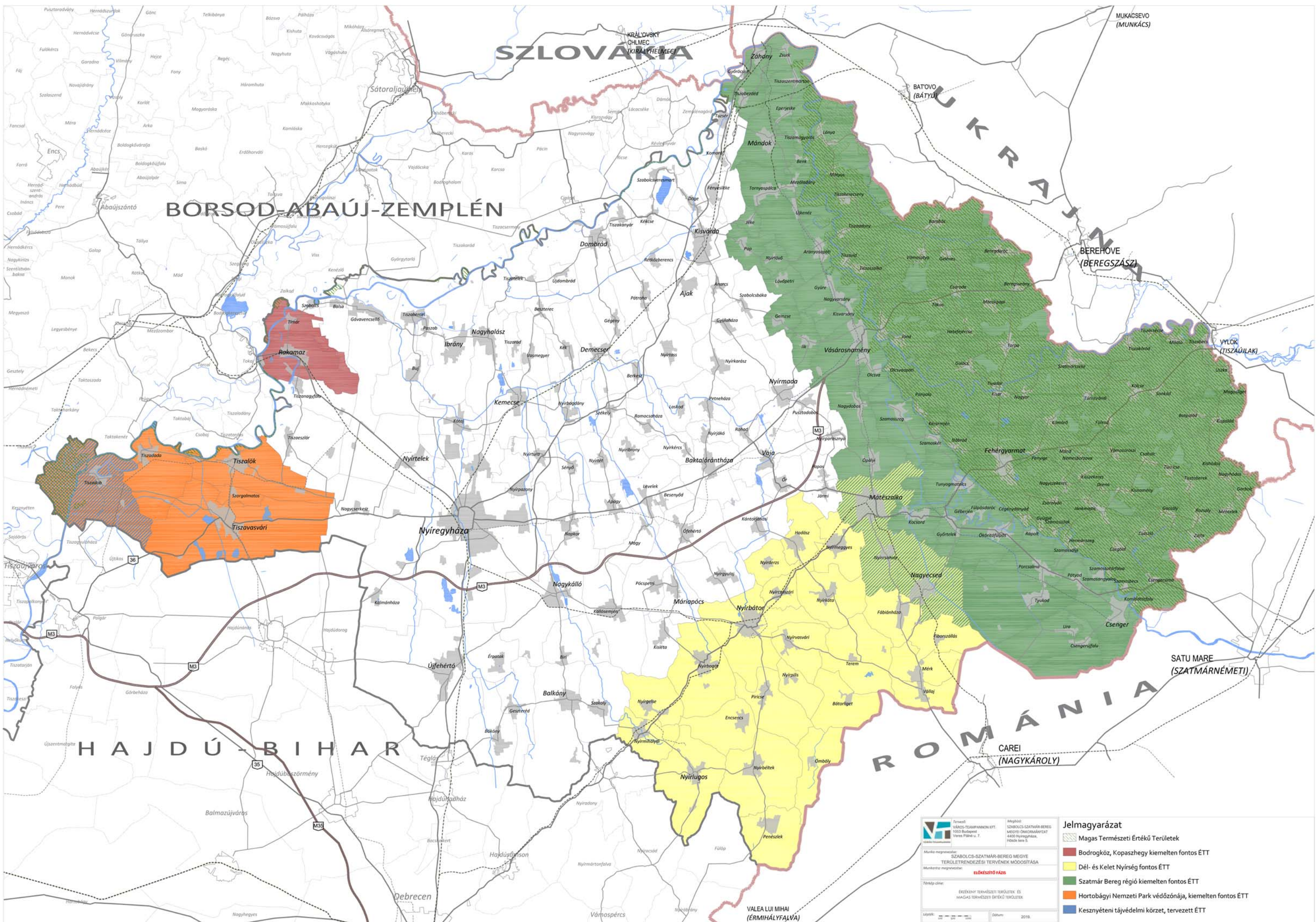
Egyedi tájértékek

A természet védelméről 1996. évi LIII. törvény alapján egyedi tájértéknek minősül „*az adott tájra jellemző természeti érték, képződmény és az emberi tevékenységgel létrehozott tájalkotó elem, amelynek természeti, történelmi, kultúrtörténelmi, tudományos vagy esztétikai szempontból a társadalom számára jelentősége van*”.

Az egyedi tájértékek megállapítása és nyilvántartásba vétele a megyében a Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság feladata. Az Agrárminisztériumtól kapott adatszolgáltatás alapján az alábbi településeken történt egyedi tájérték felvétel:

Aranyosapáti, Beregdaróc, Beregsurány, Botpalád, Cégénydányád, Csaholc, Csaroda, Darnó, Füledd, Garbolc, Gelénes, Gulács, Győröcske, Gyügye, Hermánszeg, Hetefejércse, Jánd, Kisar, Kishódos, Kisnamény, Kispalád, Kölcse, Kömörő, Lónya, Magosliget, Mánd, Márokpapi, Mátyus, Méhtelek, Milota, Nagyar, Nagyhódos, Nagyszekeres, Nemesborzova, Nyíregyháza, Olcsvaapáti, Panyola, Piricse, Rakamaz, Rozsály, Sonkád, Szamossályi, Szamosújlak, Szatmárcseke, Tákos, Tiszaadony, Tiszabecs, Tiszacsécsse, Tiszakerecseny, Tiszakóród, Tiszaszalka, Tiszavid, Tisztaberek, Tivadar, Túristvándi, Túrricse, Uszka, Vámosatya, Vámosoroszi, Záhony, Zajta, Zsarolyán.

Az egyedi tájértékek kataszterezését a jövőben is folytatni kell a helyi településképi rendeletekre is figyelemmel.

BORSOD-ABAÚJ-ZEMPLÉN

SZLOVÁKIA

UKRAJNA

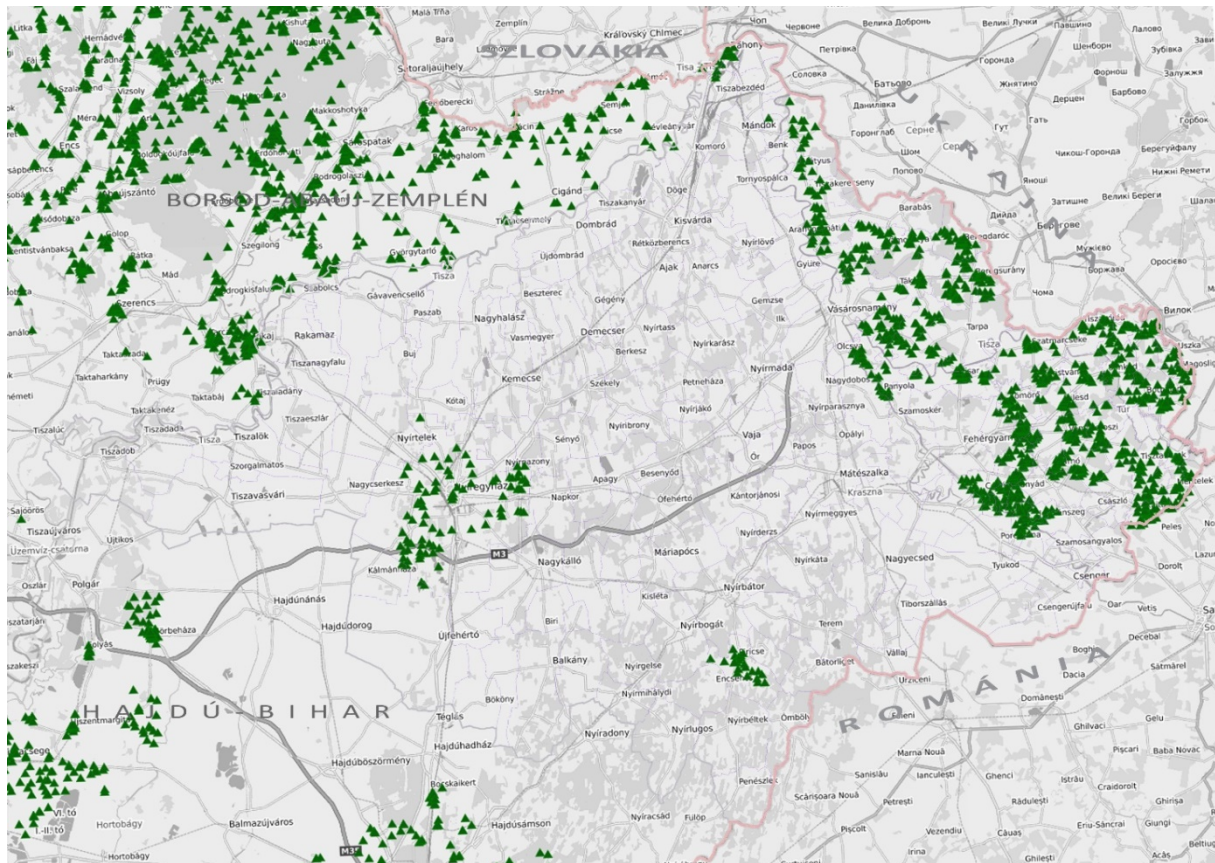
ROMÁNIA

HAJDÚ-BIHAR

 Terület: VÁROSI-TTAMPANNON ÉRT. 1003 Budapest, Varsó Pál ut. 7.
 Meghő: SZABOLCS-SZATMÁR-BEREG MEGYE ÖNKORMÁNYZAT 4400 Nyíregyháza, Hóhász tere 5.
 Munka megnevezése: SZABOLCS-SZATMÁR-BEREG MEGYE TERÜLETRENDEZÉSI TERVEKNEK MÓDOSÍTÁSA
 Munkaterv megnevezése: **ELŐKÉSZÍTŐ FÁZIS**
 Tervező címre: ERDEKÉNTY TERMÉSZETI TERÜLETEK ÉS MAGAS TERMÉSZETI ÉRTÉKŰ TERÜLETEK
 Látvány: 1:50 000 Dátum: 2019.

Jelmagyarázat

- Magas Természeti Értékű Területek
- Bodrogköz, Koppaszhely kiemelten fontos ÉTT
- Dél- és Kelet Nyírség fontos ÉTT
- Szatmár-Bereg régió kiemelten fontos ÉTT
- Hortobágyi Nemzeti Park védőzónája, kiemelten fontos ÉTT
- Keszytényi tájvédelmi körzet, tervezett ÉTT

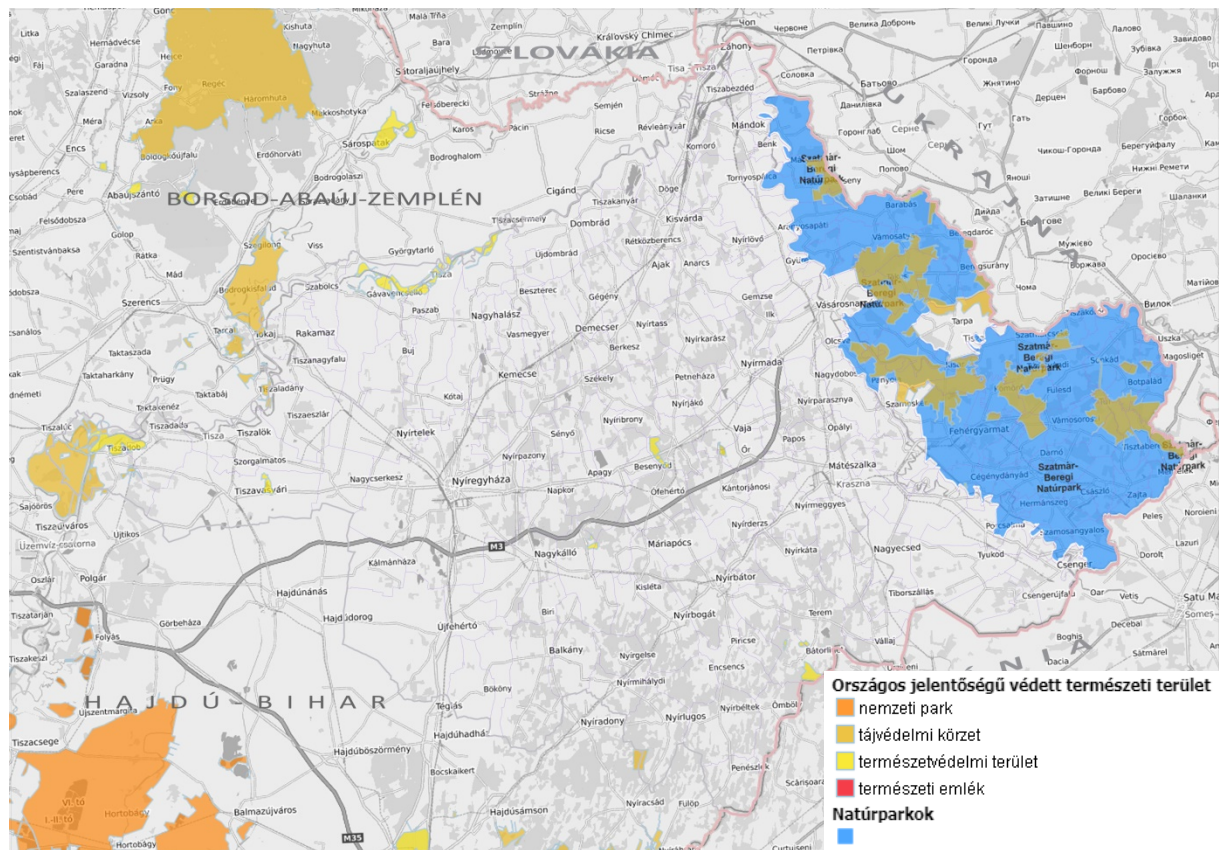
26. ábra: Egyedi tájértékek elhelyezkedése (forrás: web.OKIR.hu)

Natúrparkok

A megyét érintően a Szatmár-Beregi Natúrpark 2010-ben létesül 67 település csatlakozásával, közel 104 000 ha-on. A Natúrpark erősíti a Szatmár-beregi Tájvédelmi Körzet védettségét és annak kiterjesztett védőövezetét is ellátja. Tarpa település csatlakozása és együttműködése a Natúrparkkal fontos lenne, mivel a TK jelentős területei megtalálhatók közigazgatási területén.

„A Szatmár-Beregi Natúrpark céljai és jövőképe:

- a természetvédelmi értékek megóvását prioritásként kezeli,
- a páratlanul gazdag kulturális értékeket és hagyományokat megőrzi,
- a környezetvédelmi problémák megoldására koncentrálna,
- a fenntartható mezőgazdálkodás érdekeit, a lakosság megélhetését szem előtt tartja,
- az „öko”turizmus rendszerét, valamint az oktatási-tudatformálási-információs programokat szervezi és kialakítja.”

27. ábra: Védett természeti területek és natúrparkok a megyében és környékén (forrás: web.OKIR.hu)

Egyéb nemzetközi/európai jelentőségű természetvédelmi oltalom alatt álló területek

Natura 2000 területek

A Natura 2000 területeket az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 275/2004. (X.8.) Kormányrendelet jelölte ki. A Natura 2000 területek a különleges madárvédelmi területeket és a különleges természetmegőrzési, illetőleg kiemelt jelentőségű természetmegőrzési területeket foglalják magukba.

A Natura 2000 területek felsorolását a 2. melléklet tartalmazza.

Ramsari területek

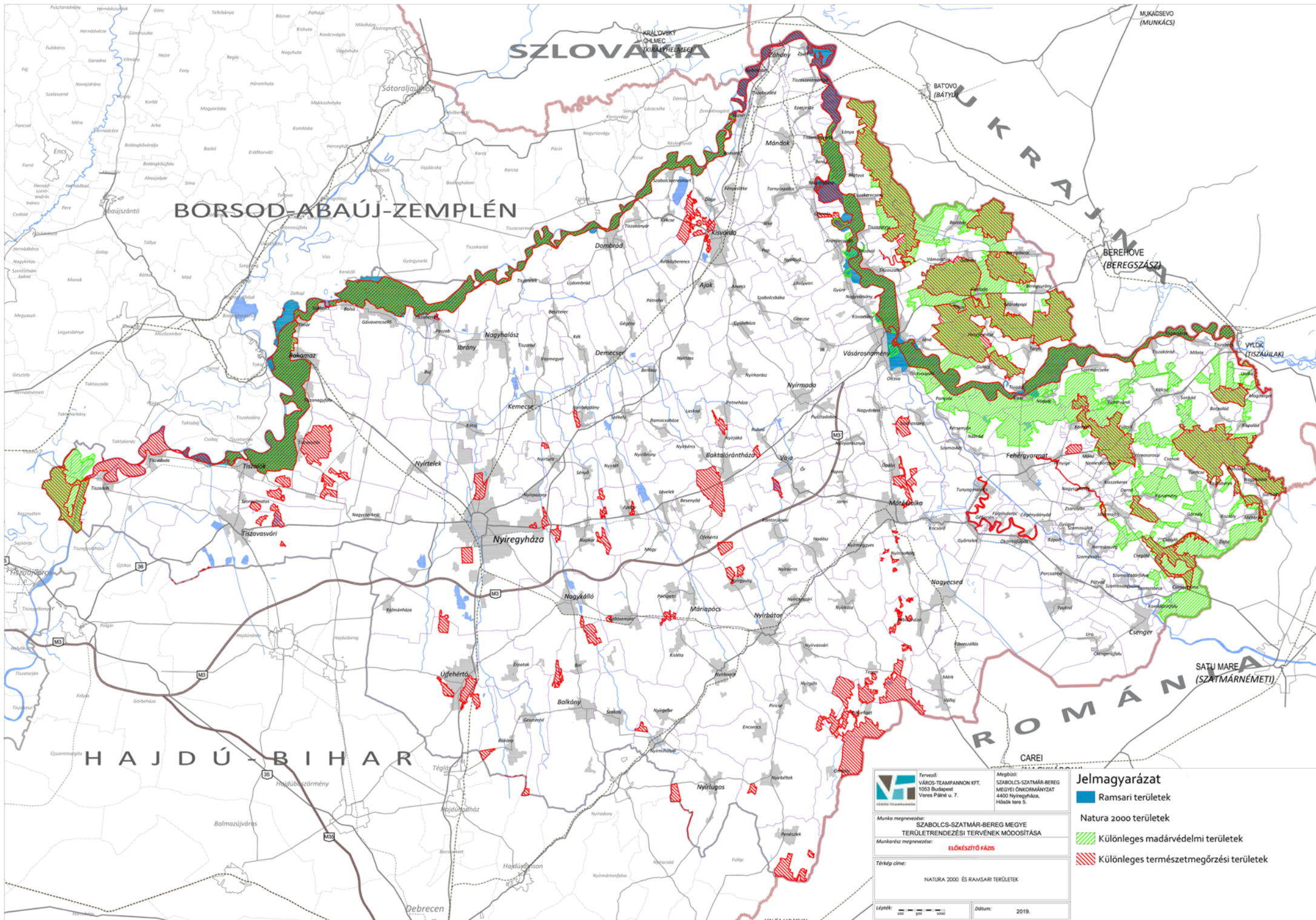
A nemzetközi jelentőségű vadzizekről szóló Ramsari egyezményhez Magyarország 1979-ben csatlakozott. A Ramsari területekről az 1993. évi XLII. törvény és a 8004/2003. (K. Ért. 11.) KVM tájékoztató rendelkezik. A Ramsari Egyezmény célja a vizes élőhelyek megőrzésének elősegítése.

Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében a **Felső-Tisza Ramsari terület** található a Tisza-folyó völgyében.

Helyi természetvédelmi oltalom alatt álló területek

A megye területén az Agrárminisztérium nyilvántartása szerint 26 db helyi természetvédelmi oltalom alatt álló terület és 34 természeti emlék található (az értékek listáját a 3. melléklet tartalmazza). A nyilvántartás felülvizsgálata során nyilvánvalóvá vált, hogy részben a helyi építési szabályzatok és a településképi eszközrendszer bevezetésével a helyi értékvédelem tekintetében számos településen a helyi természetvédelmi rendelkezések nem kerültek felülvizsgálatra vagy megújításra.

Az Agrárminisztérium nyilvántartásában szereplő települések rendeleteinek (Nemzeti Jogszabálytár) áttekintése nyomán az alábbi településeken szükséges a természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény (Tvt.) szerinti helyi természetvédelmi rendeletek megalkotása a korábbi rendeletekben (értékvédelem, helyi

Tervező:
 VÁROS-TEAMPANNON KFT.
 1053 Budapest
 Veres Pálné u. 7.

Meghívó:
 SZABOLCS-SZATMÁR-BEREG
 MEGYE ÖNKORMÁNYZAT
 4400 Nyíregyháza,
 Hóadók tere 5.

Munka megnevezése:
 SZABOLCS-SZATMÁR-BEREG MEGYE
 TERÜLETTRENDÉZÉSI TERVEKNEK MÓDOSÍTÁSA
 Munkaközvető megnevezése:
ELŐKÉSZÍTŐ FÁZIS

Térkép címe:
 NATURA 2000 ÉS RAMSARI TERÜLETEK

Lépésk: 0 500 1000
 Dátum: 2019.

Jelmagyarázat

- Ramsari területek
- Natura 2000 területek
- ▨ Különleges madárvédelmi területek
- ▨ Különleges természetmegőrzési területek

építési szabályzat, hatályon kívül helyezett természetvédelmi rendeletek) meghatározott helyi védettségek fenntartására:

Baktalórántháza, Balkány, Barabás, Barabás, Bátorliget, Berkesz, Eperjeske, Fehérgyarmat, Gégyény, Kállósején, Kisléta, Magy, Mándok, Milota, Nagykálló, Nyíregyháza, Szabolcsbáka, Tiszadada, Tiszavasvári, Tuzsér, Vaja, Vásárosnamény.

A helyi természetvédelmi rendeletek megalkotási folyamatát a megyei önkormányzatnak kell segítenie:

„Tvt. 61. § (1) A megyei önkormányzat gondoskodik a megye területén található helyi jelentőségű védett természeti területek védelmével kapcsolatos tevékenységek összehangolásáról.

(2) A megyei önkormányzat az (1) bekezdésben meghatározott feladatkörében:

- a) javaslatot tesz helyi jelentőségű védett természeti területté nyilvánításra;
- b) a települési önkormányzat felkérése alapján részt vesz a helyi jelentőségű védett természeti területté nyilvánítás előkészítésében;
- c) elősegíti a települési önkormányzatok természetvédelmi tevékenységét.

(3) A megyei önkormányzat a helyi jelentőségű védett természeti területek fenntartása érdekében a települési önkormányzatokkal megállapodást köthet, vagy társulást hozhat létre.”

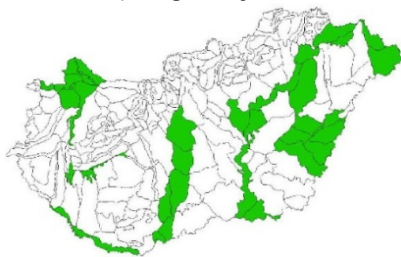
3.2. A TÁJ JELLEMZŐI, TÁJVÉDELEM

A **megye területe természetföldrajzi-táji értelemben tagolt**: Magyarország kistájainak katasztere (MTA, 2010) alapján négy középtáj, azon belül 12 kistáj érinti. Mérsékelt meleg illetve mérsékelt hűvös éghajlati öv határán, jellemzően mérsékelt száraz területen fekszik. A vizek gyors levezetését szolgáló vízrendezési gyakorlatnak köszönhetően a vízfolyásokban és holtágakban gazdag ártéri síkságokra is vízhiány jellemző.

A megye területének **mintegy 65 %-át a homokbuckás Nyírség, kb. 25%-át a Felső-Tiszavidék magas talajvíz szintű, vízrendezés által erősen átalakított ártéri síkságai** és kisebb részét a Hajdúhát löszsíksága, valamint a Közép-Tiszavidék pusztai/kultúrsztyepp tájai tölti ki. Dél felé haladva jellemzően egyre csökken a csapadék mennyisége és nő a napsütéses órák száma.

A megye kistájai az Alföld síkvidéki tájtípusai közé tartoznak⁸:

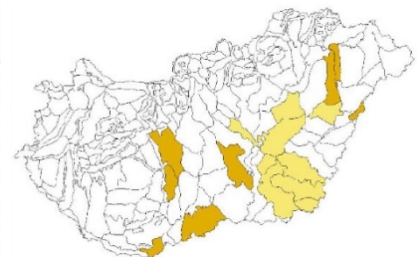
- ártéri síkságok (alacsony, magas talajvízállással) – Beregi-sík, Szatmári-sík, rétköz, Bodroghöz, Taktaköz, Hortobágy kistájak;
- löszös síkságok – Hajdúhát, Nyugati- vagy Löszös-Nyírség kistájak;
- futóhomokos hordalékkúpsíkságok – Közép-Nyírség, Északkelet-Nyírség, Délkelet-Nyírség, Dél-Nyírség kistájak.

Ártéri síkságok

Homokos hordalékkúp síkságok

Lösszel fedett síkságok

A megye peremterületein futó természetes vízfolyások (Tisza, Szamos, Túr, Kraszna, Hortobágy) mellett a nagyszabású vízrendezések nyomán (folyók szabályozása, tájak lecsapolása, vízkormányzás) az egész megyét átszövik a mesterséges csatornarendszerek, melyek csak a Nyugati-Nyírség területein, illetve az Északkelet-Nyírség északi részein ritkulnak meg. Kiterjedtebb tőrendszerek Tiszavasvári, Nyíregyháza,

⁸ <http://landscape.geo.klte.hu/Kozos/benkhard/Magyarország/anyag/>

Szabolcsveresmart és Nagyhalász településeken jellemzőek, melyeken kívül számos természetes eredetű kisebb-nagyobb állóvíz („édes” és szikes tavak), lefűződött vagy leszabályozott morotva és halastó is található elszórtan a megye területén. Lefűződött és levágott **holtágak sokasága** különösen jellemző a Beregi-sík, a Szatmári-sík területén, továbbá a Taktaköz megyére eső peremén.

28. ábra: Tisza és a Szamos felszínalakításának tájformáló hatása (forrás: Google Earth)

29. ábra: Holtágak a Szamos és a Tisza mentén (forrás: beregihirek.hu, szatmartour.hu)

Az **ártéri síkságok** tájait az Északkeleti-Kárpátok és az Erdély felől lefutó vízfolyások (Ős-Tisza/Szamos, Bodrog „folyói”) **évezredes/évszázados felszínalakító munkája** alakította, melynek bizonyítéka, hogy a tájat máig nagyszámú elhagyott, régi folyómeder tarkítja.

30. ábra: Szélbarázdás felszín,
(forrás: A tiszai Alföld - Lóki József)

31. ábra: Aszimmetrikus buckák
(forrás: A tiszai Alföld - Lóki József)

A **lössös síkságokat** kisebb reliefenergiájú felszínformák jellemzik (mindkét végén nyitott szélbarázdák, szélbarázdá-sorok, homokleplek, deflációs mélyedések), míg a **futóhomokos hordalékkúpsíkságok jellemző domborzati formái** a változó reliefenergiájú félig kötött futóhomokformák (széllyukak, szélbarázdák, garmadák, maradékgerincek, deflációs mélyedések és laposok, akkumulációs homokmezők, homokleplek, aszimmetrikus parabola- és szegélybuckák) és a hosszanti mélyedések (egykori folyómedrek/völgyek, vízlevezető laposok).

A megye legidősebb geológiai képződményei a harmadidőszaki (pliocén) képződésű, szigetszerű, apró, úgynevezett "romvulkánok", melyek kiemelkedő tájképi értéket képeznek: a tarpai Nagy-hegy (156 m) és a Kaszonyi-hegy (221 m), melynek déli része nyúlik át Magyarországra.

32. ábra: A tarpai Nagy-hegy (Arday I. felvétele, forrás: <http://foldrajztanitas.elte.hu/index.php/2018/06/04/vulkanok-a-felso-tisza-vidéken/>)

33. ábra: Kaszonyi-hegy (forrás: https://hu.wikipedia.org/wiki/Kaszonyi-hegy_)

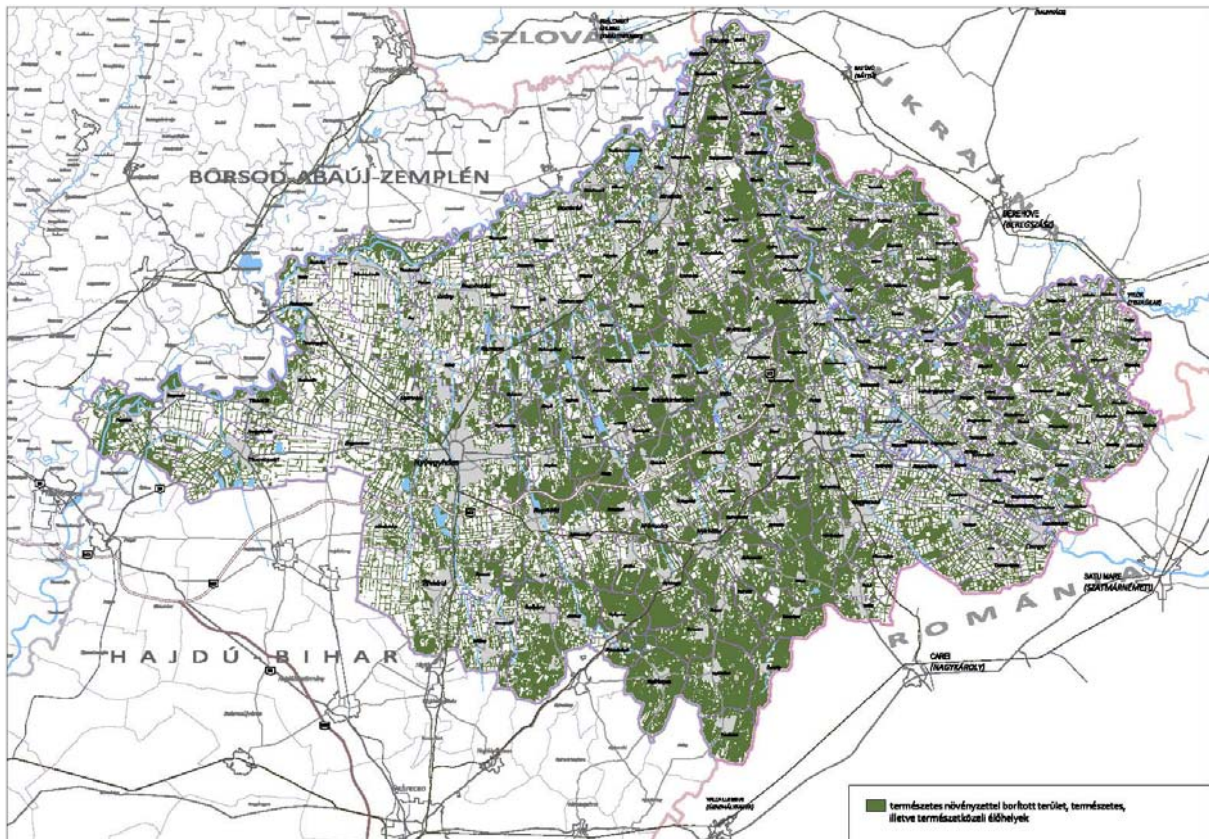
Település- és gazdaságföldrajzi szempontból a síkvidéki tájtypusok alapvetően két geomorfológiai szintre különülnek el: az **árterekre és az ármentes lösz- és futóhomokos hordalékkúp-síkságokra**, illetve medenceperemi hordalékkúpokra (utóbbi a megyében nem fordul elő). A **Nyírség hordalékkúp domborzati szigete egy kiterjedt ármentes térszín**, úgynevezett „életkamra”, amelyet a folyószabályozások előtt árvíz járt, mocsaras, lápos területek fogtak közre.

A két elkülönülő domborzattípus más és más ökológiai feltételeket biztosított a tájat hasznosító-átalakító ember számára. Az ártereken a legeltető állattartás (rét és legelőgazdálkodás, a rideg állattenyésztés) és egyéb ártéri gazdasági tevékenységek (halászat, vadászat, ártéri erdők hasznosítása, ártéri gyümölcsstermelés) alakultak ki és fejlődtek, míg az ármentes „életkamrák” területe alapvetően a megtelepedés és a földművelés helyszíne volt.⁹

A megye teljes területére kiható nagy vízrendezések időszakában a folyószabályozásokkal, a lecsapolásokkal és ehhez kötődő erdőirtásokkal a természetes tájszerkezet átalakult: megteremtődtek azok a feltételek, amelyek között megindulhatott a nagyléptékű szántóföldi földművelés, a legeltető állattenyésztés, valamint a rét- és legelőgazdálkodás.

A holtmedrekben, meanderekben gazdag felszíni szabdaltságnak és a hordalékkúp síkságot jellemző domborzati adottságoknak köszönhetően a szántóföldi mezőgazdasági területek térnyerése ellenére erdő-, gyp-, nádas-, mocsár-, és szikfoltokkal tarkított mozaikos tájszerkezet maradt fenn. A csatornákkal szabdalta tájban a mezővédő erdősávok, fás mezsgyék kiemelkedően magas számban vannak jelen és határozzák meg a tájjelleget.

⁹ https://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/telepulesek_ertekei/100_falu/Szabolcs/

34. ábra: Természetes növényzettel borított területek (MEPAR)

Nyírgyulaj (forrás: Google Earth)

Nyírkő (forrás: Google Earth)

SZLOVÁKIA

BORSOD-ABAÚJ-ZEMPLÉN

ROMÁNIA

HAJDÚ-BIHAR

- Jelmagyarázat**
- szántó
  - gyep
  - állandó kultúra (ültetvény)
  - természetes növényzettel borított terület, természetes, illetve természetközeli élőhelyek
  - infrastruktúra, épített környezet, mesterséges felszín
  - nyílt vízfelület
  - energiaültetvény
  - elsősorban nem mezőgazdasági hasznosítású, kistáblás területek, amelyen belül jellemzően nincs 2500 m²-t elérő nagyságú mezőgazdasági parcella

Tervező: VÁROS-TERVEZŐ IRT. 1053 Budapest, Veres Pálné u. 7.

Árnyékoló: SZABOLCS-SZATMÁR-BEREG MEGYEI ÖNKORMÁNYZAT, 4400 Nyíregyháza, Hódos u. 5.

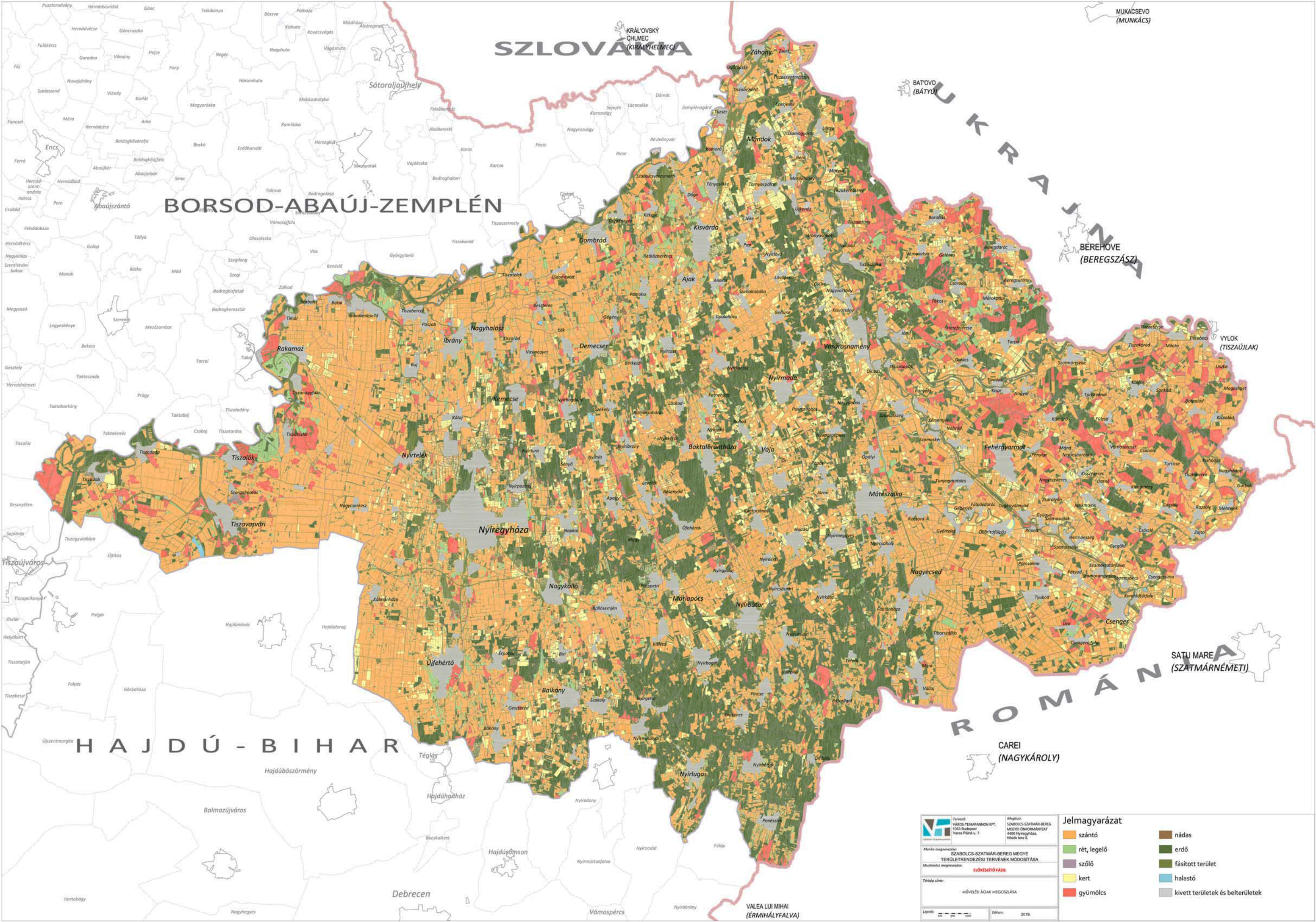
Munka megnevezése: SZABOLCS-SZATMÁR-BEREG MEGYE TERÜLETTRENDÉZÉSI TERVÉNEK MÓDOSÍTÁSA

Munkarész megnevezése: ELŐKÉSZÍTŐ TÁBLA

Térkép címe: A MEGYE TERÜLETTREHASZNÁLÁTI MEZŐGAZDASÁGI PARCELLA AZONOSÍTÓ RENDESER ALAPJÁN

Lépték: 1:50 000

Dátum: 2019.

SZLOVÁKIA

BORSOD-ABAÚJ-ZEMPLÉN

UKRAJNA

H AJ D Ú - B I H A R

ROMÁNIA

Tervező: VILÁGOS-TISZAFARVON ÉFT. 1053 Budapest, Veres Pálné u. 7.

Alkalmazott: SZABOLCS-SZATMÁR-BEREG MEGYEI ÖNKORMÁNYZAT 4400 Nyíregyháza, Hódsós tere 5.

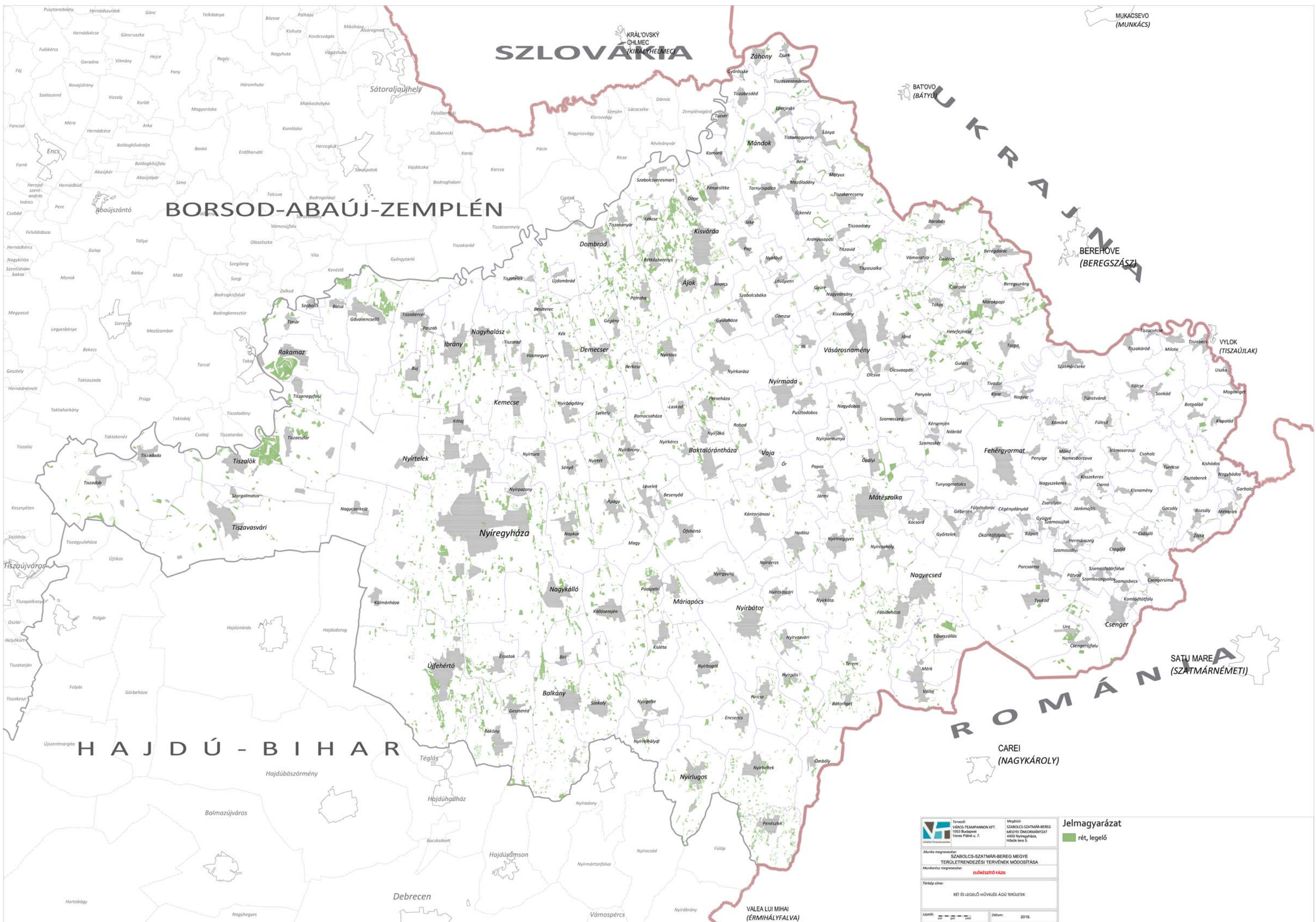
Munka megnevezése: SZABOLCS-SZATMÁR-BEREG MEGYE TERÜLETTRENDÉZÉSI TERVEKNEK MÓDOSÍTÁSA

Munkaterv megnevezése: ELŐKÉSZÍTŐ TÁJZ

Térkép címe: MŰVELÉSI ÁGAK MEGOSZLÁSA

Lépték: 1:50 000 Datum: 2019.

Jelmagyarázat	
■ szántó	■ nádas
■ rét, legelő	■ erdő
■ szőlő	■ fásított terület
■ kert	■ halastó
■ gyümölcs	■ kivett területek és belterületek

BORSOD-ABAÚJ-ZEMPLÉN

SZLOVÁKIA

BATOVO (BÁTYÚ)

MUKACSEVO (MUNKÁCS)

UKRAJNA

BEREHOVE (BEREGSZÁSZ)

VYLOK (TISZAÚJLAK)

SATU MARE (SZATMÁRNÉMETH)

ROMÁNIA

CAREI (NAGYKÁROLY)

VALEA LUI MIHAI (ÉRMIHÁLYFALVA)

H AJ D Ú - B I H A R

	Tervező: VÁROS-TEAMPANNON KFT. 1103 Budapest Veres Pálma u. 7.	Megbízó: SZABOLCS-SZATMÁR-BEREG MEGYE ÖNKORMÁNYZATA 4400 Nyíregyháza, Hóbbé tere 5.
	Munka megnevezése: SZABOLCS-SZATMÁR-BEREG MEGYE TERÜLETTRENDÉZÉSI TERVEJÉNEK MÓDOSÍTÁSA	
Munka státusza megnevezése: ELŐKÉSZÍTŐ FÁZIS		
Tervező címe: RÉT ÉS LEGELŐ MŐVELÉSI AGÚ TERÜLETEK		
Lépték:		Dátum: 2019.

Jelmagyarázat
 rét, legelő

A mozaikos tájszerkezetbe integrálódnak a Szatmári-sík aprófalvai és a Nyíregyháza környéki bokortanyák is.

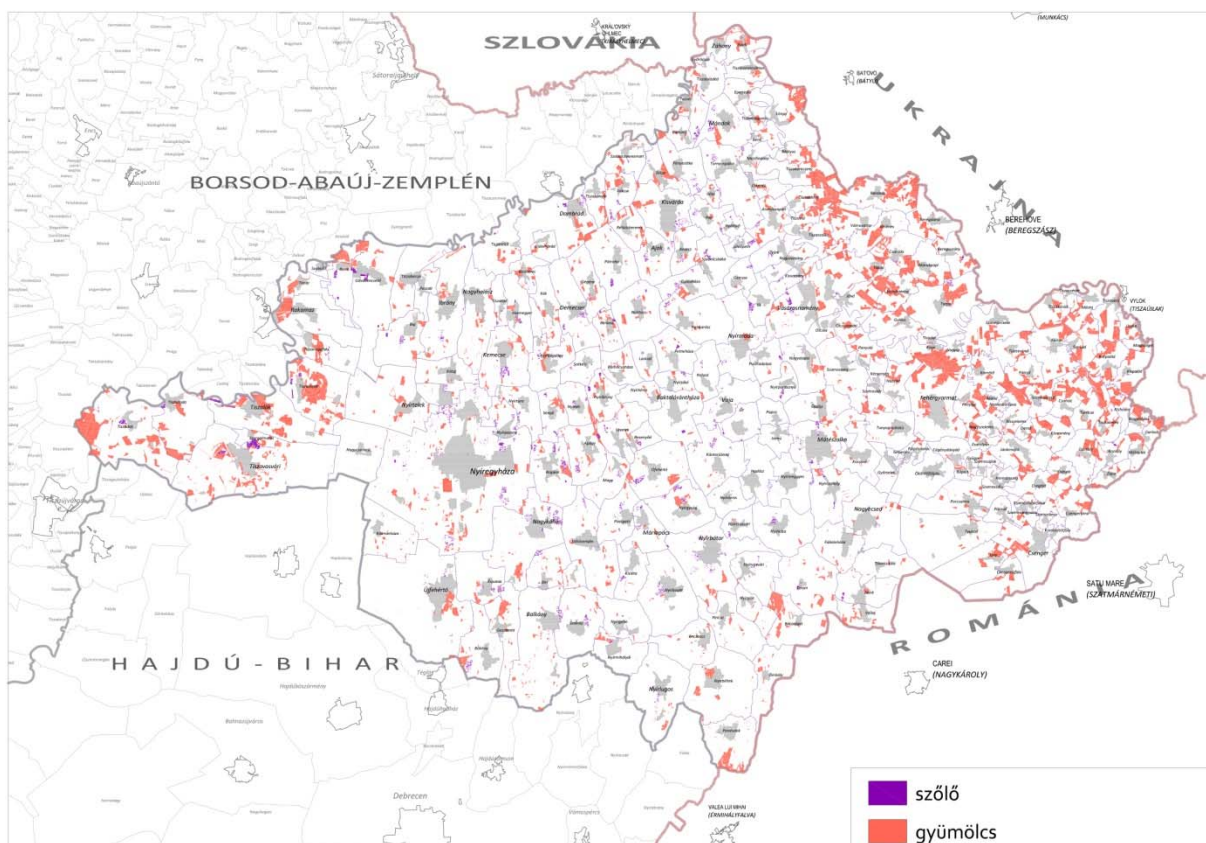
35. ábra: Bokortanyák a Nyíregyháza térségében a II. katonai felmérésen és légifotón (forrás: mapire.hu, Google Earth)

A megye jelenlegi tájhasználatát síkvidéki jellegének megfelelően a szántók és a gyepek határozzák meg.

A szántóterületek aránya átlagosan 50% körül alakul. A szántók legmagasabb kiterjedéssel (60% felett) a Nyugati- vagy Lősös-Nyírség, a Hajdúhát, a Szatmári-sík és a Rétköz kistérségek területén fordulnak elő. Az elmúlt két évtizedben a szántóterületek aránya csökkent a táj adottságaihoz nagyobb mértékben igazodó területhasználat következtében (felhagyás, gazdaságosság), mellyel párhuzamosan nőtt a rétek, legelők, erdők, vízfelületek (és természetesen a kivett területek) aránya.

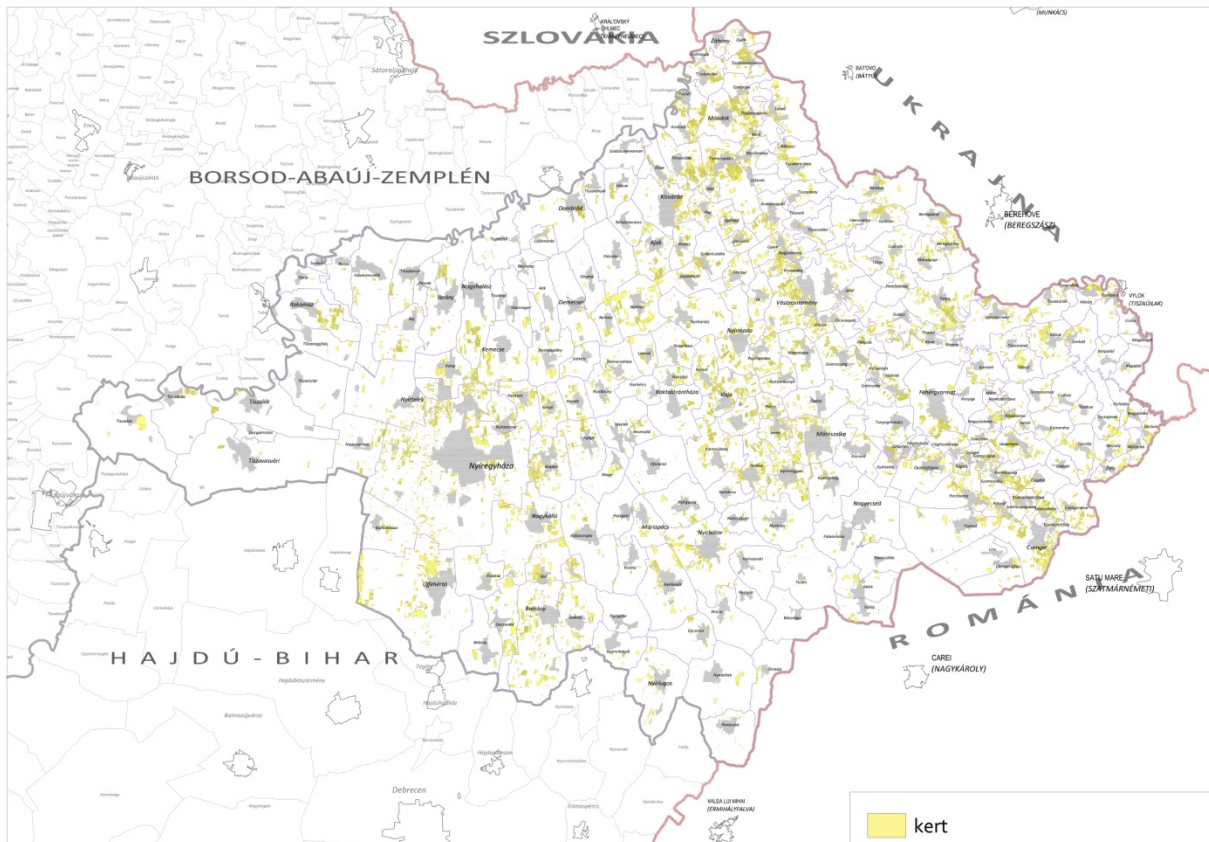
Kiterjedt, egybefüggő gyepterületek a Beregi-sík, Szatmári-sík, Rétköz, Taktaköz és Hajdúhát kistájakon jellemzők, melyek jelentős aránya természetvédelmi oltalom alatt áll.

A nyírségi hordalékkúpsíkság területén a természeti adottságokhoz igazodó mozaikos, vegyes területhasználat a jellemző (szántó, gyepek, erdő), itt a legmagasabb arányú a kert-, szőlőkultúrák aránya is.

36. ábra: Szőlő- és gyümölcs művelési ágba tartozó területek

A kertészeti kultúrák (kert, szőlő, gyümölcs) a Beregi-sík és a Szatmári-sík területein is számottevők. A legjelentősebb gyümölcsstermesztő vidékek az Északkelet-Nyírség, valamint a Szatmári-sík ártéri síkságai.

37. ábra: Kert művelési ágba tartozó területek

2. táblázat: Kistájak felszínborításának aránya

MTA, Magyarország kistájainak katasztere												
Terület-hasznosítás, 2010 (%)												
	Beregi-sík	Szatmári-sík	Bodrogköz	Rétköz	Közép-Nyírség	Északkelet-Nyírség	Délkelet-Nyírség	Dél-Nyírség	Nyugati- vagy Lőszős-Nyírség	Hajdúhát	Taktaköz	Hortobágy
szántó	50	65	56	67	56	57	50	35	85	83	57	41
rét-legelő	20	15	19	17	8	6	7	9	5	6	18	41
kert-szőlő	6	6	4	3	7	8	2	5	2	1	1	<1
erdő	15	8	11	3	18	20	36	42	3	1	9	4
vízfelszín	4	2	6	5	3	1	1	1	1	2	8	11
Extenzifikálódás folyamata, a területhasználat arányának változása a kistájak területén 2010 és 1990 között (+/- 5% felett)												
szántó	-20	-9		-6	-10	-11	-8	-14			-9	-15
rét-legelő	+11		+5	+6								+9
erdő	+5				+6	+7	+8	+9				

Az elmúlt évtizedekben beindult extenzifikálódás folyamata (gyepek és erdők arányának növekedése) az okszerű tájhasználatához történő igazodást jelenti, mely változásnak a jövőben is folytatódnia kell, összhangban a táji adottságokhoz való igazodáshoz az intenzív, gazdaságilag fenntarthatatlan szántóföldi gazdálkodással szemben.

A kistájak többségében az erdők aránya az országos átlag alatt marad, kivétel ez alól az Északkelet-, Délkelet- és Dél-Nyírség kistájai. (Szabolcs-Szatmár-Bereg megye erdősültsége az Alföld többi megyéjénél magasabb.)

A **geomorfológiai szempontból elkülönülő ártéri síkságokat és a magasabb térszíneken nyugvó lösz- és futóhomokos hordalékkúp-síkságokat eltérő tájképi adottságok jellemzik**: a domborzati adottságokból, a területhasználatból és természetes növénytakarásaikból fakadóan. A **tájjelleg közös vonása azonban a tagoltság** – mikrodomborzati, vízrajzi (csatornahálózat, meanderhálózat), szegélyek menti (folyókat, vízmedreket kísérő galériaerdők, dűlőutakat kísérő fás mezsgyék), valamint pontszerű kiemelkedések (magányos fák, kunhalmok, földvárak).

A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Értéktárban az alábbi **tájhasználati, tájgazdálkodással összefüggő értékek** szerepelnek:

- a kiemelkedő nemzeti értéket képviselő Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei eredetvédett pálinkák helyi változatai,
- a tuzséri Jonathan alma, mint a szabolcsi Jonathan alma egyik reprezentánsa,
- Császlói som (*Cornus mas f. csaszloiensis Nyékes*),
- dzsungelgyümölcsösök a Felső-Tisza hullámterében,
- fás legelők a Szatmár-Beregben (leglátványosabb képviselői Lónya, Gelénes, Csaroda, Tarpa, Márokpapi, Túrístvándi, Penyige, Tisztaberek és Csaolc települések külterületén található),
- Nagydobosi sütőtök.

38. ábra: Csarodai legelő (forrás: ingatlantajfoto.hu)

39. ábra: Túrístvándi Rókás-legelő (forrás: archivum.sajto-foto.hu)

Javasolható lenne még a milotai dió bevétele az értékleltárba.

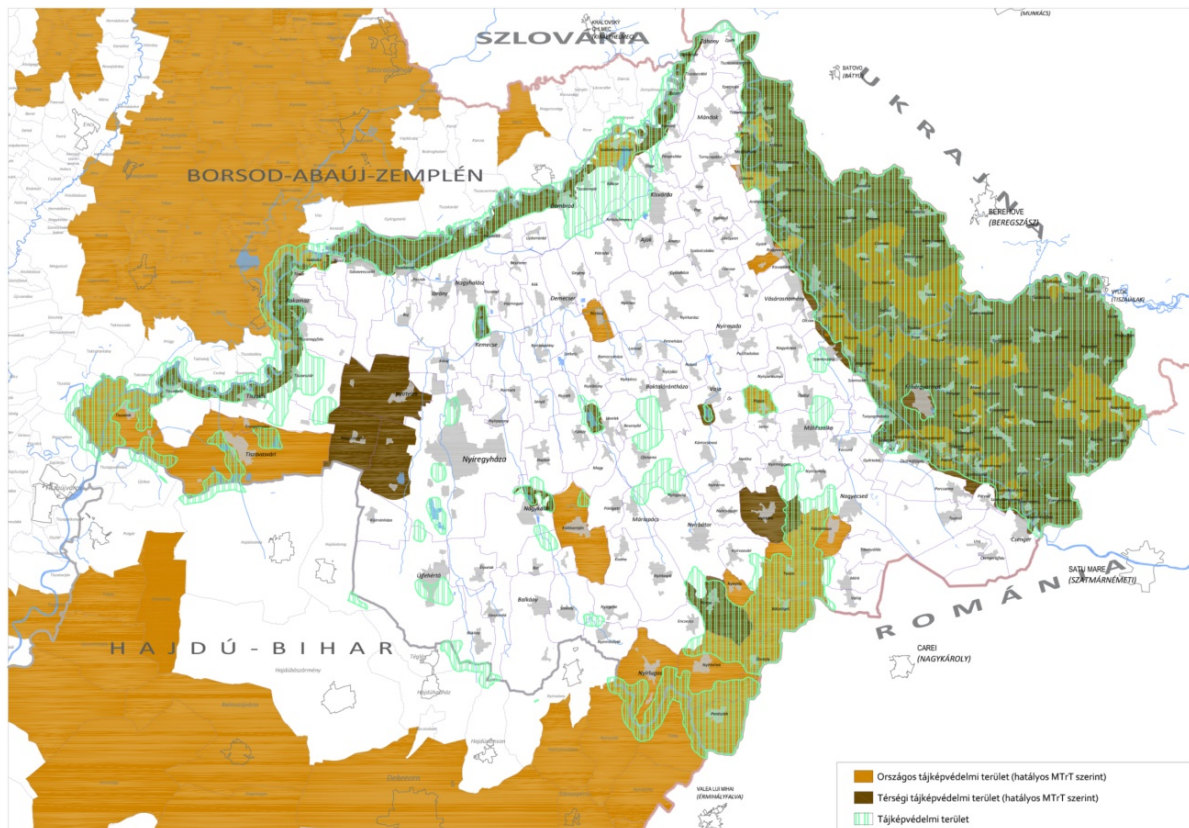
A MoTrT a **tájképvédelmi terület övezetének kijelölését** területrendezésért felelős miniszteri hatáskörbe utalta.

A **tájképvédelmi területek a 2013. évi OTrT módosítása során lényeges kiterjesztésre kerültek**, melyhez képest az adatszolgáltatás során kapott tájképvédelmi terület kisebb pontosításokat (lehatárolások pontosítása, illetve kisebb kiterjedésű új területegységek kijelölése) tartalmaz. **Az övezet 182 település közigazgatási területét érinti.**

Összefüggő tájképvédelmi területek a Szatmári- és Beregi-sík, Tisza folyó térsége és a Délkelet-Nyírség kistáj határ menti térsége.

Az Agrárminisztériumtól kapott tájékoztató adatszolgáltatás alapján változások a 2003. évi XXVI. törvény övezeti tervlapjához képest állapíthatók meg. Új kisebb kiterjedésű tájképvédelmi területegységek az alábbi településen kerültek kijelölésre:

Nyíregyháza, Újfehértó, Nagyálló - Biri, Nyírmihálydi – Nyírgelse - Szakoly, Kállósemjén, Ópályi - Mátészalka.

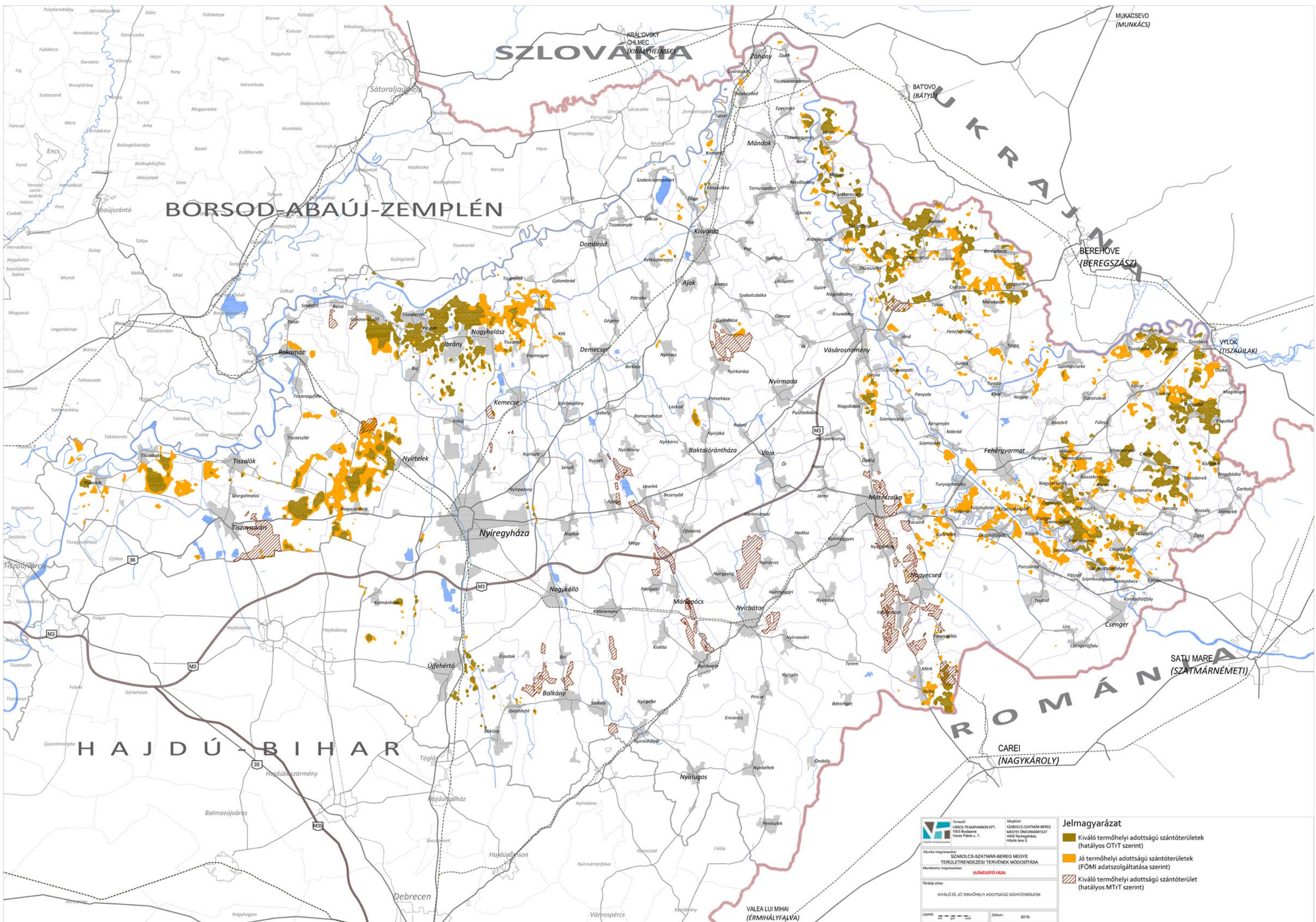
40. ábra: Tájképvédelmi területek változása

3.3. TERMŐFÖLD- ÉS TALAJVÉDELEM

A Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében a nagy kiterjedésben előforduló talajtípusok - réti talajok, réti öntés talajok, fiatal nyers öntéstalajok, mocsári erdők taljai, lecsapolt és telkesített síkláp talajok, kovárányos barna erdőtalajok, futóhomok, barnaföldek, humuszos homoktalajok, alföldi mészlepedékes csernozjom, mélyben sós réti csernozjomok, réti szolonyecok, sztyepesedő réti szolonyecok (lásd 1. melléklet) - minősége nem kiemelkedő. A talajok termékenységét gátló tényezői közül elsősorban a szikesedés jellemző a Hajdúhát, Hortobágy és Taktaköz kistájakon. Köves vagy sekély termőréteg a megye területeit kevésbé terheli. A talajok kémhatását tekintve a gyengén és erősen savanyú talajok dominálnak.

A kiváló termőhelyi adottságú termőterületek meghatározása függ az éghajlati, domborzati és talajadottságoktól. Az éghajlat tekintetében a teljes országhoz képest szélsőségesebb éghajlati jellemzők uralkodók (erőteljesebb kontinentális hatás): a megyében a napsütéses órák száma és az évi középhőmérséklet jellemzően alacsonyabb, valamint kevesebb csapadék esik. Ez elsősorban a nem túl magas hő- és vízigényű, szárazságtűrő kultúráknak kedvez, rövidebb tenyészidőszakkal.

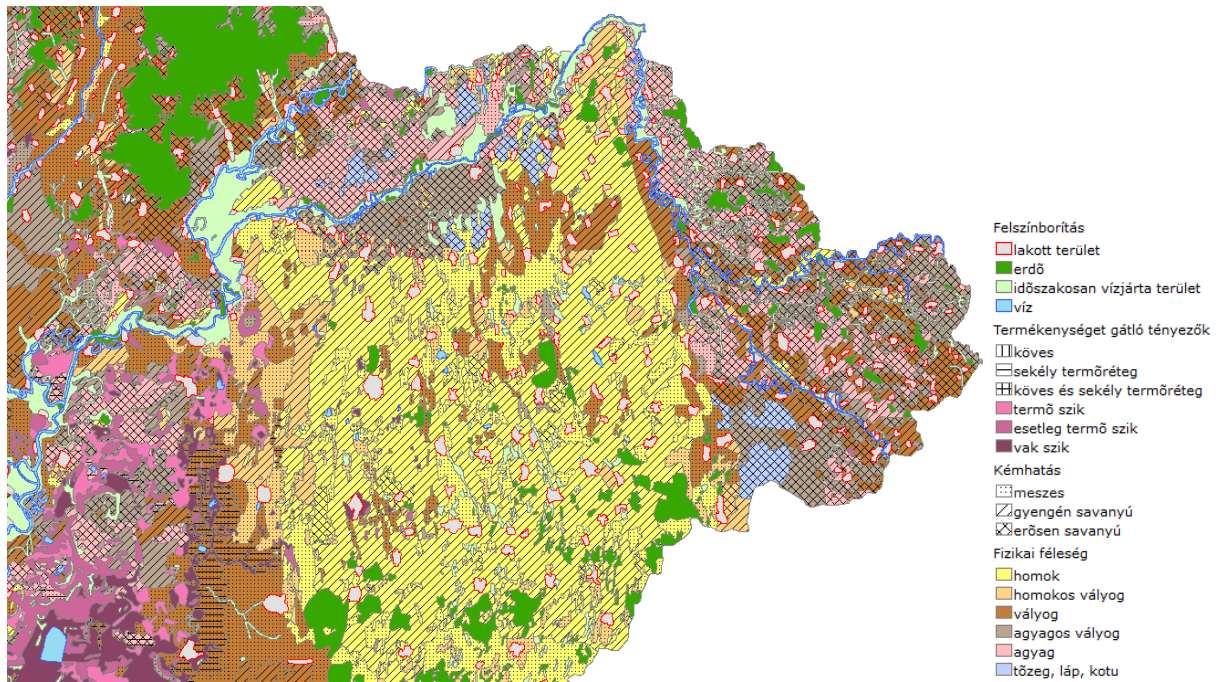
A területrendezés keretein belül csak a szántóterületek termőhelyi adottságai kerülnek mérlegelésre; a megyében számottevő azonban a gyepek kiterjedése és a gyümölcskultúra is, melyek a mezőgazdasági ágazatban fontos szerepet töltenek be. A megye földrészleteire vonatkozó adatszolgáltatás leválogatása alapján jelentős az 1, 2, 3 minőségi osztályokba sorolt gyepek (rét, legelő) és gyümölcsösök aránya.

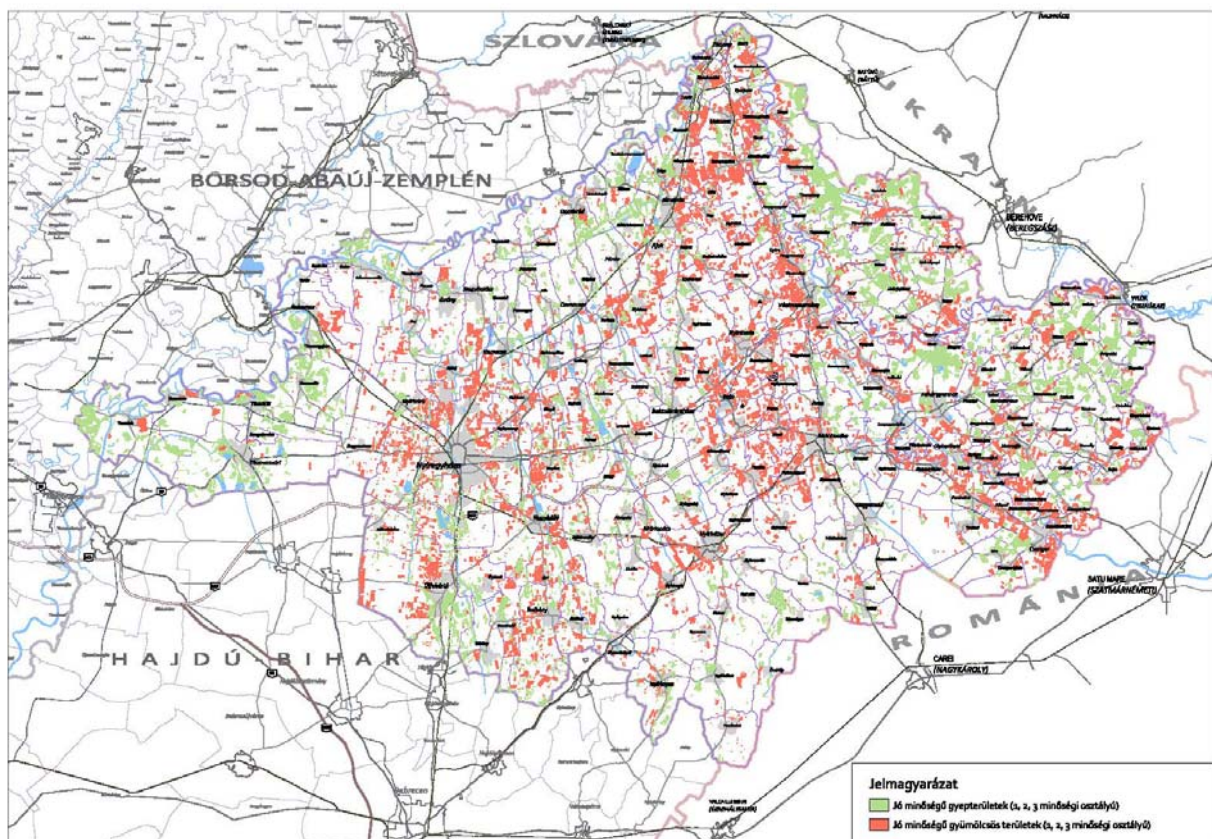

 Tervező: VÁROS-TERÜLETRENDEZÉSI ÉS ÉPÍTÉSI KFT.
 1053 Budapest, Verecs Pál ut. 7.
 Munkáltsági megnevezés: **ELŐKÉSZÍTŐ FÁZIS**
 Tervepénz cím: KIVÁLÓ ÉS JÓ TERMŐHELYI ADOTTSÁGÚ SZÁNTÓTERÜLETEK
 Lépés: 1:50 000 Datum: 2019.

Jelmagyarázat

- Kiváló termőhelyi adottságú szántóterületek (hatályos OTR-t szerint)
- Jó termőhelyi adottságú szántóterületek (FOMI adatszolgáltatása szerint)
- Kiváló termőhelyi adottságú szántóterület (hatályos MTR-t szerint)

41. ábra: Magyarország mezőgazdasági talajtérképe – kivágat (forrás: <http://vektor.georgikon.hu/agrsmaph/>)

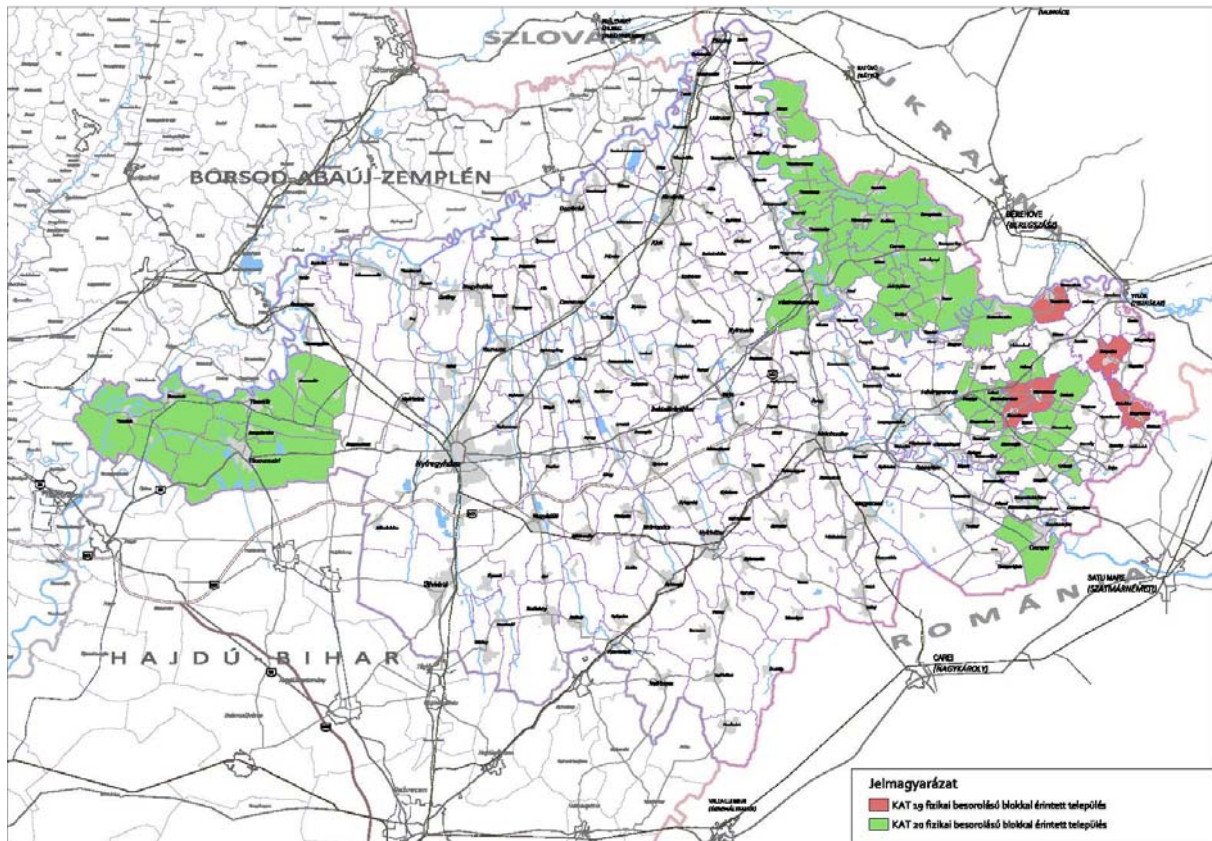
42. ábra: Jó minőségű gyepek, illetve gyümölcs művelési ágú területek

A MoTrT-ben kijelölt **kiváló termőhelyi adottságú szántók övezete** az ágazati vizsgálatok nyomán **bővítésre került** a 2013. évi lehatárolásokhoz képest: a Taktaköz, Hajdúhát, Beregi-sík kistájakon, a Szatmári-sík területén a Szamostól ÉK-re, valamint Paszab tágabb térségében.

A FÖMI adatszolgáltatása szerint a jó termőhelyi adottságú szántóterületek aránya is lényegesen nőtt a megyében.

A kedvezőtlen adottságú mezőgazdasági területek (KAT) támogatására területalapú és vidékfejlesztési támogatások igényelhetők. A KAT területek lehatárolása a MEPAR rendszeren belül történik, fizikai blokk szinten az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap társfinanszírozásában megvalósuló támogatások esetében a kedvezőtlen adottságú területek és az azokhoz tartozó települések megállapításáról szóló 24/2007.(IV.17.) FVM rendelet előírásai alapján.

Az EMVA társfinanszírozású intézkedések Irányító Hatóságának a kedvezőtlen adottságú területekben érintett blokkok 2014. évi listája (16/2014. (IV/7.) Közleménye) alapján:

43. ábra: KAT 19 és KAT 20 besorolású blokkokkal érintett települések

KAT19 besorolású fizikai blokkok - a termelési feltételek szempontjából kedvezőtlen helyzetű homogén területek azok, amelyekre az alábbi mindhárom feltétel együttesen fennáll:

- „a) alacsony hozamú, nehezen művelhető földterületek jelenléte;
- b) a mezőgazdasági teljesítmény fő mutatói alapján, az átlagosnál jelentősen alacsonyabb, illetve a természeti környezet alacsony termelékenységéből adódó termelési szint;
- c) alacsony, illetve fogyatkozó létszámú, túlnyomórészt mezőgazdasági tevékenységből élő lakosság, amelynek gyorsuló csökkenése veszélyeztetné a terület életképességét és folyamatos lakottságát.”

Érintett települések: Botpalád, Kishódos, Kisszekeres, Nagyhódos, Tizsakóród, Vámosoroszi

KAT20 besorolású fizikai blokkok - olyan különleges hátrányokkal rendelkező területek, amelyeken szükség esetén bizonyos feltételek mellett a gazdálkodási tevékenységet fenn kell tartani és amelyekre az alábbi feltételek közül legalább kettő egyszerre fennáll:

- „a) a talaj fokozott savanyúsága,
- b) a talaj extrém sótartalmú (szikesség),
- c) extrém vízgazdálkodási körülmények,
- d) extrém fizikai talajjellemzők.”

Érintett települések: Barabás, Beregdaróc, Csalóc, Csaroda, Császló, Csenger, Fülesd, Gelénes, Gulács, Hermánszeg, Hetefejércse, Jánkmajtis, Kisnamény, Lónya, Mánd, Márokpapi, Nagyszekeres, Nemesborzova,

Penyige, Szamostatárfalva, Szatmárcseke, Szorgalmatos, Tákos, Tarpa, Tiszaadony, Tiszadada, Tiszadob, Tiszaeszlár, Tiszakerecseny, Tiszalök, Tiszaszalka, Tiszavasvári, Tiszavid, Vámosatya, Vásárosnamény

A megyében a **termőtalajokat** az adottságoktól és területhasznosítástól függően **fokozottan veszélyeztetik a fizikai (erózió, defláció, tömörödés, szerkezetromlás) és a kémiai (szikesedés, savanyodás, tápanyag-kimosódás, talajszennyezés, kemikáliák) jellegű talajpusztulási formák**. Az antropogén tényezők közül a városok környezetében fokozottabb a területfoglalás. A települési szennyvizek talajterhelése csökkenő a szennyvízcsatorna-hálózatok kiépítésének köszönhetően.

A Vidékfejlesztési Program zonális természetvédelmi célprogramjai keretében a Magas Természeti Értékű Területeken támogatják a gazdákat a természetkímélő gazdálkodási módok kialakításában és fenntartásában, ahol a mezőgazdasági hasznosítás folytatása különösen fontos feltétele az élővilág, a tájkép valamint az épített és történeti értékek hosszú távú megőrzésének. A Magas Természeti Értékű Területeken a támogatás az EMVA társfinanszírozású intézkedések Irányító Hatóságának 19/2014. (IV/7.) Közleményében rögzített egyes fizikai blokkhoz kapcsolódóan vehető igénybe, ahol a természeti és táji adottságok annyira értékesek, hogy ott különleges földhasználati módok támogatása indokolt.

A vidékfejlesztési támogatások igénybevételéhez szükséges, 4/2004. (I. 13.) FVM rendeletben rögzített „**Helyes Gazdálkodási Gyakorlat**” feltételrendszerének figyelembe vétele a **megye teljes területén javasolt** a talajpusztulási formák megelőzése, mérséklése érdekében.

3.4. VÍZVÉDELEM

3.4.1. Felszíni vízkészlet

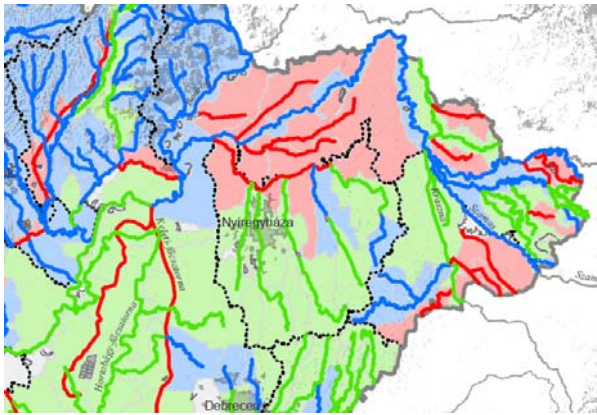
A környezet védelmének általános szabályairól szóló 1995. évi LIII. törvényben meghatározottak szerint a **víz védelme kiterjed: a felszíni és felszín alatti vizekre, azok készleteire, minőségére** (beleértve a hőmérsékleti viszonyait is) **és mennyiségére, a felszíni vizek medrére és partjára, a víztartó képződményekre és azok fedőrétegeire, valamint a vízzel kapcsolatosan – jogszabályban vagy hatósági határozatban – kijelölt megkülönböztetett védelem alatt álló (védett) területekre**. A vizek hasznosításával, hasznosítási lehetőségeinek megőrzésével és kártételeinek elhárításával összefüggő alapvető jogok és kötelezettségek a vízgazdálkodásról szóló **1995. évi LVII. törvényben** kerültek meghatározására.

A **Víz Keretirányelv (VKI) céljának** -, hogy a felszíni és felszín alatti vizek, valamint a vizekkel kapcsolatban lévő védett területek „**jó állapotba**” kerüljenek - **megfelelően** az Országos Vízyűjtő-gazdálkodási terv (VGT₁) felülvizsgálatra és elfogadásra került 2016-ban (VGT₂). A megyében elforduló felszíni és felszín alatti vizeket a www.vizeink.hu dokumentumai, valamint a két területileg illetékes vízügyi igazgatóság adatszolgáltatásai alapján mutatjuk be.

Vízgazdálkodás szempontból a Tisza részvízyűjtő terület a Felső-Tisza, Szamos-Kraszna, Lónyai-főcsatorna és Hortobágy-Berettyó vízyűjtő-gazdálkodási tervezési alegységekre oszlik a megyét érintően.

A Magyarország területére Tiszabecsnél belépő **Tisza az ország második legjelentősebb folyója**. A múlt században a nagy árvíz-mentesítési munkálatok során a folyó több mint 950 km hosszú magyarországi szakaszát 595 km-re rövidítették le. A folyó teljes magyarországi esése 30 m (5 cm/km). Jelentősebb mellékvizei a megyében betorkollási sorrendben: Túr, Szamos, Kraszna.

A **Tisza és a Szamos** a síkvidéki – kis esésű – meszes – közepes-finom mederanyagú – **nagyon nagy vízyűjtőjű vízfolyás víztest típusba tartoznak**. A Túr, a Kraszna, a Keleti-főcsatorna, a Hortobágyi-főcsatorna, valamint a Nyugati-főcsatorna a síkvidéki – kis esésű – meszes – közepes-finom mederanyagú – nagy vízyűjtőjű víztestek közé tartoznak. A megyében az egyéb mellékvizek, mellékcsatornák kisebb vízyűjtő területtel rendelkeznek (melyek a kistájukat bemutató **1. mellékletben** szerepelnek).

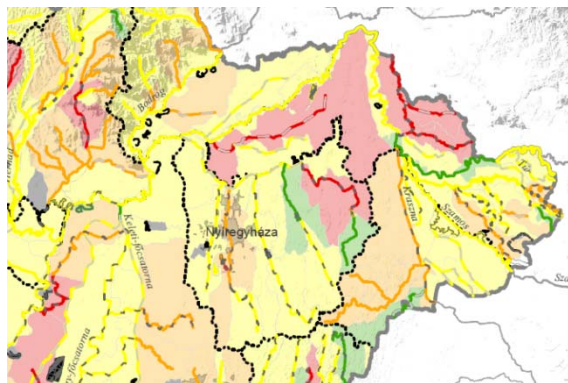

44. ábra: Vízfolyás víztest kategóriái – kék: természetes, zöld: erősen módosított, piros: mesterséges

A vizek mezőgazdasági eredetű nitrátszennyezéssel szembeni védelméről szóló 27/2006. (II. 7.) Korm. rendelet alapján kerülnek kijelölésre és négyévenként felülvizsgálatra a nitrátérzékeny területek. A VGT2 tematikus térképe alapján **a megye nagy része nitrátérzékeny besorolás alá esik**, melyet blokk szinten a Mepar tartalmaz.

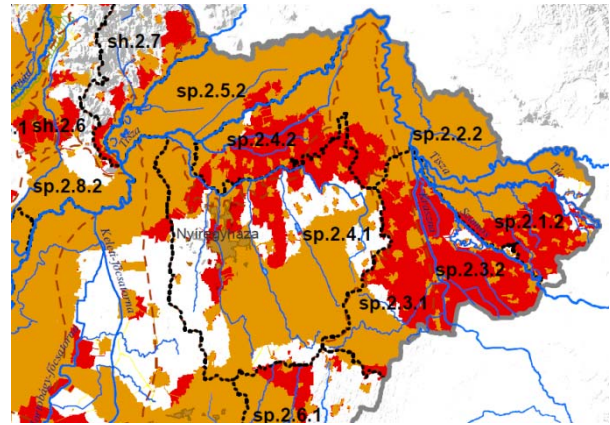
A felszíni vizek védelme érdekében a VKI **állapotértékelési rendszert** vezetett be, melynek alapján kidolgozásra kerültek a hazai típus- és terhelés-specifikus minősítési rendszerek: az **ökológiai állapot meghatározása** 5 osztályos skálán és a **kémiai állapot meghatározása** két osztályos minősítésen.

A megyében az országos jellemzőkkel megegyezően nem fordul elő kiváló ökológiai állapotú víztest. A **víztesteket főként a mérsékelt ökológiai állapotok jellemzik**. A VGT2 eredményei alapján megállapítható, hogy az alföldi kis és közepes vízfolyások terhelése jelentős. A vízfolyások terheltek fitoplankton biomasszával, nitrogénnel, foszforral, szennyvíz/tisztított szennyvízterheléssel, mezőgazdasági szennyezéssel, stb. A felszíni víztestek **kémiai minősítése** szerint a megyében a vizsgált **vízfolyások jellemzően nem jó állapotminősítést** kaptak.

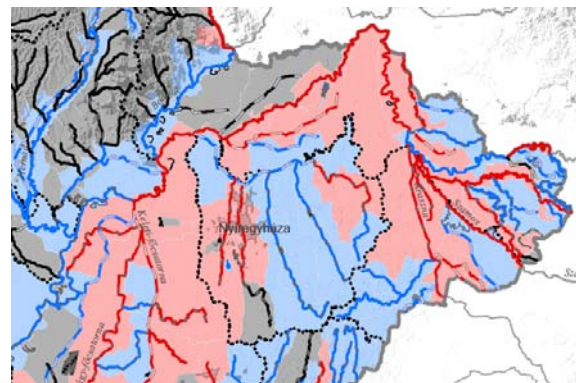

46. ábra: Felszíni víztestek ökológiai minősítése – zöld: jó, sárga: mérsékelt, narancs: gyenge, piros: rossz

A víztestek természetességi állapotuk szerint szakaszonként eltérőek lehetnek: **a Szamos, az Öreg-Túr és a Tisza – a Keleti-főcsatorna torkolatáig – természetes állapotúnak minősül**. A további víztestek jellemzően erősen módosított vagy mesterséges kategóriába tartoznak. A megyében az állandó víztesteket a VGT2 a természetes és az erősen módosított típusokba sorolta.

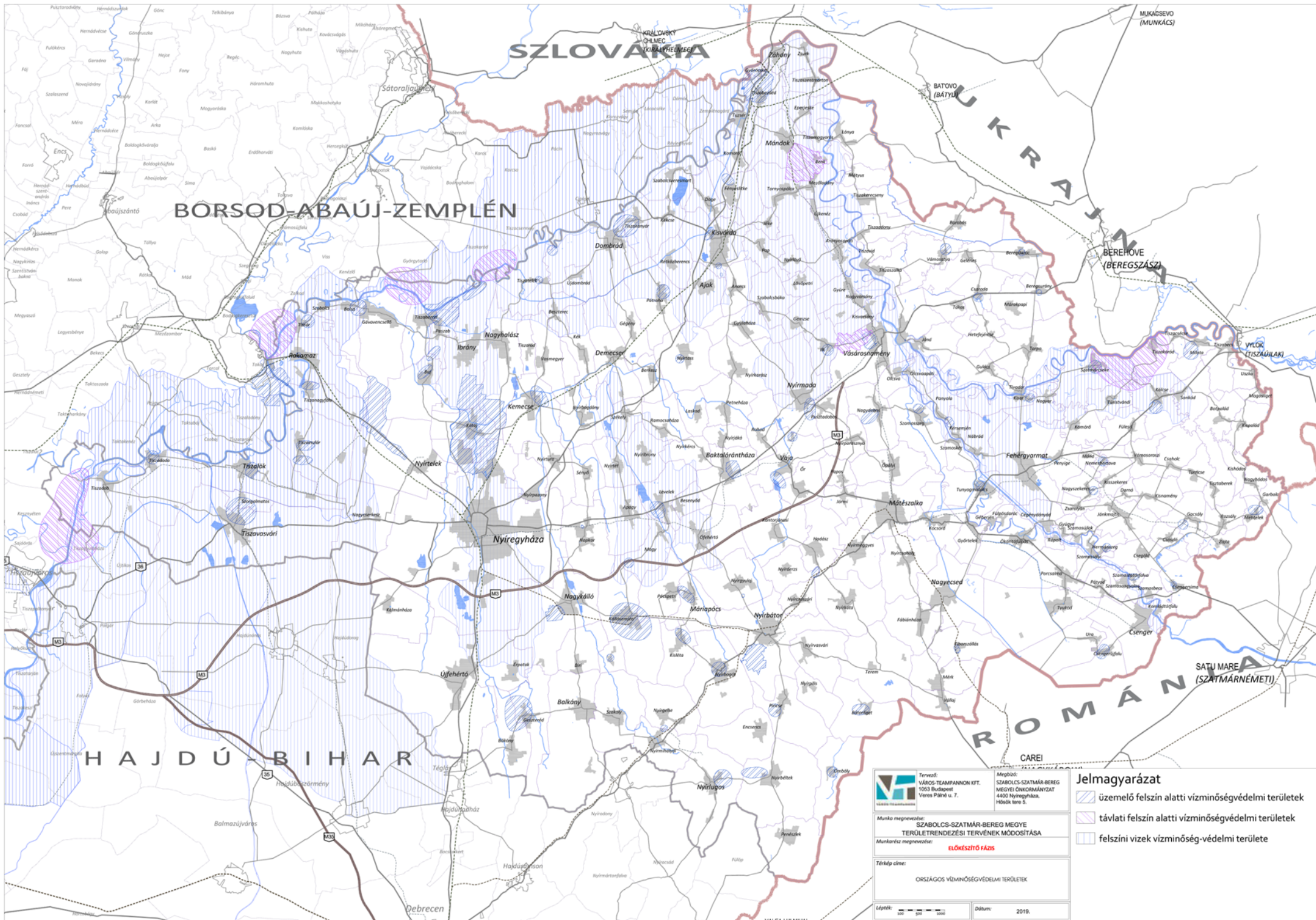
45. ábra: Nitrátérzékeny területek (narancs: 2006-ban és 2013-ban kijelölt terület, piros: 2013-ban kijelölt terület)

47. ábra: Felszíni víztestek kémiai minősítése – kék: jó, piros: nem jó, fekete: adathiány

„A vízhasználatok biztonsága, az emberi egészség és a környezeti állapot megőrzése, valamint a szennyezések megelőzése és csökkentése érdekében” **a felszíni vizek minősége védelmének szabályairól szóló 220/2004. (VII. 21.) Korm. rendelet** „meghatározza a felszíni vizek minőségének megóvását, javítását, a víztestek jó állapotának elérését és fenntartását, továbbá a vízi és vízközei, valamint a felszíni víztől közvetlenül függő szárazföldi élőhelyek és élő szervezetek fennmaradásához szükséges feltételek biztosítását szolgáló intézkedéseket”.

Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében a felszíni vízkivétel elsősorban halgazdálkodási és öntözési céllal történik.

Tervező:
VÁROS-TEAMPANNON KFT.
1053 Budapest
Veres Pálné u. 7.

Munka megnevezése:
SZABOLCS-SZATMÁR-BEREG MEGYE
TERÜLETTREZÉSI TERVEINEK MÓDOSÍTÁSA

Munkakész megnevezése:
ELŐKÉSZÍTŐ FÁZIS

Térkép címe:
ORSZÁGOS VÍZMINŐSÉGVÉDELMI TERÜLETEK

Lépték: 1:100 000

Dátum: 2019.

Jelmagyarázat

- üzemelő felszín alatti vízminőségvédelmi területek
- távlati felszín alatti vízminőségvédelmi területek
- felszíni vizek vízminőség-védelmi területe

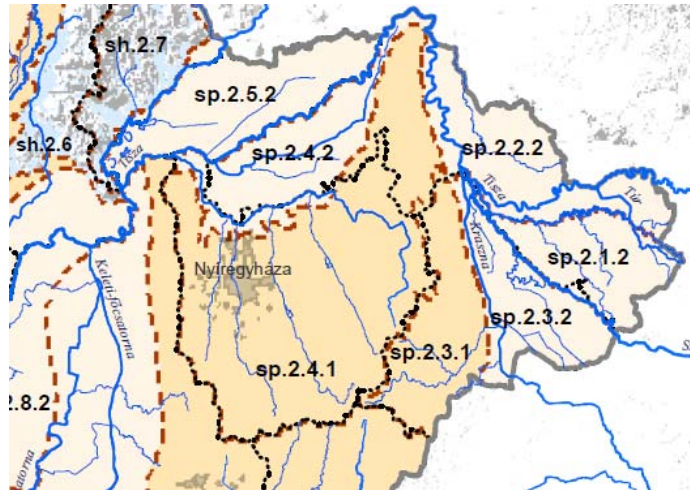
3.4.2. Felszín alatti vizek

A megyében a **talajvíz** átlagos terep alatti mélysége kistájanként eltérő, 2-10 méter között alakul, melynek szintje elsősorban a csapadék függvényében ingadozik, de a folyók leszívó hatása is érvényesül. Az Alföld értékes, sok szempontból egyedi ökoszisztémájában meghatározó szerepe van a talajvizeknek.

A **felszín alatti vízkészletek** tekintetében a pleisztocén kori összletek képezik az Alföld legfontosabb vízadó rétegeit. Az Alföld szegélyén a felszín közeli durva szemcséjű rétegek, míg a többi területen általában az alsó pleisztocén rétegek a legjobb vízadók. (Az Alföld északi szegélyén a fő vízadó réteget a felső pannon alemelet 650 m-es mélység környezetében lévő homokcsoportjai képezik.) Ennek megfelelően jelentős vízbázisok fekszenek a Felső-Tisza mentén és a Hajdúságban.

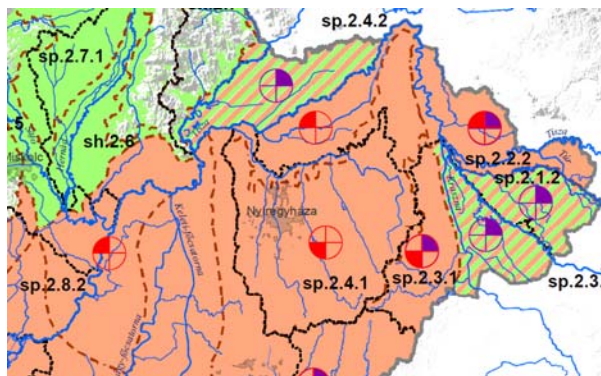
Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében a **felszín alatti vízkészleteket** a porózus vízadó rétegek biztosítják, jellemzően 30 és 100 m között. A porózus termál réteg a teljes megye alatt elterül.

A felszín alatti víztesteket a sekély porózus és porózus rétegben - a Nyírség középtájon - leáramlás, a többi kistájon vegyes áramlás jellemzi.

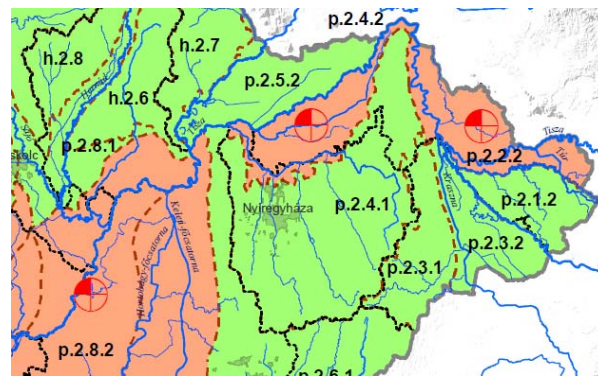

48. ábra: Felszín alatti víztestek – sekély porózus (sötét barna: leáramlás, világos barna: feláramlás)

A **felszín alatti vizek állapotértékelése** során a mennyiségi és a kémiai állapot került megállapításra. A megyében a sekély porózus rétegekben lévő felszín alatti víztestek **mennyiségi állapot szerint nagy kiterjedésben gyenge, illetve a Szatmári-sík területén a jó, de gyenge állapot** kockázati besorolást kaptak. A felszín alatti porózus víztestek mennyiségi állapota a Tisza menti kistájakon gyenge, az egyéb térségekben azonban jó.

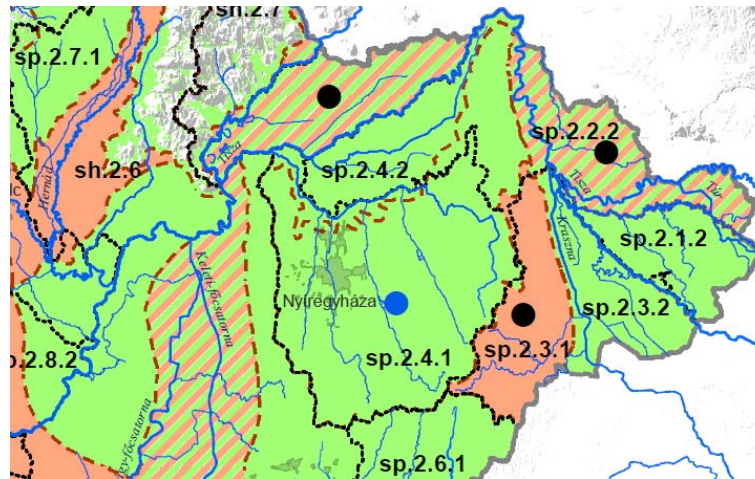
49. ábra: Felszín alatti víztestek mennyiségi állapota – sekély porózus - zöld sraff: jó, de gyenge állapot kockázata, barna: gyenge

50. ábra: Felszín alatti víztestek mennyiségi állapota – porózus – zöld: jó, barna: gyenge

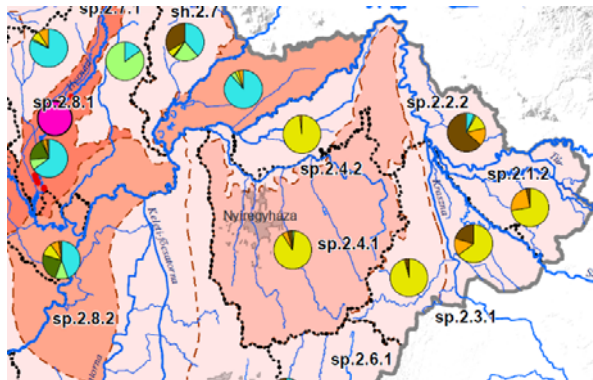
A felszín alatti sekély porózus víztestek kémiai állapot szerint gyenge minősítést kapott a Nyírség keleti peremterülete, területén továbbra is romló tendenciák érvényesülnek, mely a Beregi-síkság esetében is megállapítást nyert. A kémiai állapot a Nyírség egyéb területein jó és javuló tendenciát mutat. A Hortobágyi- és Keleti-főcsatorna térsége jó, de gyenge állapot kockázati besorolású.

A porózus víztestek kémiai állapota a teljes megyére kiterjedően jó.

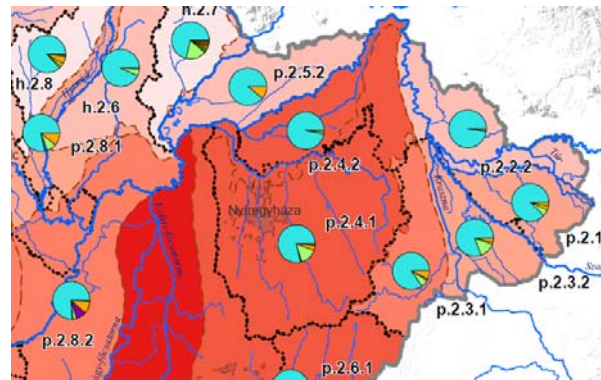

51. ábra: Felszín alatti víztestek kémiai állapota – sekély porózus – zöld: jó, - zöld sraff: jó, de gyenge állapot kockázata, barna: gyenge, fekete kör: romló, kék kör: javuló

A sekély porózus rétegekből származó vízkivételi mérlegben meghatározó az öntözés (sárga), és az egyéb mezőgazdasági hasznosítás (barna). A vízkivétel mennyisége a Nyírség területén és a Taktaköz/Hortobágy vidékén magasabb. A felszín alatti porózus rétegekből a vízkivétel elsődleges célja az ivóvízszolgáltatás (kék).

52. ábra: Vízkivételek felszín alatti vizekből - sekély porózus

53. ábra: Vízkivételek felszín alatti vizekből - porózus

A megyében a Nyírség keleti pereme, a Kraszna-völgy, a Szamos-völgy, a Szatmári-sík, a Beregi-sík víztestek az elvégzett vízszintsüllyedési teszt szerint „jó, de gyenge kockázatú” minősítést kaptak. A víztestek esetében a süllyedés okai:

- hosszútávon a vízkivételek nem illeszkednek a száraz időszakok kisebb utánpótlódásához,
- öntözési célú vízkivétel mennyiségének növekedése, jellemzően nem engedélyezett módon,
- a mély belvízelvezető csatornák megcsapolása és a belvízelvezetés beszívárgás csökkentő hatása,
- porózus rétegekből történő ivóvíz célú vízkivétel hatása.

A MoTrT szerint a vízminőség-védelmi terület övezetét a területrendezésért felelős miniszter rendeletben állapítja meg. Az övezetbe az értelmező rendelkezések szerint beletartoznak a felszíni és felszín alatti vizek, az emberi fogyasztásra, használatra szánt vizek és a vízkivételi művek, továbbá a halak életfeltételeinek biztosítása érdekében kijelölt vizek megóvását szolgáló védelem alatt álló területek.

A Felső - Tisza - vidéki Vízügyi Igazgatóság digitális adatszolgáltatása szerint az övezet területe a 2013-as OTRT-ben szereplő országos övezethez képest csak kis mértékben módosult: az övezet területéből kivonásra kerültek a Tarpa, Tizzaszalka és Mátyus települések közigazgatási területén lévő korábbi lehatárolások.

3.4.3. Szennyvízkezelés

Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében a Nemzeti Települési Szennyvízelvezetési és -tisztítási Megvalósítási Programnak megfelelően jelentős előrelépés következett be a települési szennyvízelvezetés/tisztítás tekintetében. A szennyvízelvezetési agglomerációkról szóló 25/2002. (II. 27.) Korm. rendelet szerinti

fejlesztések jelentős része lezajlott, melynek köszönhetően a közműolló fokozatosan záródik, melyet az alábbi táblázatban szereplő statisztikai adatsorok is alátámasztanak.

Szabolcs-Szatmár-Bereg megye statisztikai évkönyve (2016) adatai alapján a megyében a **közüemi ivóvízvezeték-hálózatba bekapcsolt lakások aránya 92,8%** (Észak-Alföld: 94,3%, Ország: 95,2%) és a **közüemi szennyvízgyűjtő-hálózatba bekapcsolt lakások aránya 70,7%** (Észak-Alföld: 74,0%, Ország: 80,6%). 2016 év végén a megyei lakásállomány 218 800 db volt.

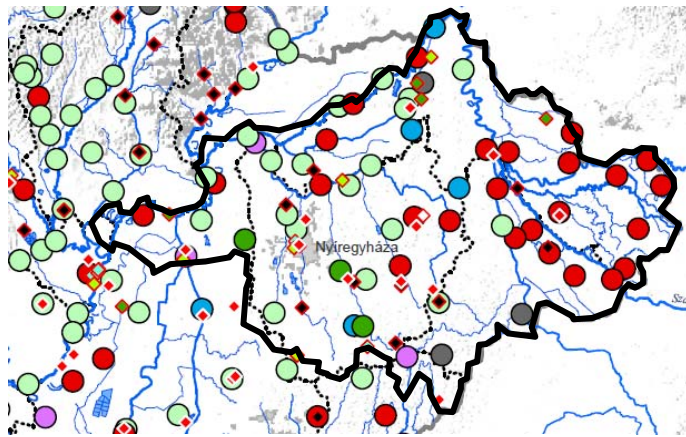
Szennyvízelvezetési agglomerációk 15 000 LE-nél nagyobb szennyvízterheléssel, normál területen: Demecser, Mátészalka, Nyírbátor, Nyíregyháza, Vásárosnamény.

Szennyvízelvezetési agglomerációk 10 000 - 15 000 LE közötti szennyvízterheléssel, normál területen: Fehérgyarmat, Tiszavasvári, Újfehértó.

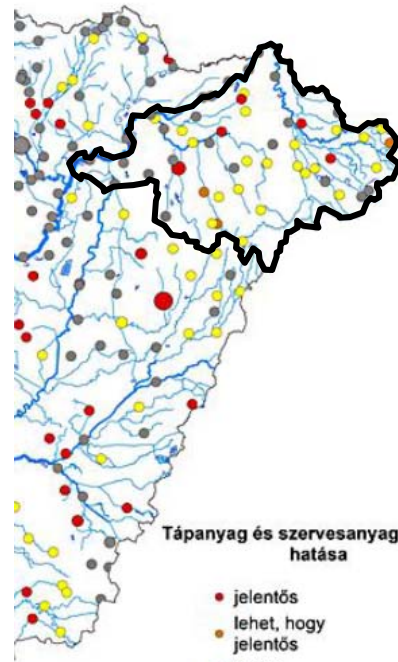
A megye kisebb településeit a 2 000 - 10 000 LE közötti szennyvízterheléssel megállapított szennyvízelvezetési agglomerációk (normál területen) lefedik.

3. táblázat: Megyei közműolló állása

Éves településstatisztikai adatok KSH Időszak	Mutatók			
	Közüemi ivóvízvezeték-hálózat hossza (km)	A közüemi szennyvízgyűjtő-hálózat (közcsatorna-hálózat) hossza (km)	A közüemi szennyvízgyűjtő-hálózatban (közcsatornában) elvezetett összes szennyvíz mennyisége (m ³)	A településről közvetlenül a szennyvíztisztító telepre szállított folyékony hulladék (m ³)
2000. év	3839,6	1318,0	13808,5	
2001. év	3855,7	1610,6	13037,7	
2002. év	3817,0	1761,8	14506,3	
2003. év	3785,3	1868,0	14354,4	209,0
2004. év	3770,8	2013,0	15847,3	160,8
2005. év	3796,7	2084,5	15998,8	281,5
2006. év	3823,0	2072,8	16096,4	338,3
2007. év	3823,9	2126,4	16566,5	345,4
2008. év	3836,3	2131,9	16769,6	275,9
2009. év	3823,4	2169,8	17251,8	287,5
2010. év	3846,8	2216,7	19512,6	262,9
2011. év	3859,3	2218,8	17627,0	270,2
2012. év	3849,5	2248,9	17231,5	311,2
2013. év	3887,2	2322,3	18276,0	257,2
2014. év	3882,0	2350,9	15560,3	248,4
2015. év	3924,8	2879,8	16136,3	156,7
2016. év	3930,5	3146,4	18069,4	134,7
2017. év	3938,0	3121,9	22370,0	144,6

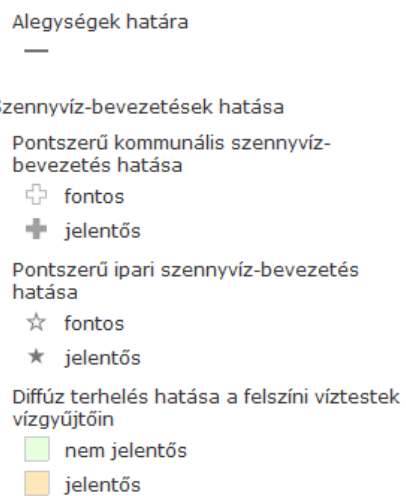
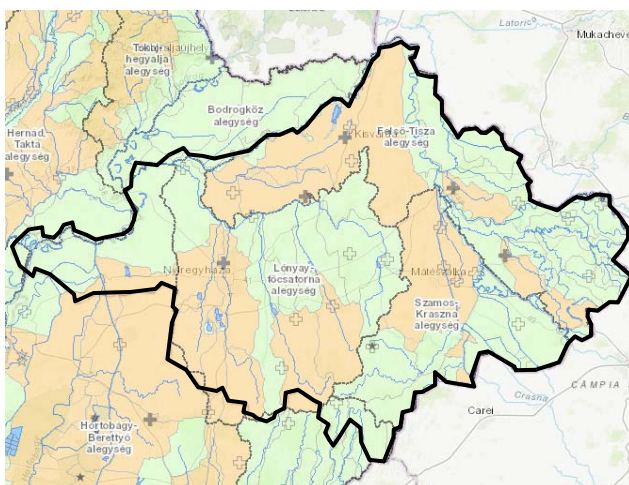
54. ábra: Kommunális és ipari szennyvíz bevezetések

55. ábra: Települési szennyvíztisztítók kibocsátásának vízminőségi hatásai

A csatornázottság növelésével a felszín alatti vizek szennyezettsége csökkent, azonban jellemzően a felszíni vizek terhelése növekedett. Ez a megyét behálózó csatornarendszerekre tekintettel további szennyvíztisztítási fejlesztéseket igényel, tekintettel a VGT2 megállapítására, mely szerint a víztípusok szerinti megoszlást nézve a nagyobb folyók vízminősége jobb, míg a legtöbb probléma (gyenge és rossz állapotú víztest) a síkvidéki kisvízfolyások közt fordult elő. Ezek a kis hozamú, lassan áramló csatornák esetenként extrém magas szennyvíz eredetű terhelést mutattak. Általánosságban kimutatták, hogy a szennyezettség alapján a nagyobb folyók állapota a kisebbekhez viszonyítva – amennyiben antropogén terhelés, különösen kommunális szennyvíz bevezetés fennáll – lényegesen jobb volt, az eltérő terhelhetőség okán.

A diffúz terhelések hatása a felszíni víztestek vízgyűjtőin jelentős területeket érint a megyében. A jelentős kommunális szennyvíz bevezetések Nyíregyháza, Kisvárd, Vásárosnamény, Fehérgyarmat, Demecser városokhoz kötődnek. Jelentős pontszerű ipari szennyvíz bevezetés Nyírbátor területén található.

56. ábra: Szennyvíz-bevezetések hatásának értékelése

3.5. ÉPÍTETT KÖRNYEZETI ÉS KULTURÁLIS ÖRÖKSÉGI ÉRTÉKEK

3.5.1. Építészeti örökség

Az épített környezet több évtized óta komplex fogalmat takar, melynek az építményeken túl része a környezetvédelem, a településgazdálkodás, a közélet (politika, vallás, stb.), az építésrendészet, és az értékvédelem.

Az épített környezet értékei az egyedi objektumok, a történeti épületegyüttesek, a településszerkezetek, melyek hatása jelentős mind az egyén, mind a lakóközösség tudat- és érzékelvilágára, mentalitására. Közvetlen, pénzben kifejezhető gazdasági haszna elsősorban a turisztikai hasznosuláson keresztül, valamivel közvetett módon az újrahasznosítás környezetvédelmi- környezetgazdálkodási hatásaiban érvényesül. Az elnéptelenedő térségekben az értékvédelem és a hozzá kapcsolódó turisztikai, üdülési célú hasznosítás a munkahelyteremtés és/vagy az épületállomány üdülési célú hasznosítása, a település életben maradásának utolsó lehetőségét kínálhatja.

A területrendezésnek nincs eszköze a művi értékek és a régészeti területek védelmére. Azt OTtT 2008 és 2013 között hatályos változata tartalmazta a „kulturális szempontból kiemelten kezelendő terület övezetét”, melyet a megyei területrendezési tervben történeti települési terület övezetébe és világörökség és világörökség-várományos terület övezetébe kellett sorolni. A szabályozás ellentmondásossága, továbbá a meglévő szabályozásokkal való inkompatibilitása (elnevezés, szabályozás célja, összhangja a műemléki értékekkel) miatt nehezen volt alkalmazható, ezért az OTtT 2013 év végi módosítása törölte az övezetek közül.

A megyei területrendezési terv ajánlásai tartalmazzák az érzékeny települési területek sajátos megyei térségét, melynek egyik alapja az egyedi településszerkezet megőrzése. Azok a települések kerültek ebbe a lehatárolásba, amelyeket az akkor hatályos területrendezési terv nem jelölt történeti településnek, ugyanakkor a helyi épített környezet egységisége, sűrűsödése végett az adott településnek javasolt volt elkészíteni az építészeti örökség szakmai szabályai alapján a helyi védelmi rendeletét.

A településképvédelméről szóló 2016. évi LXXIV. törvény, valamint a 314/2012. (XI. 8.) Kormányrendelet által bevezetett településképi arculati kézikönyv és településképi rendelet ugyanakkor új helyzetet teremtett: azzal, hogy minden településnek el kell(ett volna) készítenie a településképi arculati kézikönyvet és településképi rendeletét, így a sajátos megyei térség fenntartása okafogyottá vált.

Műemléki értékek

A műemlékek és műemléki környezetben történő bármilyen tevékenység esetén, továbbá a régészeti területeket érintő tevékenység esetén a kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. törvény, valamint a kulturális örökség védelmével kapcsolatos szabályokról szóló 68/2018. (IV. 9.) Kormányrendelet előírásait kell figyelembe venni. A megye műemlékeit a 4. melléklet és a következő térkép mutatja a Miniszterelnökség adatai alapján.

A megye területén jelenleg 396 db objektumot tart nyilván műemléki értéként az örökségvédelem. A korábban készült területrendezési terv vizsgálatához képest 14 tétel került törlésre és 7 új tétellel gazdagodott a lista. Műemléki védelmet kapott a nyíregyházi zsidó temető és I. világháborús emlékmű, a tiszakóródi fűrészüzem, a fülesdi és sonkádi magtárépület, a demecseri víztorony, valamint egy népi lakóház Vámosoroszipiban. A friss lista ugyanakkor nem tartalmazza már a nyírbátori, klasszicista stílusú szülőotthont, a pócspetri és tunyogmatolcsi műemléki lakóházat, valamint a tiszadadai kastélyt már réges régen elbontották, a mándi református fa harangtorony, valamint a jármi (Angyalosi Károly féle népi csűr) pedig a Szentendrei Szabadtéri Múzeumba került.

A műemlékek közül 50 az I. bírsági kategóriába, 271 a II. bírsági kategóriába tartozik, általános műemléki védelem alatt 75 objektum áll (III. bírsági kategória). A műemléki értékek elhelyezkedése természetesen inhomogén, általában a nagy múltú városokban sűrűsödnek az örökségi értékek, melyben a megye kivételnek tekinthető. A legtöbb műemléki érték Nyíregyházán (39) található, ezt követi Tarpa nagyközség (23), ahol

számos népi lakóház található, de az egykori megyeszékhely, Nagykálló is sok műemlékkel büszkélkedhet. A további városokban 5 műemléki értéket (Kisvárdra, Nyírbátor, Tiszavasvári, Vásárosnamény), vagy kevesebbet tartanak nyilván. A települések közül kiemelkedő még Tiszadob műemléki állománya, ahol öt műemléki objektumot tartanak nyilván.

A hitélettel összefüggő védett értékek természetszerűleg kiegyenlítetten helyezkednek el a megyében (majdnem minden településen legalább egy), a középületek, városi épületek történelmi városközpontokban találhatóak, a nép építészet remekei a Szatmári és Beregi-síkon sűrűsödnek.

A műemlékállományt eredet és használat alapján is osztályoztuk, melyek a következők: vár-várróm, temető, egyházi épületek, kúriák-kastélyok, közintézmények, városi lakóépületek, ipari-közlekedési emlékek, köztéri műalkotások, népi műemlékek.

Várak

A műemléki nyilvántartás várként három objektumot nevez meg: Kisvárdra, vár-várróm 15.sz második fele, Szabolcs honfoglalás kori földvéra, Vámosatya (Büdi várróm). A nyírbátori vár egy részét korábban magtárrá alakították, ma panoptikum és felújított ebédlőpalota működik benne.

A megye történelmi sorsa magyarázza a fentebbi csekély számot. Korábbi kutatás 43 db erődítés- jellegű létesítményt említ, arányosan a középkori laksűrűséggel, elsősorban földvárakként, melyek geográfiai-régészeti attrakciót jelentenek. Természetinek mondható különlegességként is említhetjük a nyírkarázi Garahalmot, a pócspetri Ercsi-várat, a szabolcsaranyosi Domahidy-dombot és magát a szabolcsi földvárat.

Több történelmi jelentőségű családnak törzsbirtoka terült el a megyében. Teljesség igénye nélkül emlíjük a Báthory (Nyírbátor), a Vay (Vaja), a Lónyay (Lónya) a Kállay (Nagykálló) famíliákat. Központjuk már épített erődítménnyel készült, melyek a török időben komoly katonai jelentőséggel bírtak.

A terület a Partium részének számított, így rendkívül változatos sorsa volt a 3 részre szakadt ország időszakában. Meghatározó szerepet játszó várak voltak: Kisvárdra, Nagyecsed, Nagykálló, Nyírbátor és Vásárosnamény. Ecsed erődítési igényei nagyban hozzájárultak az Ecsedi-láp kialakulásához (a Kraszna védelmi célú eltorlaszolója). A konszolidáció idején sorsuk jórészt a felszámolás lett, Nyírbátor esetében pedig a városi fejlődés építőanyag-bányájaként funkcionált a vár (pl. magtárépület). A kastély-kúriaépítkezések esetenként az egykori vár területére estek, azok anyagából épültek (pl. Tuzsér- volt Lónyay- kastély vagy Vajon a Vay- kastély mely most is jól mutatja 15.-16. sz.-i eredetét). Az erődtemplomra jó példa Lónya.

57. ábra: Szabolcsi földvár (www.varak.hu)

58. ábra: Kisvárdra (www.wikipedia.hu)

Temető

Három darab emlék védett ezen a területen: Lónya (a Lónyay-család neogótikus sírkápolnája 19. sz. második fele), Nagyszekeres (templom melletti sírkövek 19. sz.), Szatmárcseke (református temető fejfái – tradíció szerinti találtak még 13 megyei településen pl: Csenger- Komlódtótfalu, Fehérgyarmat, Kölcse, stb.)

Egyházi épületek

A megye területe a honfoglalás korától sűrűn lakott volt, melyre a romanika és gótika korából származó bőséges templomalapítások utalnak. A fatornyok építése a helyi anyagbázison alapult. A romanika és gótika korából nagyszámú emlék maradt, bár itt megemlítendő, hogy az épületek szükségszerűen bővítési-átépítési fázisokat is megélnek több stíluskorszakon át. A törökkor gyakorlatilag szünetet hozott, a reformáció pedig változást a rituáléban, valamint a terület vallási térképének átrendeződését. Sokszínűség alakult ki református dominanciával, valamint jelentős római és görögkatolikus egyházközösségekkel.

A műemlékek között az unitárius, evangélikus, ortodox, és a zsidó vallásgyakorlás épületállománya is megjelenik. A barokkal kezdődő stílusok mindegyikéből találhatunk példát. Református közegben festett famennyezet, fa harangtorony vagy harangláb, görög-katolikus vallásgyakorlás esetén pedig látványos ikonosztáz a jellemző.

A román kor legkompaktabb épületemléke Csaroda református temploma (13. sz.). Értékes épületrészek (pl: szentély) maradtak meg másutt is a későbbi korok bővítéseihez, toronyépítéseihez, átalakításaihoz kapcsolódva. Ide sorolhatók: Ajak (ref), Baktalórántháza (r.k.), Csengersima, Nagygéc, Nyírmihálydi, Piricse, Szabolcs református templomainak egyes részletei. Az úgynevezett átmeneti stílus emlékének tekinthetjük Szamostatárfalva református templomát, mint kompakt egészet, valamint a 13-15. sz. között épült nyírbéteki római-katolikus és a részben későbbi átalakításokkal kiegészült székelyi református templomokat.

A gótika jelentős egyházi épületei Nyírbátor, Csenger, Túrricse, Nagyszekeres, Hodász, Anarcs, Barabás, Kölcse, Nyíregyháza-Oros, Vaja, Vámosatya református, Jánkmajtis, Papos katolikus temploma. Utóbbinál a stílusjegyeket is kiemelhetjük. Később bővített templomoknál is igen értékes gótikus részek találhatók (Apagy, Balkány, Kisvárd, Szamosbecs, Tizsaszentmárton).

A reneszánsz nem terjedt el a területen, pontosabban hatott a kései gótikára. Csenger későgótikus református templomának tornya mutat ilyen jegyeket. Nyírbátor református templomának fa harangtorony sorolandó ide legmonumentálisabb emlékként.

A barokk, ideértve a klasszicizáló későbarokkot is, igen nagyszámú emléket produkált egyenletesen jó művészi színvonalon. Nehéz volna kiemelni közülük bármelyiket is. Megemlítendő a máriapócsi világhírű zarándoktemplom. Különösebb válogatás nélkül megemlítendő Kék, Mándok, Magyar, Pátroha református, Nyíregyháza-Oros római-katolikus, Aranyosapáti, Buj, Levelek görögkatolikus és Nyíregyháza evangélikus templomai is.

A klasszicizmus termései között megemlítendő Ilk, Lakosd, Benk, Nyírmada református, Csenger, Mándok, Szatmárcseke római-katolikus, Nagyálló, Nyírtass görögkatolikus templomai.

Az eklektika, a neo-stílusok, a szecesszió és a XX. sz. templomépítészete kisszámú emlékművet produkált. Romantikusnak mondható Szamosszeg református, és Nyírtelek, Tizsavasvári római-katolikus temploma. Neoromán a kéttornyos nyíregyházi római-katolikus templom; Tizsavasvári (görög-katolikus) gótizáló neoromán, Vállaj (római-katolikus) eklektizáló szecesszió, Nagyvarsány (református) 15. sz-i eredetű, legutóbb 1926-ban igen jó ízléssel átalakítva, a kocsordi templomon ún. magyaros-szecessziós jegyek láthatók, igazi mestermunka az 1930-as évekből.

A nagy építészeti stílusok mellett foglalkozni kell a népi egyházi építészettel is. A magyar népi építés csúcsát jelentő fatemplomok, harangtoronyok, -lábak zöme a megyében található. A református felekezethez kötődve lételemjüket Erdély szabad vallásgyakorlása teremtette meg. Nem eldöntött az eredet kérdése (erdélyi vagy partiumi elsőbbség) talán a kulturális szimbiózis lehet a kulcsszó. Mind a különálló, mind a meglévő templomhoz kapcsolódó kialakítás előfordul.

Épületrészei alulról: eresz - törzs - galéria – (fia)tornyos sisak, melyek magasságának és tömegarányainak apró eltérései adják meg egyedi karakterüket – sziluettjük. Öspéldájuk **Nyírbátor*** tornya, melynél vitatható a népi eredet, a későgótika és a reneszánsz találkozását idézi az általa inspirált több évszázados hagyomány. A művészettörténet által legjelentősebbek a következők: Csaroda, Gemzse, **Kölcse***, **Lónya***, **Nagyszekeres***, Nemesborzova, Szabolcsbáka, Szamostatárfalva, Tákos, Tizsacsécse, **Vámosatya***, Uszka, **Zsurk***. A

csillaggal jelölt épületek részei a világörökség-várományos „Felső-Tisza-vidéki fa harangtornyok” helyszínnek. Az épületek mestereinek többsége név szerint ismert, koruk megbecsült emberei voltak.

59. ábra: Nyírbátori fatorony (forrás: latnivalok.nyirbator.hu)

60. ábra: Tizacsécesei fatorony (forrás: tizacsecse.hu)

Kastélyok, kúriák

Az épülettípus elterjedése a tereziánus időktől kezdődik (konszolidáció időszaka), stílustörténetileg a barokk (copf), a klasszicizmus és az eklektika időszakát fogja át egy kivétellel (Vaja- Vay kastély, későgót eredet).

Heterogén műfajról van szó, mert függött mind az építetők anyagi lehetőségeitől, ízlésvilágától, illetve a környezet adottságaitól (pl. egy kisenemesi kúria kisebb is lehetett egy gazdag paraszti portánál, míg az arisztokrácia a kor luxusán élt (kert, őspark, műalkotások, kápolna, stb.) Az épületek államosításával közfunkciók kerültek beléjük, a korábbinál sokkal redukáltabb igényszinten, bár a primer műszaki karbantartás szerényen, de általában megtörtént. Az állományban szerencsésnek számítanak azok, melyeknél megmaradt a park, némelyiknél természetvédelmi területként is. A stílusbehatólás kissé szubjektív, mert egyaránt beszélhetünk klasszicizáló későbarokról, vagy eklektikába hajló klasszicizmusról, és bővítések-átépítések is történtek.

61. ábra: Tiszadobi Almássy-kastély (forrás: kirandusastippek.hu)

62. ábra: Vajai Vay Ádám Múzeum (forrás: https://hu.wikipedia.org/wiki/Vaja_várkastélya)

Jelentősebb emlékek (megnevezve jelenlegi funkcióját, stílusát, építés és átépítés idejét):

- Vaja: Volt Vay-kastély (múzeum), 16. századi eredet, kertje természetvédelmi terület.
- Gávavencsellő: volt Dessewffy-kastély (művelődési otthon) későbarokk 18. sz. helyi természetvédelmi terület.

- Kállósemjén: volt Kállay-kúria (diákotthon) + kápolna barokk 1750 körül, természetvédelmi terület.
- Mándok: volt Forgách-kastély 1790 körül, késő barokk eklektikus átalakításokkal, helyi természetvédelmi terület.
- Nagyar: volt Kende Zsigmond-féle kúria, késő barokk, 1780 körül.
- Székely: volt Orosz-kastély (iskola, könyvtár), copf, 18. sz. második fele.
- Tuzsér: volt Lónyay-kastély régi várkastély anyagából, barokk, 18. sz. vége, bővítés eklektika 1880 körül (Ybl)
- Tiszabercel: 17.sz.-i kúria helyén, Bessenyei György szülőháza barokk, 1720 körül (emlékház)
- Baktalórántháza: volt Degenfeld-kastély (múzeum) klasszicista 1840/50, bővítése 1945 után, parkja természetvédelmi terület.
- Cégénydányád: volt Kende-kúria (gyermekotthon) klasszicista 1830, parkja természetvédelmi terület.
- Eperjeske: volt Jármy-kúria (művelődési ház) klasszicista, 1840 körül, helyi jelentőségű természetvédelmi terület.
- Nyírkércs: volt Jármy kúria, klasszicista, 19. sz. eleje.
- Szamosangyalos: volt Domahidy-kastély klasszicista, 1850 körül, eklektikus átépítés
- Tiszadada: volt Zathurecky-kastély (kultúrház), klasszicista, 1831.
- Tiszavasvári: volt Desseffy-kastély, klasszicista, 1820 körül, bővítés 1850 táján
- Nagydobos: volt Perényi-kastély, eredetileg klasszicista, 1808, átépítés 1880 romantikus-eklektikus.
- Nyírbogát: volt Bogáthy-kúria, eklektikus 1890.
- Tiszadob: volt Andrassy-kastély (múzeum) eklektikus 1880/85, (Meinig Arthur)

Közintézmények

A közintézmények heterogén kategóriát alkotnak. Általában a városi fejlődés közzolgálati épületeire kell gondolni (község-, város-, megyeháza, iskolák, színház, óvodák, bíróság, takarékpénztár, közüzemi épületek (pl. vízmű), és idesorolhatók az egyéb iroda és szállóépületek is. Megállapítható, hogy a városiasodás során Nagykálló időben jócskán megelőzte Nyíregyházát, mely később, a nagyvárosi szintű átalakulás során lekörözte. Az elválás időben is hangsúlyos (eklektika-szecesszió időszak). Mátészalka és Kisvárdra 1-1 jelentős középületet mutat fel. Ezek a házak általában jó állapotúak (reprezentációs kötelezettség). Kiemelendő a hatásos központot alkotó nyíregyházi emlékkálmány (Alpár Ignác négy remekével, de hárommal szerepel Führer Miklós, 1-1 épülettel pedig Nagy Virgil, Walder Gyula, Bleurer Ödön, Kőrössi Albert Kálmán, Hubert József, Papp Szabolcs, Szigeti Vas József).

Számszerű elemzés: a funkcionális kategóriában 23 db műemléki bejegyzés történt. Az említett történeti beállítás alapján válogatunk az emlékekből:

- Mátészalka: volt megyeháza (művelődési központ), magyaros szecesszió, Padányi Gulyás Jenő
- Nagykálló: volt megyeháza (kórház), copf 1769/95-, rendkívül attraktív, Salvator és Giuseppe Aprilis
- Nagykálló: volt járási bíróság (könyvtár), eredetileg klasszicista, 19. sz. eleje eklektizáló átalakítás
- Kisvárdra: volt Diener-bankház (könyvtár), eklektikus 19.sz. vége-20.sz. eleje.
- Nyíregyháza: városháza, fszt. 1841 klasszicista, ráépítéssel eklektikus 1872, Benkó Károly
- Nyíregyháza: Korona-szálló, eklektikus 1895-Alpár Ignác
- Nyíregyháza: megyeháza eklektikus 1891/92- Alpár Ignác
- Nyíregyháza: egykori Bristol-szálló (ma irodaépület), szecesszió 1909- Führer Miklós
- Nyíregyháza: volt Takarékpalota, későeklektika 1912-Hubert József
- Nyíregyháza: Nyírvíz-palota (Vízügyi Igazgatóság), szecesszió 1910/12-Papp & Szabolcs
- Nyíregyháza-Sóstófürdő: Krúdy-szálló, eklektizáló-szecessziós, 1900-as évek eleje
- Nyíregyháza-Sóstófürdő: Egykori kádfürdő, szecesszió: 1911-Paráz István

63. ábra: Nyíregyháza- Korona Hotel
(forrás: nyiregyhaza.top-hotelek.hu)

64. ábra: Nagykovács – Megyeháza (forrás: nagykovallo.hu)

Városi lakóépületek

A városi lakóépületeket a középületekhez hasonlóan a városi fejlődés hozta létre. A szeparált telken szabadon állóan létesített épületekre a „villa” szót használjuk, bár kúriaszerűek. Zárt sorú beépítés is található, és ebben az időben jelent meg a többszintes, többlakásos bérház. Gyakori a funkciókeveredés-kapcsolódás (földszinten üzlettel vagy irodával). A műemlékek között nyíregyházi és nagykovácsi lakóépület is található. A teljesség igénye nélkül a jelentősebbek a nyíregyházi Haas-ház (Dózsa György út 29.), Wälder-féle ház (Bethlen G. u. 2.), Pávás ház (Szent István u. 34.).

Közlekedés-ipar-feldolgozás-tárolás

Ide a nagybirtokok – nem népi eredetű – üzemi (pl. malom, olajütő, szeszgyár) és tárolási (pl. magtár) épületei, valamint az iparosodással járó létesítmények (pl. szivattyúház, víztorony, vasútállomás) sorolandók.

Érdekes, mives, vegyes épületállomány, melyek közül a legjelentősebbek a következők:

- Kemecse: volt malom, olajütő, szeszgyár, későromantikus 1888
- Nagyecsed: gőzüzemű szivattyútelep 1914
- Nyírbátor: Vár magtárépülete 1730 körül
- Nyíregyháza-Sóstó: víztorony 1900-as évek eleje
- Nyíregyháza-Sóstó: régi vasútállomás 1900-as évek eleje (jelenleg vendéglő)
- Paszab: Szivattyúház, zsilip (1870), vízáttemelő szivattyútelep (1884), gőzüzemű szivattyú berendezés (1896)
- Tiszadob: Magtár és volt gazdatiszti ház későbarokk eredet, eklektikus átépítés, 19. sz. 2. fele
- Tiszadob: ún. Tubus-magtár 18. sz. vége (helytörténeti kiállítás)

Az épületek állapotára a mai használathoz kapcsolódó karbantartottság jellemző.

Közterületi műalkotások

A lista három objektumot jelöl meg:

- Nyíregyháza-Sóstó: Székelykapu-1900-as évek eleje és az I. világháborús emlékmű
- Nyírtelek: Szentháromság szobor- barokk, 18. sz.

Népi műemlékek

A régi paraszti építészetre általában a következők jellemzők: A tulajdonos és közössége maga volt a tervező és kivitelező, ahogy saját orvosa és ügyvédje is maga volt (speciális szakértelmet követelő munkákat végeztek néha iparosok, pl. ács és asztalos szakmunka). Az elrendezés hűen tükrözi a megélhetés módját, a gazdasági épületek súlyozott szerepe természetes. A vagyoni helyzetre egyértelműen utalnak a méretek, megnyilvánul a díszítőkedv, luxus kizárva. Az anyaghasználat a helyben található lehetőségeken alapul, csekély a vásárolt termékek száma. Az azonos (helyspecifikus) mezőgazdasági kultúra általában tipizálhatónak mondható épülettípusokat alakít ki, a tradicionalizmus jellemző.

A megye tájegységi beosztása a Sóstói Falumúzeum alapján: Szatmár, Rétköz, Bereg, Nyírség, Nyíri mezőség. A paraszti telek hűséges lenyomata a gazdaság irányultságának (pl. a domináló gazdasági épület gabonatermesztésnél a csűr, állattenyésztésnél az istálló és a szénáspajta, gyümölcsstermesztésnél a tárolók, esetleg tartósítók, aszalók, stb.) Általánosnak mondhatók az ólak, takarmánytárolók (góré), tüzelőtároló terület (néha fásszín), szemes terménytárolók (kamra), gyakori melléképület a nyárikonyha (sütőház). Adottságoktól függ a kútelhelyezés, esetenként telekhatáron (két porta közös használata) történik. A lakóház az egysejtű kialakítástól az ereszes-pitvaros, a két- vagy háromsejtűn keresztül az alföldi típusú oldaltornácosig vagy az erdélyi jellegű homlok- és oldaltornácosig terjed, végkifejletében a kétfogatos parasztkúria is megjelenik. A parasztság mindennapi életéhez tartoztak egyéb épületek is (malmok, majorok, pásztorházak és egyéb határbeli épületek, csárdák, műhelyek, fürdő és borházak, stb.) Az építőanyag a helyi lehetőségeket tükrözte.

- Falak: a szatmári tájegység egy részét leszámítva, ahol talpgerendás fafalak is vannak, Szabolcsban szinte általános a favázás-mereglyés fal, a felső Tiszavidéken a szintén favázás paticsolt vagy vályoggal kirakott szerkezet. Megtalálható a tisztán vályog vagy a vertfalas kialakítás is, későbbi időkre és vagyonosabb rétegre utal a téglá és a kő használata.
- Födém, tetőszék: általában hasított fás kialakításról beszélhetünk, bár a fűrészelt anyagot is használták (mestergerenda-tornác), néhol csak a szükségnek megfelelő mértékben.
- Tetőhéjalás: Általában a helyszín lehetőségei szabták meg (tömeges a szalmazsúp és a nádfedés). Szatmárban használták a faszindelyt, Amerikát megjárta tulajdonosok alkalmazták a horganylemezt, és a cserépfedés is elérhető volt.
- A tüzelőberendezések és a füstelvezetés kardinális kérdés - irodalma is nagy - szabadkéményes „pitar”-tól a fejlődés többlépcsős volt (kéményjellegű fűtéstől az épített vagy vásárolt tűzhelyig, kályháig, kandallóig, spartheltig).

A legjelentősebbek felvillantás szerűen a következők:

- Tarpa belterülete (20 db népi lakóházzal, portával) MJT a téma kincsestára. Mivel a Nagyhegyen Tarpai-hegyen) kőlelőhely volt, a sajátos magas kőlabazat jól védte az épületet árvízkor.
- Tiszacsécse: Kossuth u. 51., Móricz Zsigmond szülőháza. (emlékhely)
- Szatmárcseke: Vasvári P. u. 4., lakóház
- Vásárosnamény-Vitka: Kazinczy Lajos u. 1.
- Kispalád: Fő utca 77., Angyalosi Bertalan féle csűr.
- Gacsály: Petőfi u. 86., lakóház, 1850-60.
- Gelénes: Rákóczi u. 21. lakóház és gazdasági épületek.
- Csaroda: Kossuth u. 13., lakóház
- Csaroda: Kossuth u. 21. lakóház (tájház)

Még két, ácsolati szempontból is kiemelkedő egyéb épületet említünk:

- Tarpa: Szárazmalom, 19. sz., eleje
- Túristvándi: Vízimalom, 18. sz., vége.

Igazi attrakció a nyíregyháza-sóstói falumúzeum a tájegységenkénti karakteres portákkal, jellemző attribútumokkal (kerítés, kapu, kút, kemence, galambdúc, stb.). A népi műemlékek állapota elsősorban a folyamatos használattól függ, feladás esetén nyilvánvaló a pusztulás. Másik tényező a komfortosítás használói igénye, ahol új épületet akarnak a régi helyén (akár bontással is).

65. ábra: Tiszacsécse - Móricz Zsigmond szülőháza
(forrás: magyartelepulesek.hu)

66. ábra: Csarodai tájház (forrás: gyógyvizek.hu)

Helyi védelem

A helyi védelemről nincsen naprakész információnk, a megyei területrendezési tervnek nem tárgya az ilyen szintű elemzés. De érdemes rögzíteni, hogy a Lechner Tudásközpont felmérte a települések helyi védelem alatt álló állományát (helyiertek.e-epites.hu). A megyében az adatok lezárásakor 1061 helyi védelem alatt álló objektum volt található. A felmérés abból a szempontból nem tekinthető teljesnek, hogy a felmérés a 2017-ben hatályban lévő helyi értékvédelmi rendeleteket vette alapul, azóta a településeknek már meg kellett alkotnia a településkép-védelmi rendeleteket. A legtöbb helyi védelem alatt álló építmény Nyíregyházán (174), Tarpán (95), Tiszadobon (57) és Kisvárdán (54) található.

3.5.2. Nemzeti emlékhelyek

A nemzeti emlékhelyek a magyar történelem legfontosabb helyszínei. A nemzeti emlékhely fogalmát a Köhtv. határozza meg:

„A nemzet történelmében meghatározó jelentőséggel bíró helyszín, amely a magyar nemzet, illetve a magyar és az ország területén élő nemzetiségek összetartozását erősítő és identitásképző jellegénél fogva a nemzet önképében kiemelkedő fontossággal bír, továbbá amely országos jelentőségű állami megemlékezés színhelye lehet, és amelyet az Országgyűlés törvénnyel nemzeti emlékhellyé nyilvánít.”

Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében a rendelkezésre álló adatok szerint nem található nemzeti emlékhely.

3.5.3. Régészeti területek

A megyét érintő régészeti területek adatait a Miniszterelnökség szolgáltatta. A régészeti területeket a *Műemlékek, régészeti területek, világörökségi és világörökségi várományos területek c. térkép* tartalmazza. A régészeti lelőhelyek 4 kategóriába sorolhatók be. 19 darab kiemelten védett és 1 fokozottan védett lelőhely található a megyében.

Kiemelten védett lelőhely:

- Balsa – Soskás-domb lelőhely
- Beszterec földvár és Gyalap-tanya lelőhely
- Fényeslitke – Tömlös lelőhely
- Ibrány – Feketehalom lelőhely
- Kisvárdai – Vár
- Nyíregyháza – Nagytanya lelőhely, kettőhashalom lelőhely
- Nyírkarász – Garahalom
- Pócspetri – Ercsi vár melléke és Ercsi vár lapos
- Szabolcs – Földvár, Mudrány-kúria
- Tiborszállás – Sárvár
- Tiszadob – Földvár és Csörsz-árok
- Tizsaszentmárton - Kastélypark

Fokozottan védett lelőhely:

- Panyola – Ásottfok lelőhely

A szakmai és az egyéb nyilvántartott régészeti lelőhelyek listáját az 5. melléklet tartalmazza.

3.5.4. Megyei értéktár

A területi tervezés szabályozásához – hasonlóan a műemlékekhez és régészeti területekhez – közvetlenül nem kapcsolódik, ugyanakkor az értékek között mindenképpen célszerű megemlíteni a megyei értéktárat. Jogszabályi alapja a magyar nemzeti értékekről és a hungarikumokról szóló 2012. évi XXX. törvény, és a nemzeti értékek és a hungarikumok gondozásáról 114/2013. (IV. 16.) Kormányrendelet. Elsődleges célja, hogy az egyes szervek összegyűjtsék, dokumentálják az értékvédelem alapjául szolgáló nemzeti értékeket, melyek az összetartozást, nemzeti tudatot erősítik. A Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei értékleltár az értékleltárak szellemiségéből adódóan rendkívül vegyes: építészeti, tárgyi, kulináris, szellemi, természeti elemek egyaránt szerepelnek benne, mellyel tulajdonképpen komplex képet kaphatunk a megyéről.

Jelenleg 115 tétel szerepel az értékleltárban, melyek közé, mint épített környezeti érték bekerült a Cégénydányádi Kölcsey-Kende kúria és parkja, a nyíregyházi Magyarok Nagyasszonya Társszékesegyház épülete, a Megyeháza épülete, a Kisvárdai Rétközi Múzeum épülete, a mándoki Forgách kastély, a tuzséri Lónyay kastély, a demecseri víztorony, a nagykállói megyeháza, a tiszadobi Andrássy kastély, de fellelhető a tirpák népi építészet, valamint a Szatmár-beregi középkori templomok.

3.6. VILÁGÖRÖKSÉGI ÉS VILÁGÖRÖKSÉGI VÁROMÁNYOS ÉRTÉKEK

A hatályos OTTrT fogalommagyarázata szerint:

„világörökségi és világörökségi várományos terület: országos területrendezési tervben megállapított, kiemelt térségi és megyei területrendezési tervekben alkalmazott övezet, amelybe a világ kulturális és természeti örökségének védelméről szóló, az Egyesült Nemzetek Oktatási, Tudományos és Kulturális Szervezete Általános Konferenciájának ülészakán Párizsban, 1972. november 16-án elfogadott egyezmény kihirdetéséről szóló 1985. évi 21. törvényerejű rendelettel kihirdetett, a világ kulturális és természeti örökségének védelméről szóló egyezmény szerinti világörökségi listára felvett területek, valamint a világörökségi helyszínek szakmai feltételeinek megfelelő azon területek tartoznak, amelyeket Magyarország mint részes állam nevében jogszabály által felhatalmazott testület kiválasztott arra, hogy a világörökségi listára jelöltek legyenek.”

A hatályos megyei területrendezési terv még nem határolt le világörökségi és világörökségi-várományos területeket, ugyanakkor a Miniszterelnökség Örökségvédelmi Hatósági Főosztály Örökségvédelmi Nyilvántartási Osztálya két világörökség-várományos helyszínt jelölt meg adatszolgáltatásában: Magyarországi tájházak hálózata és Felső-Tisza-vidéki fa harangtoronyok.

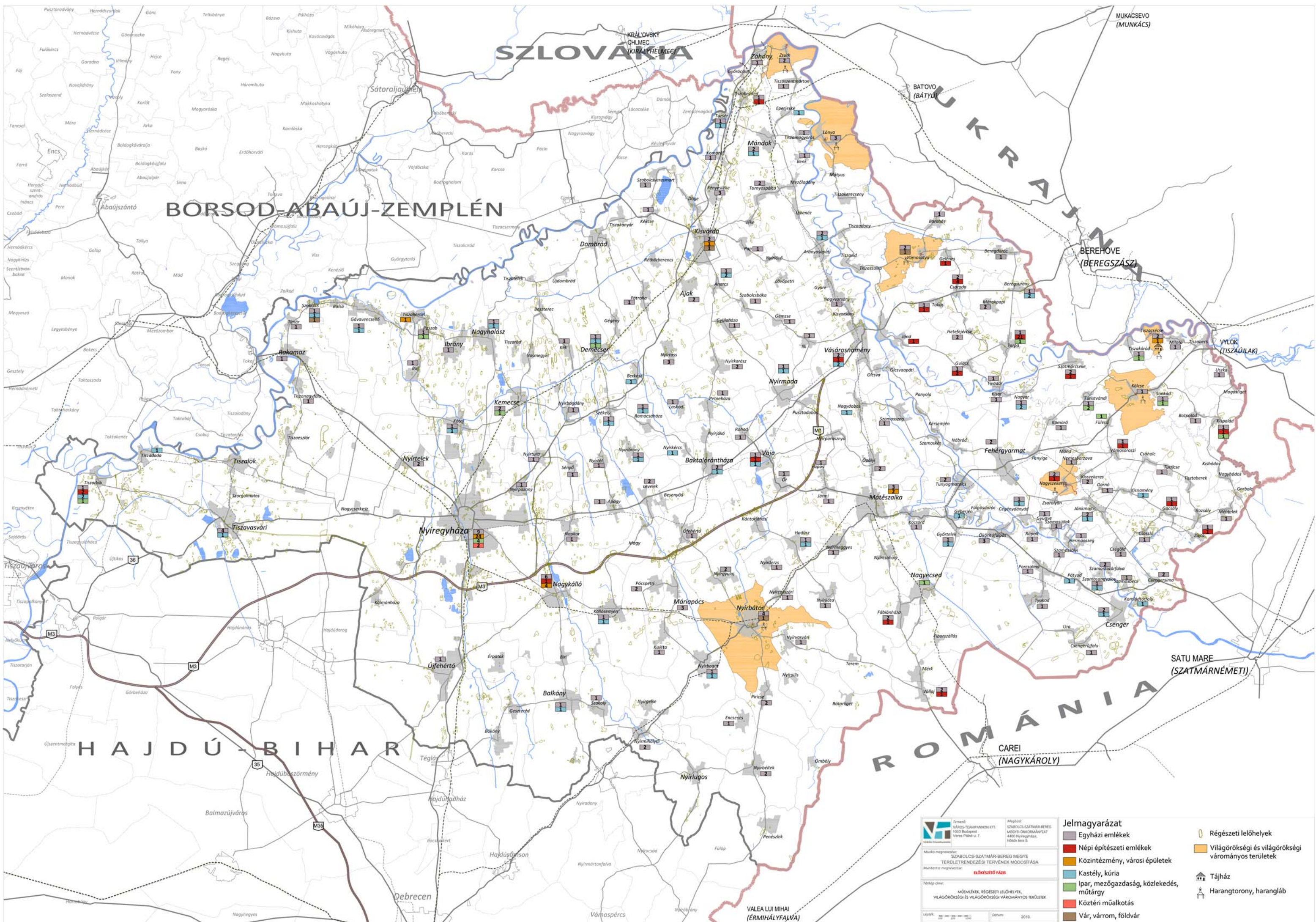
3.6.1. Magyarországi tájházak hálózata (Világörökség-várományos helyszín)

A Magyarországi tájházak hálózata világörökség-várományos helyszín 2000-ben került fel a tentatív listára. A magyarországi tájházak megőrizték az egykori népi építészet jellegzetességeit, egyúttal a valós helyszínen, komplex módon közvetítik azt a helyi kultúrát, mely évszázadokkal ezelőtt jellemző volt az adott térségben. Ezek a tájházak pontszerűen, szigetként, térben egymástól függetlenül ugyan, de együttesen azonos céllal működnek és hirdetik népi, kulturális örökségünket. A tájházak miközben közvetítik már-már elveszett népi hagyományainkat, hozzájárulnak a helyi közösség gyökereinek megismeréséhez, erősítik annak önazonosság-tudatát. Végső soron összességében pedig bemutatják népi kultúránk sokszínűségét.

Magyarországon jelenleg közel 300 tájház található, ugyanakkor érthetően csak a szigorú kritériumoknak megfelelő tájházak lehetnek a világörökség-várományos helyszín tagja. Magas szakmai elvárásoknak megfelelően kerültek kiválasztásra azok a tájházak, amelyek a világörökség-várományos helyszín részét képezhetik. Ennek egyik kritériuma a műemléki szintű védettség, továbbá az a tény, hogy a benne található ingóságok kezelését a muzeális működési engedély kritériumrendszere szabja meg. Jelenleg 109 épületet, épületegyüttest tartottak országszerte erre alkalmasnak. Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében egy tájház található, melyet világörökség-várományos helyszíneként tartanak nyilván: Tiszacsécsén a Móricz Zsigmond Emlékházat (Tanyamúzeum). A tanyamúzeum honlapja szerint *„a taposott szalmával fedett, kontyvetős, vert falas, szabadkéményes szegényparaszti ház népi műemlék. Hármasszobrászati, a konyhát a pitvartól nyílással áttört fal választja el. A 19. század második felében építették, azóta többször átalakították. Móricz Zsigmond szülőházát az 1960-as években lebontották. Az emlékház 1966 óta életrajzi múzeum. Az udvaron álló egész alakos Móricz szobor Varga Imre alkotása.”*

3.6.2. Felső-Tisza-vidéki fa harangtoronyok

A Felső-Tisza-vidék fa harangtoronyait részletesen bemutatottuk az épített örökség fejezetén belül. Az érintett települések: Kölcse, Lónya, Nagyszekeres, Nyírbátor, Vámosatya, Zsurk.

BORSOD-ABAÚJ-ZEMPLÉN

SZLOVÁKIA

UKRAJNA

HAJDÚ-BIHAR

ROMÁNIA

Tervező: VÁROSI-TERVEZÉSI ÉS TÖRTÉNELMI ÉRTÉKELÉSI IRODA
Városi Pál utca 7.

Működési terület: SZABOLCS-SZATMÁR-BEREG MEGYE TERÜLETFEJLESZÉSI TERVÉNEK MÓDOSÍTÁSA

Térkép címe: MŰEMLEKEK, RÉGÉSZETI LEHÉLYEK, VILÁGÖRÖKSÉGI ÉS VILÁGÖRÖKSÉGI VÁROSMÁRÓK TERÜLETEK

Lépték: 1:50 000

Dátum: 2019.

Jelmagyarázat

- Egyházi emlékek
- Népi építészeti emlékek
- Közigazgatási, városi épületek
- Kastély, kúria
- Ipar, mezőgazdaság, közlekedés, műtárgy
- Köztéri műalkotás
- Vár, várom, földvár

- Régészeti lelőhelyek
- Világörökségi és világörökségi várományos területek
- Tájház
- Harangtorony, harangláb

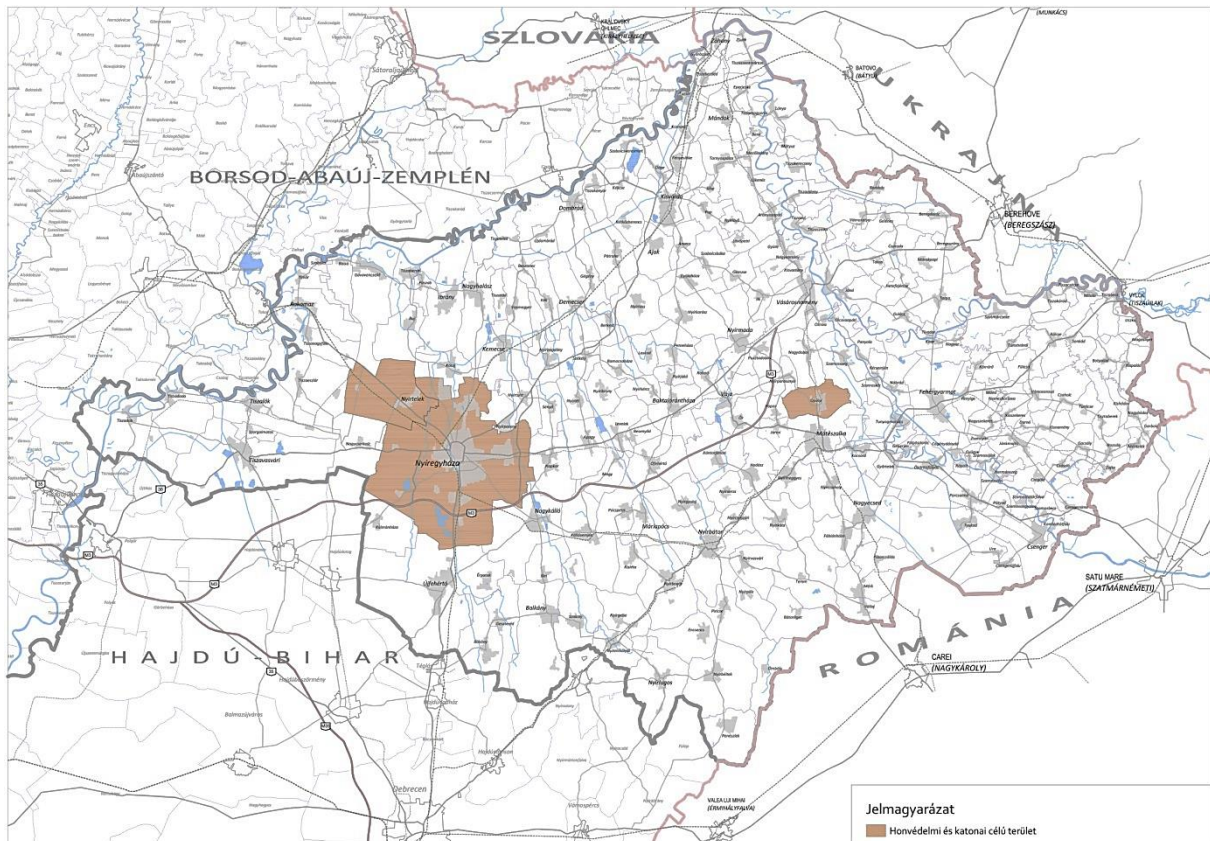
3.7. HONVÉDELEM

A MoTrT meghatározza a honvédelmi és katonai célú terület övezetének fogalmát.

Az övezet az OTrT-ben megállapított, kiemelt térségi és megyei területrendezési tervben alkalmazott övezet, amelyben a Magyarország védelmi képességeit alapvetően meghatározó vagy a NATO-tagságból eredő, valamint a nemzetközi szerződésekben vállalt köteleességek teljesítéséhez és a Magyar Honvédség alapadatainak rendeltetésszerű, szakszerű és jogszerű ellátásához szükséges építmények elhelyezésére vagy katonai tevékenységek végzésére szolgáló területek találhatóak.

A MoTrT három települést jelölt ebben az övezetben: Nyíregyháza, Nyírtelek, Ópályi. A hatályos területrendezési tervben eddig csak Ópályi területe szerepelt.

A vonatkozó előírások szerint a területeket a településrendezési eszközökben kell tényleges kiterjedésének megfelelően lehatárolni, és a településszerkezeti tervben beépítésre szánt vagy beépítésre nem szánt különleges honvédelmi terület vagy erdőterület területfelhasználási egységbe kell sorolni. A területfelhasználási egység kijelölésének módosítása csak a honvédelemért felelős miniszter hozzájárulásával történhet.

67. ábra: Honvédelmi és katonai célú területekkel érintett települések

3.8. ÁSVÁNYI NYERSANYAG GAZDÁLKODÁS

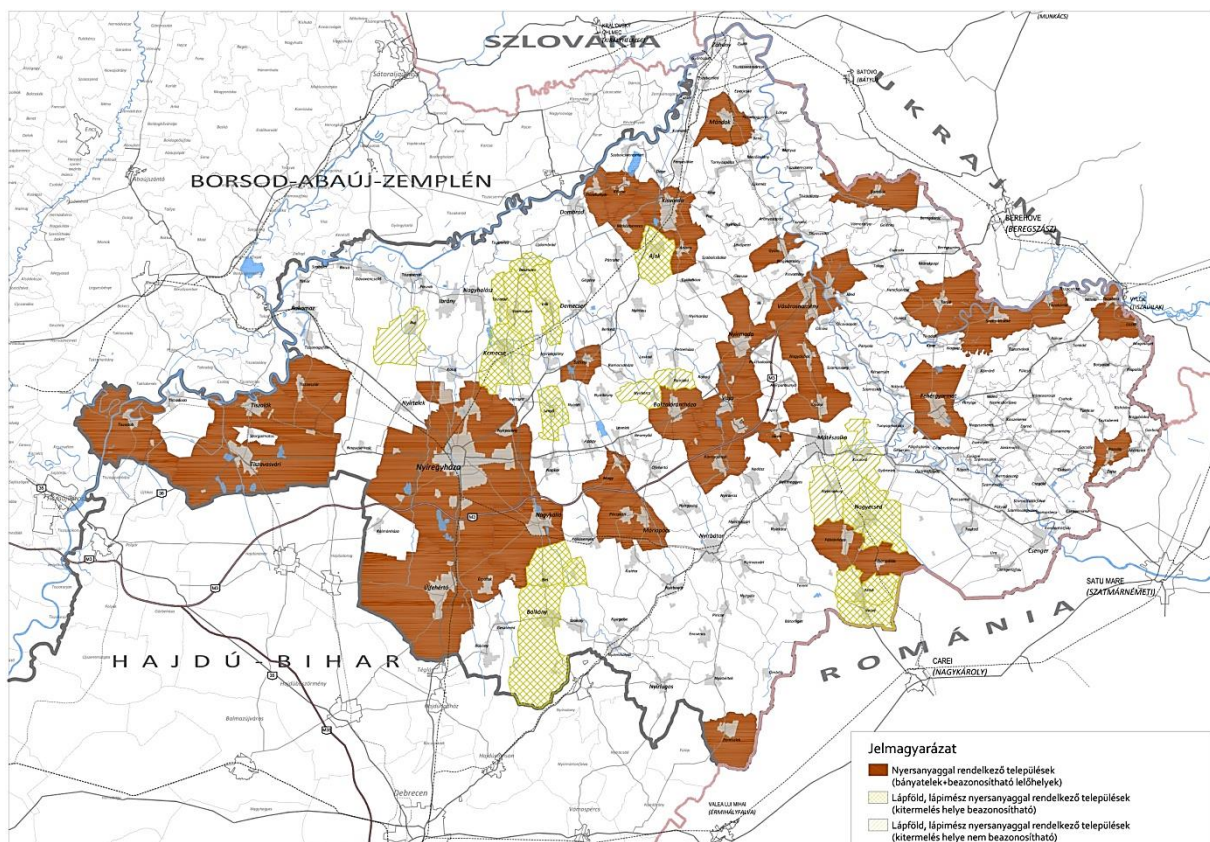
A korábbi megyei területrendezési terv meghatározta a megye ásványi nyersanyag gazdálkodási területek övezetével érintett településeket. A MoTrT fogalommagyarázata szerint „*kiemelt térség esetében a területrendezésért felelős miniszter rendeletében, valamint a megyei területrendezési tervben megállapított övezet, amelyben a megállapított bányatelekkel lefedett, valamint bányatelekkel le nem fedett, az állam kizárólagos tulajdonát képező, az állami ásványi nyersanyag és geotermikus energiavagyon nyilvántartás szerint nyilvántartott ásványi nyersanyagvagyon területei találhatók.*”

Jelentős változás a 2011-ben jóváhagyott rendelet jogszabályi környezetéhez képest, hogy már nem csak a megkutatott ásványi nyersanyagok területeit, hanem a bányatelekkel lefedett területeket is figyelembe kell venni az övezet lehatárolása során.

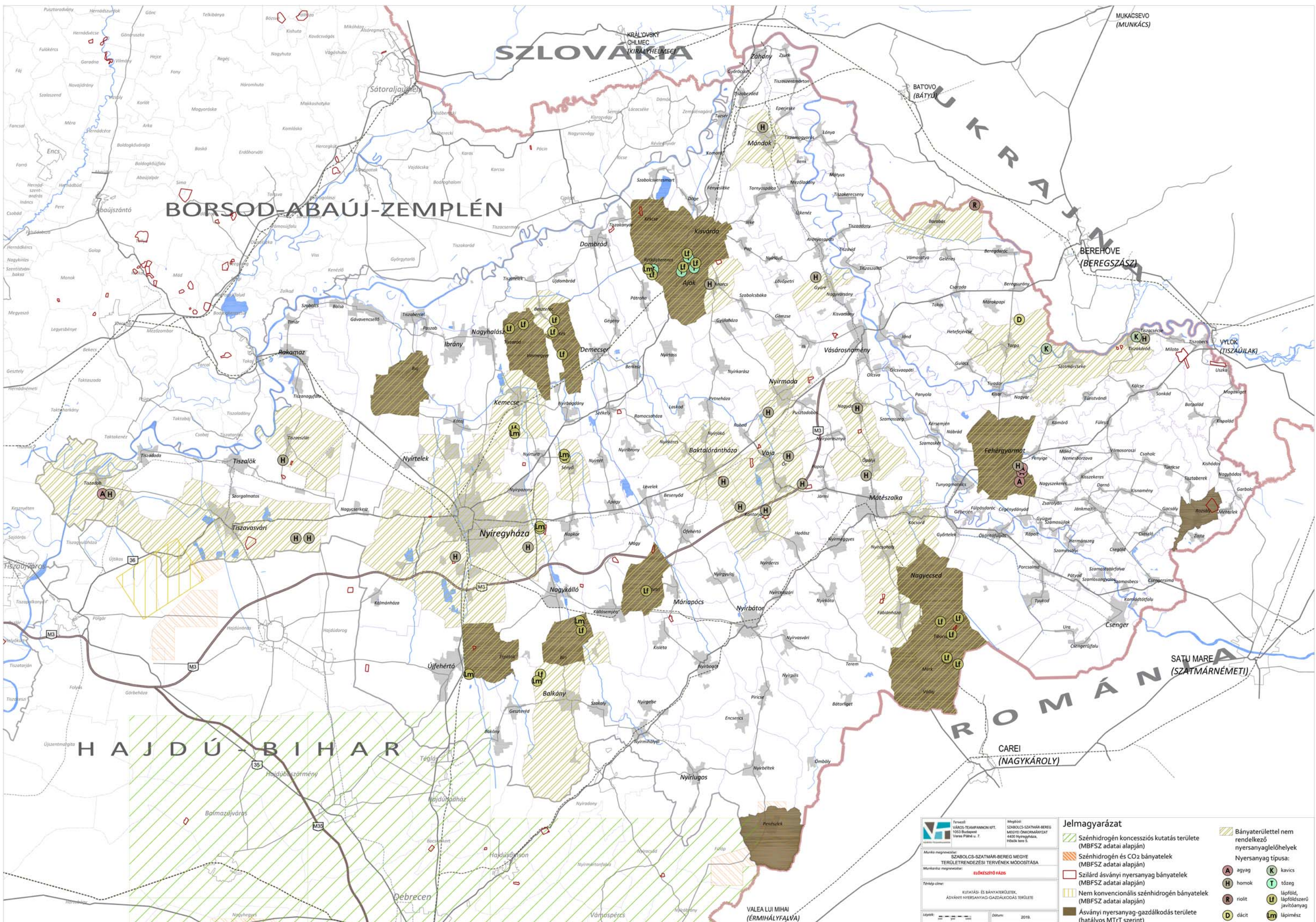
A bányatelekkel és ásványi nyersanyag-vagyonnal összefüggő adatokat a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Kormányhivatal Hatósági Főosztály, Bányászati Osztálya szolgáltatta (lásd 6. melléklet). A megyében 38 bányatelek található az adatszolgáltatás szerint, a továbbiak mindössze meglévő nyersanyag-vagyonnak tekinthetők. Bizonyos esetekben az adatszolgáltató nem határozta meg sem helyrajzi számmal, sem pontos lehatárolással a nyersanyaglelőhely területét, így kétséges az érintett település övezetként történő megjelölése, hiszen a településrendezési eszközökben nem határozható le pontosan az ásványi nyersanyag-terület (a tételek szürkével jelölve a mellékletben).

Ásványi nyersanyagvagyon

A megye teljes területe síkvidék, ezért érclelőhelyek nem találhatók területén. Ehelyett elsősorban építő-, és nemfémes nyersanyagok (talajjavító anyagok) termelhetők ki. Jelentős számú a homoklelőhely, a lápföld és tőzeg lelőhely, majd ezt követi az agyag és kavics. A megyében egyedi kivételt képez a Barabáson kitermelt riolit, és a tarpai dácit.

68. ábra: Ásványi nyersanyaggal rendelkező települések

<p>Felvező: VÁROS-TEAMANNON KFT. 1003 Budapest, Városház u. 7. Munkáltató megnevezés: ELŐKÉSZÍTŐ HÁZ</p> <p>Tervező cím: KUTATÁSI ÉS Bányaterületek, Ásványi Nyersanyag-Gazdálkodási Területe</p> <p>Lépték: 1:50 000 Datum: 2019.</p>	<p>Jelmagyarázat</p> <ul style="list-style-type: none"> Szénhidrogén koncessziós kutatási területe (MBFSZ adatai alapján) Szénhidrogén és CO₂ bányaterületek (MBFSZ adatai alapján) Szilárd ásványi nyersanyag bányaterületek (MBFSZ adatai alapján) Nem konvencionális szénhidrogén bányaterületek (MBFSZ adatai alapján) Ásványi nyersanyag-gazdálkodási területe (hatályos MTrT szerint) Bányaterülettel nem rendelkező nyersanyaglelőhelyek <p>Nyersanyag típusa:</p> <ul style="list-style-type: none"> A agyag K kavics H homok T tőzeg U lápföld, lápföldszerű javítóanyag R riolit D dácit Lm lápmész
---	--

Építőanyagok

A megye területén zömmel homoklelőhelyeket találunk, melyek elsősorban a Nyírség területén helyezkednek el. Nyersanyaglelőhelyek találhatóak a teljesség igénye nélkül Nyíregyházán, Baktalórántházán, Fábántházán, Kántorjánosiban, Nagydoboson, Anarcson, Vaján és Kékcén. Az őri bánya célkitermelőhelyként működött az autópálya-építéshez kapcsolódóan. A kavicsbányászat már annyira nem jelentős a megyében, hiszen a Tisza folyó sebessége jelentősen lecsökken a Kárpátokat elhagyva. Legjelentősebb lelőhelyek Tiszabecsen, Tizsakóródon és Uszán találhatók. Az agyagbányászat szintén nem jelentős, tájegységhez nem köthető. Legjelentősebb lelőhelyek Fehérgyarmaton, Tiborszálláson és Tiszavasvárisban találhatók.

Nem nagy mennyiségben, de a Beregi-síkságon az országhatárhoz közeli területeken – a szarmata kori Típet (Kaszonyi) és Tarpai-hegy vulkanikus tevékenysége által – vulkanikus eredetű kőzetek is találhatóak. A Barabáson működő bányában faragható riolitot bányásznak, de a Tarpán lévő bezárt bányában faragható dácit is előfordul, melyeket a helyi lakóépületek építéséhez használtak fel.

Szénhidrogének

A szénhidrogén lelőhelyek nem jelentősek, Hajdú-Bihar megye területéről nyúlnak be a megkutatott szénhidrogének (Tiszavasvári, Penészlek), ezen kívül a hajdúnánási lelőhely nyúlik be a megye területére.

Nemfémek nyersanyagok

A nemfémek nyersanyag bányászat jelentősége kiemelkedik Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében. Síkvidéki helyzetéből adódóan a területének több részén alakultak ki lefolyástalan területek, tavak, ahol a mocsári, lápi növények folyamatos növekedéséből, majd a tavak fokozatos feltöltődése nyomán nagy mennyiségű talajjavító anyag halmozódott fel. Az érett tőzeg, a lápföld, a lápi mész és a lápföldszerű talajjavítóknak elsősorban a gyengébb vízháztartással rendelkező talajok (pl. homok), valamint a savanyú kémhatású, illetve alacsony szerves anyag tartalmú talajok minőségének javításában van nagy szerepe, de természetesen ezen anyagokat közkedvelten használják a kertészetek, faiskolák is. Alkalmazásukkal javul a talaj tápanyag-gazdálkodása, vízgazdálkodása, és szervesanyag-gazdálkodása is.

A nagyszámú előfordulás ellenére sem bányatelek nem került kijelölésre, sem bánya nem működik a megyében. Jelentősebb nyersanyag-előfordulások a teljesség igénye nélkül: Nagyecsed, Fábántháza, Tiborszállás, Mérk, Kék, Érpatak, Rétközberencs, Biri, stb.

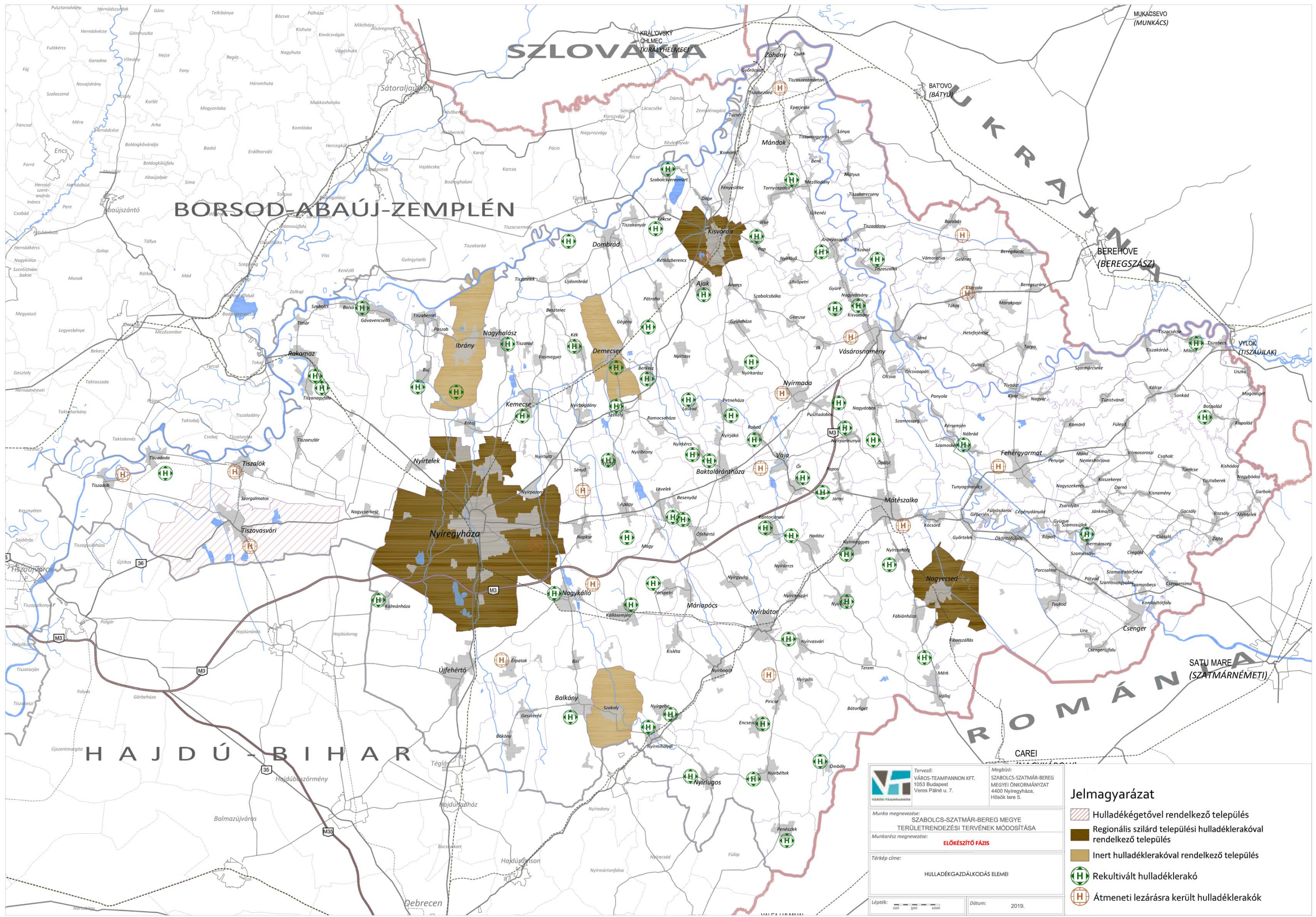
3.9. HULLADÉKGAZDÁLKODÁS

Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében jelenleg **6 hulladéklerakó telep üzemel**, melyek közül **3 regionális szilárd települési hulladéklerakó** (Nyíregyháza, Nagyecsed, Kisvárd - Észak-Alföldi Környezetgazdálkodási Kft. üzemeltetésében) és **3 inert hulladéklerakó** (Demecser, Ibrány, Szakoly – Nyír - Flop Hulladékgazdálkodási Szolgáltató és Kereskedelmi Kft. üzemeltetésében). Az egységes környezethasználati engedéllyel rendelkező telephelyek adatai az alábbi táblázatban szerepelnek (Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Kormányhivatal, Környezetvédelmi és Természetvédelmi Főosztály adatszolgáltatása alapján).

A megyében a szelektív hulladékgyűjtés és zöld-hulladékgyűjtés rendszere kiépített.

4. táblázat: Hulladéklerakók a megyében

Hulladéklerakó települése	Hulladéklerakó kategóriája	Kiépített szabad kapacitás (tonna)	2017. évi lerakással ártalmatlanított hulladék mennyiség (tonna)
Kisvárd	B3	574.880	77.574
Nagyecsed	B3	560.000	32.687
Nyíregyháza	B3	1.425.000	90.614
Demecser	B1b	270.000	4114
Ibrány	B1b	220.000	3190
Szakoly	B1b	300.000	5583

 Tervező:
 VÁROS-TEAMPANNON KFT.
 1053 Budapest
 Veres Pálné u. 7.

Megbízó:
 SZABOLCS-SZATMÁR-BEREG
 MEGYEI ÖNKORMÁNYZAT
 4400 Nyíregyháza,
 Hősök tere 5.

Munka megnevezése:
 SZABOLCS-SZATMÁR-BEREG MEGYE
 TERÜLETRENDEZÉSI TERVÉNEK MÓDOSÍTÁSA
 Munkarész megnevezése:
ELŐKÉSZÍTŐ FÁZIS

Térkép címe:
 HULLADÉKGAZDÁLKODÁS ELEMEI

Lépték: 0 500 1000

Dátum: 2019.

- ### Jelmagyarázat
- Hulladékégetővel rendelkező település
  - Regionális szilárd települési hulladéklerakóval rendelkező település
  - Inert hulladéklerakóval rendelkező település
  - Rekultivált hulladéklerakó
  - Átmeneti lezárásra került hulladéklerakók

Üzemelő veszélyeshulladék-lerakó telephely a megyében **nincsen**. A tiszavasvári gyógyszergyártás öröksége, a felhagyott téglagyári agyaggödörökben lerakott szennyező - vegyes összetételű - ipari veszélyes hulladékok kármentesítése folyamatban van.¹⁰

A 2018-ban jóváhagyott MoTrT-ben is szereplő **tiszavasvári hulladékégető-mű** korszerűsítését követően **veszélyes és nem veszélyes** (elsősorban ipari) **hulladékok termikus ártalmatlanítását** végzi.

A lakossági veszélyes hulladékokat hulladékudvarokban veszik át.

A környezetvédelmi szempontból elavult **települési hulladéklerakók rekultivációja a megyében folyamatosan halad**, 73 lerakóból 16 település esetében a rekultiváció második üteme még nem zárult le. További 20 település esetében a rekultivációs engedély kiadásra került, azonban még nem valósult meg.

Az alábbi településeken a **lerakók közül a lezárás átmeneti időszakra tervezett** a rekultivációs határozattal kapcsolatos kötelezés szerint:

Barabás, Csaroda, Érpatak, Fehérgyarmat, Kisvárd, Mátészalka, Nagykálló, Nyírbátor, Nyíregyháza, Nyírmada, Sényő, Tiszadob, Tiszalök, Tizaszentmárton, Tiszavasvári, Vaja, Vásárosnamény.

A rekultivációhoz kapcsolódó utógondozási időszakban (2024-től 2050-ig terjedően) a kötelezésekben foglaltak szerint kell megállapítani az érintett telkek területfelhasználását.

Hulladékkezelési engedéllyel a megyében 116 vállalkozás rendelkezik, jellemzően városi telephelyeken.

3.10. TERMÉSZETI ÉS KÖRNYEZETI KOCKÁZATOK

A természeti és környezeti kockázatokat a területrendezési szintre és szabályozásra értelmezve elemezzük Szabolcs-Szatmár-Bereg megye területére vonatkozóan.

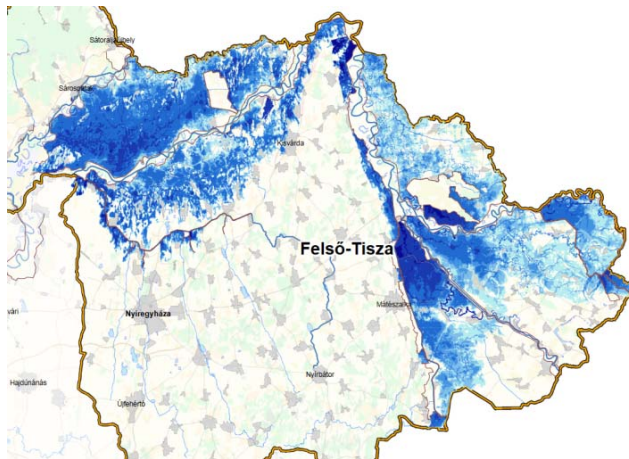
A megyei területrendezési tervben három olyan övezetet kell lehatárolni, amely a természeti és környezeti kockázatokra alapozva szabályokat határoz meg a területhasználatra vonatkozóan. A három övezet a földtani veszélyforrás, a nagyvízi meder és a rendszeresen belvízjárta terület övezete. A negyedik övezet, a Vásárhelyi terv továbbfejlesztése keretében megvalósuló víz-kárelhárítási célú szükségtározók területe, közvetetten kapcsolódik a természeti és környezeti kockázatokhoz. A 2018 végén jóváhagyott MoTrT szerint a nagyvízi meder területének és a VTT tározók övezetének lehatárolását a területrendezésért felelős miniszter, a rendszeresen belvízjárta terület övezetének és a földtani veszélyforrás terület övezetének lehatárolását a megyei területrendezési terv határozza meg. Mind a négy övezetre a miniszteri rendelet határozza meg a részletszabályokat, ugyanakkor az előkészítő fázis lezárásáig a rendeletet nem hagyták jóvá.

A megye egyes területei a vízrajzi és a domborzati adottságok következtében a víztöbbletből eredő kockázatoknak vannak kitéve. Elsősorban a Tisza, Szamos és Kraszna menti területek a legveszélyeztetettebbek.

3.10.1. Vizekkel összefüggő kockázatok

A többletvizek vizsgálatával összefüggésben jelentős volumenű munka zajlott az elmúlt évtizedben. **Az árvízi kockázatkezeléssel** (röviden ÁKK) összefüggő munka – a 2007/60/EK irányelvvel összhangban – 2010-ben indult és 2015-ig tartott, melynek egyik legfontosabb lépéseként elkészültek a **területi veszély- és kockázati térképek**. A térképek kidolgozásakor a várható területi elöntéseket, illetve a vagyoni, humán, ökológiai, örökségvédelmi kockázatokat vették figyelembe. A térkép a veszélyek és kockázatok csökkentését szolgáló **intézkedések** alapja. A széleskörű társadalmasítást követően a Kormány a 1146/2016. (III. 25.) Kormányhatározatával fogadta el Magyarország Árvízi Országos Kockázatkezelési Tervét. Az alábbi térképek jól mutatják a Felső-Tiszavidék árvízi veszélyeztetettségét: elsősorban a 100 éves gyakorisággal jelentkező árvízszintek jelentenek területileg is kiterjedt veszélyt. Az alábbi térképek a különböző valószínűségek melletti potenciális elöntés mértékét mutatják be. A színek mélysége a várható elöntés magasságát jelöli (0-5 méter között).

¹⁰ <https://hu.greenpeace.org/mergezett-oroksegunk/alkaloida/>

69. ábra: 1% valószínűségű potenciális elöntés (100 évente 1-szer)

70. ábra: 3,3% valószínűségű potenciális elöntés (30 évente 1-szer)

A Felső-Tisza árvízi kockázatkezelési tervezési egységre vonatkozóan a következő területrendezési szempontból jelentős előirányzott intézkedéseket tartalmazza a jóváhagyott dokumentum:

1. **Töltésáthelyezés** a hullámtér kiszélesítése érdekében (Szamosközi ártéri öblözetet érintően a Tisza bal parti töltés áthelyezése s 122+870 – 125+280 tkm között);
2. **Töltésmagasítás** Beregi ártéri öblözetben a jobb parti töltés,
  - Palád-Csécsei ártéri öblözetben a Tisza bal parti töltés, a Batár bal parti töltés, a Túr jobb parti töltés,
  - Felső-túri ártéri öblözetben a Túr jobb parti töltés, a Palád bal parti töltés, a Szamosközi ártéri öblözetben a Tisza bal parti töltés, a Szamos jobb parti töltés, Túr bal parti töltés, a Sáréger bal és jobb parti töltés,
  - Szamos-Kraszna-közi ártéri öblözetben a Szamos bal parti és Kraszna jobb parti töltés,
  - Kraszna és Tisza bal parti ártéri öblözeteiben lévő töltések
  - Felsőszabolcsi ártéri öblözetben a Lónyai-főcsatorna jobb parti töltések, Tisza bal parti töltés,
  - Lónyay-főcsatorna menti ártéri öblözetekben lévő töltések fejlesztése.

A töltések számára területbiztosítás szükséges a területrendezési tervben, a településrendezési eszközökben nyomvonaluk, kiterjedésük pontosítható.

3. Árhullám csökkentés **oldaltározóban**, vésztározóban –
  - Beregi árapasztó tározó (58 Mm³)
  - Tisza-Túr-közi árapasztó tározó (48 Mm³)
  - Szatmárcsekei árapasztó tározó (40 Mm³)
  - Nagyari árapasztó tározó (46 Mm³)
  - Felső-túri árapasztó (10 Mm³)
  - Inérvári (BAZ) (167 Mm³)

Területrendezési tervben területbiztosítás szükséges.

4. **Ártéri, hullámtéri területhasználatok módosítása** ökológiai és természetvédelmi szempontok figyelembe vételével (művelési ág váltással) a Szamosközi és a Beregi öblözeteket érintően.
5. **Növényzet alakítása és fenntartása** ökológiai és természetvédelmi szempontok figyelembe vételével a Tisza, Kraszna, Szamos és Túr mentén.
6. **Folyószabályozási művek visszabontása, süllyesztése** a Záhony térségében, a lefolyás elősegítése érdekében.
7. **Lefolyási akadályok átalakítása, elbontása** a nagyvízi hozamok levezethetőségének növelésével a tivadari híd, a tokaji közúti ártéri híd és a rakamazi üdülő út átépítésével.
8. **Nyárigátak és depóniák elbontása** a Kisvarsány-Aranyosapáti nyárigát részleges visszabontásával.
9. **Övzátony rendezés** az árvíz gyorsabb levezetése érdekében (Szamos folyót érintően).

10. **Kanyarulatrendezés** során a túlfejlett kanyarulatok rendezése, a parterózió és medermélyülés megakadályozása Tarpánál, Kisarnál, Szamosstoroknál, Győröcskénél, Tiszabездédnél, Fényeslitkénél, Révleányvárnál.
11. **Üdülőtérületek rendezése**, az engedély nélkül, vagy lábakra épített üdülők rendezése, kerítések elbontása, az árvízi vízhozamok akadálytalan levezetésének biztosítása érdekében **Tivadár** üdülőtérületét érintően.
12. **Mederstabilizáció** az árvízvédelmi célú part- és mederbiztosítás érdekében.

A területrendezés egyik kiemelt feladata, hogy a nagyvízi meder területét **meg kell hagyni beépítetlenül**. A térségi szerkezeti terv alakításakor vizsgálandó kérdés a **tivadari üdülőttelep szabályozása**, amelyre az intézkedési terv a településrendezési eszközök módosítását irányozza elő. A nagyvízi meder adatait a Felső-Tisza-Vidéki és az Észak-Magyarországi Vízügyi Igazgatóság bocsájtotta a megye rendelkezésére.

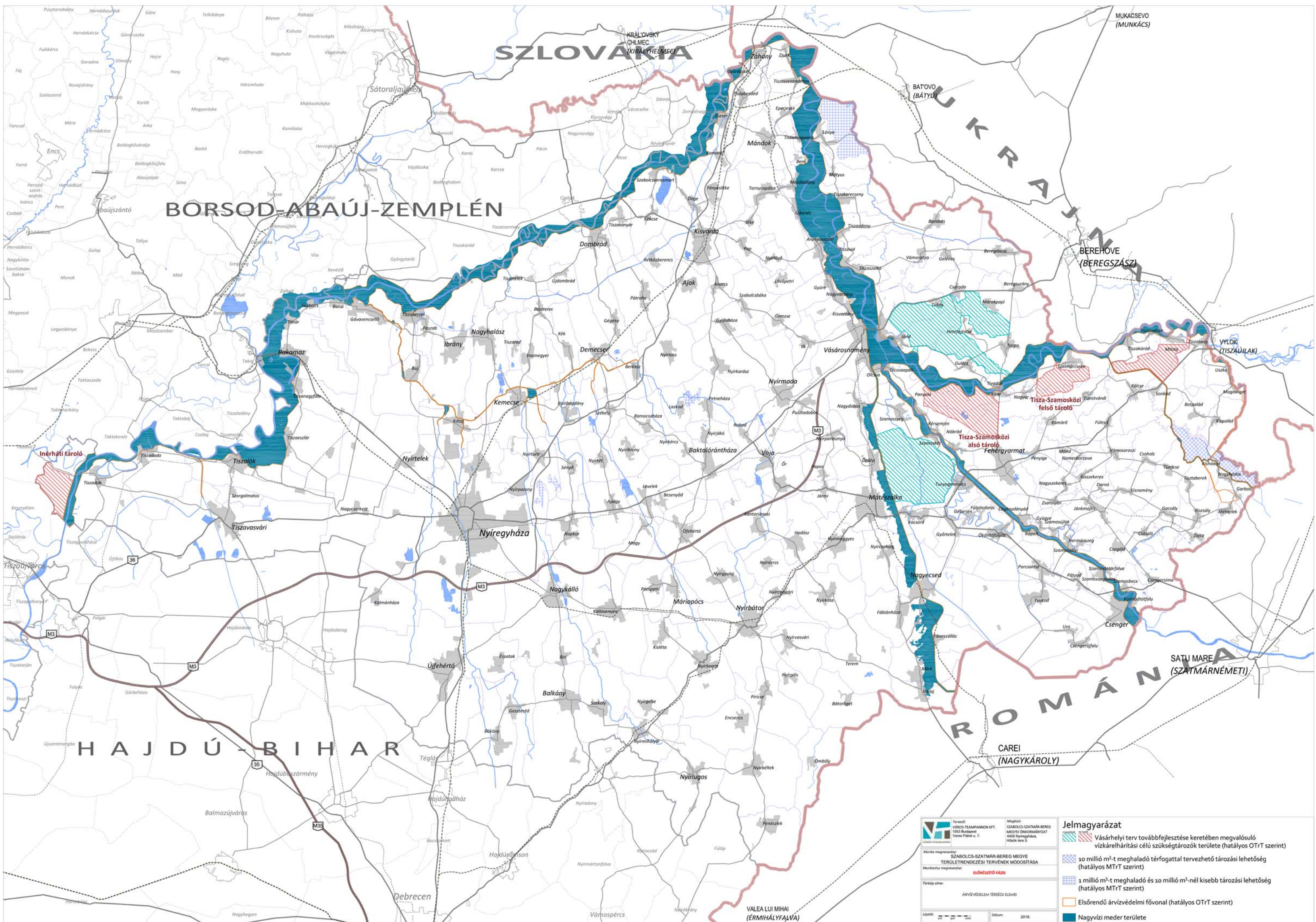
A nagyvízi meder területe mesterséges védvonalak közé szorított, mely megvédi a mentett oldalakat a vízkártól.

5. táblázat: *Elsőrendű árvízvédelmi vonalak a 10/1997. (VII.17.) KHVM rendelet alapján*

Védelmi szakasz száma	Védelmi szakasz megnevezése	Vízfolyás	Védvonal hossza (km)
FETIKÖVÍZIG			
07. 01.	Nagyhalász-Vencsellő-buji	Tisza, Lónyay fcs.	26,098
07. 02.	Veresmart-nagyhalászi	Tisza	22,727
07. 03.	Zsurk-veresmarti	Tisza	27,773
07. 04.	Vásárosnamény-zsurki	Tisza	31,240
07. 05.	Szatmárcseke-olcsvai	Tisza	31,300
07. 06.	Magosliget-tizsakóródi	Tisza	26,022
07. 07.	Vásárosnamény-lónyai	Tisza	31,000
07. 08.	Tarpa-vásárosnaményi	Tisza	29,469
07.08./T	Beregi tározói	Tározótöltés	55,266
07. 09.	Kótaj-vencsellői	Lónyay fcs.	34,567
07. 10.	Berkesz-kótaji	Lónyay fcs.	57,584
07. 11.	Berkesz-kótaji	Lónyay fcs.	24,738
07. 12.	Mérkválaj-vásárosnaményi	Kraszna	59,777
07. 13.	Ágerdőmajor-olcsvai	Kraszna	40,482
07. 14.	Csenger-olcsvai	Szamos	46,650
07.14./T	Szamos-Kraszna közti tározó	Tározótöltés	21,007
07. 15.	Szamosbecs-olcsvaapáti	Szamos	46,385
07. 16.	Nagyhódos-kölcsei	Túr	40,239
07. 17.	Kispalád-Hármashatár-tizsakóródi	Túr	35,425
TIKÖVÍZIG			
09.02	Tiszatarján-Rakamazi (csak részbe érinti a megyét)	Tisza	66,820
		Keleti-főcsatorna bal és jobbpart	4,755 + 4,725
ÉKÖVÍZIG			
08.04	Inérhádi-Tokaji (csak részben)	Tisza bal part	46,775
08.05/l.	Zalkod-tizzacsermelyi (csak részben)	Tisza bal part	31,600

A nagyvízi meder területére vonatkozóan a 83/2014. (III. 14.) kormányrendelet rendelkezik a kezelési tervek elkészítéséről, melynek célja, hogy összehangolja a területen a különböző érdekeket, azaz

- csökkentse a lakosságot érintő árvízi kockázatot,
- erősítse a terület természetességét, táji szerepét,
- lehetőség szerint elégítsen ki társadalmi igényeket.

<p>Tervező: VÁROS-TEAMANNON KFT. 1053 Budapest, Verecs Pál ut. 7. Munkaterv megnevezése: ELŐKÉSZÍTŐ TÁZS</p>	<p>Megbízó: SZABOLCS-SZATMÁR-BEREG MEGYEI ÖNKORMÁNYZAT 4400 Nyíregyháza, Hóbbák tere 5.</p>	Jelmagyarázat	
		<p>Állapot megnevezése: SZABOLCS-SZATMÁR-BEREG MEGYE TERÜLETTRENDÉZÉSI TERVÉNEK MÓDOSÍTÁSA</p> <p>Térkép címe: ARVÉDELMI TERÜLETI ELEMEI</p> <p>Lépték: 1:50 000 Datum: 2019.</p>	<p> Vásárhelyi terv továbbfejlesztése keretében megvalósuló vízkárelhárítási célú szükségtározók területe (hatályos OT/T szerint)</p> <p> 10 millió m³-t meghaladó térfogattal tervezhető tározási lehetőség (hatályos MT/T szerint)</p> <p> 1 millió m³-t meghaladó és 10 millió m³-nél kisebb tározási lehetőség (hatályos MT/T szerint)</p> <p> Elsőrendű árvízvédelmi fővonal (hatályos OT/T szerint)</p> <p> Nagvízi meder területe</p>

A mederkezelési terv ezért a nagyvízi meder kezelésére, használatára, hasznosítására árvízvédelmi előírásokat állapít meg. A mederkezelési tervek léptékéből adódóan a településrendezési eszközök készítéséhez, módosításához, bármilyen fejlesztési kezdeményezéshez jól használhatók a mederkezelési tervek, melyeket célszerű lenne a településtervezők részére is hozzáférhetővé tenni annak érdekében, hogy a tervek közötti összhang biztosított legyen. A FETIVÍZIG információi szerint a következő szakaszokra készültek mederkezelési tervek:

Tisza mentén:

- Uszka-Tiszabecs-Államhatár – Vásárosnamény (Tisza-híd)
- Vásárosnamény (Tisza-híd) – Záhonyi közúti híd
- Záhonyi közúti híd – Tokaji közúti híd
- Túr-Palád: Garbolc-Kispalád – Tisza-torkolat

Szamos mentén:

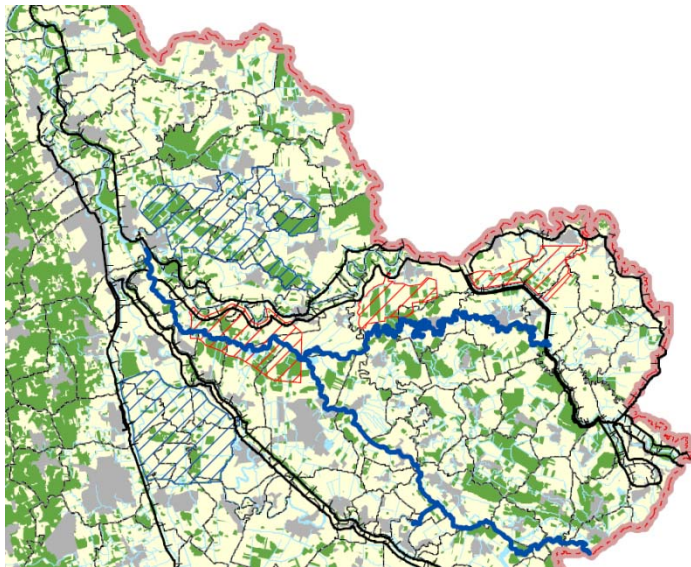
- Csenger-Szamosbecs (államhatár) – Tisza-torkolat
- Kraszna: Ágerdő-Vállaj (államhatár) – Tisza-torkolat
- Lónyay-főcsatorna: Berkesz – Tisza-torkolat

A **szükség tározóknak, VTT tározóknak** jelentős szerepe van a kiemelt veszélyhelyzetek kezelésében, elhárításában, hiszen szelepként működve a gátakra nehezedő nyomás csökkenthető, illetve elkerülhető a töltésszakadás, vagy az árhullám töltésen történő átcsapása. A megyében időközben megépült a Beregi (2015), valamint a Szamos-Kraszna-közi (2014) árapasztó tározó. A Tisza-Szamosközi alsó (Nagyari tározó) és felső (Szatmárcseke) VTT tározó, valamint a Tisza-Túr(közi) VTT tározó megvalósítása előkészítés alatt áll. A megye legnyugatibb részén a tervezett Inérhádi VTT tározó területe érinti Tiszadob település közigazgatási területét, amely a közigazgatási

területét, amely a közigazgatási sajátosságok miatt a Tisza jobb partján helyezkedik el.

A MoTrT – a korábbi szabályozással ellentétben - nem építette be az országos tervbe a **Felső-Túri árapasztó** tározót, ezért a megyei területrendezés során szükséges a területét biztosítani. A hatályos megyei területrendezési tervbe beépítésre került a **Lónyai fióktározó**, melyet a Magyar-Ukrán komplex fejlesztési projekt keretében terveztek megvalósítani. A tározót még nem valósították meg.

Ezek a szükség tározók nem tekinthetők állandó tározóknak, „száraz” üzemből a **mezőgazdasági művelés tovább folytatható**. Ugyanakkor a tározók üzembe helyezése esetén kártalanításra

71. ábra: Részlet a hatályos MoTrT-ből

számíthatnak a tulajdonosok. Ezeknek a létesítményeknek nagy távon **akár a klímaváltozás negatív hatásainak ellensúlyozásában is jelentős szerepük lehet** hazánk vízháztartásának kiegyensúlyozása érdekében (állandó tározás).

Az előbbi kockázati térképek áttételesen jelzik a megye **belvíz veszélyeztetettségét is**, hiszen a megyében olyan alacsonyan fekvő területek is vannak, ahonnan a **lefolyás jóval nehezkesebb**, hosszabb csapadékos időszakot követően, vagy intenzívebb hóolvadás után mindig szükséges a belvízvédelmi szakaszokon a védekezés.

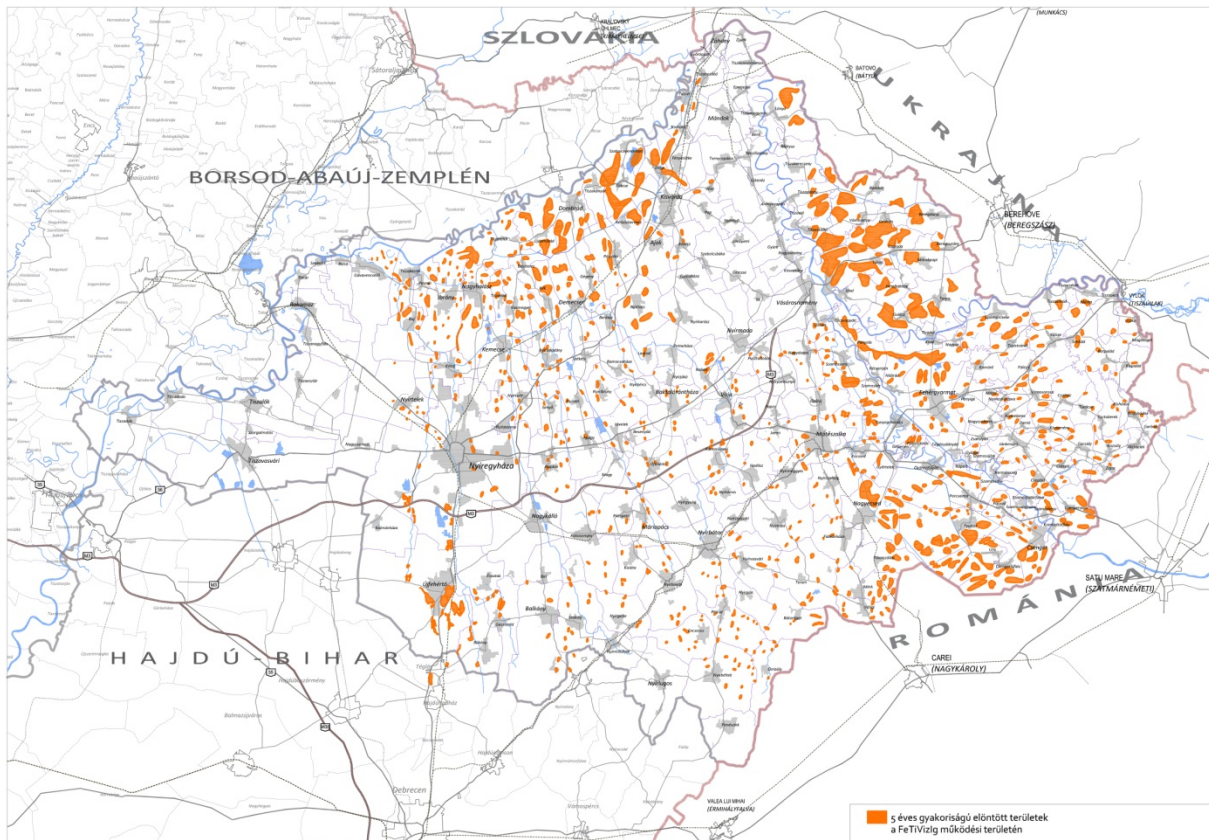
A megye területét több vízügyi igazgatóság működési területe is érinti, a legnagyobb a Felső-Tisza-Vidéki Vízügyi Igazgatóság, mely 12 belvízvédelmi szakaszt üzemeltet a megyét érintően: Érpatak-Simai-főfolyások

völgye, Kállai-főfolyás völgye, Máriapócsi-Bogdányi-Sényői főfolyások völgye, Vajai-főfolyás völgye, Beregi, Felső-szabolcs-alsó, Felső-szabolcs-középső, Felső-szabolcs-felső, Tisza-Túr közti, Tisza-Túr-Szamos közti, Szamos-Kraszna közti, Kraszna bal parti. Az Észak-Magyarországi Vízügyi Igazgatóság egy belvízvédelmi szakasza (Inérvári-tiszadobi), a Tiszántúli Vízügyi Igazgatóság két belvízvédelmi szakasza (Tiszai-felső, Alsó-Nyírvíz–Nagy-éri) érinti a megyét.

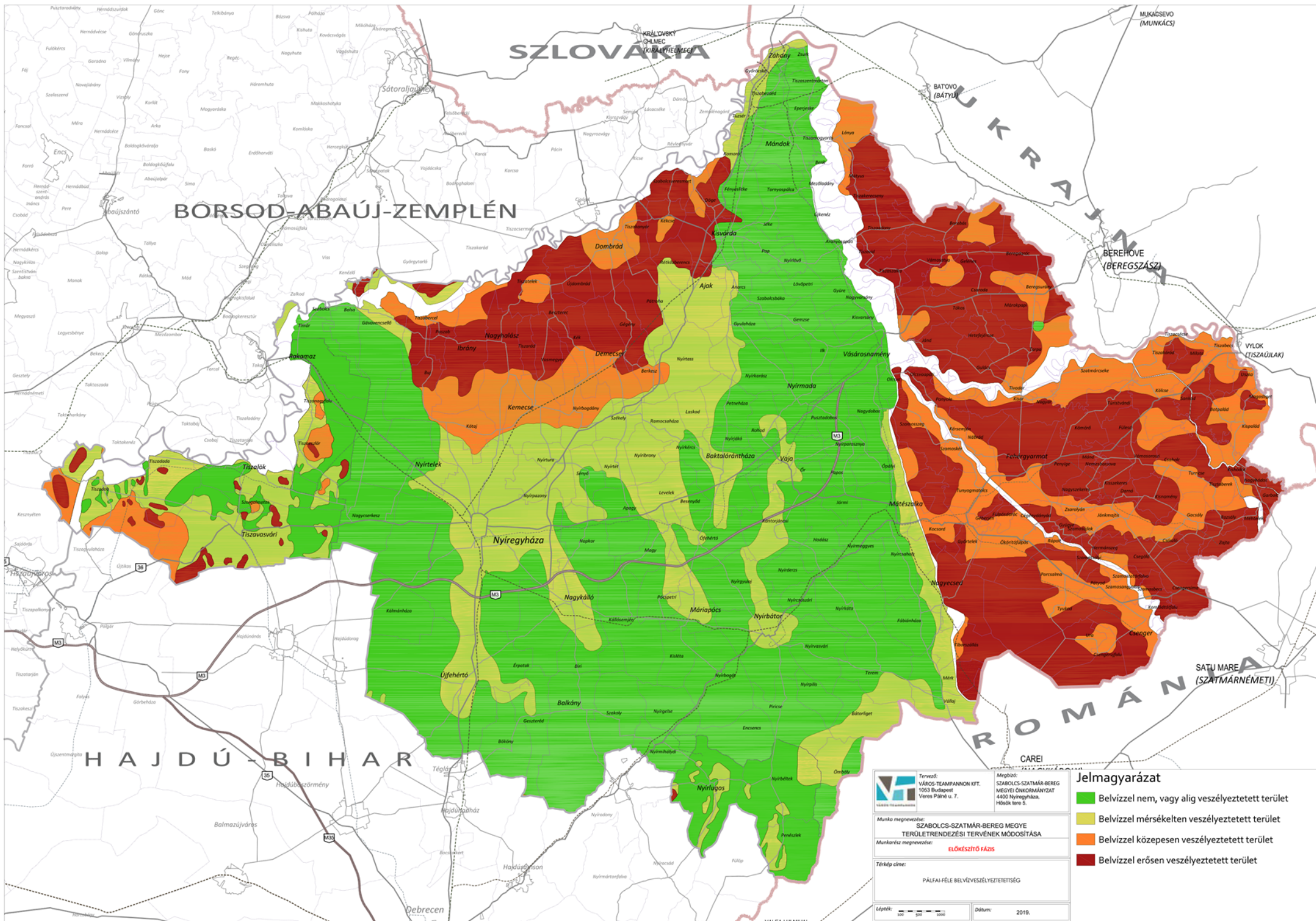
A hatályos területrendezési terv is meghatározza a **rendszeresen belvízjárta területeket**, melynek alapja a Pálfi féle térkép. A Pálfi féle térkép több természeti tényező figyelembe vételével készült és négy kategóriát különböztet meg:

Veszélyeztetettség kategória	Az elöntés relatív gyakorisága	Éves gyakoriság	Minősítés
I.	<0,05	legalább 20 évente	Belvízzel nem, vagy alig veszélyeztetett terület
II.	0,05-0,10	15-20 évente	Belvízzel mérsékelten veszélyeztetett terület
III.	0,11-0,20	5-15 évente	Belvízzel közepesen veszélyeztetett terület
IV.	>0,20	5 évnél gyakoribb	Belvízzel erősen veszélyeztetett terület

A FETIVÍZIG gyakorlati tapasztalata alapján határozta meg az 5 éves gyakoriságú elöntési területeket. Felmerülhet, hogy a rendszeresen belvízjárta területek lehatárolásánál ezt az adatszolgáltatást lenne célszerű alkalmazni, ugyanakkor a megyei területrendezéshez (és a megyét részben érintő vízügyi igazgatóságok részéről is) a Pálfi féle térképet adják meg adatszolgáltatásként, ezért országos szinten a szabályozás következetességét is figyelembe kell venni. A hatályos szabályozási terv a Pálfi fél veszélyeztetettség térkép IV. kategóriáját határolta le, hiszen ezeknek a területeknek a rendszeres elöntései okozhatnak rendszeres visszatérő gondot a beépített területeken. A kiterjedtebb belvízveszélyes területek a Rétközben, a Szatmári- és a Beregi-síkon helyezkednek el. Ezekben a területeken csak az illetékes vízügyi hatóság hozzájárulásával lehet beépítésre szánt területet kijelölni.

72. ábra: 5 éves gyakoriságú belvíz elöntéses területek a FeTiVizig területén

TERVEZŐ:
 VÁROS-TEAMPANNON KFT.
 1053 Budapest
 Veres Pálné u. 7.

Munka megnevezése:
 SZABOLCS-SZATMÁR-BEREG MEGYE TERÜLETRENDEZÉSI TERVÉNEK MÓDOSÍTÁSA

Munkakész megnevezése:
ELŐKÉSZÍTŐ FÁZIS

Térkép címe:
 PÁLFAI-FÉLE BELVÍZVESZÉLYEZTETTSÉG

Lépték: 1:100 000

Dátum: 2019.

Jelmagyarázat

- Belvízzel nem, vagy alig veszélyeztetett terület
- Belvízzel mérsékeltesen veszélyeztetett terület
- Belvízzel közepesen veszélyeztetett terület
- Belvízzel erősen veszélyeztetett terület

A klímaváltozás kedvezőtlen hatásainak csökkentésére alkalmasak a belvíztározók, hiszen a többletvizek időszakos tárolása mellett a szárazabb időszakban a vízpótlásban lehet szerepük, ezzel valamilyen mértékben kiegyensúlyozva a rossz csapadékeloszlást. Megfelelő vízrendezéssel, belvízelvezető és vízpótló rendszerek működtetése mellett, az adottságokhoz illeszkedő **tájgazdálkodással**, a mikrodomborzatokban rejlő lehetőségekre alapozva, magasabb terméseredmények érhetők el.

Az egyedülálló, 5 évenkénti előntéseket bemutató térkép éppen ezért hasznos információforrás a beépítések, valamint tájhasználat-, birtoktervezés, vízkészlet-gazdálkodás tervezése során. A megyében jelenleg 12 db állandó tározó van, melyekből optimális körülmények között 14 millió m³ vízmennyiséget lehet felhasználni öntözési, halászati, közjóléti célokra a kettős működésű csatornák felhasználásával. Ezek közül a jelentősebbeket, amelyek elérik az 1 millió m³ tározást, a megyei térségi szerkezeti terv is ábrázolja: Laskodi tározó, Orosi tározórendszer. Ennek a vízvizsdatartó rendszernek a fejlesztését lehetne biztosítani bizonyos rendszeresebben előntött területek tározóvá alakításával, hiszen a klímaváltozással elkerülhetetlenné válik a rendszeresebb és a több területet érintő öntözés. Ezek a vízjárta területek alkalmasak lehetnek a birtokok saját öntözési szükségletének bizonyos mértékű fedezésére is a magasabb rendű jogszabályokkal összhangban. Az Észak-Alföldi térséget kevésbé érinti hátrányosan a klímaváltozás, mint a déli részeket, de az aszályosság közepes, vagy mérsékelt intenzitással a megyében is jelen van.

3.10.2. Földtani kockázatok

A földtani veszélyforrás kiemelt térségi és megyei területrendezési tervekben megállapított övezet, amelybe a lejtős tömegmozgásokkal, egyéb kedvezőtlen mérnökgeológiai adottságokkal és építésföldtani kockázatokkal jellemezhető területek, továbbá az emberi tevékenység hatására jelentkező vagy felerősödő kedvezőtlen földtani folyamatokkal és vízjárással összefüggő földtani veszélyek által érintett területek tartoznak. Az érintett területen új beépítésre szánt terület csak akkor jelölhető ki, ha ahhoz a bányafelügyelet hozzájárul. A szabályokat miniszteri rendelet határozza meg.

A Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Kormányhivatal Hatósági Főosztály Bányászati Osztályának véleménye és a Magyar Bányászati és Földtani Szolgálat digitálisan elérhető Országos Felszínmozgásos Katasztere alapján Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében **nem található földtani veszélyforrás.**

3.10.3. Egyéb kockázatok

A termékeny talajréteg védelme érdekében (és részben a levegő védelme érdekében) a 2011-es módosítás alapján készült megyei területrendezési terv tartalmazhatott **szélerózió** és **vízerózió** mérséklésével összefüggő övezeteket. Az **övezetek kijelölése** arra szolgált, hogy a településrendezési eszközökben olyan területhasználat kerüljön kijelölésre a leginkább veszélyeztetett területeken, mely **mérsékeli a szél- és vízerózió mértékét**. Ez az övezet az OTrT 2013 végi módosításával törlésre került. Ugyanakkor az eróziós károk mérséklésében továbbra is ki kell emelni a megfelelő tájhasználatot, helyes mezőgazdasági gyakorlatot (pl. mezővédő erdősávok, mezsgyék telepítése, szintvonalakkal párhuzamos talajművelés stb.).

A térképek alapján megállapítható, hogy a megye jelentős része szélerózióval veszélyeztetett **a homoktalajok magas aránya miatt**. A vízerózióval veszélyeztetett területek aránya kicsi, szórványos, elsősorban **a Kelet-Nyírségben fordulnak elő mérsékeltén vízerózió-veszélyes területek** a hullámos síkság következtében. A Beregben található Tarpai-Szőlőhegy és a Kaszonyi (Tipet)-hegy környezete, melyek még jelentősebb kiemelkedésnek tekinthetők. A településeket közigazgatás határosan kellett megjelölni az övezettel, mely kissé túlozza ennek a vízeróziós veszély jelentőségét.

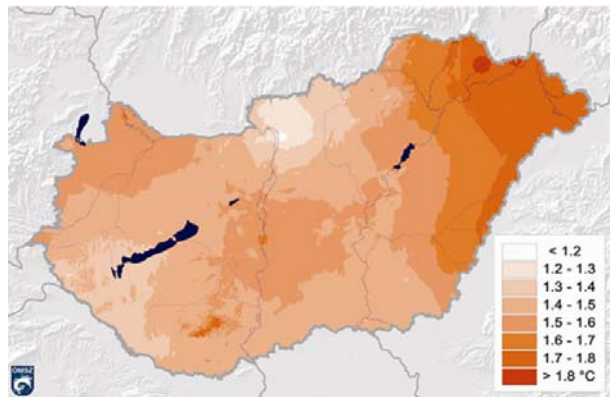
3.11. ÉGHAJLATVÁLTOZÁS TERÜLETI VONATKOZÁSAI

Szabolcs-Szatmár-Bereg Megye Klímastratégiáját a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Közgyűlés a 31/2018. (IV.19.) számú önkormányzati határozatával hagyta jóvá. A stratégia a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megye Önkormányzata és az Integráció a Minőségi Fejlesztésért Alapítvány megbízásából a „Klímastratégia kidolgozása, éghajlat-változási platform létrehozása Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében” című KEHOP-1.2.0-15-2016-00012 kódszámú projekt keretében készült.

A fejezetet az elfogadott Klímastratégia és a NATÉR felhasználásával készítettük el.

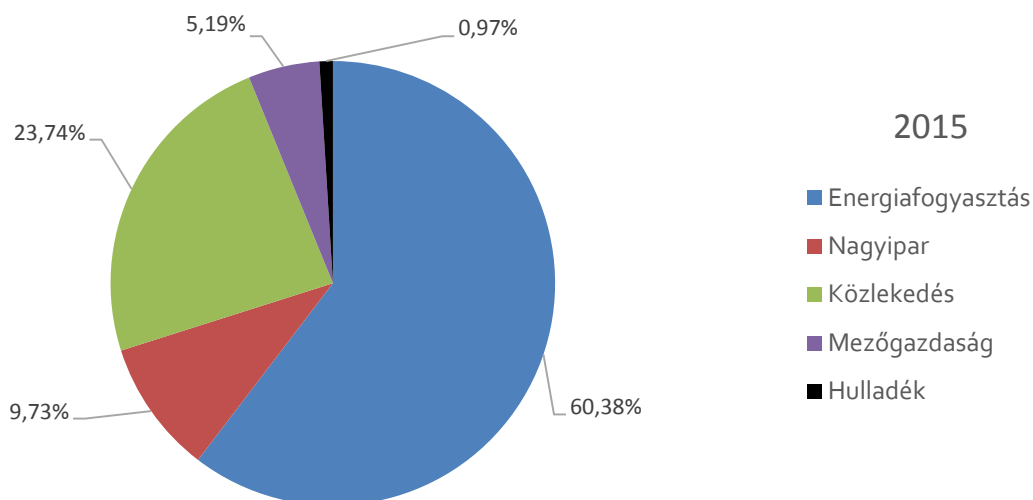
Szabolcs-Szatmár-Bereg Megye Klímastratégiájának megfogalmazott alapvető célja, hogy feltérképezze azokat a folyamatokat és azok hatásait, amelyek a klímaváltozás során az egyes ágazatokban bekövetkeznek, továbbá hogy olyan célokat és intézkedéseket fogalmazzon meg a megye más fejlesztési céljaival összhangban, amelyek alkalmasak a fellépő hatások kivédésére.

A klímaváltozás okozta negatív hatások a megyét az országos átlaghoz képest nagyobb mértékben érik. Az évi középhőmérséklet az ország ezen részében nőtt a legintenzívebben az elmúlt évtizedekben: az Országos Meteorológiai Szolgálat újabb kimutatásai alapján az 1980–2009 közötti 30 éves időszakban az évi középhőmérséklet 1,2-2 °C-al emelkedett, ezen belül 1,7-1,8 °C-os átlaghőmérséklet növekedés következett be. **Az előrejelzések szerint** a nyári napok száma (a napi maximum hőmérséklet 25 °C, vagy afölötti) a jövőben egyértelműen emelkedni fog, a forró napok száma pedig megduplázódhat. Az elkövetkező évtizedekben (2021–2050) a fagyos napok számának 30 %-os csökkenése valószínű.

75. ábra: Az évi középhőmérséklet változása az 1980–2009 közötti időszakban Magyarországon, (forrás: <http://www.met.hu/eghajlat/eghajlatvaltozas>)

A változások lassítása,- hosszú távon - megállítása érdekében **az üvegházhatású gázok (ÜHG) kibocsátásának csökkentésére van szükség.** 2015-ben a megyei ÜHG kibocsátás jelentős hányadát (mintegy 60 %) az energiafelhasználással kapcsolatos kibocsátás eredményezte, míg a teljes kibocsátott ÜHG mennyiség mintegy negyedéért a közlekedési szektor volt felelős (az egyéni közlekedés kibocsátása teszi ki közel 50%-át, a megyében 2010-2016 között több mint 20.000 db-bal nőtt a személygépkocsik száma). Jelentősnek mondható a nagyipari kibocsátás (10%), a mezőgazdaság azonban az össz mennyiségben belül nem jelentős (5%). A hulladékgazdálkodási szegmens alig 1 %-nyi mértékben járul hozzá az ÜHG kibocsátáshoz és csökkenő tendenciát mutat.

76. ábra: A Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei ÜHG kibocsátás megoszlása kibocsátók szerint (2015)

6. táblázat: Kiemelt éghajlati problémakörök érintettsége Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében (forrás: KBTSZ módszertani útmutató)

Kiemelt éghajlati problémakörök	Érintettség jellege	Érintettség megyei mértéke
Hőhullámok egészségügyi veszélyeztetettség	országos	kiemelt
Építmények viharok általi veszélyeztetettség	országos	kiemelt
Árvíz általi veszélyeztetettség	megyei	kiemelt
Belvíz általi veszélyeztetettség	megyei	kiemelt
Aszály veszélyeztetettség	megyei	kiemelt
Természeti értékek veszélyeztetettség	megyei	kiemelt
Erdőtűz veszélyeztetettség	megyei	átlagos
Villámárvíz általi veszélyeztetettség	megyei	alacsony
Ivóvízbázisok veszélyeztetettség	megyei	alacsony
Turizmus veszélyeztetettség	megyei	alacsony

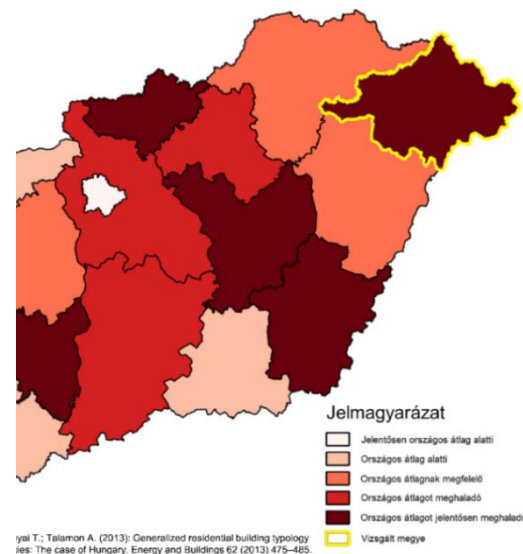
Szabolcs-Szatmár-Bereg megye lakóépületeinek viharok általi veszélyeztetettsége az országos átlagot mintegy 9 %-kal haladja meg. Ennek elsődleges oka a tanyás, aprófalvas településeken fellelhető nagyszámú elavult, 1945 előtt épült lakóépület. A városok épületállományára is jellemző a túlnyomó részt az 1990 előtt épült, sok esetben évtizedek óta felújítatlan családi ház.

A vályogból épült lakások a teljes lakásállomány 27 %-át adják ki 2011-ben (többségük az 1970-es évek előtt épült). A vályogházak különösen kitettek az ár- és belvízi eseményeknek, mivel a vályogtégla a vízfelvétel során elveszítik állékonyságukat. Ezen épületek veszélyeztetettsége azonban tovább fokozódik, mivel a 20 - 30 mm-t elérő csapadékú napok száma növekedni fog, amit jelentős viharok, jégeső is kísérhet. A jégverés különösen nagy veszélyt jelent az elsősorban palával fedett épületek falára és tetőszerkezetére.

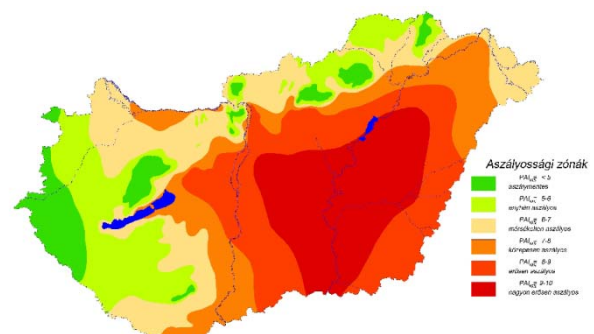
A megye területének keleti része a mérsékelt aszályos zónába, míg nyugati része a közepesen aszályos zónába tartozik. A nyírségi homoktalajok rossz vízgazdálkodási tulajdonságokkal rendelkeznek, ezért nem képesek a tartós vízhiány mérséklésére, kompenzálására, így ennek megfelelően az aszálynak való kitettség még jelentősebb.

Szabolcs-Szatmár-Bereg megye aszály általi veszélyeztetettsége kiemelt kategóriába sorolt mivel az éghajlatváltozás okozta aszály általi veszélyeztetettség a termelő ágazatok közül elsősorban a megye gazdasági életében jelentős mezőgazdasági szektort érinti.

A prognózis alapján tavaszi vetésű növények komoly termésökkenésével kell számolni a jövőben. A kukorica már ma is csökkenő arányt mutat.

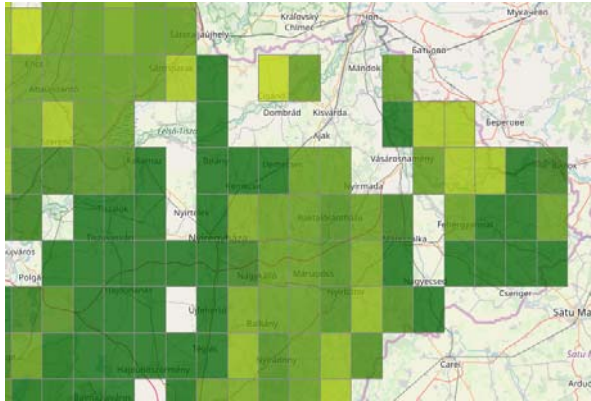

77. ábra: Szabolcs-Szatmár-Bereg megye lakóépületeinek viharok általi veszélyeztetettsége

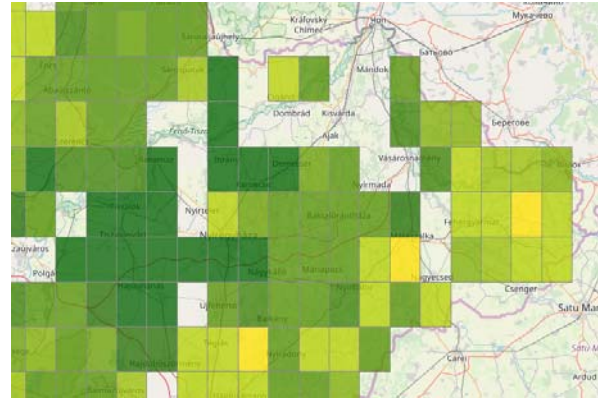

78. ábra: Magyarország aszályossági térképe (forrás: Dr. Pálfai Imre: Aszályos évek az Alföldön 1931-2010 között)

A klíma-érzékeny természetes élőhelyek sérülékenysége becslésére az MTA Ökológiai Kutatóközpont és Botanikai Intézet 2 típusú modellt dolgozott ki (Aladin, RegCM), mely során a **leginkább klíma-érzékenyek minősülő 12 élőhely-típus alkalmazkodóképességét modellezték**. A megyében a fűzláp, gyertyános-tölgyes, úszóláp, tőzeges nádas és télisásos társulások alkalmazkodó-képessége jó, a löszgyep, kötött talajú sztyeprét, padkás szikesek, szikes tavak iszap- és vakszik társulások alkalmazkodó-képessége gyengébb, az alföldi zárt kocsányos tölgyes társulás alkalmazkodó-képessége picit gyengébb (NATÉR).

79. ábra: Klíma-érzékeny természetes élőhelyek együttes sérülékenysége 2021-2050-ben az Aladin modell szerint (forrás: NATÉR)

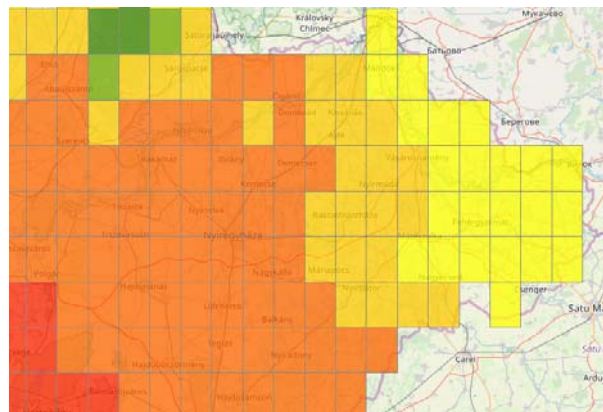

80. ábra: Klíma-érzékeny természetes élőhelyek együttes sérülékenysége 2021-2050-ben a RegCM modell szerint (forrás: NATÉR)

A klíma-érzékeny természetes élőhelyek együttes sérülékenysége alapján a RegCM modell kedvezőtlenebb eredményt hozott, azonban a két modell alapján összességében Szabolcs-Szatmár-Bereg megye az ország kevésbé veszélyeztetett területéhez tartozik. Ennek oka, hogy az éghajlatváltozás várható hatása jellemzően a klíma-érzékeny erdőkre kritikus, „míg a többi (egyben fátlan) klímaérzékeny élőhely legalább részben profitálni látszik az éghajlatváltozásból. A vizes élőhelyeknél ez a megnövekedett téli csapadék eredménye lehet. A löszszteppre és az egyéves szikes vegetációra kedvező hatás prognosztizálható, hiszen a szikes talajok jellemzően száraz és meleg éghajlaton alakulnak ki, amerre a forgatókönyvek szerint a hazai klíma is halad”.

Az erdők sérülékenységéből következően (az erdő sérülékenységi indikátor szerint kiterjedt a megyében az igen erősen, az erősen és a közepesen sérülékeny erdő) a megye területein a természetes erdőtársulások klímaosztály változása várható:

- gyertyános-tölgyesből cseres (sárga),
- gyertyános-tölgyesből erdősztyepp (sötét sárga),
- cseres-tölgyesből erdősztyepp (narancssárga),
- erdősztyepp marad (piros).

81. ábra: Erdészeti klímaosztály változás 2021-2050 és 2071-2100 között a RegCM scenárió alapján (forrás: NATÉR)

A megye gazdasági szerkezetében az agrártermelés lényegesen nagyobb jelentőséggel bír, mint országosan. A mezőgazdaságilag hasznosított terület a megye összes területének közel 60 %-a, melyből 263 000 ha a szántóterület, 30 000 ha gyümölcsös, és több mint 60 000 ha gyepterület jelenti a fő művelési ágakat. Korábban a Nyírség déli és középső részének a fő gabonája a rozs, a Szatmári-síkságé a búza volt. Ma a megye első számú gabonája a kukorica (mérsékelt negatív változás várható a tavaszi vetésű növények esetében), melynek termesztése a sertésenyésztéssel szoros összefüggésben van. A kukoricatermesztés meghatározó területe a Nyíri-mezőség (Tiszadada, Tiszadob, Tiszaeszlár, Tiszalök, Tiszanagyfalu, Tiszavasvári települések térsége). A tavaszi vetésű napraforgó termőterülete ugyancsak meghatározó Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében (egyik legrégebbi és legfontosabb termőterület).

A **gyümölcsültetvények** több mint 60 %-át az alma teszi ki, de jelentős a meggy, szilva és a dió részaránya is (részleteket lásd. 8.1.1. *Agrárágazat* c. fejezetben).

A szántóföldön termesztett növények termésátlagai kismértékben elmaradnak az országos átlagtól, de a termőhelyi adottságok figyelembevételével megfelelő színvonalúnak tekinthetők. A legfontosabb gyümölcsültetvények termésátlagai ugyancsak némiképp elmaradnak az országos átlagoktól, melynek oka, hogy az ültetvények elöregedése évről-évre fokozódik. (A gyümölcsstermesztésre vonatkozóan a NATÉR egyelőre nem tartalmaz prognosztizációkat.)

A megyei helyzetelemzésből kiindulóan megfogalmazásra került Szabolcs-Szatmár-Bereg Megye klímavédelmi jövőképe:

"2030-ban Szabolcs-Szatmár-Bereg megye a klímaváltozás hatásaihoz alkalmazkodni tudó, természeti értékekben gazdag terület, ahol biztonságos élni és gazdálkodni."

A klímastratégia célrendszerében szereplő célkitűzéseknek az alábbi területrendezési vonatkozásai vannak:

- a közlekedésből származó CO₂ kibocsátás csökkentése (városiasodás szerepe, mikrotérségi központok, elérhetőség javítása),
- erdőszültség arányának növelése – CO₂ elnyelés fokozása (erdőterületek tervezése és erdők telepítése, védelmi rendeltetésű erdők arányának növelése),
- megújuló energiaforrások arányának növelése a megyei energiaszerkezetben (telepítésüket elősegítő rendelkezések),
- ár- és belvízvédelmi rendszer fenntartása és fejlesztése, helyi vízkárok elleni sérülékenység csökkentése (VVT tározók, nagyvízi meder övezetei, rugalmas lehetőségek biztosítása vízgazdálkodási projektek megvalósításához a településrendezési eszközökben),
- a mezőgazdasági termelés biztonságát fokozó öntözési rendszerek komplex kiépítése (rugalmas lehetőségek biztosítása vízgazdálkodási projektek megvalósításához a településrendezési eszközökben),
- települések zöldfelületeinek növelése (településszerkezeti terv készítésére vonatkozó előírások).
- a megye agráriumának alapját képező értékek megóvása (településszerkezeti terv készítésére vonatkozó előírások, pl. mezővédő erdősávok létesítésére, erózió - defláció csökkentésére, vízpótlás megvalósítására).

4. A TÉRSÉGI TERÜLETFELHASZNÁLÁS VIZSGÁLATA A TÉRSÉGI TERÜLETFELHASZNÁLÁSI KATEGÓRIÁK FIGYELEMBEVÉTELÉVEL

4.1. TELEPÜLÉSRENDSZER

4.1.1. A települések száma, jogállása, statisztikai besorolása

Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében a Magyar Köztársaság Helységnévkönyve szerint 2017. január 1-én a települések száma 229. A rendszerváltás után 3 új település jött létre a megyén belül: Varsánygyüreből 1991-ben két új település: Gyüre és Nagyvarsány jött létre, míg Szorgalmatos 2002-ben elvált Tiszavasváritól.

7. táblázat: *Települések száma, jogállása, nagysága, 2008. január 1.*

(forrás: Magyarország helységnévkönyve, 2017. január 1. (2008. január 1.))

Települések jogállása (2017)	Település-földrajzi kategóriák	Népességkategóriák	Települések száma 2017)	
megyei jogú város (1)	Nagyváros	100 ezer főnél népesebb	1	
Városi jogállású települések (27)	Kisváros	Középváros	–	
		10-19,9 ezer lakosú kisváros	5 (2008-ban 6)	
		5-9,9 ezer lakosú kisváros	9	
		3-4,9 ezer lakosú kisváros	11 (2008-ban 7*)	
Nagyközség (16)	Kisváros	3 ezer főnél kevesebb lakosú városok	2	
		Nagyfalvak	5 ezer-10 ezer lakosú nagyközség	–
		Középfalvak	4 ezer főnél népesebb nagyközség	– (2008-ban 1)
			2-4 ezer lakosú nagyközség	12 (2008-ban 13)
1-2 ezer lakosú nagyközség	4			
Község (185)	Középfalvak	Nagyfalvak	5000 főnél népesebb községek	–
		Középfalvak	1000-4999 lakosú községek	91 (2008-ban 88)
		Kisfalvak	999-500 lakosú községek	60 (2008-ban 61)
		Aprófalvak	500 főnél kevesebb lakosú községek	34 (2008-ban 37)

* A nagy növekedés forrása egyrészt a várossá nyilvánítások, másrészt a kisvárosok népességcsökkenése 2017. január 1-i adat szerint a megyében 28 városi jogállású település volt, 2008. január 1. óta számuk hárommal nőtt. Nyíregyháza az egyetlen megyei jogú város. Utolsóként, 2013-ban, a 3700 lakosú Ajak, 2009-ben Nyírmada (4800 lakos) és Vaja (3600 lakos) lett város, további 15 település a rendszerváltás után kapott városi rangot. A megye 201 községéből 16 nagyközség, közülük a legnépesebb a 3500 lakosú Kállósemjén.

4.1.2. Városhálózat

Városodás

A megyében ma már közel minden nyolcadik település város. A területszervezésről szóló 321/2012. (XI. 16.) Kormányrendelet 2015-ben jelentős szigorítást vezetett be. Ha ez a jogszabály tartósan érvényesül, akkor további várossá nyilvánításra a megyében hosszú ideig nem lesz esély. A szigorítást követően a várossá válás (részben „puha”) elbírálási kritériumai a népességszámra, a fejlettségre és a térségi szerepre irányulnak. Az elbírálás az alábbi indikátorok alapján történik:

- a KSH által a kezdeményezés elbírálásának évében nyilvántartott legfrissebb hivatalos adat szerinti népesség meghaladja a 10 000 főt és az azt megelőző öt évben folyamatosan növekedett;

- a kezdeményezések értékelése során **térségi szerepet** betöltőnek kell tekinteni azt a községet, amely esetén a községben **dolgozók legalább 20%-a más településről jár be dolgozni**;
- ha a helyi önkormányzat bevezetett ilyen adónemet – az elbírálást megelőző évben a **helyi önkormányzat bevételeinek legalább 20%-a helyi iparüzési adóból folyt be**;
- a településen a csatornázottsági arány minimum 60%-os;
- a kormányrendelet mellékletében meghatározott mutatók alapján számított **várossá nyilvánítási komplex mutatószám eléri a tárgyévre vonatkozó városi átlagot** (a melléklet 7 szempontot – népesség, népmozgalom; oktatás, iskolázottság; egészségügy; lakás; infrastruktúra; gazdaság – vizsgál, összesen 22 paraméter alapján. Ezek a fenti kritériumokat is magukban foglalják),
- a belterületi szilárdburkolatú utak aránya legalább 90%-os,
- rendelkezik alapfokú és **középfokú nevelési-oktatási intézménnyel**

A fenti kritériumrendszer alapján ugyan a jelenlegi városhálózat felülvizsgálatára nincsen mód, de a területrendezési szempontú differenciálás objektivitását a fentiek közül hozzáférhető adatok figyelembe vétele erősítheti.

Városhálózat

Szabolcs-Szatmár-Bereg megye városhálózata, hasonlóan az ország egészéhez, meglehetősen kiegyensúlyozatlan. Egyetlen nagyvárosa a **megyeszékhely Nyíregyháza, közel 120 ezer lakosú, népessége folyamatosan növekszik.**

Dinamikus városodás jellemezte az elmúlt évtizedekben a **4-es főút térségét**. Az ezredfordulót követően itt a városok száma megduplázódott, Nyíregyháza és Kisvárdá közötti 40 km-en három új város keletkezett. **A Nyíregyháza-Debrecen közötti kevesebb, mint 50 km hosszú urbanizációs folyosóban növekszik a népesség és koncentrálódik a tőke.** A térség sajátos fejlődéséből adódóan (lásd hajdúvárosok) **a térségben 420-430 lakos koncentrálódik, Szabolcs-Szatmár-Bereg és Hajdú-Bihar megyék népességének közel 40 %-a (a területük 3-5%-án).**

Az urbanizációs folyosó (túl) súlyát a **megyeszékhely körül 35-55 km távolságra lévő kisváros-gyűrű** hivatott ellensúlyozni: **Kisvárdá+Ajak** (együtt 20 ezer lakos), Vásárosnamény (8,7 ezer lakos), **Mátészalka** (16,5 ezer lakos), **Nyírbátor** (12 ezer lakos). A gyűrű városai egymástól 20-24 km-re találhatók. E kisvárosok a körülöttük szaporodó számú „mikrovárosokkal” együtt sem képesek a megye periferiáján megfelelő munkaerőpiacot, intézményi ellátást, szolgáltatási színvonalat biztosítani. Erre utal e kisvárosok és térségük tartós népességszökkenése a Nyíregyháza-Debrecen zónában növekvő népességkoncentrációval szemben. A határmenti beköltözések (elsősorban Kárpátaljáról) okozta népességnövekedés a törpefalvakban feltételezésünk szerint átmeneti jellegű, a beköltözők, amint tehetik, továbbköltöznek Budapest, Nyugat-Magyarország, Nyugat-Európa irányába.

E kisváros gyűrű városai közül **Kisvárdá és Mátészalka térszervező szerepe kiterjed a szomszédos járásokra** is. Kisvárdáé elsősorban a Záhonyi járásra, másodsorban a Vásárosnaményi és a Kemecsei járások Kisvárdához közelebbi peremterületeire. Mátészalkáé a Csengeri, a Fehérgyarmati járás területeire, továbbá a Baktalórántházai, a Vásárosnaményi és a Nyírbátori járások Mátészalkához közeli peremterületeire.

Gyorsforgalmi kapcsolata révén (itt halad át Munkács és Beregszász Budapest irányú forgalma) **a város méreténél erősebb Vásárosnamény térszervező szerepe**, amit jól mutat, hogy a város népessége 2011 óta növekszik (előtte csökkent).

A nem megfelelően koordinált városodás eredménye, hogy a megye **M3-tól északra fekvő 29 ezer hektáros területén 17 város** közül mindössze 5 – Nyíregyháza, Tiszavasvári, Kisvárdá, Záhony és Vásárosnamény – volt már város a rendszerváltás (1990) előtt. Különösen a 4-es főút mentén és attól nyugatra alakult ki nagy várossűrűség. **Az M3-tól délre lévő 30 ezer hektáros, tehát valamivel nagyobb területen 11 város van**, melyből 4 – Nagykálló, Nyírbátor, Mátészalka, Fehérgyarmat bír jelentősebb városi múlttal. A Záhony-Vásárosnamény-Csenger vonaltól keletre a megye kifejezetten városhiányos, ezen azonban újabb várossá

nyilvánítások nem segítenének. E kisvárosok, közeli nagyobb városok híján ma méretüknél jelentősebb térszervező szerepet töltenek be, de térségükben nincsenek további olyan települések, amelyek hasonló szerepet fel tudnának vállalni. Nagy szükség lenne elsősorban a határon túli, **100 ezer főnél népesebb Szatmárnémetivel**, másodsorban **Munkáccsal, Beregszásszal** való infrastrukturális, gazdasági, intézményi kapcsolatok erősítésére, a gazdasági, munkaerőpiaci, szakképzési együttműködések erősítésére, ösztönzésére.

A megye nyugati peremén lényegében folytatódik a keleti kisváros-gyűrű Újfehértóval, a Hajdú-Bihar megyei Hajdúdoroggal és Hajdúnánással, Tiszavasvárral, Tiszalökkel, és a Tokaj-Rakamaz várossal. A **39-es főút megépülése valamelyest erősítheti e városok térszervező szerepét**, ennek azonban az egymás közötti koordináció, együttműködés, közös fejlesztési tevékenység is feltétele lenne.

Az **M3-as gyorsforgalmi út fejlesztő hatását a megyében jelenleg még csak Nyíregyháza, jóval kisebb mértékben pedig Vásárosnamény fölözi le**. Más városok vonatkozásában fejlesztő hatás érvényesülése (még) nem mutatható ki.

4.1.3. A településnagyság szerinti települési térség típusok

A népességnagyság szerinti különböző településtípusok jól követhető térbeli mintázatot mutatnak: a **kis- és aprófalvak a Tisza-Szamos vonal mentén illetve attól keletre** (Fehérgyarmati, Vásárosnaményi, Csengeri kistérségek), míg a nagyobb települések ettől a vonaltól nyugatra helyezkednek el.

8. táblázat: Településnagyság járásonként, települések népessége alapján, 2017. jan.1. (forrás: KSH Helységnévkönyv 2017.)

Településnagyság népesség szerint (fő)	Kis- és aprófalvak		Középfalvak, kisvárosok		Nagyfalvak, kisvárosok		Közép- és nagyváros	Járás települései összesen	Ebből város	
	-499	500-999	1000- 1999	2000- 4999	5000- 9999	10 000- 19 999	20 000-			
Járás	Települések száma									
Csengeri	3	4	2	2	-	-	-	11	1	
Fehérgyarmati	19	23	6	1	1	-	-	50	1	
Vásárosnaményi	3	13	8	3	1	-	-	28	2	
Záhonyi	2	2	4	3	-	-	-	11	2	
Kisvárdai	1	4	10	7	-	1	-	22	3	
Ibrányi	-	1	3	2	2	-	-	8	2	
Tiszavasvári	-	-	1	3	1	1	-	6	2	
Kemecsei	1	1	6	3	-	-	-	11	2	
Mátészalkai	4	2	8	10	1	1	-	26	3	
Baktalórántházai	-	5	4	3	-	-	-	12	1	
Nyírbátori	1	4	8	6	-	1	-	20	3	
Nyíregyházai	1	-	6	5	1	1	1	15	4	
Nagykállói	-	-	3	3	2	-	-	8	2	
Megye összesen	2017. jan 1.	35	59	69	51	9	5	1	229	28
	2007. dec.31.	37	61	60	55	9	6	1	229	25

Tekintettel arra, hogy a 2009-ben lezárult vizsgálatban szereplő kistérségek és a jelenlegi járások határai jelentősen eltérnek egymástól, összehasonlító elemzést csak a megye egészére tudunk bemutatni. Ebből megállapítható, hogy az **1000 lakosúnál kisebb települések száma és a 2000 főnél népesebb települések száma is kismértékben csökkent**. Mindkét változás az 1000-2000 lakosú települések számát szaporította. Az 1000 lakosúnál kisebb települések száma azonban még mindig nagyon nagy, a települések 41%-a ebbe a csoportba tartozik.

A kis- és aprófalvak nagy része a Fehérgyarmati járás területén található: itt az 50 településből 42-ben élnek 1000-nél kevesebben. A Vásárosnaményi járásban a 28 településből 16, a Csengeriben 11-ből 7 település. A kis- és aprófalvak több mint 2/3-a található e három járásban. A többi járásban az ilyen települések csekély arányban fordulnak elő és szórta helyezkednek el.

Vizonylag **jelentős számban vannak 2-5 ezer és 5-10 ezer lakosú települések** (községek és kisvárosok) a megyében, ezek a települések negyedét teszik ki. E települések jórészt a **megye középső zónájában** (nyírségi települési sajátosság, nagyobb városok körüli szuburbanizációs zóna), a **4-es főút Nyíregyháza és Záhony közötti szakaszán** (főút népességkoncentráló hatása), illetőleg a **megyét Borsod-Abaúj-Zemplén megyétől elválasztó Tisza szakasz mentén** koncentrálnak (magasabban fekvő térszínek kihasználása) - térben markánsan elkülönülve az aprófalvas térségtől. Ez az a településméret, amely még elég kicsi ahhoz, hogy „mindenki ismerjen mindenkit”, ugyanakkor fenn lehet tartani az alapvető intézményeket és szolgáltatásokat. Közülük sok néhány településből álló mikrotérség központjaként is funkcionál (lásd városi rangot szerzett települések).

4.1.4. KÖZPONTI BELTERÜLETEN KÍVÜLI TELEPÜLÉSRÉSZEK

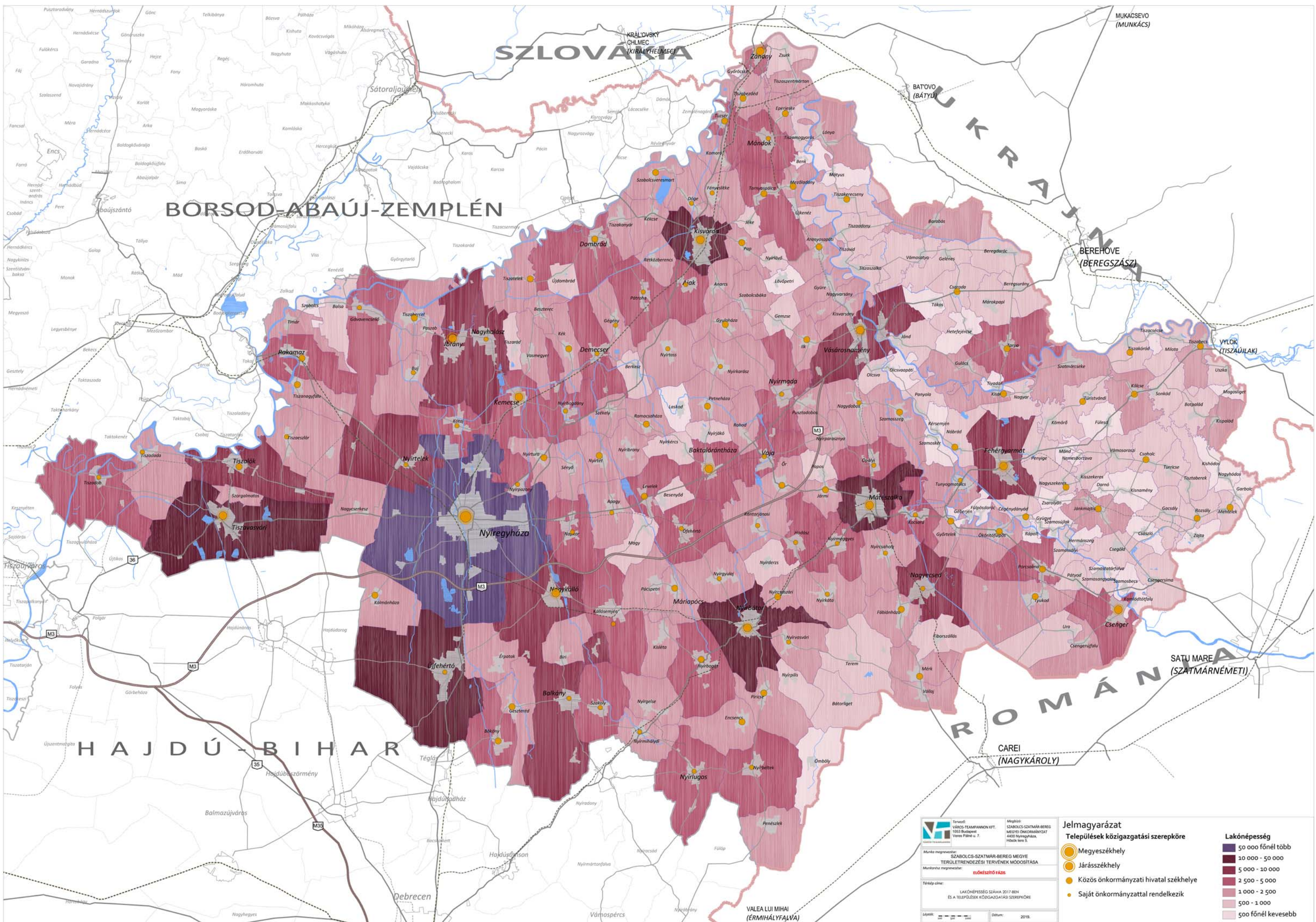
A központi belterületen kívüli településrészekről csak népszámlálási adatok állnak rendelkezésre, az utolsó adatfelvétel 2011-ben történt. A megye nem ismert, mint tipikus tanyástérség, mindazonáltal **2011-ben csaknem 50 ezer lakos, a népesség közel 9%-a 440 központi belterületen kívüli településrészen élt**. Közülük 400 ilyen településrész külterületi lakott helyként van nyilvántartva, itt 20 ezren élnek, a maradék 40 településrész ún. egyéb belterület, ahol viszont mintegy 30 ezren laknak. Az önálló ingatlanok helyrajzi számozásáról és az alrészletek megjelöléséről szóló 44/2006. (VI. 13.) FVM rendelet definíciója szerint:

„különálló (a KSH fogalomhasználata szerint egyéb) belterület: a közigazgatási egység központi belterületével földrajzilag össze nem függő belterület.” Különálló (egyéb) belterület csak a helységek egy részében található, de van olyan helység is, amelynek több egyéb belterülete van.” Belterületen 1 hektárnál kisebb földterület kivett területnek számít, ugyanakkor külterületen is lehet építeni, ha a helyi építési szabályzat ezt lehetővé teszi. Építési jogi szempontból tehát nincsen különbség. Az egyéb belterület és a külterületi lakott hely közötti különbség az önkormányzatokat terhelő kötelezettségekben van.

Legtöbb és legnagyobb népességű „egyéb belterület” Nyíregyháza közigazgatási területén található, itt 9 településrészen közel 21 ezren laknak, közöttük 310-től 7300 lakosúig meglehetősen nagy a szórás népességszám tekintetében. A város területén ugyanakkor további 58 külterületi lakott helyen 8700-an élnek. A legnagyobbak népessége megközelíti az 1800 főt, míg a legkisebbekben csak néhányan élnek.

Nyíregyházához képest az egyéb belterületek településenkénti száma csekély. Vásárosnamény 3 ilyen településrészen 1726 fő él, de a többség az 1500 lakosú Gergelyugornya területén, amely egykor külön község volt. Tiszalök 4 településrészen 810 fő, Ibrány 3 egyéb belterületi településrészen 380 fő, További 23 településen 1-2 ilyen egyéb belterület található, népességük néhány lakos és közel 700 lakos között szóródik. Ezek többsége a megye nyugati felében található.

Területrendezési szempontból az egyéb belterület - külterület besorolásnak nincs különösebb jelentősége, ezért a továbbiakban a központi belterületen kívüli településrészeket együtt vizsgáljuk.

BORSOD-ABAÚJ-ZEMPLÉN

SZLOVÁKIA
KIRÁLYHELYMECZ
(KIRÁLYHELY)

BATOVO
(BÁTYÚ)

MUKACSEVO
(MUNKÁCS)

UKRAJNA

BEREHOVE
(BEREGSZÁSZ)

YVLOK
(TISZAÚJLAK)

SATU MARE
(SZATMÁRNÉMETH)

ROMÁNIA
CAREI
(NAGYKÁROLY)

H AJ D Ú - B I H A R

VALEA LUI MIHAI
(ÉRMIHÁLYFALVA)

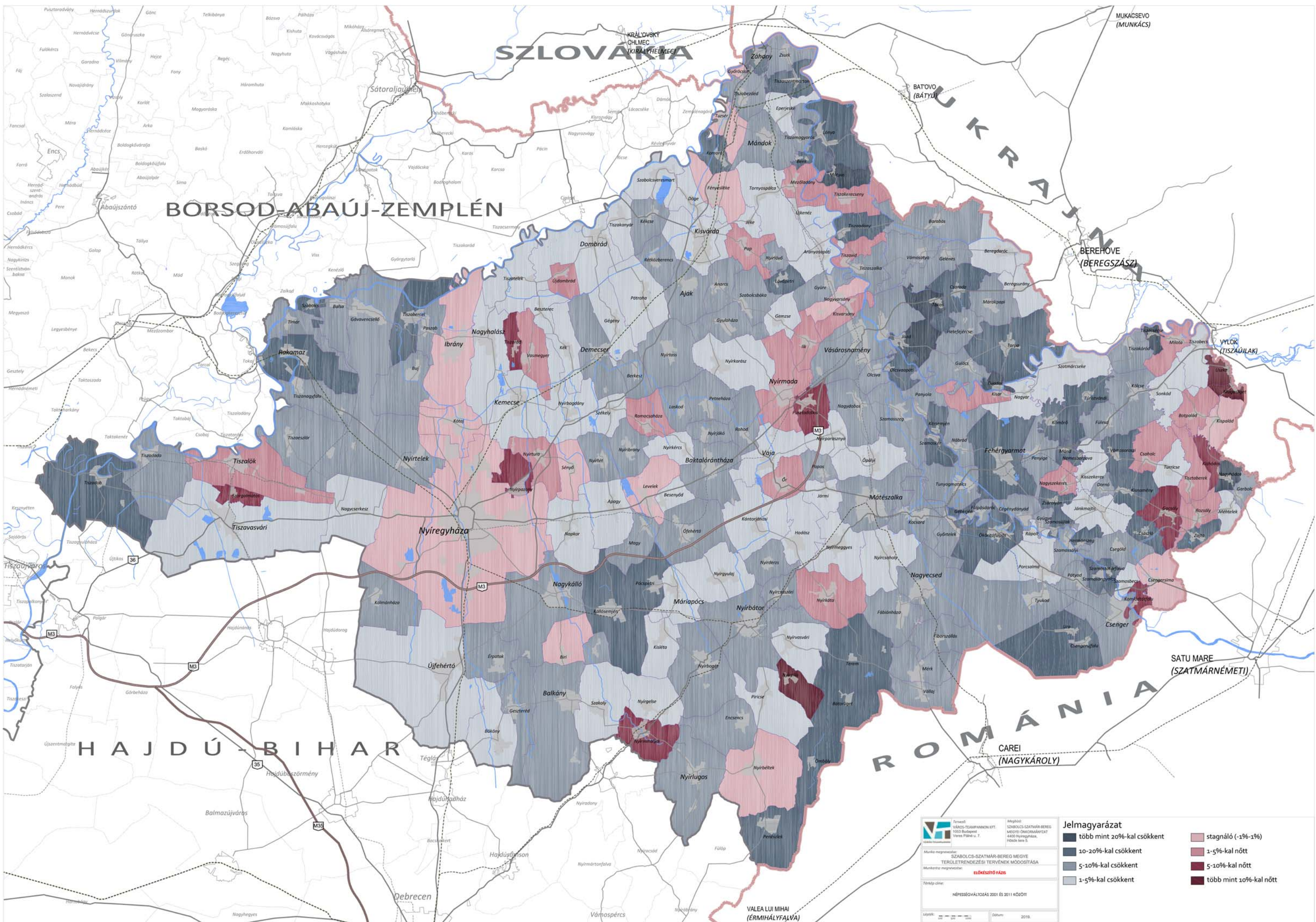
Főváros: VÁROCS-TIPIKANNON KFT. 1053 Budapest, Vörösi Pál ut. 7.
 Megyei székhely: SZABOLCS-SZATMÁR-BEREG MEGYE ÖNKORMÁNYZAT 4400 Nyíregyháza, Hóbbéka tere 5.
 Munkács megnevezés: **ELŐKÉSZÍTŐ TÁBLA**
 Tervező cég: LAKÓNÉPSSÉG SZÁMÁRA 2017-BEN ÉS A TELEPÜLÉSEK KÖZIGAZGATÁSI SZERPEKÖRE
 Lépték: 1:50 000 Datum: 2019.

Jelmagyarázat

● Megyeszékhely
 ● Járasszékhely
 ● Közös önkormányzati hivatal székhelye
 ● Saját önkormányzattal rendelkezik

Lakónépség

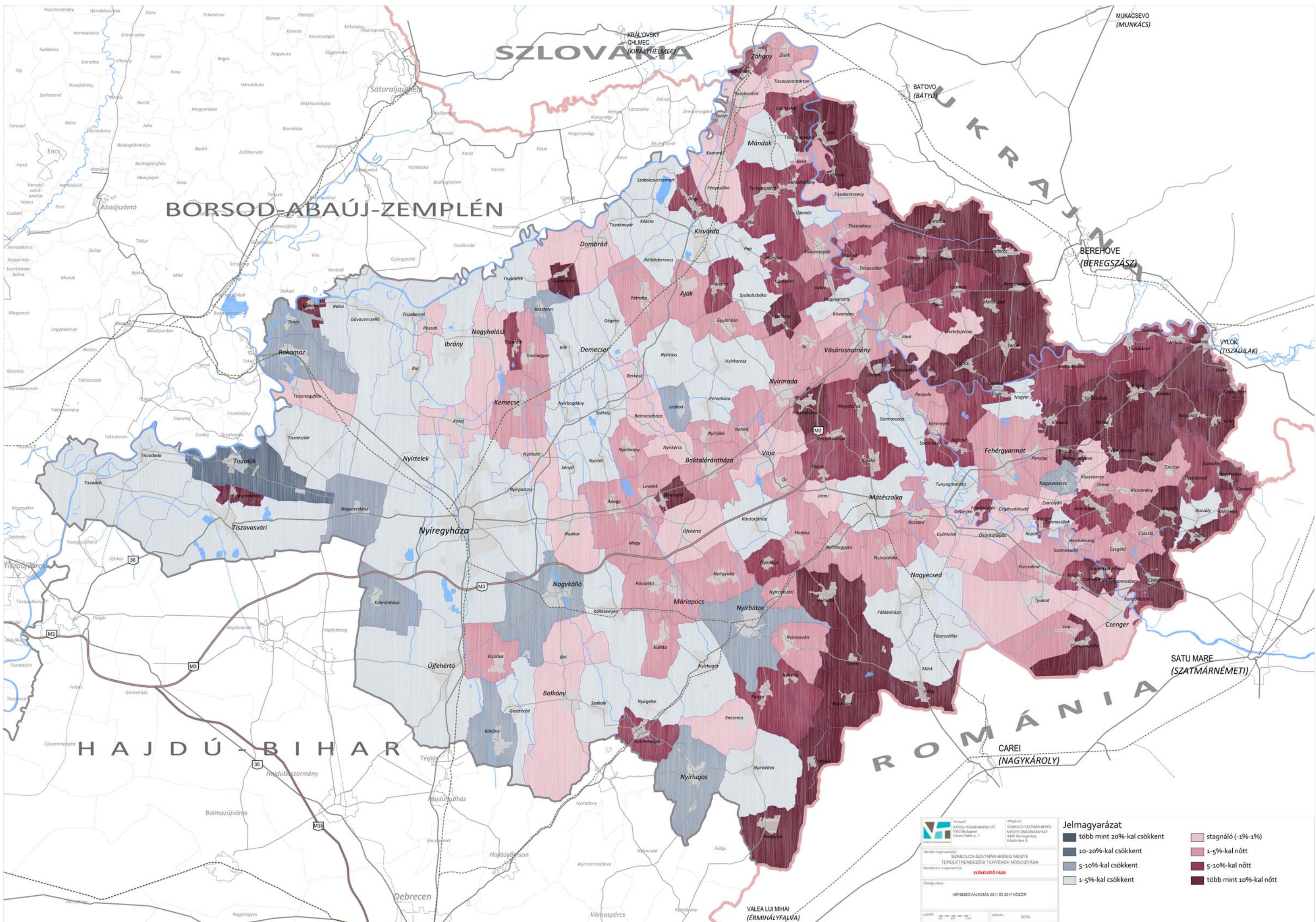
- 50 000 főnél több
- 10 000 - 50 000
- 5 000 - 10 000
- 2 500 - 5 000
- 1 000 - 2 500
- 500 - 1 000
- 500 főnél kevesebb

 Terület: VÁROSI-TIAMANNON ÉRT. 1003 Budapest, Varsó Pánsz. 7.
 Mégható: SZABOLCS-SZATMÁR-BEREG MEGYE ÖNKORMÁNYZAT 4400 Nyíregyháza, Hóhász tere 5.
 Munka megnevezése: SZABOLCS-SZATMÁR-BEREG MEGYE TERÜLETTRENDÉZÉSI TERVEK MÓDOSÍTÁSA
 Munkatér megnevezése: **ELŐKÉSZÍTŐ FÁZIS**
 Tervező cég: NÉPESÉGVÁLTOZÁS 2001 ÉS 2011 KÖZÖTT
 Látvány: 1:100 000 Dátum: 2018.

Jelmagyarázat

 több mint 20%-kal csökkent	 stagnáló (-1%-1%)
 10-20%-kal csökkent	 1-5%-kal nőtt
 5-10%-kal csökkent	 5-10%-kal nőtt
 1-5%-kal csökkent	 több mint 10%-kal nőtt

BORSOD-ABAÚJ-ZEMPLÉN

SZLOVÁKIA
KIRÁLYHELYMEZŐ
(KIRÁLYHELY)

BATOVO
(BÁTYÚ)

BEREHOVE
(BEREGSZÁZI)

SATU MARE
(SZATMÁRNÉMETI)

HAJDÚ-BIHAR

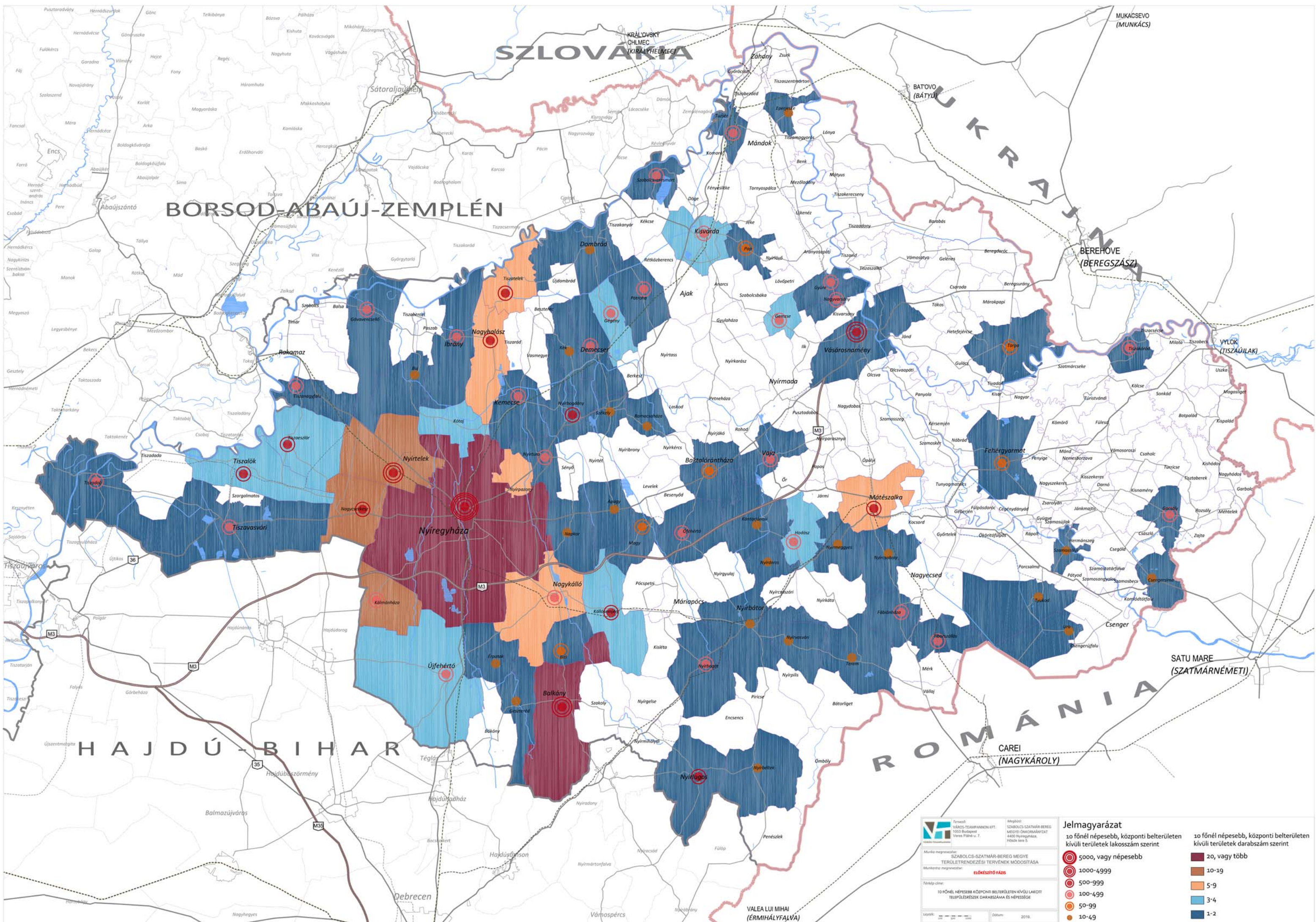
ROMÁNIA
CAREI
(NAGYKÁROLY)

VALEA LUI MIHAI
(ÉRMIHÁLYFALVA)

 Terület: VÁROSI-TTAMPANNON ÉRT. 1033 Budapest, Vassik Pál ut. 7.
 Meghöz: SZABOLCS-SZATMÁR-BEREG MEGYE ÖNKORMÁNYZAT 4400 Nyíregyháza, Hőviz utca 5.
 Alkalmazott megnevezés: SZABOLCS-SZATMÁR-BEREG MEGYE TERÜLETTREJÁRÁSI TERVENEK MÓDOSÍTÁSA
 Munkatárs megnevezés: ELŐKÉSZÍTŐ FÁZIS
 Tervező cím: NÉPESÉGVÁLTOZÁS 2011 ÉS 2017 KÖZÖTT
 Léptető: _____ Dátum: 2018.

Jelmagyarázat

	több mint 20%-kal csökkent		stagnáló (-1%-1%)
	10-20%-kal csökkent		1-5%-kal nőtt
	5-10%-kal csökkent		5-10%-kal nőtt
	1-5%-kal csökkent		több mint 10%-kal nőtt

BORSOD-ABAÚJ-ZEMPLÉN

SZLOVÁKIA
KIRÁLYHELMEC (KIRÁLYHELMEC)

BATOVO (BÁTYÚ)

BEREHOVE (BEREGSZÁSI)

SATU MARE (SZATMÁRNÉMETI)

HAJDÚ-BIHAR

ROMÁNIA

VALEA LUI MIHAI (ERMIHÁLYFALVA)

Területi megnevezés: SZABOLCS-SZATMÁR-BEREG MEGYE
Területrendezési tervének módosítása: ELŐKÉSZÍTŐ FÁZIS
Térkép címe: 10 FŐNÉL NÉPESEBB KÖZPONTI BELTERÜLETEN KÍVÜLI LAKOTTI TELEPÜLÉSKÉSZÉK DARABSZÁMA ÉS NÉPESÉGE
Lépték: 1:50 000
Dátum: 2018.

Jelmagyarázat

10 főnél népesebb, központi belterületen kívüli területek lakosságának szerint

- 5000, vagy népesebb
- 1000-4999
- 500-999
- 100-499
- 50-99
- 10-49

10 főnél népesebb, központi belterületen kívüli területek darabszámának szerint

- 20, vagy több
- 10-19
- 5-9
- 3-4
- 1-2

9. táblázat: Központi belterületen kívüli lakott helyek száma az egyes településrészek népességnagysága szerint (KSH, 2011. évi népszámlálás adatainak felhasználásával)

Központi belterületen kívül (2011)			Érintett települések
Lakosság száma település-részenként	Település -részek száma	Ott élők száma összesen n	
> 5000 lakos	1	7300	Nyíregyháza (1)
1000-4999 lakos	6	14700	Nyíregyháza (5), Vásárosnamény (1)
500-999 lakos	9	5870	Nyíregyháza (6), Tiszaeszlár, Nyírpazony, Nyírbogdány (1-1)
100-499 lakos	68	14470	Nyíregyháza (14), Nyírtelek (10), Balkány (7), Nagyhalász (3), Ibrány (2), Kállósemjén (2), Nagyálló (2), Nyírlugos (2), Szabolcsveresmart (2), Tiszalök (2), Tiszatelek (2) Demecser, Fábriánháza, Gacsály, Gemze, Gyüre, Hodász, Kálmánháza, Kótaj, Mátészalka, Nagycserkesz, Nagyvarsány, Nyírbogát, Ófehértó, Pátroha, Tiszadob, Tiszaeszlár, Tizsakóród, Tizsanagyfalu, Tiszavasvári, Tuzsér, Vaja, Vásárosnamény (1-1)
50-99 lakos	49	3390	Nyíregyháza (15), Nagycserkesz (6), Balkány (4), Gávavencsellő (2), Kállósemjén (2), Kemecse (2), Nyírtelek (2), Mátészalka (2) Biri, Baktalórántháza, Gégény, Gemze, Kisvárd, Magy, Nagyálló, Nyírpazony, Nyírtura, Pap, Tarp, Tiborszállás, Tiszatelek, Újfehértó (1-1)
10-49	117	2860	Nyíregyháza (21), Balkány (11), Kálmánháza (9), Nagycserkesz (8), Nyírtelek (5), Nagyálló (4), Kisvárd (3), Kótaj (3), Mátészalka (3), Nyírpazony (3), Újfehértó (3), Nagyhalász (2), Nyírbátor (2), Geszteréd (2), Gégény (2), Fehérgyarmat (2), Hodász (2), Tiszalök (2), Tiszatelek (2), Tyukod (2) Apagy, Buj, Csengersima, Demecser, Dombrád, Eperjeske, Érpatak, Gemze, Geszteréd, Kántorjánosi, Kék, Napkor, Nyírmegyes, Tiszaeszlár, Nyírbétek, Nyírcsaholy, Nyírderzs, Nyírtura, Nyírvasvári, Ramocsaháza, Szamossályi, Székely, Tiborszállás, Terem, Tiszavasvári, Tuzsér, Ura (1-1)
Összesen	250	48600	Nyíregyháza (62), Nyírtelek (15), Balkány (22), Nagycserkesz (15), Kálmánháza (10), Nagyálló (7), Mátészalka (6), Nagyhalász (5), Nyírpazony (5), Tiszatelek (5), Kállósemjén (4), Kisvárd (4), Kótaj (4), Tiszalök (4), Újfehértó (4), Gemze (3), Gégény (3), Hodász (3), Tiszaeszlár (3)
< 10 lakosú településrészek a központi belterületen kívül	191	466	Újfehértó (8), Terem (6), Nyírbátor, Nyíregyháza, Nyírmada, Penészlek (5-5), Apagy, Búj, Kállósemjén, Kálmánháza, Kemecse, Nyírbogdány, Szakoly, Tiszabercel, Tiszaeszlár, Tiszavasvári (4-4), Apagy, Dombrád, Kölcse, Nagyálló, Nyírkáta, Ramocsaháza, Tiszadada, Tunyogmatolcs (3-3) A többi érintett településen 1-2 településrész

A központi belterületen kívüli lakott hellyel rendelkező települések száma **116**, tehát a megye településeinek több mint fele érintett. A továbbiakban azzal a **70 településsel foglalkozunk, ahol 10 főnél népesebb településrészek** (is) vannak a központi belterületen kívül.

Ezekre a településrészekre azért szükséges odafigyelni, mert jelentős részükön az **életfeltételek megegyeznek az aprófalvakkal, sőt gyakran rosszabbak - különösen a vezetékes ivóvíz-ellátás tekintetében.** A fenti táblázat alapján kiszámítható, hogy **2011-ben 26.600 megyei lakos élt 10 főnél népesebb, 1000 főnél kisebb népességű, központi belterületen kívüli településrészen.**

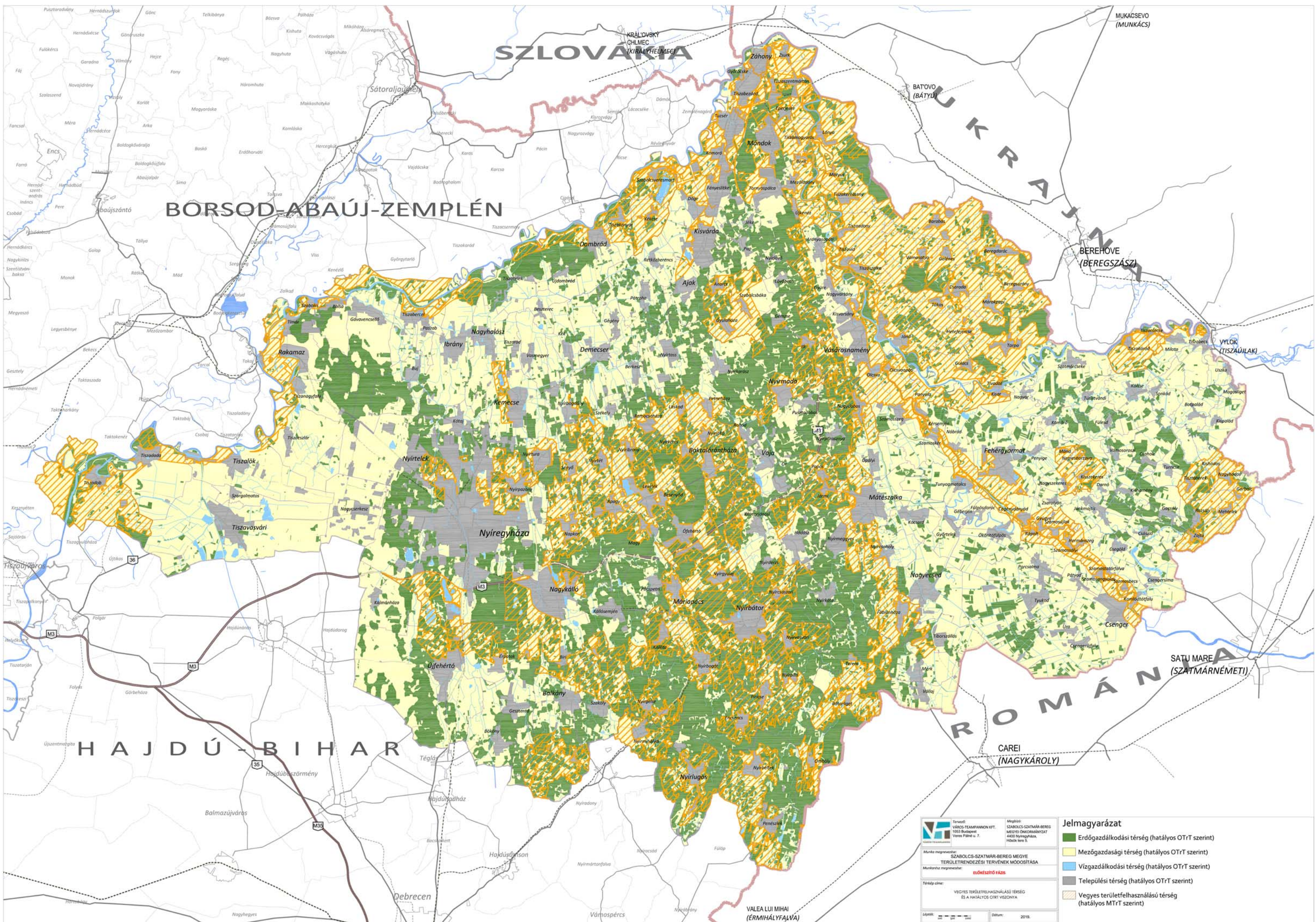
A központi belterületem kívüli lakott helyek nagy száma változatos előzményekre vezethető vissza. A közismert **bokortanyákon** túl (Nyíregyháza és térsége) nagyszámban vannak a megyében **út menti tanyák,** különösen a Hajdú-Bihar megyével határos térségben. Néhány esetben **több település összevonására**

visszavezethető a keletkezésük (Nyírbogdány, Nyírlugos, Vásárosnamény). Számos közöttük a lakottá vált üdülőtelep, horgásztelep (Tisza menti települések), **egykori szőlők, zártkertek** (Mátészalka). Több helyen egykori vagy **ma is működő majorok, gyártelepek, üzemi területek** területén élnek akár több százan is (Emmamajor, Kántorjánosi; Állami Gazdasági lakótelep, Fehérgyarmat; Erőmű-telep, Tiszalök; ERDÉRT-telep, Tuzsér). Néhány helyen bentlakásos intézmények találhatóak a központi belterületen kívül: szociális otthon Tarpán, ápoló otthon Hodászon, börtön Tiszalök területén. Sok szórvány településrész (köztük tanya) is növeli a központi belterületen kívüli településrészek számát: több mint 40%-uk területen 10-nél kevesebben élnek, de az itt élők száma csekély, 2011-ben mindössze 466 fő volt.

A **legtöbb központi belterületen kívüli lakott hely Nyíregyháza területén** van, ahol ennek háttérében a város egykori bokortanyás szerkezete áll. A várossal szomszédos települések – Nyírtelek, Nagycserkesz (1952 óta önálló) – egykori bokortanyák összevonásával, Kálmánháza (1949 óta önálló) – nyíregyházi bokortanyák és újfehértói tanyák összevonásával jött létre. Ezekben a településeken mind a mai napig igen sok a központi belterületen kívül élők száma.

Nyíregyháza vonatkozásában a központi belterületen kívüli lakott helyek kedvezőbb fekvésű, infrastruktúrával jól ellátott része a város belső „szuburbiájaként” értelmezhető. E belső szuburbiának köszönhető, hogy Nyíregyháza – statisztikai értelemben – mind a mai napig növekvő város. A jelenségnek nagy előnye, hogy a szuburbanizációs folyamatokkal összefüggő előnyök és kihívások egy ugyanazon város közigazgatási területén jelentkeznek, szemben pl. a Budapesti agglomerációval, ahol a szuburbanizációs konfliktusok kezelése meglehetősen nehézkes. Nyíregyháza ilyen értelemben modellként szolgálhat egy agglomerációs kormányzási modell kidolgozásához. Ugyanebben a térségben jelentősebb még Nyírpazony, Kállósemjén, Kótaj érintettsége (4-4 min. 10 lakosú településrész a központi belterületen kívül).

A megye más térségeiben szigetszerű Mátészalka, ahol 6 központi belterületen kívüli településrészen 500-an élnek. Közeliében még Hodászon tart nyilván a KSH három településrészt a központi belterületen kívül, az egyik az ápolóotthonnak ad helyet. Nagyobb a központi belterületen kívüli településrészek sűrűsödése a Tisza Borsoddal határos szakaszán: Tiszatelek, Nagyhalász, Tiszaeszlár, Tiszalök, Tuzsér, Szabolcsveresmart területén több százan élnek a központi belterületen kívül, de ugyanez jellemző a 4-es főút mentén, Nyíregyháza és Kisvárdá között.

 Felvevő: VÁROS-TEAM PANNON KFT. 1053 Budapest, Vessző Pál ut. 7.
 Megbízó: SZABOLCS-SZATMÁR-BEREG MEGYEI ÖNKORMÁNYZAT 4400 Nyíregyháza, Hóhát utca 5.

Munka megnevezése: SZABOLCS-SZATMÁR-BEREG MEGYE TERÜLETRENDEZÉSI TERVEINEK MÓDOSÍTÁSA
 Munkaterv megnevezése: **ELŐKÉSZÍTŐ TÁZS**

Tervező cég: VEGYES TERÜLETLEHASZNÁLÁSI TÉRSÉG ÉS A HATÁLYOS ÖRTT VIZSGÁLTA

Légrész: 1:50 000 Datum: 2019.

Jelmagyarázat

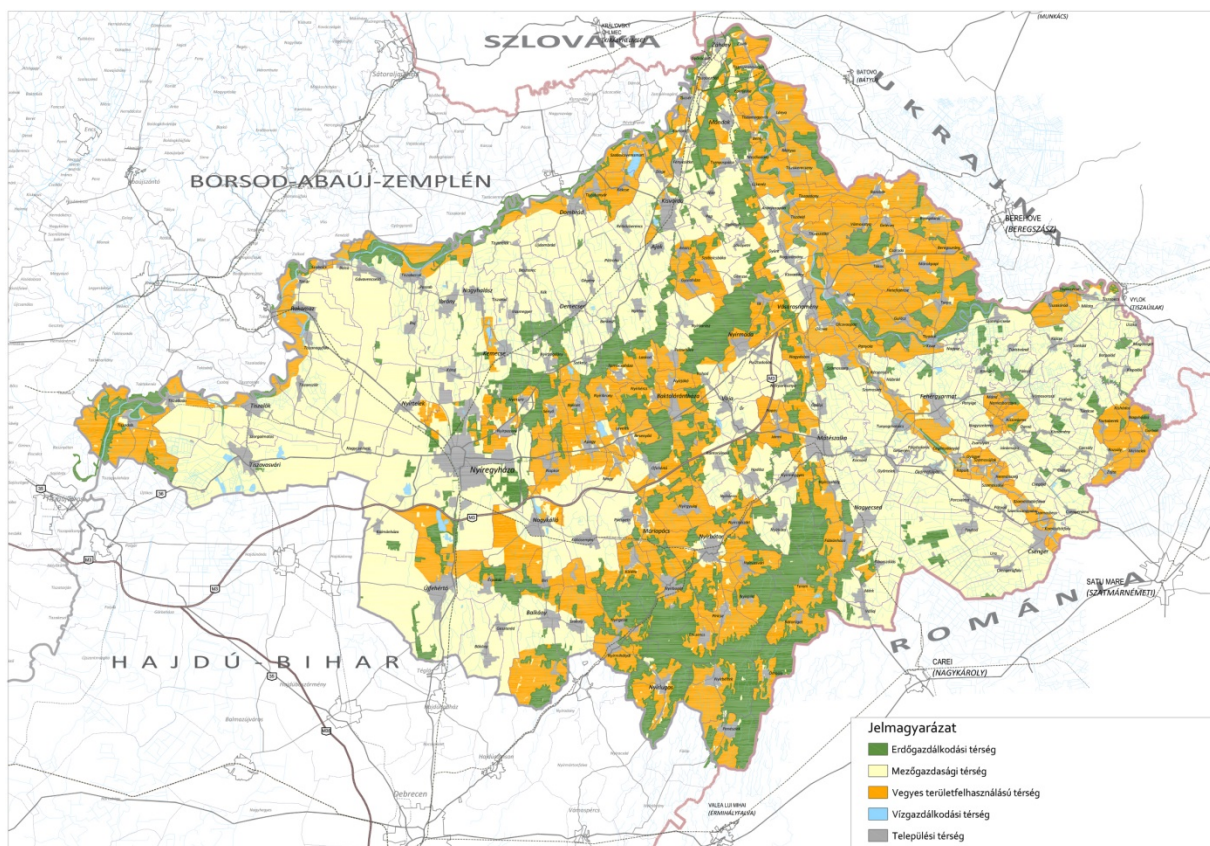
- Erdőgazdálkodási térség (hatályos ÖRTT szerint)
- Mezőgazdasági térség (hatályos ÖRTT szerint)
- Vízgazdálkodási térség (hatályos ÖRTT szerint)
- Települési térség (hatályos ÖRTT szerint)
- Vegyes területfelhasználási térség (hatályos MTRT szerint)

4.2. MEZŐGAZDASÁG

A 2019.03.15-ig hatályban lévő OTrT külterületi területfelhasználási térségek tekintetében négy kategóriát állapított meg, melynek definíciója és százalékos aránya a megye területéhez viszonyítva:

- 16,5% erdőgazdálkodási térség,
- 35,4% mezőgazdasági térség: „országos, kiemelt térségi és megyei területrendezési tervben megállapított területfelhasználási kategória, amelyben elsősorban mezőgazdasági művelés alatt álló területek találhatók” (2013-as OTrT),
- 43,3% vegyes területfelhasználású térség: országos, kiemelt térségi és megyei területrendezési tervben megállapított területfelhasználási kategória, ahol a mezőgazdaságnak és erdőgazdaságnak egyaránt meghatározó szerepe van, és a mezőgazdasági területek és erdőterületek mozaikossága jellemző (2013-as OTrT),
- 1,75% vízgazdálkodási térség.

A vegyes területfelhasználású térség a megye több mint 40%-át tette ki, jellemzően magába foglalva a Tisza mentét, a Beregi-sík területét, és nagy kiterjedésben a Nyírség kistájakait és a Szatmári-sík területét.

82. ábra: Térségi területfelhasználási kategóriák a hatályos megyei területrendezési terv térségi szerkezeti terve alapján

A vegyes területfelhasználási térségre rugalmas szabályok voltak megállapítva, segítve ezzel a mozaikos tájszerkezettel rendelkező térségek megyei és települési szabályozását:

„6. § (1) Az országos területfelhasználási kategóriákon belül a kiemelt térségi és **megyei területfelhasználási kategóriák kijelölése során** a következő szabályokat kell alkalmazni:

c) a vegyes területfelhasználású térséget **legalább 75%-ban mezőgazdasági, erdőgazdálkodási vagy vegyes területfelhasználású térség kategóriába** kell sorolni;

(2) A kiemelt térségi és megyei területfelhasználási kategóriákon belül **a települési területfelhasználási egységek kijelölése során** a következő szabályokat kell alkalmazni:

*c) a vegyes területfelhasználású térséget legalább **85%-ban mezőgazdasági terület, erdőterület vagy természetközeli terület területfelhasználási egységbe** kell sorolni, a fennmaradó részen nagyvárosias lakóterület kivételével bármely települési területfelhasználási egység kijelölhető;”*

A MoTrT a vegyes területfelhasználású térséget megszüntette.

A mezőgazdasági térség övezetére az alábbi rendelkezéseket alkotta meg:

„5. § (2) E Rész alkalmazásában

1. **mezőgazdasági térség: az országos és megyei területrendezési tervben megállapított területfelhasználási kategória, amelybe elsősorban szántó, gyp – ingatlan-nyilvántartás szerint rét, legelő művelési ágba sorolt területek –, szőlő, gyümölcsös és kert területek tartoznak, és amelyen a mezőgazdasági funkció hosszú távú fenntartása indokolt;”**

„10. § (1) Az országos területfelhasználási kategóriák területén belül a **megyei területfelhasználási kategóriák területének kijelölése során**

b) a mezőgazdasági térség területének legalább **95%-át mezőgazdasági térség kategóriába** kell sorolni;

11. § A kiemelt térségi, illetve megyei területfelhasználási kategóriák területén belül a **települési területfelhasználási egységek kijelölése során**

b) a mezőgazdasági térség területének **legalább 75%-át elsődlegesen a mezőgazdasági terület települési területfelhasználási egységbe** kell sorolni, a fennmaradó rész természetközeli terület vagy különleges honvédelmi, katonai és nemzetbiztonsági célra szolgáló terület területfelhasználási egységbe sorolható;”

A vegyes területfelhasználású térség megszüntetése a területfelhasználási kategóriák területi minimumának (1000 ha) eltörlése, az 1000 ha alatti települési térségek tényleges lehatárolása, illetve az egyes területfelhasználási kategóriák precízebb lehatárolásának szándéka nyomán történt meg. A vegyes térség területe átsorolásra került a mezőgazdasági, erdőgazdálkodási és települési térségekbe.

A MoTrT megyére megállapított mezőgazdasági térségének területe 49,9%-ot, az erdőgazdálkodási térség területe 34,7%-ot tesz ki.

A települési területfelhasználási egységek kijelölése során a szabályozási rugalmasságot az erdőgazdálkodási térség előírásai biztosítják:

„10. § (1) Az országos területfelhasználási kategóriák területén belül a **megyei területfelhasználási kategóriák területének kijelölése során**

a) az erdőgazdálkodási térség területének legalább **95%-át erdőgazdálkodási térség kategóriába** kell sorolni;

11. § A kiemelt térségi, illetve megyei területfelhasználási kategóriák területén belül a **települési területfelhasználási egységek kijelölése során**

a) az erdőgazdálkodási térségben a települési területfelhasználási egységeket a térséget lefedő erdők övezetére és az erdőtelepítésre javasolt terület övezetére vonatkozó szabályok szerint kell kijelölni, és **legalább 75%-ban erdőterület területfelhasználási egységbe** kell sorolni;

4.3. ERDŐGAZDÁLKODÁS

A MoTrT az erdőgazdálkodási térség fogalmát pontosította az alábbiak szerint:

„**erdőgazdálkodási térség: országos, kiemelt térségi és megyei területrendezési tervben megállapított területfelhasználási kategória, amelybe azok a – települési térségen, illetve a kiemelt térségi és megyei területrendezési tervek esetében a sajátos területfelhasználású térségen kívül eső – Országos Erdőállomány Adattárban szereplő erdő és erdőgazdálkodási célokat közvetlenül szolgáló földterületek, valamint erdőtelepítésre javasolt területek tartoznak, amelyek**

erdőgazdálkodásra hosszú távon és fenntartható módon alkalmasak, vagy amelyeken a jövőben az erdőtelepítés a termőhelyi adottságok és a környezetvédelmi szempontok alapján kedvező, illetve javasolt;”

A vegyes területfelhasználású térség kategóriájának megszűnésével a korábban ismertettek szerint **a megye területének 18%-ával nőtt az erdőgazdálkodási térség**. A 2013. évi OTrT-ben szereplő lehatároláshoz képest, az 1000 ha-os területi megkötés eltörlésével, az erdőgazdálkodási térség lehatárolása cizelláltabb lett (lásd. Vegyes területfelhasználású térség és a hatályos OTrT viszonya c. ábra).

A MoTrT **bevezette ez erdők övezetét, mellyel párhuzamosan a kiváló termőhelyi adottságú erdőterület övezetét megszüntette.**

„erdők övezete: „az OTrT-ben megállapított, kiemelt térségi és megyei területrendezési tervben alkalmazott övezet, amelybe az Országos Erdőállomány Adattárban szereplő erdők és az erdőgazdálkodási célokat közvetlenül szolgáló földterületek tartoznak.”

Az **erdők övezete a megye területének 21,9%-át teszi ki** (130095 ha). Az erdészeti adatszolgáltatás alapján az övezet területe kis mértékben kiterjedtebb (pontosan, adattári erdőkhöz kapcsolódóan) az Országos Erdőállomány Adattárban szereplő erdőterületeknél.

Az erdőtelepítésre javasolt terület övezete 76075 ha. Az erdőgazdálkodási térség teljes területének 37%-át teszi ki az erdőtelepítésre javasolt terület.

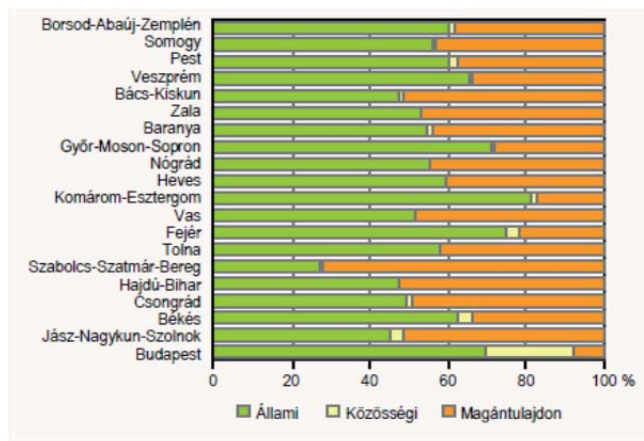
Az **erdőtelepítésre javasolt terület övezetét a területrendezésért felelős miniszter rendeletben állapítja meg**. Az övezetbe olyan területek tartoznak, amelyeknek erdőgazdálkodásra való alkalmassága termőhelyi viszonyaik alapján kedvező és az erdőtelepítés környezetvédelmi szempontból szükséges vagy indokolt.

Erdőtelepítésre javasolt övezet területe az erdőgazdálkodási térség és az erdők övezetének összevetése alapján **nagy kiterjedésben az alábbi települések közigazgatási területén tervezett:**

Gávavencsellő - Rakamaz – Tiszanagyfalu – Buj térsége, Nyíregyháza – Nyírtelek – Nagykálló térsége, Kállósemjén térsége, Nyírbátor térsége, Újfehértó térsége, Ibrány – Tiszatelek – Dombbrád térsége.

Mozaikos elrendezésben a Nyírség teljes területén és a Szatmári-sík területén vannak az övezetnek kisebb területegységei. Az erdőtelepítésre javasolt területek a FÖMI adatszolgáltatásában megkülönböztetésre kerültek az elsődleges és másodlagos alkalmasság szempontjából. Az övezet tényleges lehatárolása a jövőben várható.

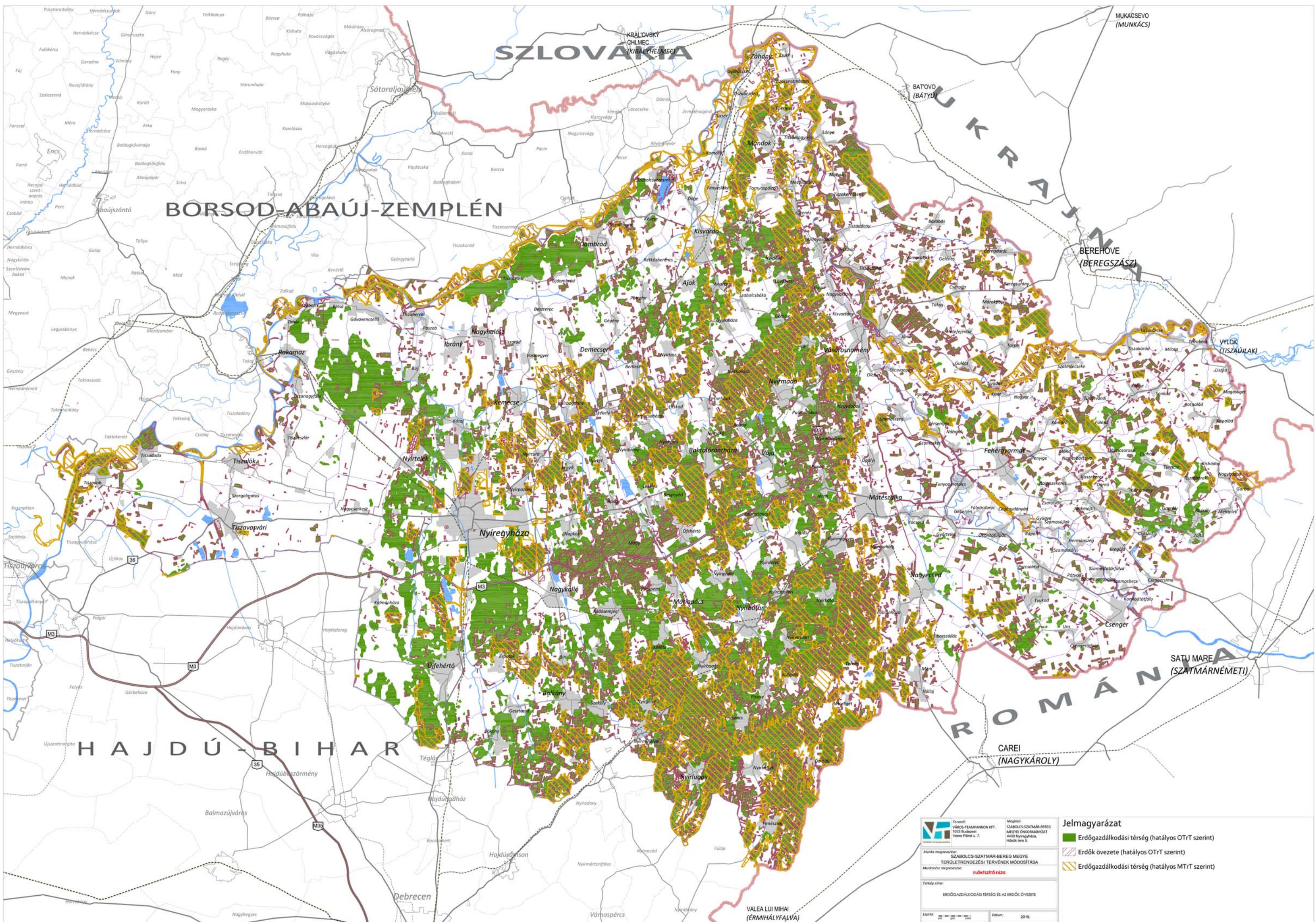
A megyék többségében az állami erdőtulajdon a meghatározó, de néhány megyében - főként Szabolcs-Szatmár-Beregben - a magántulajdon hányada a jelentősebb. A gazdasági rendeltetésű erdők magas aránya (84%) is ezzel magyarázható. A védelmi rendeltetésű erdők aránya országosan Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében a legkisebb (12%)¹¹, elsődleges rendeltetésük megállapítása természetvédelmi oltalomhoz köthető.

83. ábra: Az erdőterület megoszlása tulajdonforma szerint (2012), (forrás: Szabolcs-Szatmár-Bereg Megye Klímastratégiája)

Jelentősebb kiterjedésű közjóléti rendeltetésű erdőterületek Nyíregyháza, Nagykálló, Napkor, Baktalórántháza, Ófehértó települések közigazgatási területein található.

¹¹ Szabolcs-Szatmár-Bereg Megye Klímastratégiája (2018)

 Tervező: VÁROS-TERÜLETRENDEZŐ KFT.
 1053 Budapest, Verecs Pál ut. 7.
 Munkálat megnevezése: **ERDŐSZÉHÁZAS**

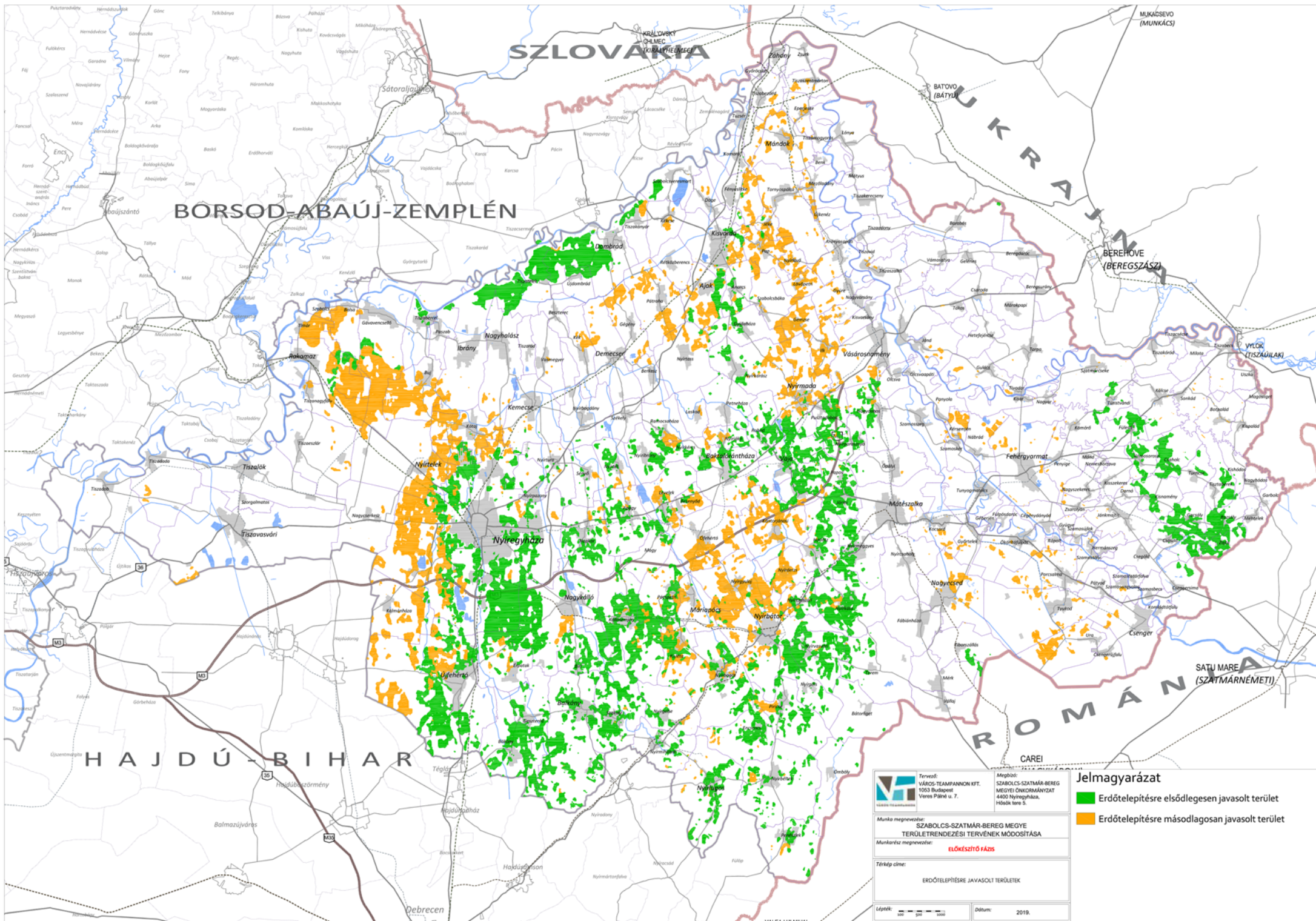
Működő megnevezése: SZABOLCS-SZATMÁR-BEREG MEGYE TERÜLETRENDEZÉSI TERVENEK MÓDOSÍTÁSA
 Munkálat megnevezése: **ERDŐSZÉHÁZAS**

Tervező cím: ERDŐGAZDÁLKODÁSI TÉRSÉG ÉS AZ ERDŐK ÖVEZETE

Lépés: 1:50 000 Datum: 2019.

Jelmagyarázat

- Erdőgazdálkodási térség (hatályos OTR szerint)
- Erdők övezete (hatályos OTR szerint)
- Erdőgazdálkodási térség (hatályos MTT szerint)

Tervező:
VÁROS-TEAMPANNON KFT.
1053 Budapest
Veres Pálné u. 7.

Munka megnevezése:
SZABOLCS-SZATMÁR-BEREG MEGYE TERÜLETRENDEZÉSI TERVÉNEK MÓDOSÍTÁSA

Munkakész megnevezése:
ELŐKÉSZÍTŐ FÁZIS

Térkép címe:
ERDŐTELEPÍTÉSRE JAVASOLT TERÜLETEK

Lépték: 1:500 000

Dátum: 2019.

Jelmagyarázat

- Erdőtelepítésre elsődlegesen javasolt terület
- Erdőtelepítésre másodlagosan javasolt terület

4.4. VÍZGAZDÁLKODÁS

A vízgazdálkodási térség jelentős szerepű Szabolcs-Szatmár-Bereg megye területén, hiszen meghatározza a megye térszerkezetét, ökológiai, gazdasági, turisztikai haszna kiemelkedő, ugyanakkor a levonuló árhullámok időszakos veszélyt is jelentenek az érintett térségekben. A levágott folyókanyarulatokkal együtt védendő tájképi együttest alkotnak. Jelentős folyók a Tisza, a főbb mellékfolyók a Szamos, a Túr és a Kraszna. A Tisza Borsod-Abaúj-Zemplén megye területével közös szakaszán ömlik a folyóba a Bodrog.

A tájhasználatot tekintve a folyók **az ártéri tájgazdálkodás lehetőségét** hordozzák magukban. A kapcsolódó árvíz tározók ugyan nem részei a vízgazdálkodási térségnek, ugyanakkor az árvizek elleni védekezés mellett szintén lehetőséget adnak az ártéri tájgazdálkodásra, mely jelenleg csupán a kapcsolódó komplex vízrendezésben, az öntözés lehetőségében merül ki. A megye nagy részén elsősorban a belvízvédelemmel és a mezőgazdasággal összefüggően találhatunk vízgazdálkodási területeket: a belvízelvezető árkok, a vízpótló rendszerek sűrűn behálózzák a megye alacsonyabban fekvő területeit (Rétköz, Beregi-sík, Szatmári-sík). Legjelentősebb csatorna a Nyírség belvizeit elvezető 91 km-es **Lónyai-főcsatorna**, melyen több kisebb-nagyobb tározót alakítottak ki víztárolás és mezőgazdaság öntözése érdekében (Leveleki, Vajai, Harangodi, Nagyréti, Oláhréti). A főcsatorna 1879-ben készült el, melynek jelentősebb mellékágai a következők: Vajai, Máriapócsi, Kállai, Érpataki, Simai főfolyás.

84. ábra: Jelentősebb vízfolyások

A rendszeresen belvízjárta területeken lévő mezőgazdasági területeket sűrű csatornahálózat szövi át. A legjelentősebbek a Beregi-síkon a Dédai-Mitz-csatorna, Szípai-főcsatorna, Makócsa-főcsatorna, a Szatmári-síkon a Tapolnok-főcsatorna, Csomata-csatorna, Palád-Csécsei-főcsatorna, Paládvíz, Gőgő-Szenke-főcsatorna, Túr-Belvíz-főcsatorna, Északi-főcsatorna, Lápi-főcsatorna, Lápi-mellékcsatorna, Keleti-övcatorna, a Rétközben a Belfő-csatorna, a Nagyhalász-Pátrohái-csatorna, a Délkelet-Nyírségben a Bódvajpatak, Nyírbátor-Vasvári folyás, Károlyi-folyás és a Pilis-Piricsei-folyás.

Végezetül ki kell emelni, hogy Tiszalóknél ágazik ki a Tiszából az 1956-ban megnyitott, közel 100 km hosszú **Keleti-főcsatorna**, mint országos jelentőségű csatorna, mely Hajdú-Bihar megye vízellátását szolgálja: többek

között a mezőgazdasági területek öntözésében, a halgazdaságok vízellátásában van kiemelkedő szerepe. Ezen túlmenően a természeti területeket látja el vízzel, de 1976-ban bekapcsolták Debrecen ivóvízellátásába is. A főcsatornát egészen a Hajdú-Bihar megyei Bakonszegig, a Berettyóig vezették. A főcsatornából ágazik ki a korábban természetes folyású Hortobágy Tiszavasvári déli részén.

Összességében a vízgazdálkodási területek érzékeny, összefüggő rendszert alkotnak, melyek fenntartása, fejlesztésük elősegítése kiemelt területrendezési feladat is. A vízgazdálkodási térség és a mezőgazdasági térség egymásra erőteljesen hat, egymástól nem függetleníthetők, mely további lehetőséget kínál a megyének.

4.5. BEÉPÍTETT TERÜLETEK VÁLTOZÁSA

Az elmúlt hét évben folytatódott a beépített területek növekedése. Vizsgálataink szerint a nagyobb városokban intenzívebb volt a betelepülés, a kisebb településeket – amennyiben fő közlekedési útvonal mentén helyezkednek el – kisebb mértékű fejlesztések érintették. A beépítés változásának teljes felmérése a feladat összetettsége és a rendelkezésre álló hiányos adatok miatt nem lehet teljes körű (pl. nem áll rendelkezésre a 2010-es ingatlan-nyilvántartási térkép, mely alapján a kivett területek változása nyomon követhető), ezért csak felvillantjuk a jelentősebb, 10 ha-nál nagyobb földterület igénybevételevel járó változásokat. A Google Earth 2011-ben és 2017-ben készült légi fotóját vizsgáltuk meg és a városok települési térségének peremén kijelölt (zöldmezős) fejlesztési területeket tekintettük át. A teljesség igénye nélkül a következő, területrendezési szempontból kiemelkedő változások történtek:

- Nyíregyháza LEGO-gyár (játék)
- Nyíregyháza Logistic Centrum (logisztika)
- Tiszavasvári – Wienerberger (építőipar)
- Vásárosnamény
- Nyírbátor – Coloplast, Farmol Kft.
- Nyírbátor – Nyírestanya
- Fábánháza – Lovarda (Ecsed Ménes Lovarda)

A további településeken néhány hektár területtel bővült a beépítés, többek között Mátészalkán, Ibrányban, Baktalórántházán, Kisvárdán, Kemeccsén, Mándokon stb. Az előbbi változások – a lovarda kivétel – a gazdasági területek növekedését jelenti. Jelentős lakóterület-fejlesztéseket nem lehetett beazonosítani a légi fotón.

A legjelentősebb beruházás kétség kívül a LEGO Nyíregyházára települése, ahol 1250 fő dolgozik és évente 17 millió doboznyi játék kerül legyártásra.

85. ábra: Nyíregyháza – LEGO (forrás: Google Earth)

86. ábra: Tiszavasvári – Wienerberger (forrás: Google Earth)

5. KÖZLEKEDÉS

5.1. A KÖZLEKEDÉSI HÁLÓZAT NAGYTÉRSÉGI KAPCSOLATAI

A megye nemzetközi kapcsolatai közúton és vasúton is biztosítottak Ukrajna és Románia felé. Az ukrán határszakaszon 5 közúti és két vasúti, a román határszakaszon 2 közúti és 1 vasúti határátkelőhely szolgálja a személy és áruforgalmat. Jelentős nemzetközi forgalom bonyolódik le a 4 sz. és 41.sz. elsőrendű főúton, a nemzetközi gyorsforgalmi kapcsolat azonban hiányzik. A megyén halad át az V. sz. nemzetközi korridor (Velence – Triest – Ljubljana – Budapest – Ungvár – Lvov) részét képező M₃ autópálya, mely jelenleg Vásárosnaményig került kiépítésre. Ez kapcsolja be a megyét az országos gyorsforgalmi hálózatba, illetve köti össze a fővárossal.

A MoTrT szerint az M₃ autópályából Vásárosnaménynál fog kiágazni az M₃₄ Záhony felé. Így két határátkelőhely fogja biztosítani az ország és egyben a megye nemzetközi gyorsforgalmi kapcsolatát Ukrajna felé.

A nemzetközi gyorsforgalmi kapcsolatot Románia felé biztosító M₄₉ gyorsforgalmi út nyomvonalát meghatározták részletes tervek alapján.

A szomszédos megyeszékhely Miskolc elérhetőségét a 38.-37. sz. II. rendű főutak biztosítják. Debrecen a 4. sz. I. rendű főúton (illetve az M₃-as autópályán Nyíregyháza – Görbeháza – Debrecen vonalon) érhető el.

A határ menti települések szempontjából egyre meghatározóbb a határon túli nagyvárosok elérhetősége. A szabolcsi települések és az ukrainai illetve romániai nagyvárosok közötti kapcsolatokban a határátkelő helye meghatározó. Ungvár és Munkács a záhonyi határátkelőtől főúton érhető el. A 41. sz. főúton Beregsuránytól átlépve a határt Beregszász és Munkács kapcsolata biztosított. A román határ mentén Szatmárnémeti a 49. sz. főúton - csengersimai határátlépéssel -, Nagykároly pedig – Vállaj határátkelőhelyénél – mellékúti kapcsolattal érhető el. A megye Szlovákiával való közúti kapcsolata igen nehézkes. Főúti kapcsolatot a 38-37. számú főutak biztosítják Miskolcig, majd a 3. számú főút Tornyosnémeti határátkeléssel.

A térség megyeszékhelyeinek vasúti kapcsolatát az országos törzshálózati vasútvonal biztosítja. Nyíregyházáról Miskolc másfél óra alatt (Intercity-vel 1 óra), Debrecen 40 perc menetidővel érhető el. A vasútvonal a határon túli nagyvárosok közül Ungvárral és Munkáccsal teremt kapcsolatot, illetve Románia felé Nagykároly érhető el országos mellékvonalon keresztül, a Tiborszállási vasúti határátkelőnél.

A légi közlekedést tekintve Nyíregyháza rendelkezik egy, a nemzetközi forgalom számára nyitott repülőtérrel. A 2008 évi Országos Területrendezési Tervben a Nyíregyházi repülőtér „kereskedelmi (nemzetközi) repülőtérre fejleszhető repülőtérként szerepel, a 2018 évi OTRT nem tartalmazza. A térségben ezen kívül Debrecenben működik nemzetközi repülőtér, mely meghatározó a régióban.

A Tisza, mint határfolyó, lehetőséget biztosít a szomszédos országokkal való kapcsolatra, a folyó hajózhatósága azonban csak a turisztikai, illetve sport célú hajózásra ad lehetőséget.

5.2. KÖZÚTI KAPCSOLATOK

5.2.1. Gyorsforgalmi út

Szabolcs-Szatmár-Bereg megyét az M₃ autópálya kapcsolja be az ország gyorsforgalmi hálózatába. Az M₃ autópálya jelenleg Vásárosnaményig épült ki, biztosítja a megyeszékhely, Nyíregyháza jó elérhetőségét. A megye úthálózata 6 csomóponton kapcsolódik az autópályához.

Az M₃ autópálya forgalma Nyíregyházától nyugatra 16600 E/j/nap, kelet felé fokozatosan csökken, a megyei átlagérték meghaladja a 10.000 E/j/nap értéket.

10. táblázat: A megyét érintő meglévő és tervezett nemzetközi, országos és térségi jelentőségű utak

ÚT SZÁMA	HONNAN	HOVÁ
NEMZETKÖZI SZINT (AUTÓPÁLYA, GYORSFORGALMI ÚT)		
M3	Budapest	Nyíregyháza - Vásárosnamény
M34 (tervezett)	M3 autópálya Vásárosnamény	Záhony térsége országhatár
M49 (tervezett)	M3 autópálya Ór térsége	Csengersima országhatár
ORSZÁGOS SZINT (I. ÉS II. RENDŰ FŐÚT)		
4.sz I. rendű főút	Budapest	Záhony
41. sz. I. rendű főút	Nyíregyháza	Beregsurány országhatár
36. sz. II. rendű főút	Polgár	Nyíregyháza
38. sz. II. rendű főút	37.sz. főút Tokaj	Nyíregyháza
49. sz. II. rendű főút	41.sz. főút Vaja	Csengersima országhatár
338. sz. II. rendű főút	M3	36. sz. főút
381. sz. II. rendű főút	Sátoraljaújhely	Kisvárdá
403. sz. II. rendű főút	M3	4. sz. főút
471. sz. II. rendű főút	Debrecen	Mátészalka
491. sz. II. rendű főút	49. sz. főút Győrtelek	Tiszabecs országhatár
REGIONÁLIS, TÉRSÉGI SZINT		
4911. jelű út	Nyíregyháza	Nyírbátor
4102. jelű út	Nagykálló	Nyíradony
3834. jelű út	Nyíregyháza	Tiszakanyár
4915. jelű út	Nyírbátor	Mérek
4105. jelű út	Nyírbátor	Anarcs
4117. jelű út	Vásárosnamény	Mátészalka
4918. jelű út	Mátészalka	Mérek
4108. jelű út	Vásárosnamény	Kisvárdá
4115. jelű út	Vásárosnamény	Záhony
4127. jelű út	Csengersima	Beregsurány

5.2.2. Elsőrendű főutak

A megyét átszeli a 4 sz. elsőrendű főút, melyen jelentős nemzetközi forgalom is bonyolódik, mind személy-, mind áruforgalom tekintetében. A másik elsőrendű úthálózati elem a 41. sz. főút, mely a megyeközpont Nyíregyháza és az országhatár (Beregsurány) között tart kapcsolatot. A két elsőrendű főút együttes hossza a megyére vetítve 165,6 km, úthálózaton belüli aránya 7,9%, ami alacsonyabb az országos átlagnál (8,8%).

A 4. számú Budapest-Záhony főút teljes hosszban külterületi jellegű, elkerüli a települések belterületét, kivéve Tuzsér területén.

A 41. számú Nyíregyháza-Beregsurány főút – mint a Beregsurány határátkelőhely kapcsolati útvonala – jó állapotban van, de a csomópontok, átkelési szakaszok forgalombiztonsági kérdéseit elemezve indokolt több helyen közúti csomópontok létesítése. A 41. sz. főútnak jelenlegi nyomvonalán 9 településen van átkelési szakasza, elkerülő úti szakasza nincs. Az érintett települések: Oros, Napkor, Apagy, Levelek, Baktalórántháza, Vásárosnamény-Gergelyiugornya, Tákos, Csaroda, Beregsurány. A Nyíregyháza – Vásárosnamény szakaszon a párhuzamos M3 autópálya miatt az átkelési szakaszok nem okoznak problémát.

A 4. sz. és 41. sz. főutak kapacitása a megyei szakaszon 2000 E/ó (a Nyíregyházára be-, illetve kivezető szakaszokon 6400E/ó). A kapacitáskihasználás a 2007. évi adatok alapján a 4. sz. főút esetében 13% és 64% között Debrecen és Nyíregyháza között a főút forgalma 10000 E/nap értéket, a csúcsidei kihasználtság általában 50 % feletti. **A két megyeszékhely közötti útfejlesztés, kapacitásbővítés indokolt.**

A 41. sz. főutat tekintve a kapacitáskihasználás az országhatár felé haladva jelentősen lecsökken. Míg a Nyíregyháza közeli szakaszon a kihasználtság 60-70% körüli, az országhatár közelében ez 10% körüli értékre csökken.

5.2.3. Másodrendű főúti kapcsolat

A **36. számú Polgár – Nyíregyháza főút** a szinte párhuzamos M3 autópálya megépülése után hálózati szerepkörben veszített jelentőségéből. Kedvezőtlen szakasza a főútnak a Tiszavasvárin átvezető átkelés. További átkelési szakaszok: Vajdabokor, Nagycserkesz.

A főút kapacitása 2000 E/ó, a kapacitáskihasználás 15-80%-os. A Nyíregyháza előtti 2x2 sávú szakaszon a kapacitás 6400 E/ó, itt nagy kapacitástartalékkal rendelkezik a főút, a kihasználtsága 30% alatti.

A **38. számú Bodrogkeresztúr – Nyíregyháza főút** irányonként 1-1 sávú a megye területén, Nyírtelken, Virányoson és Rakamazon van átkelési szakasza. Az út kapacitása 2000 E/ó, kihasználása átlagosan 25-75% közötti a Nyíregyháza előtti szakaszon éri el a 75%-ot.

A **49. számú Rohod – Mátészalka – Csengersima főút**, a határátkelőhely közúti kapcsolata. Kedvezőtlen vonalvezetésű, nagyon sok az átkelési szakasz. A főút 9 települést szel át, elkerülő szakasza nincs. A burkolat állapota nem megfelelő. Szakaszos felújítások történtek, megoldást az M49 ütemezett kiépítése jelent. Az út kapacitása 2000E/ó. A 2017 évi adatok alapján a kihasználtsága 30-60% között változik.

A **338. számú főút** az M3 autópálya és a 36. számú főút között Nyíregyháza belterületének elkerülését biztosítja nyugat felől. Jelenleg kis forgalmú, mintegy 3000 Ej/nap a terhelése, kihasználtsága az épülő északi meghosszabbítás után növekedni fog.

A **381. számú Sátorlajújhely – Cigánd – Kisvárdai főút** a Cigánd – Dombrád közötti Tisza-híd megvalósítása után összekötő utak nyomvonalán jött létre. Megyei szakaszán a forgalom átlagosan 4000 Ej/nap körüli.

A **471. számú Debrecen – Mátészalka főút** regionális jelentőségű út. A sok átkelés (a megye területén 6 település), a kissugarú ívek miatt kedvezőtlen kialakítású. A főút megyei szakaszának kapacitása 2000E/ó, kihasználtsága 20-40% között van. A főút fejlesztése a Hajdú-Bihar megyei szakaszon (Debrecen – Hajdúsámson) megkezdődött.

A **491. számú Győrtelek – Fehérgyarmat – Tiszabecs főút** a Tiszabecsi közúti határátkelőhely hálózati kapcsolata, a határátkelőhely csak személyforgalomra megnyitott. Az útszakasz elsősorban Fehérgyarmat és a környező települések forgalmát bonyolítja le.

A főútnak 7 településen van átkelési szakasza, települést elkerülő szakasza nincs. Kapacitása 2000E/ó, kihasználtsága átlagosan 40-50% körüli.

5.2.4. Összekötő-, bekötő-, valamint vasútállomáshoz vezető utak

Az összekötő-, bekötő-, valamint vasútállomáshoz vezető utak megyén belüli együttes hossza 1 721 794 m (82%), ami megegyezik az országos átlaggal (82,1%).

Magyarországon, így a megyében is a közlekedési infrastruktúrában a legfőbb gondot **a közúthálózat minősége jelenti**. Az üzemeltető szervezetek nem tudják garantálni a hálózat állagmegóvó fenntartását. Az alsóbbrendű hálózat fejlesztése stagnál.

A közúti közlekedés másik jellemző forgalmi problémája a tiszai és szamosi átkelések kérdése. A megyében a Tiszán 5, a Szamoson 2 közúti híd van. A hidakra vezető utakra jelentős forgalom hárul.

5.2.5. Térségi jelentőségű mellékutak

A megye térségi jelentőségű mellékútjai elsősorban a főutak által nem érintett, jelentősebb települések kapcsolatát biztosítják:

- 3834 jelű Nyíregyháza – Nagykalász – Dombrád – Tiszakanyár ök. út
- 4105 jelű Kisvárdá – Baktalórántháza ök. út
- 4108 jelű Kisvárdá – Vásárosnamény ök. út
- 4115 jelű Záhony – Vásárosnamény ök. út
- 4911 jelű Nyíregyháza – Nyírbátor ök. út
- 4915 jelű Nyírbátor – Vállaj ök. út
- 4102 jelű Nagykálló – Balkány – Nyíradony ök. út
- 4117 jelű Vásárosnamény – Mátészalka ök. út
- 4918 jelű Mátészalka – Vállaj ök. út
- 4127 jelű Beregsurány – Fehérgyarmat – Csengersima ök. út

5.2.6. Közútfejlesztési szándékok

Az Országos Területrendezési terv a gyorsforgalmi úthálózat továbbvezetéseként az M₃-as autópálya nyomvonalát Vásárosnaménytől Barabás felé jelöli és Záhony felé az M₃₄ halad tovább. Az M₄₉ gyorsforgalmi út az M₃-as autópályától, Ór térségéből indul és a 49. számú főúttól délre halad Porcsalmáig. Porcsalmát és Pátyodot északról kerüli el, majd Csengertől délre éri el az országhatárt.

A MoTrT a megyében három új főútvonalat jelöl ki. Az egyik a Nyíregyházát keletről elkerülő 403. sz. főúttól indulva a mai meglévő Nagykálló – Nyírbátor – Vállaj – országhatár útvonalon halad. A másik, (szintén meglévő mellékútvonalakra építve) a Kisvárdá – Vásárosnamény – Gulács – Tivadar – Fehérgyarmat útvonal Rakamaz térsége – Tiszavasvári – Hajdúböszörmény útvonal.

Távlati lehetőségként vizsgálat tárgya egy észak-dél irányú, a Balti és a Fekete tengert összekötő új gyorsforgalmi út kialakítása, amely Magyarország területére Szlovákia irányából lépne be Záhony térségében és az M₃₄ – M₃ – M₄₉ gyorsforgalmi út vonalán haladna tovább Csengersimán át Romániába.

11. táblázat: A kistérség-központok elérhetősége:

Település	Autópálya elérhetősége		Fejlesztés utáni elérhetőség		I. és II. rendű főút elérhetősége	
	Út száma	Távolság km	Út száma	Távolság km	Út száma	Távolság km
Baktalórántháza	403-M ₃	8	M ₃	8	41	0
Csenger	403-M ₃	41	M ₄₉	5	49	3
Fehérgyarmat	403-M ₃	25	M ₄₉	11	491	0
Kisvárdá	403-M ₃	35	M ₃₀₀	11	4	1
Mátészalka	403-M ₃	8	M ₃ M ₄₉	8 6	49, 471	0
Nagykálló	M ₃	3	M ₃	3	4	19
Nyírbátor	M ₃	11	M ₃	11	471	0
Tiszavasvári	M ₃	6	M ₃	6	36	0
Vásárosnamény	403-M ₃	2	M ₃	2	41	0
Ibrány	M ₃	30	körgyűrű	15	38	25

Látható, hogy a tervezett fejlesztések hatására a kistérségi központok jóval könnyebben tudnak bekapcsolódni a gyorsforgalmi úthálózatba. Az M₃ autópálya továbbvezetése és az M₄₉ gyorsforgalmi út kiépítése nyomán az adott városok – és az által a megye többi települése – elérhetősége nagymértékben javul.

5.3. VASÚTI KÖZLEKEDÉSI KAPCSOLATOK

A megye 647,7 km hosszú vasútvonal-hálózatából 128,5 km (20%) villamosított (ez elmarad az országos átlagtól, ami 29,3%). A vasúthálózat műszaki állapotában kettősség figyelhető meg. A nemzetközi és országos forgalomban jelentős szerepet betöltő vonalakon a fejlesztések folyamatosak, így ezeken a 100 km/h feletti sebesség is megengedett. Ezzel szemben a mellékvonalakat az elavultság és a korszerűtlenség jellemzi. Ez a menetsebesség és a vonalterhelés csökkenését vonja maga után. A mellékvonalakon több helyen van kisebb – nagyobb hosszban sebességkorlátozás. A Nagykálló – Nyíradony szakasz a pálya állapota miatt jelenleg nem üzemel. Meg kell említeni a korszerűtlen, biztosítatlan közúti-vasúti keresztezések nagy számát is.

5.3.1. Országos törzshálózati vonalak

A megye területét két országos törzshálózati vonal érinti, a 100. számú Budapest – Szolnok – Debrecen – Nyíregyháza – Záhony és a 80-100% Budapest – Miskolc – Nyíregyháza vasútvonalak, melyeknek mind személy, mind áruforgalomban jelentős szerepük van, a nemzetközi kapcsolatokat tekintve is. A Budapest – Miskolc – Nyíregyháza vasútvonal összeköttetést biztosít a kelet- és északkelet-európai államokkal. A Budapest – Szolnok – Debrecen – Nyíregyháza vonalon a Budapest – Nyíregyháza, Kisvárdai, Mátészalkai IC közlekedés bevezetésével a főváros elérhetősége nagymértékben javult.

5.3.2. Vasúti mellékvonalak, Nyírségi kisvasút

A mellékvonali vasúti pályáknak a régió belüli személy és teherszállításban van jelentős szerepük. A személyszállítási és áru fuvarozási feladatokat is ellátó vasúti mellékvonalak:

- 109. sz. Debrecen – Tiszalök
- 110. sz. Apafa – Nyírbátor (Debrecen – Mátészalka)
- 111. sz. Mátészalka – Záhony
- 112. sz. Nagykálló – Nyíradony (jelenleg üzemszünet alatt)
- 113. sz. Nyíregyháza – Nyírbátor – Mátészalka, Mátészalka – Zajta
- 114. sz. Kocsord alsó – Csenger
- 115. sz. Mátészalka – Tiborszállás (Ágerdőmajor) – Nagykároly (Ro)
- 116. sz. Nyíregyháza – Vásárosnamény
- 117. sz. Ohat – Pusztakócs – Görög szállás

Csak teherszállításra igénybevett vasúti vonalak a Záhony és Eperjeske környezetében fekvő széles nyomtávolságú vasutak. A Záhony és környezetében fekvő állomások vasúti átrakási csomópontokká fejlődtek. Az áruforgalmazás két nagy Tisza-hídon (a csapin, és a bátyúin) bonyolódik le. A térségben 1 normál, és két széles nyomtávolságú rendező-pályaudvar épült.

Külön széles nyomtávolságú – csak teherszállításra igénybe vett – vasútvonalak:

- Záhony – Komoró
- Tuzsér – Eperjeske – országhatár
- Záhony – Eperjeske – r.pu. Delta
- Eperjeske r.pu. – Eperjeske átrakó pu.
- Eperjeske r.pu. – Tornyospálca átrakó pu.

Nyírvidéki kisvasút

A Nyíregyháza – Balsa, Herminatanya – Dombrád vasútvonal keskeny nyomtávolságú (760 mm-es). Nem üzemel.

A MoTrT új vasútvonalként az Ukrajna felé kijelölt nagysebességű vasútvonal nyomvonalát tartalmazza.

Szabolcs-Szatmár-Bereg megye 2009-ben készült Területrendezési Terve Szerkezeti terv a következő fejlesztésekkel számol, amelyeket az OTRT nem tartalmaz:

- Nyíregyháza-Szerencs nyomvonal korrekció;
- Csenger vasúti végpont meghosszabbítása a román határ menti nyomvonalhoz;
- Zajta vasúti végpont előzőkhöz hasonló meghosszabbítása.

A tervezett fejlesztések azt szolgálják, hogy a történelmi magyar-román vasúti kapcsolatokat állítsák helyre, illetve kezdeményezzék a határon túli szakaszok visszaépítését. **A mátészalkai vasúti csomópont további rekonstrukciója lehetővé tenné a vasúti tranzit szállításokat a záhonyi átrakó irányában.**

5.4. TÉRSÉGI ÉS ORSZÁGOS JELENTŐSÉGŰ HATÁRÁTKELŐK

Szabolcs-Szatmár-Bereg megye Ukrajnával közös határszakaszán 5 nemzetközi közúti határátkelőhely van: Záhony, Lónya, Barabás, Beregsurány és Tiszabecs térségében. A kishatár-átkelők fontos szerepet játszanak a határ menti települések gazdasági – munkaerőpiaci, társadalmi kapcsolataiban. A lónyai határátkelő 8.00 - 16.00 között, a Barabási határátkelő 7.00-19.00 között biztosítja a nemzetközi személyforgalmat. A román határszakaszon két helyen, Csengersimánál és Vállajnál van közúti határátkelőhely. A vállaji csak személyforgalom, a csengersimai személy és teherforgalom számára is megnyitott nemzetközi határátkelő.

12. táblázat: A főúthálózat végpontjain lévő határátkelőhelyek forgalmi adatai

Határ	Határ-állomás	Főút szám	Egység/nap
Ukrán	Záhony	4	33 ¹²
	Beregsurány	41	1652
	Tiszabecs	49 ¹	1177
Román	Csengersima	49	4886

Vasúti határátkelő Ukrajna felé Záhonymnál és Eperjeskénél, Románia felé Tiborszállásnál van. Az eperjeskei átkelőhelyen csak teherforgalom, a tiborszállási átkelőnél csak személyforgalom lehetséges.

5.5. VÍZI KÖZLEKEDÉS

A Tisza folyó Tokaj – Vásárosnamény közötti szakasza nemzetközi hajóút. *Vásárosnamény - Komoró-szakasz* (685-612 fkm között): EGB I. kategóriájú vízi út, *Komoró – Tiszalök* (612-518 fkm között) közötti szakasz III. osztályú.

A folyó a megye harmadik - nemzetközi kapcsolatokat is biztosító - közlekedési eleme lehetne, a Vásárosnamény – Komoró szakasz azonban a kis kanyarulati sugarak, szűkületek és sekély gázlók miatt csak időszakosan hajózható. A menetrend szerinti személyszállítás megszűnt, a Tiszán főként turisztikai és sport célú hajózás bonyolódik, különösen a Felső-Tisza térségében. Az áruszállítás volumene csekély, csak eseti jelleggel valósul meg. A Tisza Tokaj-Vásárosnamény közötti szakaszán zömmel a vízügyi szolgálat hajói közlekednek, amelyek többnyire a folyószabályozási munkákhoz szükséges építőanyagot szállítanak. Minősített (nemzetközi) kikötő a megye területén nem található. A vízügyi ágazatnak azonban Tokaj és Vásárosnamény városok körzetében vannak kijelölt kikötő- és veszteglőhelyei.

Megemlíthetjük még a tiszalöki kishajó kikötőt, (amely a helyi hajójavítót is kiszolgálja) illetve a Szabolcson lévő alkalmi működésű, turisztikai szerepű kikötőt. Hasonló létesítményt terveznek a rakamazi Tisza-parton is.

További kikötők személyforgalmi kikötőként szerepelnek a tervben a Tisza menti víziturizmus fejlesztésének elősegítése érdekében: Tiszabecs, Szatmárcseke, Tivadar, Vásárosnamény, Tiszaadony, Tiszamogyorós, Zsurk, Dombrád, Tiszatelek (Tiszahát), Gávavencsellő, Szabolcs, Rakamaz, Tiszalök, Tiszadob.

Fontos térségi szerepet töltenek be a víz- és időjárástól függő üzemeltetésű - hídpótló - tiszai kompok és pontonhidak, melyek műszaki állapota elavult, felújításra szorulnának. A kompok megfelelő vízszintállítás mellett csak nappal közlekednek, zot teherbírásig teherszállításra is alkalmasak a Tiszán és a Szamoson:

Tisza:

- Tiszaadony – Aranyosapáti
- Lónya – Tiszamogyorós
- Zemplénagárd – Tuzsér
- Tiszabercel – Tizsakarád
- Balsa – Kenézlő
- Tímár – Zalkod
- Tiszatardos – Tiszalök
- Tiszadob – Tiszalúc – nyáron híd van, ősszel komp

Szamos:

- Szamossályi – Porcsalma
- Fülöpdaróc – Cégénydányád
- Olcsva – Olcsvaapáti

A hatályos térségi szerkezeti terv szerint további komp tervezett Tizsakóródnál Ukrajna felé.

5.6. KERÉKPÁROS KÖZLEKEDÉS

A megyében épült kerékpárutak jelentős részben településközi kapcsolatok. A településeken belüli hálózatok kiépítettsége változó. A legnagyobb hosszban természetesen a megyeszékhely, Nyíregyháza rendelkezik kerékpárúttal.

A régióban a belterületi kerékpárutakon túl jelentős szerepe van a települések közötti közlekedést szolgáló, és a turisztikai jelentőségű kerékpárutaknak is.

Településeket összekötő külterületi kerékpárutak:

- Milota – Tiszacsécse
- Nagyhalász - Ibrány – Paszab
- Nyíregyháza – Nagyhalász
- Nyíregyháza – Oros
- Nyíregyháza – Nyírpazony
- Nagykálló – Kállósemjén
- Nagykálló – Birke tanya
- Rakamaz – Tímár,
- Tiszalök- Szorgalmatos- Tiszavasvári
- Levelek – Besenyőd
- Győröcske – Záhony – Zsurk
- Vaja – Őr
- Kisvárda – Fényeslitke
- Kisvárda – Anarcs
- Nagykálló – Biri
- Tiszavasvári – Szorgalmatos

További térségi, településeket összekötő kerékpárutak megépítésére lenne szükség. Egyrészt a hivatásforgalmi kerékpározás biztonságos lebonyolítása érdekében, másrészt a turisztikai kerékpárutak növelnék a térség vonzerejét – ami a térségi települések fejlődése szempontjából fontos tényező.

Az országos kerékpárút törzshálózat elemei közül a megyét – az Országos Területrendezési Terv alapján - a **2. sz. Északkeleti határmente kerékpárút, a 3.sz. Kelet-magyarországi és a 4. sz. Tisza mente kerékpárút** érinti. A Tisza mente kerékpárút része a 11-es jelű EUROVELO útvonalnak.

2.A.) Északkeleti határmente kerékpárút megyét érintő szakasza

Szlovákia – Szob – Salgótarján – Aggtelek – Gönc - 4.sz. Tisza mente kerékpárút Gönc és Sátoraljaújhely közötti szakasza – Pácin – Záhony – Zsurk – Lónya - Vásárosnamény – Tarpa – Szatmárcseke – Tiszacsécse – Tiszabecs – Ukrajna

2.G.) Záhony – Ukrajna**3.sz. Kelet-magyarországi kerékpárút****3.A.) Nyírábrány – Nyírbátor – Csengersima – Tiszabecs****3.B.) Csengersima – Románia****4.sz. Tisza mente kerékpárút (11-es jelű Euro Velo)**

4.A.) Gönc – Telkibánya – Bózsza – Pálháza – Füzéradvány – Mikóháza – Sátoraljaújhely – Sárospatak – Bodrogolvasi – Vámosújfalú – Olaszliszka – Szegilong – Szegi – Bodrogkisfalud – Bodrogkeresztúr – Tarcál – Tokaj – Tiszaladány – Tiszatardos – Tiszalök – Tiszadada – Tiszadob – Tiszaújváros – Tiszapalkonya – Tiszatarján – Tiszakeszi – Ároktő – Tiszadorogma – Tiszabábolna – Poroszló – Sarud – Kisköre – Tizasúly – Kőtelek – Nagykőrű – Szolnok – Tószeg – Tiszavárkony – Tiszajenő – Tizakécske – Lakitelek – Tiszaalpár – Csongrád – Baks – Ópusztaszer – Sándorfalva – Szeged – Röske – Szerbia

10. Közép – Európa Vizei kerékpárút (14-es jelű EUROVELO): Szentgotthárd – Zalaegerszeg – Keszthely – Tihany – Balatonakarattya – Székesfehérvár – Budapest – Hatvan – Gyöngyös – Eger – Hortobágy – Debrecen – Nyíregyháza.

41 Hajdúvárosok – Szabolcs kerékpárútvonal: Bekecs – Szerencs – Tarcál – Tokaj – Gávavencsellő – Nagyhalász – Nyíregyháza – Hajdúnánás – Hajdúdorog – Hajdúböszörmény – Debrecen vonalon kapcsolódik a Kelet-magyarországi kerékpárúthoz.

A Szabolcs-Szatmár-Bereg megyére javasolt regionális és kistérségi hálózati elemek:

Regionális hálózat elemei:

- az első és másodrendű főutak (36., 38., 4., 41., 49., 471., 491. számú főutak) mellett vezetett kerékpárutak
- a Szamos mentén vezetett kerékpárút Vásárosnaménytől Csengerig
- Nyíregyháza – Nagykálló – Nyírbátor – Vállaj vonal
- Nagykálló – Balkány – Geszteréd – Bököny – Téglás kerékpárút
- Nyírbátor – Nyírbogát – Nyíradony
- Tizsakanyár – Kisvárdá – Anarcs – Baktalórántháza – Ófehértó - Nyírbátor – Nyírbéltek – Nyíradony
- Tiszalök – Tiszavasvári – Hajdúnánás
- Aranyosapáti – Barabás – Ukrajna
- Tuzsér – Tiszamogyorós – Lónya – Ukrajna

A hivatásforgalom szempontjából indokolt kerékpárút igény a Nagykálló – Napkor közötti, és a Tizsanagyfalú – Tizsaeszlár közötti kerékpárutak.

5.7. LÉGI KÖZLEKEDÉS

A Nyíregyházi repülőtér a nemzetközi forgalom számára nyitott, határterülettel és határőrségi illetékességgel rendelkezik. Típusa: nyilvános, ideiglenes határnyitású repülőtér. A reptéren - a közforgalmon kívül – repülőgép-vezetők részére gyakorlati oktatás, légi taxi, légi reklám, szűnyogirtási és légi sport tevékenység folyik. A reptéren két pálya használható, egy 1000m x 20 m szilárd burkolatú pálya a kiszolgáló guruló utakkal, és egy 1000m x 30 m széles füves pálya. Fehérgyarmaton szintén van repülőtér, de jelenleg nem üzemel.

5.8. ZÁHONY TÉRSÉGE – KÜLÖNLEGES GAZDASÁGI ÖVEZET

Záhony és környéke különleges logisztikai szerepkörrel bír. A meglévő keskeny és széles nyomtávú vasútvonalak, rendező pályaudvarok, átrakók jelentős vasúti potenciált teremtenek. Közút vonatkozásában a 4. sz. főút tárja föl a vasútvonaltól nyugatra fekvő területeket. A vasútvonaltól keletre fekvő ipari területek föltárása jelenleg összekötő utak biztosítják.

5.8.1. Közúti kapcsolatok

Záhony közúti határátkelőhelyének forgalma az elmúlt 10 éves időszakban átlagosan 5-10 %-kal növekedett. A személygépjármű forgalom meghaladja a 700.000 jármű/év értéket. A Nyugat-Európában munkát vállaló ukrán állampolgárok számának növekedése várható, amely az átlépő autóbuszok és mikrobuszok számának további gyarapodását generálja. A jelenlegi éves forgalom közel 13.000 autóbusz/év.

A 160.000 teherjármű/év értéket figyelembe véve az összes járműforgalom közel 900.000/év.

Jelenleg a határátkelőhely maximális áteresztőképessége az éves forgalomhoz képest 10-15 %-kal nagyobb mértékű forgalom átléptetésére is elegendő. Ez az autóbusz-buszforgalom kivételével a klasszikus személyforgalomra, illetve a teherforgalomra érvényes megállapítás.

Ugyanakkor figyelembe véve az elmúlt időszak forgalmi adatait, évente változó mértékű, de legalább 5-10 %-os forgalomműveléssel lehet számolni. 2023-ra várhatóan közel 4 milliós lesz a személyforgalom, ami közel 20 %-kal nagyobb áteresztőképességet követel meg.

A fentiek alapján kijelenthető, hogy a 20 %-os áteresztő-kapacitás bővülés szükséges és várhatóan elégséges mértékű.

13. táblázat: Várható áteresztő-kapacitás és forgalomművelés

	2018. év	15 %-os forgalomművelés, amelyet a jelenlegi áteresztő-kapacitás biztosít	2023. év várható forgalma évi 8 %-os növekedéssel	Határátkelőhely kapacitása és a várható forgalom különbözete
Személyforgalom	2 723 003	3 131 453	3 812 204	680 751
Személygépjármű	725 325	834 124	1 015 455	181 331
Autóbusz	12 823	14 746	17 952	3 206
Tehergépjármű	160 424	184 488	258 283	73 795
Jármű összesen	898 572	1 033 358	1 258 001	224 643

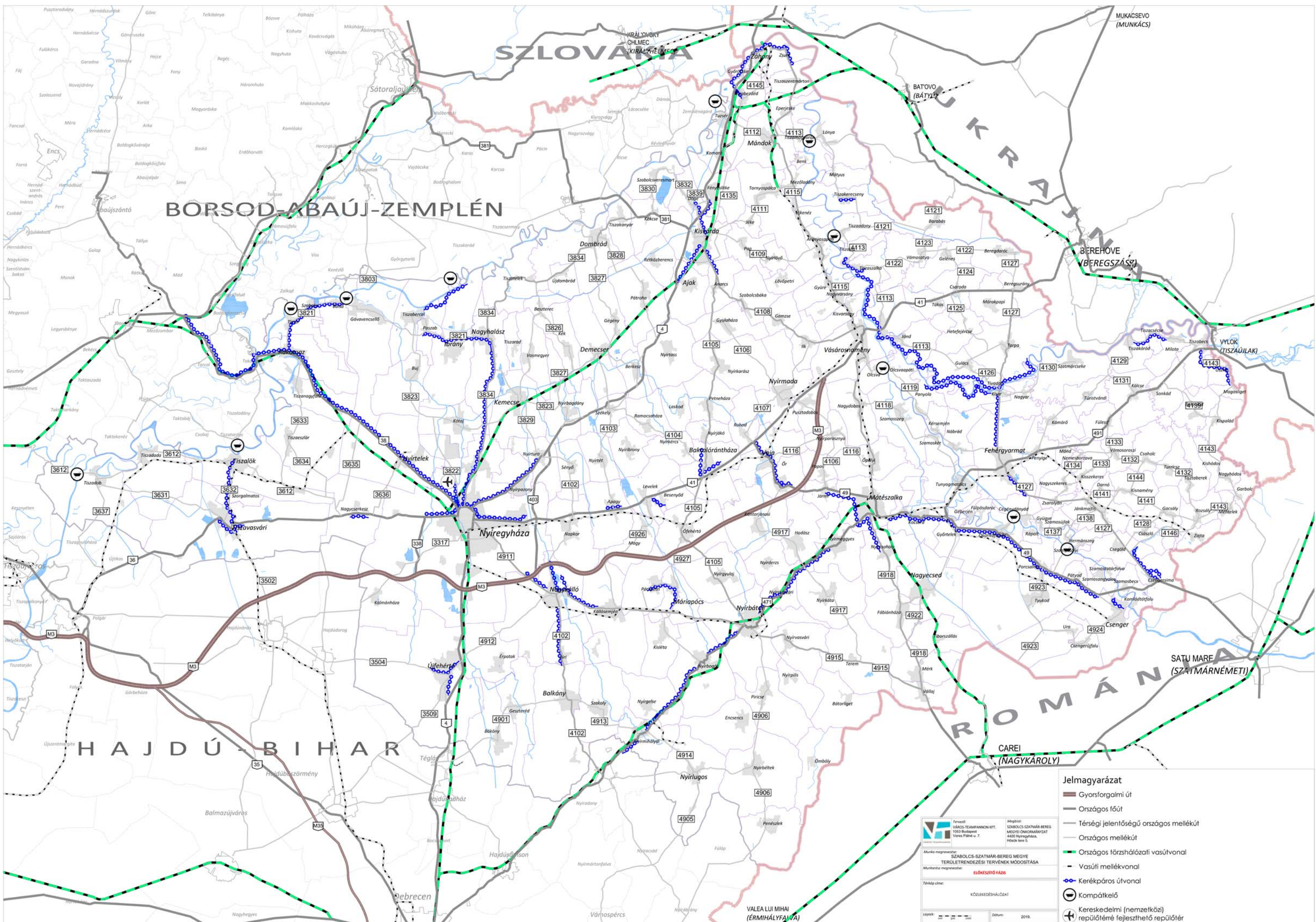
A megemelkedett személy- és járműforgalom miatt kialakuló utasvárakoztatások, forgalomtorlódások megelőzéséhez és megszüntetéséhez mind a ki-, mind a belépő oldalon 8 személyforgalmi sáv, illetve 2 autóbusz sávval ellátott autóbusz-terminál kiépítése szükséges a határátkelőhelyen.

Az EUOKAPU kamionterminál megszüntetése jelentősen hozzájárult a határátkelőhely kapacitásának lecsökkentéséhez.

5.8.2. Vasúti kapcsolatok

A mintegy 120 km² kiterjedésű záhonyi átrakókörzet két normál és két széles nyomtávolságú rendező pályaudvarával, két határátkelővel, a különböző áruféleségek és átrakási módok szerint specializált átrakó munkahelyeivel, tengelyátszerelő, gáz- és vegyiáru-átfejtő, raktározó és különféle kiszerelő-, feldolgozó létesítményeivel, számítógépes irányító és információs rendszerével Közép-Európa egyik legjelentősebb ilyen típusú vasúti létesítménye.

A 2000-es évek elején visszaesett áruforgalmi teljesítmények miatt a meglévő vasúti infrastruktúra jelentős része kihasználatlanul maradt, illetve műszaki állapota leromlott. A vágányhálózat és infrastruktúra felújítása a 2010-11-ben megtörtént.

BORSOD-ABAÚJ-ZEMPLÉN

SZLOVÁKIA

UKRAJNA

ROMÁNIA

HAJDÚ-BIHAR

- Jelmagyarázat**
- Gyorsforgalmi út
  - Országos főút
  - Térségi jelentőségű országos mellékút
  - Országos mellékút
  - Országos törzshálózati vasútvonal
  - - - Vasúti mellékvonal
  - - - Kerékpáros útvonal
  - ⊖ Kompátkelő
  - ⊕ Kereskedelmi (nemzetközi) repülőtérre fejleszthető repülőtér

 Fővezető: VÁROSI-TIAMANNON KFT.
 1503 Budapest, Varsó Pánsz. u. 7.
 Megbízó: SZABOLCS-SZATMÁR-BEREG MEGYE ÖNKORMÁNYZATA
 4400 Nyíregyháza, Hóhéj tere 5.

Munka megnevezése: SZABOLCS-SZATMÁR-BEREG MEGYE TERÜLETRENDEZÉSI TERVEINEK MÓDOSÍTÁSA
 Munkaterv megnevezése: **ELŐKÉSZÍTŐ FÁZIS**

Tervező cím: KÖZLEKEDÉSHÁLÓZAT

Lépték: 1:50 000   Dátum: 2019.

6. ENERGETIKA

6.1. VILLAMOSENERGIA

6.1.1. *Energiahálózat elemei*

A 2018. évi CXXXIX. törvény szerint három szinten különíthetők el a villamosenergia-hálózat elemei. Megyei területrendezési szinten is területet kell biztosítani a következő energetikai hálózati elemeknek:

Országos jelentőségű elemek:

- 750 kV-os, 400 kV-os, 220 kV-os átviteli hálózat távvezeték eleme
- Földgáz-, kőolaj-, termékvezeték
- egyéb országos erőmű

Térségi jelentőségű elemek:

- térségi ellátást biztosító 120 kV-os elosztó hálózati távvezeték
- földgázelosztó vezeték
- kiserőmű

Az országos jelentőségű elemek a Magyar Villamos Művek Zrt.-n belül a MAVIR Magyar Villamosenergia-ipari Átviteli Rendszerirányító Zrt. A 120 kV-os vezeték az E.ON Tiszántúli Áramhálózati Zrt. tulajdonát képezik. A rendezési terv elkészítése szempontjából jelentős a vonalas infrastruktúra elemek összehangolása, az új elemek meglévő hálózatba való becsatlósítása. A közúti és vasúti fejlesztéseket célszerű a villamoshálózat meglévő elemeihez igazítani, és fordítva a tervezett villamosvezetékek nyomvonalát a meglévő közlekedési hálózat közelében kialakítani.

A megyét érintő hálózati elemek:

A térségben megtalálható 750 kV-os, 400 kV-os, 220 kV-os és 120 kV-os meglévő és törvényben előírt tervezett vezeték is.

- 1.) 750 kV-os átviteli hálózat távvezeték (meglévő, tervezett)
  - Albertirsa – Szolnok – Hajdúböszörmény – Kisvárdai térsége – Barabás – Ukrajna
  - Kisvárdai térsége – Nyírkársz térsége
- 2.) 400 kV-os átviteli hálózat távvezetékek (meglévő, tervezett)
  - Sajószöged – Nyírtelek térsége – Lónya – Ukrajna
  - Kisvárdai térsége – Kisrosvány – Szlovákia
  - Kisvárdai térsége – Nyírtelek térsége
  - Sajószöged – Nyírtelek térsége – Kisvárdai térsége
  - Kisvárdai térsége – Hajdúböszörmény
  - Kisvárdai térsége
- 3.) 220 kV-os átviteli hálózat távvezetékek (meglévő, tervezett)
  - Sajószöged – Kisvárdai térsége – Lónya – Ukrajna
  - Tiszalök – Tiszadada
  - Kisvárdai – Kisvárdai térsége
- 4.) 132 kV-os vezeték

<ul style="list-style-type: none"> • Tiszalök – Tiszapalkonya • Tiszalök – Hajdúnánás • Tiszalök – Nyíregyháza Simai út • Tiszalök – Ibrány • Nyíregyháza Simai út – Ibrány • Nyíregyháza Simai út – Ibrány (tartalék) • 1611 Nyíregyháza LEGO leágazás 	<ul style="list-style-type: none"> • Nyírbogdány – Nyíregyháza Kelet • Nyírbogdányi felhasítás 1. rendszer • Nyírbogdányi felhasítás 2. rendszer • Nyírbogdány – Kisvárdai OVIT • Kisvárdai OVIT – Baktalórántháza • Kisvárdai OVIT – Vásárosnamény • Kisvárdai OVIT – Kisvárdai TITÁSZ
--	--

- Nyíregyháza Simai út – Nyíregyháza Ipari Park
- Nyíregyháza Simai út – Nyíregyháza KCE
- Nyíregyháza Dél – Tiszalök I. (Nyíregyháza MÁV – Nyíregyháza Simai út I.)
- Nyíregyháza Dél – Tiszalök II. (Nyíregyháza MÁV – Nyíregyháza Simai út II.)
- Nyíregyháza MÁV – Nyíregyháza Simai út I. (Tiszalök – Nyíregyháza Dél I.)
- Nyíregyháza Simai út – Nyíregyháza Ipari Park
- Tuzséri leágazás
- Fehérgyarmat – Vásárosnamény
- Mátészalka – Baktalórántháza
- Mátészalka – Fehérgyarmat
- Nyírbátor – Mátészalka
- Nyíradony – Nyírbátor
- Debrecen OVIT – Szakolyi Erőmű
- Szakolyi Erőmű-Nyíradony
- Nyírbogdány – Nyírtelek térsége
- Ökörítőfülpös – Csenger térsége

5.) Transzformátorállomások

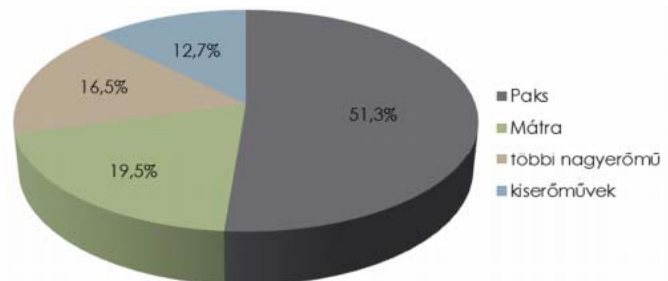
Országos jelentőségű transzformátorállomás nincs a megyében.

Térségi jelentőségű állomások:

- Ibrány
- Tuzsér
- Kisvárda
- Vásárosnamény
- Baktalórántháza
- Mátészalka
- Fehérgyarmat
- Nyírbogdány
- Nyírbátor
- Nyíregyháza – Keleti
- Nyíregyháza Dél
- Nyíregyháza Simai utca
- Nyíregyháza Ipari Park
- LEGO (Nyíregyháza)
- Rakamaz
- Nyíregyháza alállomás (MAVIR)
- Nyíregyháza alállomás (EON)
- LEGO 2 (Nyíregyháza)
- Csenger

Országos tervek

A MAVIR Zrt. megalkotta a Villamosenergia-rendszer közép- és hosszútávú forrásoldali kapacitástervét, melyet a 66/2007 (X. 30.) igazgatósági határozattal fogadtak el, 2017-ben továbbfejlesztették és kiegészítették az azóta eltelt időszak eredményeivel. Az országos villamosenergia-felhasználás 2016-ban 0,4 %-os növekedést mutatott az előző évhez képest. A hazai erőművek termelése 3,8 %-kal nőtt, aminek köszönhetően 7,1 %-kal csökkent a behozatal mértéke. A fogyasztás 2000-ben 31 TWh volt, ami 2006-ra 36,5 TWh, 2015-re 44,05 TWh-ra nőtt. Optimális becslés szerint 2021-re a várható felhasználás a 43,6 TWh-t, 2027. évre akár a 44,8 TWh-t is meghaladhatja.

87. ábra: Bruttó villamosenergia-termelés részarány (forrás: Magyar Villamosenergia-rendszer közép- és hosszú távú forrásoldali kapacitásfejlesztése – 2017)

6.1.2. Meglévő erőművek:

Tiszalök: beépített teljesítmény 2010-től 12,9 MW; 3 db 4,8m átmérőjű Kaplan típusú függőleges tengellyel rendelkezik; kiépítési víznyelés 351 m³/s; turbina adatok: névleges víznyelése 117 m³/s; névleges fordulatszám 75 ford/perc; névleges teljesítmény: 4,5 MW; generátor adatok: névleges feszültség: 5,25 kV; névleges teljesítmény: 4,8 MVA

Nyíregyházi erőmű: 2015-től a Veolin Energia Magyarország Zrt. kezelésében van; energiateljesítmény: 58 MW villamos energia, 330 hőenergia.

Tervezett erőművek:

Vásárosnamény: 230 MW teljesítményű gázturbinás tervezett erőmű; a létesítmény építése már 2008-ban megkezdődött, de nem fejeződött be, a beruházó vállalkozást felszámolták.

Nyírtass: 2520 MW teljesítményűre tervezett gázüzelésű erőmű 110 hektáron létesült volna.

A tervezett erőművek építésének leállása részben a csökkenő áramigénynek köszönhető, melyet a 2008-as válság idézett elő. A meglévő erőművek egy része korszerűtlenné vált, bővítésre nincs igény.

6.2. SZÉNHYDROGÉN VEZETÉKEK**Termékvezeték**

- Keleti termékvezeték: (Ukrajna) – *Beregdaróc* – *Vásárosnamény* – *Nyírbogdány* – *Tiszavasvári* – *Tiszapalkonya* – *Tiszaújváros*
- *Tiszaújváros* – *Beregdaróc* – *Ukrajna*

Kőolaj vezeték

- *Barátság II.:* *Ukrajna* – *Tiszaszentmárton* – *Ibrány* – *Tiszavasvári* – *Mezőcsát* – *Kál* – *Zsámbok* – *Százhalombatta*

Földgázz szállító vezeték:

- *Testvériség I.:* (Ukrajna) – *Beregdaróc* – *Kisvarsány* – *Nyírbogdány* – *Nemesbikk* – *Füzesabony* – *Nagyfüged* – *Zsámbok*
- *Beregdaróc* – *Tarpa* – *Nagyar*
- *Kisvarsány* – *Mándok*
- *Petneháza* – *Anarcs*
- *Nyírbogdány* – *Ibrány*
- *Tiszavasvári* – *Tiszalök*
- *Összefogás II.:* (Ukrajna) – *Beregdaróc* – *Kisvarsány* – *Nyírgyulaj* – *Hajdúszoboszló* – *Püspökladány* – *Ecsefalva* – *Mezőtúr*
- *Nyírgyulaj* – *Napkor* – *Nyíregyháza*
- *Nyírgyulaj* – *Nyírmeggyes* – *Győrtelek*
- *Téglás* – *Bököny* – *Hajdúsámson*
- (Ukrajna) – *Beregdaróc*
- *Beregdaróc* – *Kisvarsány* – *Nyírgyulaj* – *Hajdúszoboszló*
- *Nyírgyulaj*
- *Napkor*

Tervezett vezeték:

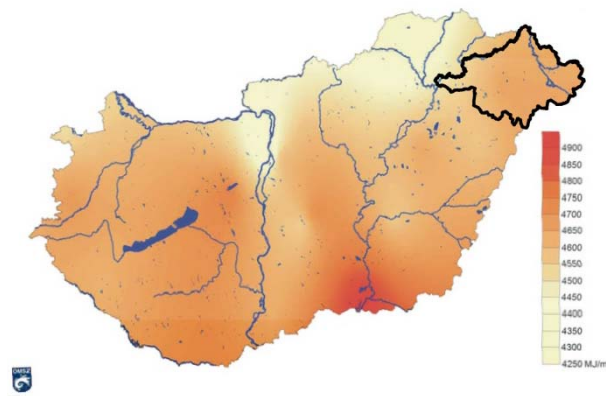
Az országos igények kielégítése érdekében több nagy kapacitású gázvezeték megépítését tervezik, melyek déli irányból (Bulgáriából, Törökországból Szerbián keresztül) érnék el Magyarország területét. A már aláírásra került a Déli-Áramlat, és a Nabucco vezeték projektje is megkezdődött, ám az utóbbi időben újra felmerült az igény.

A FGSZ Zrt. 2016-2025 közötti időszakra készített konzultációs anyaga szerint több gázvezeték terve is megvalósulni látszik. Az Eastring projekt Bulgáriától Szlovákiáig futó közel 1000 km-es földgázz szállító rendszer építését foglalja magában. Magyarország területére várhatóan Csengersimán lép be és Zemplénagárdnál távozik, ez 102-112 km-t jelent. A szállítóvezeték kapacitása 1. fázisban 20 milliárd m³/év, 2. fázisban pedig 40 milliárd m³/év is lehet. A vezeték a 2018. évi CXXXIX. törvény még nem tartalmazza.

88. ábra: Eastring vezeték terve (forrás: FGSZ Zrt - Fejlesztési Javaslat konzultációs anyag 2016-2025)

6.3. MEGÚJULÓ ENERGIA

89. ábra: A globálsugárzás (MJ/m²) átlagos évi összege Magyarországon (forrás: www.met.hu)

A megújuló energia alatt a nap, a szél, a földhő, a biomassa és a víz mozgási energiáját értjük. Az Európai Unió gazdasági stratégiájának részeként 2020-ra az energiafogyasztásban a megújuló energiaforrások 20%-os részarányát tűzte ki célul. Magyarország 2010-től 2020-ig érvényes Megújuló Energia Hasznosítási Cselekvési Terve (Nemzeti Cselekvési Terv: NCsT) szerint az ország bruttó energiafogyasztásának 14,65 %-t megújuló energiából vállalja előállítani. A „zöld-energia” ágazatot egyben a gazdasági fejlődés egyik kitörési irányának is tekinti a kormányzat (új munkahelyek). Felhasználási módjukat tekintve a megújuló energiák részarányát 2010-től 2020-ig a fűtés-hűtés terén 9 %-ról 18,9 %-ra, a villamos-energiában 6,7-ről 10,9 %-ra, a közlekedésben pedig 4,6-ről 10,0 %-ra kell emelni.

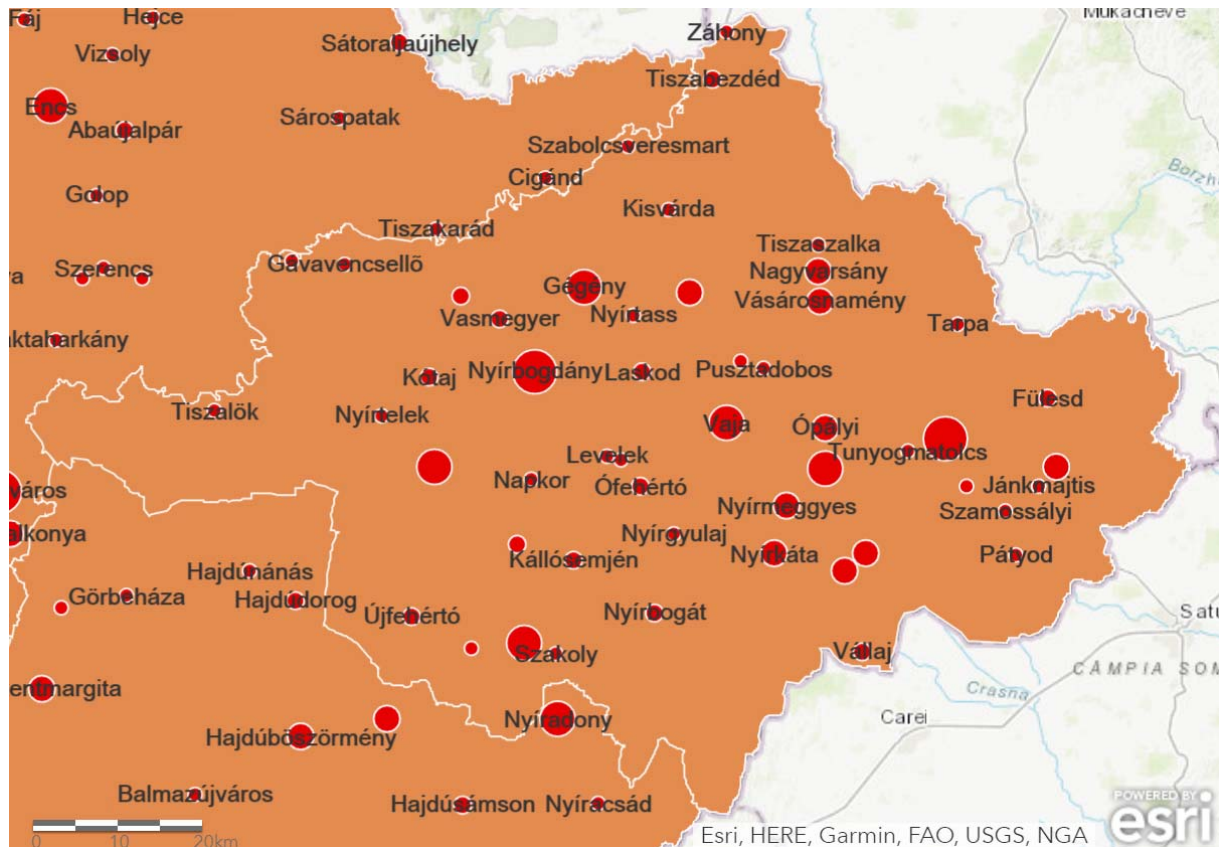
Az Európai Unióban átlagban az összes energiafelhasználás 16%-át tette ki a megújuló energia, Magyarországon ez 9,5% volt 2014-ben. Hazánkban a villamos-energiafogyasztás 7,3%-át fedezzük megújuló energiából, melynek nagyobb része biomasszából (54%) és szélenergiából (21%) származott. A napenergia hasznosítás részaránya 2014-ben még csak 2% volt, azonban várhatóan erőteljesen növekedni fog a támogatásoknak köszönhetően.

A megye területén általában 2000 óránál is több a napsütéses órák száma, ezért kiváló lehetőség adódik a **napenergia** hasznosítására. Legeredményesebben a távhőszolgáltatási rendszerek, vagy autonóm rendszerek kiegészítésére szolgálhat ez az energiafajta a legnagyobb besugárzási időszakban (melegvíz-előállítás, medence-fűtés), de **komplex módon, a többi megújuló energiafajtaival összehangoltan alkalmazva egész évben** eredményesen kihasználható. A nap energiája villamos energia termelésére is használható napelemek, naperóművek telepítésével. A napelemek telepítése, az energia akkumulátorok segítségével jól tárolható, ugyanakkor elterjedését a magas ár gátolja. A napkollektorokhoz hasonlóan autonóm rendszerként épületek egyedi energiaellátását is biztosíthatja, így megoldást jelenthet az elektromos-energiával ellátatlan területeken. Nagyobb kapacitású naperóművek közvetlenül a hálózatba is betáplálhatnak. Kisebb naperóműveket csak elvéve, s csak helyi léptékben – épületeken – helyeznek el, nagyobb léptékű fejlesztések jelenleg nem ismertek.

Az országos településrendezési és építési követelményekről szóló 253/1997. (XII. 20.) Korm. rendelet 32. §-a alapján a 0,5 MW névleges teljesítménnyel rendelkező erőművek bármely övezetben elhelyezhetőek, amennyiben az alaprendeltetést nem korlátozzák. A megyei tervezésben az 5 MW-nál nagyobb teljesítményű erőművek játszanak fontos szerepet. A megyében 48 db naperóműre és parkra adtak ki engedélyt 2017-ig.

- 0,5 MW-ot el nem érő teljesítményű erőművek: Levelek, Nyírtass, Pátyod, Szabolcsveresmart, Tiszalök, Tiszaszalka;
- 0,5 MW – 0,99 MW teljesítményű erőművek: Besenyőd, Cégénydányád, Füledd, Geszteréd, Jánkmajtis, Kállósején, Kótaj, Napkor, Nyírbogát, Nyírgyulaj, Nyírtelek, Ófehértó, Szabolcs, Szakoly, Szamossályi, Tarpa, Tiszabездé, Tunyogmatolcs, Újfehértó, Záhony
- 1 MW – 5 MW teljesítményű erőművek: Balkány, Fábánháza, Gégény, Gyulaháza, Kisnamény, Laskod, Mátészalka, Nagyecsed, Nagyhalász, Nagykovács, Nagyvarsány, Nyíregyháza, Nyírkáta, Nyírmeggyes, Ópályi, Vaja, Vállaj, Vásárosnamény, Vasmegyer
- 5 MW-ot meghaladó teljesítményű erőművek: Fehérgyarmat, Nyírbogdány¹²

¹² <https://energiaklub.hu/hirek/hol-epulnek-naperomuvek-magyarorszagon-interaktiv-terkep-4580> MEKH adatok alapján

90. ábra: Engedélyezett naperőművek a megyében (forrás: energiaklub.hu)

A települések adatszolgáltatása alapján a közeljövőben 8 település tervez naperőművet létesíteni. Fülesd és Nyírkáta 0,5 MW alatti teljesítményű erőmű felépítését szorgalmazza, míg Ibrány és Nyírbétek az 5 MW teljesítményt is meghaladó erőművet szeretne. További naperőmű-építést kezdeményező települések: Baktalórántháza, Balkány, Gávavencsellő és Nyírmegyes.

A geotermikus energia fűtési felhasználását a Cselekvési Terv 2020-ra a meglévő magas bázisról indulva is háromszorosára kívánja növelni, amelynek egyik eleme továbbra is a **gyógyturisztikai lehetőségekkel (wellness) kombinált fürdő-rekonstrukciós és -fejlesztési program**. Várhatóan megjelenik a **villamosenergia-termelésre történő hasznosítás** is.

A **szélenergia** ipari méretű hasznosítása a 2000-es években az energiapolitika részévé vált: 2005 és 2010 között rohamosan növekedett a megtermelt szélenergia mennyisége (36 TJ-ról közel 2000 TJ-ra), elsősorban a Kisalföldön telepített szél turbinák hatására. Ezt követően a szél erőművek telepítése megállt a szigorú szabályozások következtében: az országos településrendezési és építési követelményekről szóló 253/2012. (XII. 20.) Kormányrendelet 10. § (4) bekezdése alapján beépítésre szánt területen, beépítésre szánt terület határától számított 12.000 méteren belül nem lehet elhelyezni szél erőművet, szél erőműparkot. Ezek következményeként a megyét érintő két nagyobb szél erőműpark (Timár és Szabolcs területén) terve is meghiúsult.

A **biomassza, mint megújuló energiaforrás**, teszi ki az összes megújuló energiaforrás közel 2/3-át Magyarországon. A növényi termékből, növényi, állati hulladékokból, melléktermékekből, erdőgazdasági hulladékokból, energiaültetvényekből előállítható energiahordozó a biomassa, amely közvetlen elégetésével fűtési és használati meleg víz energiaigények elégíthetők ki, biogázzá alakítva hő- és villamosenergia-termelésre egyaránt alkalmas, bioetanollá alakítva üzemanyagként hasznosítható.

Biomasszát és biogázt szinte az egész ország területén, így Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében is elő lehet állítani. Bár megújuló energiáról van szó, ugyanakkor megítélése kissé vitatott. Ennek oka, hogy ugyan a biomassa „megtermelése” során elnyelt, valamint az elégetés során felszabaduló szén-dioxid mennyisége

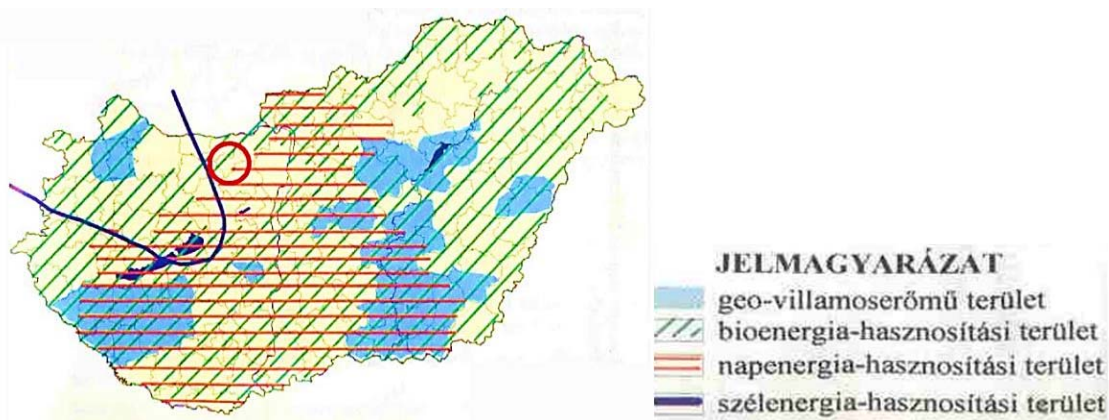
közel azonos, viszont a két helyszín egymástól távol esik: a környezetterhelő kibocsátás a beépített területen történik, illetve ehhez hozzáadódik a szállításhoz kapcsolódó szennyező anyag kibocsátás is. Három bioerőmű üzemel a térségben, melyek javarészt villamosenergia-termeléssel foglalkoznak:

Nyírbátori Regionális Biogáz Üzem: biomassza erőmű, 8 mezofil és 8 termofil fermentorral működik; 17 000-20 000 m³/nap, 2600 kWh villamosenergia-termelő kapacitású

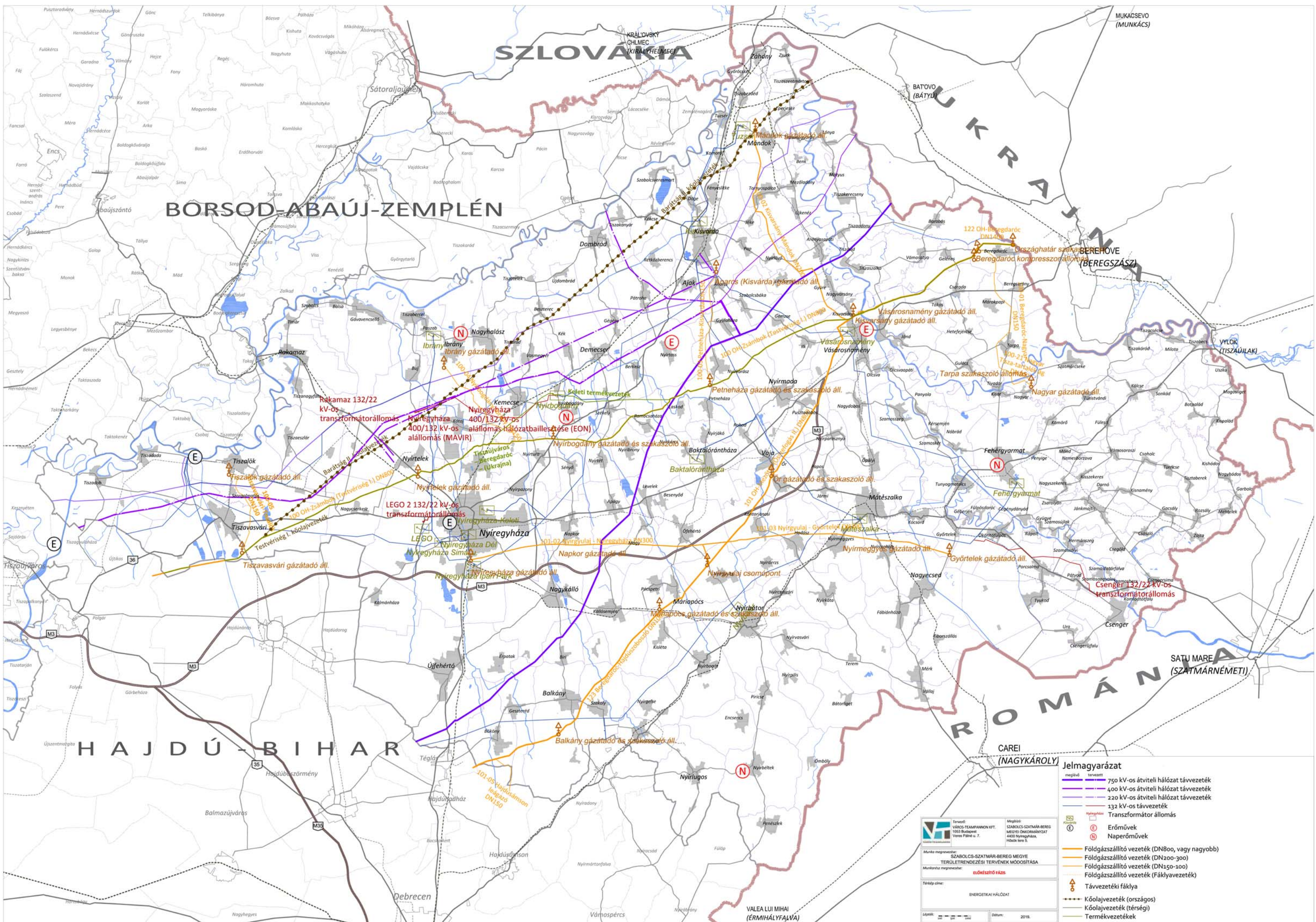
Tiszabezdédi Bio-Erőmű 2009-ben alapított villamosenergia-termeléssel foglalkozó kiserőmű; a tüzelőanyagok égetésével 50 MWth névleges bemenő hő-teljesítménnyel rendelkezik.

Szakolyi Bioerőmű: 2016-tól a Veolia Energia Magyarország Zrt. működteti az ország első zöldmezős beruházású biomassza-tüzelésű erőművét; névleges teljesítmény: 19,8 MW; energiatermelés: 130 GWh/év

A vízenergia használata hazánkban nem jellemző a domborzati adottságok miatt, a kis lejtésű terepen nehéz olyan területet találni, ahol gazdaságosan kihasználható lenne ez a fajta energiaforrás. Az alföldi területeket tekintve ebben kivétel a Tisza és környezete. A megyében a vízenergiát elsősorban a már említett Tiszalöki vízerőmű hasznosítja, kiépített vízlépcső segítségével.

91. ábra Megújuló energiaforrások hasznosítására javasolt területek (forrás: Pylon Kft.)

BORSOD-ABAÚJ-ZEMPLÉN

SZLOVÁKIA
KIRÁLYHELMECI

MUKACSEVO (MUNKÁCS)

BATOVO (BÁTYÚ)

BEREHOVE (BEREGSZÁZI)

SATU MARE (SZATMÁRNÉMETI)

HAJDÚ-BIHAR

CAREI (NAGYKÁROLY)

VALEA LUI MIHAI (ÉRMIHÁLYFALVA)

- Jelmagyarázat**
- 750 kV-os átviteli hálózat távvezeték
  - 400 kV-os átviteli hálózat távvezeték
  - 220 kV-os átviteli hálózat távvezeték
  - 132 kV-os távvezeték
  - Transzformátor állomás
  - ⊕ Erőművek
  - ⊖ Naperművek
  - Földgázszállító vezeték (DN800, vagy nagyobb)
  - Földgázszállító vezeték (DN200-300)
  - Földgázszállító vezeték (DN150-100)
  - Földgázszállító vezeték (Fáklyavezeték)
  - ⚡ Távezetési fáklya
  - Kőolajvezeték (országos)
  - Kőolajvezeték (térégi)
  - Termékvezeték

TERVEZŐ
VÁROS-TELEPÜLÉSEK ÉS TERÜLETTAN
 SZABOLCS-SZATMÁR-BEREG MEGYE
 TERÜLETTAN ÉS TERÜLETTAN
 Munkaterv megnevezése: **KÖLÉSZTŐ RÁZS**

Tervező cég:
 ENERGETIKAI HÁLÓZAT

Lépték: 1:50000 **Datum:** 2019.

7. TÁRSADALOM

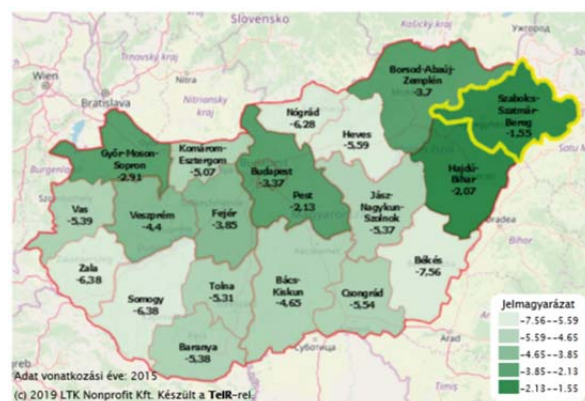
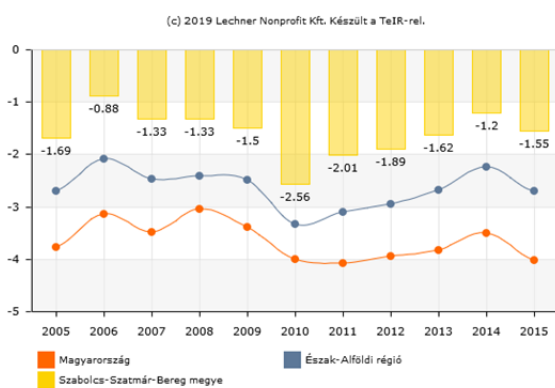
7.1. DEMOGRÁFIAI FOLYAMATOK

Szabolcs-Szatmár-Bereg megyére az országos átlagnál valamivel kisebb népsűrűség jellemző. Az országban 2016-ban egy km²-re 105 fő jutott, míg a megyében 95 fő.

A megye lakónépessége 1990 óta csak kis mértékben csökkent, annak ellenére, hogy az ezredforduló óta minden esztendőben természetes fogyás és belföldi vándorlási veszteség jellemzi a megyét. 1990-ben közel 571 ezer, **2017. év végén 562 ezer lakója volt a megyének**. A bő negyedszázados periódus első évtizedében még nőtt a népességszám, 2000-ben 590 ezren laktak itt, majd a következő évtizedben, 2010-ig jelentős csökkenés következett be, ekkorra 555 ezerre apadt a lakónépesség száma. A 2011. évi népszámlálás viszont 565 ezer lakost talált a megyében, amely a legutóbbi években, csekély mértékben újra csökkenni kezdett. Az elvándorlás 2007-2008-2009-2010-ben volt a legnagyobb mértékű (évente mínusz 4300-5500 fő), a természetes fogyás 2010-2011-2012-ben volt a legmagasabb, meghaladta az ezer főt.

14. táblázat: Népesség, népmozgalom, 1990-2016 (forrás: KSH Szabolcs-Szatmár-Bereg megye statisztikai évkönyve, 2016.)

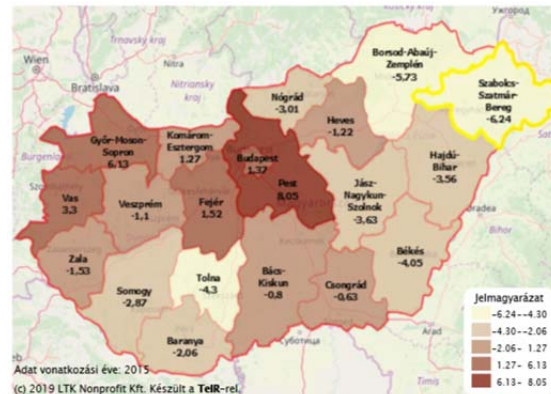
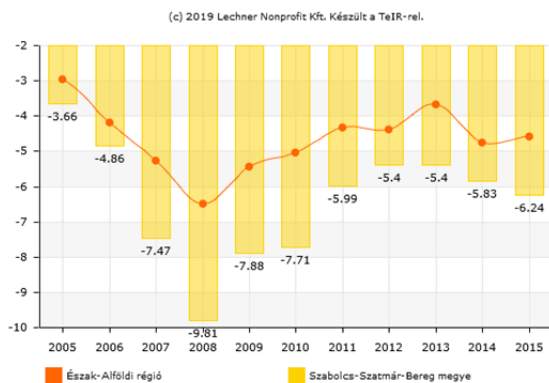
Év	Lakónépesség az év végén (fő)	Természetes szaporodás, fogyás (-)	Belföldi vándorlási különbözet
1990	570 828	1 219	-4 690
1995	584 383	278	-636
2000	589 989	-295	-1 370
2001	587 994	-311	-1 437
2002	586 193	-435	-2 228
2003	583 564	-987	-2 349
2004	581 623	-711	-2 197
2005	578 573	-1 001	-2 115
2006	576 054	-518	-2 798
2007	571 018	-782	-4 263
2008	565 326	-776	-5 548
2009	560 429	-874	-4 418
2010	555 496	-1 484	-4 285
2011	565 317	-1 159	-3 307
2012	563 653	-1 088	-3 046
2013	561 379	-935	-3 031
2014	562 357	-698	-3 278
2015	563 075	-907	-3 511
2016	562 058	-526	-3 722

92. ábra: Természetes szaporodás/fogyás (ezrelék) 2005 – 2015 és az elveszületések és halálozások különözete ezer lakosra vetítve

Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében, mint az ország bármely megyéjében, a születések száma minden évben alacsonyabb a halálozások számánál. Az ábráról azonban leolvasható, hogy **a természetes fogyás ebben a megyében tartósan jóval kisebb mértékű, mint országosan**, sőt a térképen ábrázolt 2015. évben az összes megyében nagyobb a természetes fogyás, mint Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében.

A népességszám alakulásának másik meghatározó tényezője a vándorlási egyenleg alakulása. A KSH a belföldi vándorlásról közöl idősoros adatokat, valamint a külföldi állampolgárok országhatáron átlépő ki- és beköltözéseinek számát is közli, de a határon túli magyar (kettős) állampolgárok be- és kiköltözésének számát nem ismerjük, pedig a megye egyes járásaiban ennek számottevő jelentősége van.

93. ábra: Vándorlási egyenleg (ezrelék)

Szabolcs-Szatmár-Bereg megye belföldi vándorlási egyenlege minden évben negatív, az állandó vagy ideiglenes jelleggel elköltözők mindig többen vannak, mint a megyébe beköltözők. Ennél nagyobb vándorlási veszteség egyik megyében sem tapasztalható.

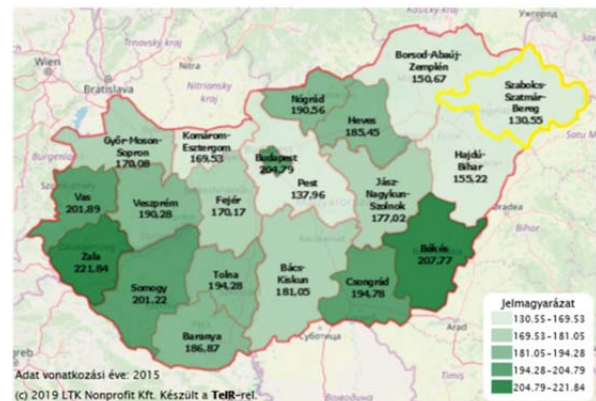
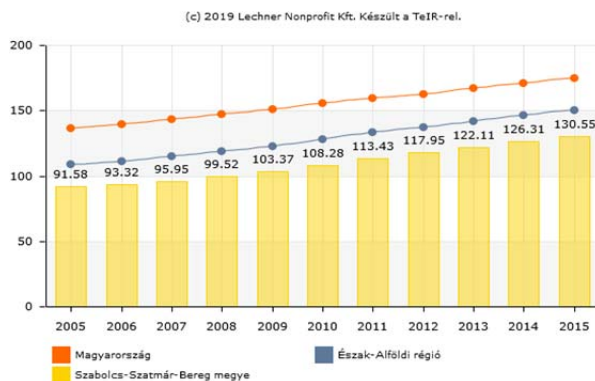
A természetes fogyás és a nagymértékű belföldi vándorlási veszteség ellenére megyei szinten alig csökkenő népességszámra, a külföldről történő beköltözések adhatnak magyarázatot. Ezt támasztják alá a járási szinten mért adatok, amelyekből kiderül, hogy **2011 és 2017 között 3 határ menti járás (Csengeri, Fehérgyarmati és Vásárosnaményi) népességszáma növekedett nem kis mértékben**, miközben ezekben a járásokban természetes fogyás volt tapasztalható, valamint a többi járás átlagánál magasabb volt a vándorlási veszteség is. Ezekben a járásokban a népességszám növekedésre csak a határon túlról történő beköltözések adnak magyarázatot. A megye többi járásának lakónépessége a vizsgált időszakban fogyatkozott.

15. táblázat: Népesség, népmozgalom 2016. (forrás: KSH, Szabolcs-Szatmár-Bereg megye statisztikai évkönyve, 2016.)

Járás	Lakónépesség az év végén		Belföldi vándorlási különbség	Természetes szaporodás, fogyás (-)	Belföldi vándorlási különbség
	fő	változása a 2011. év végéhez, %		2010–2016. évi átlaga ezer lakosra	
Baktalórántházai	19 278	-1,8	-5,2	-1,6	-6,5
Csengeri	14 497	5,0	-8,6	-2,8	-8,0
Fehérgyarmati	40 674	6,2	-8,9	-2,6	-7,1
Ibrányi	23 165	-3,6	-4,9	-2,5	-6,8
Kemecsei	21 768	-2,6	-6,0	-0,8	-6,9
Kisvárdai	56 078	-2,1	-9,4	-1,7	-9,2
Mátészalkai	64 465	-1,2	-6,5	-2,3	-6,7
Nagykállói	29 572	-3,7	-8,2	-2,7	-7,2
Nyírbátori	42 998	-1,3	-9,4	-1,1	-5,7
Nyíregyházi	165 038	-1,2	-1,8	-1,5	-3,1
Tiszavasvári	26 481	-3,5	-12,0	-0,8	-8,1
Vásárosnaményi	38 695	6,4	-12,8	-1,5	-7,4
Záhonyi	19 349	-0,8	-9,4	-1,2	-11,0
Összesen	562 058	-0,6	-6,6	-1,7	-6,2

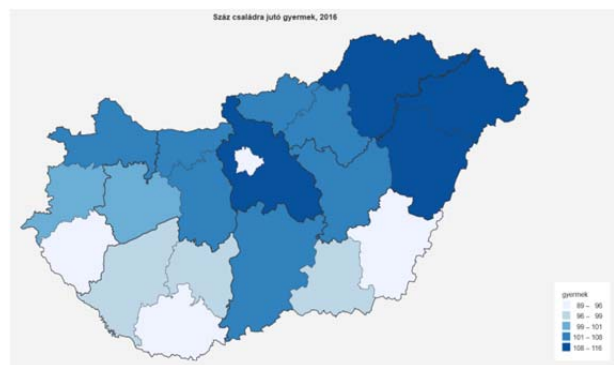
Szabolcs-Szatmár-Bereg megye a lakónépesség korösszetétele szempontjából is szélsőséges mutatóval rendelkezik. Az országosan tapasztalható egyre növekvő mértékű elöregedés a megyére is jellemző, de az országostól, sőt a régiós átlagtól is jóval kisebb mértékben. 2009-ig a megyében (ekkor már egyedülként az országban!) több gyermekkorú volt, mint 60 éven felüli. Ettől az évtől kezdve azonban már Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében is nagyobb az idős korcsoportba tartozók száma, mint a gyermekeké. **A megye látszólag kedvező öregedési mutatója, azonban nem független más, kevésbé kedvező társadalmi, demográfiai tényezőktől.** A folyamat később indult be, mint az ország más területein. A születéskor várható élettartam, vagy az iskolázottsági szint az országon belül erősen differenciált, ezek szempontjából a megye a leghátrányosabb helyzetűek közé tartozik. A nagyon alacsony iskolázottsági szint általában a több gyermek születésének kedvez ugyan, de az ehhez társuló rosszabb életminőség rövidebb várható élettartamot eredményez, vagyis a hátrányos helyzetűek körében kevesebben érik meg a számukra rövidebb ideig tartó időskort.

A lakosság korösszetételének fokozatos eltolódása az idősebb korosztályok irányába, az átlagéletkor emelkedése, a társadalmi ellátórendszerek rugalmas alkalmazkodását követeli meg minden területi szinten. Várhatóan a jövőben is folytatódik a tendencia, vagyis arányaiban és létszámában is egyre kevesebb aktív korú járulékfizetőnek kell biztosítani a gyermekkorú és az idős népesség eltartását. A szociális és egészségügyi ellátórendszerek számára mennyiségi és minőségi szempontból is jelentős többlet terhet jelent a növekvő létszámú és arányú időskorú népesség igényeinek kielégítése.

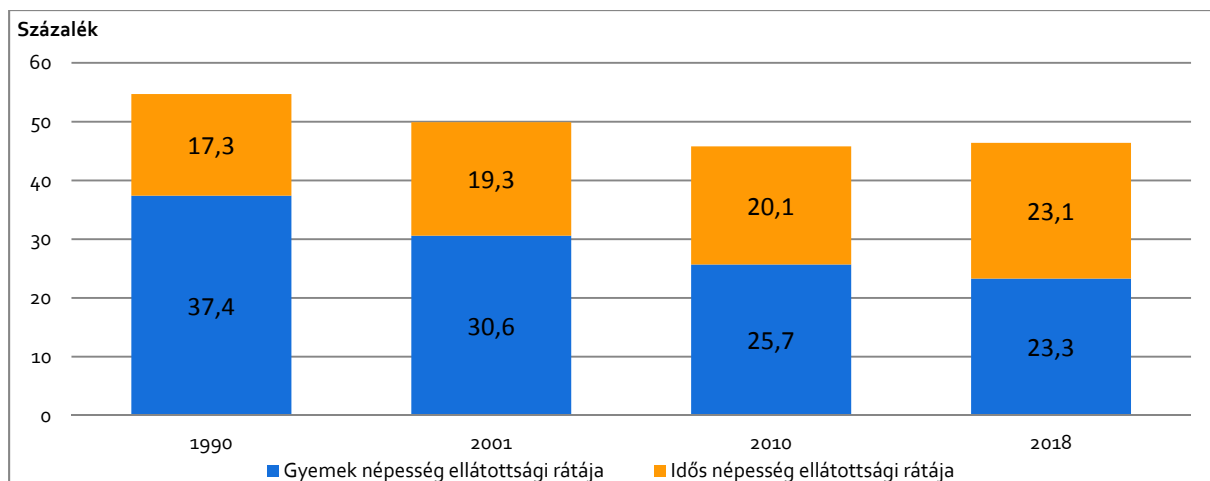
94. ábra: Öregedési mutató

1990-ben még több mint kétszerese (37,4%) volt a gyermek népesség (0-14) eltartottsági rátája¹³, mint az idős népesség (65-x) a megyében. Közel 30 év alatt az arányok kiegyenlítődték, 2018-ra a gyermek népesség eltartottsági rátája lecsökkent 23,3%-ra, az idős népességé pedig megemelkedett 23,1%-ra. A száz családra jutó gyermekek száma Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében a legmagasabb (116), Ezt követi Pest megye (114), Borsod-Abaúj-Zemplén (111) és Hajdú-Bihar megye (108).

95. ábra: Száz családra jutó gyermekek száma megyénként, 2016. (forrás: KSH Területi összehasonlítás, 2016.)

¹³ 0-14 évesek a 15-64 éves népesség százalékában

96. ábra: Gyermek és idős népesség eltartottsági rátája Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében (KSH, Területi statisztikai évkönyv 2017)

A születéskor várható élettartam országos szinten 2001 és 2017 között a férfiak esetében több mint 4 évvel, a nők esetében kettő és fél évvel hosszabbodott meg, vagyis érzékelhető javulás mutatkozott. (Hozzá kell tenni azonban, hogy eközben az uniós országokban ennél nagyobb javulás következett be, az uniós átlagtól való lemaradásunk tehát növekedett.) Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében a férfiak esetében az országosnál nagyobb mértékű javulás (kb. öt és fél év) történt: 2001-ben még ebben a megyében volt a férfiak várható élettartama a legalacsonyabb, 2017-ben azonban már B-A-Z, Jász-Nagykun-Szolnok, Nógrád és Békés megye mutatója rosszabb volt ezen a téren. **2017-ben a megyében született fiúgyermekek várható élettartama 71,37 év volt, a lányoké 78,11 év, miközben az országos átlag férfiak esetében 72,40 év, nők esetében 78,99 év.**

7.2. FOGLALKOZTATOTTSÁG, JÖVEDELMI SZINT, ISKOLAI VÉGZETTSÉG

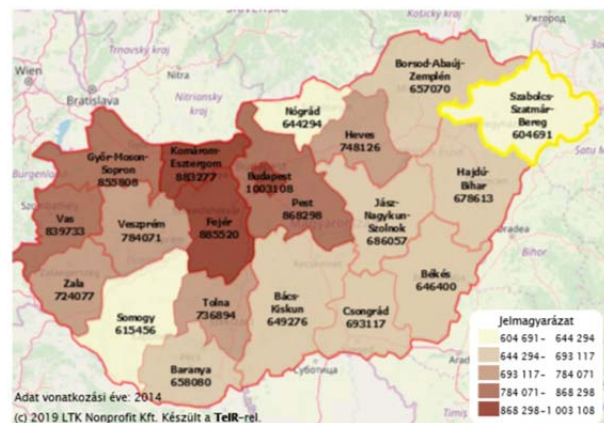
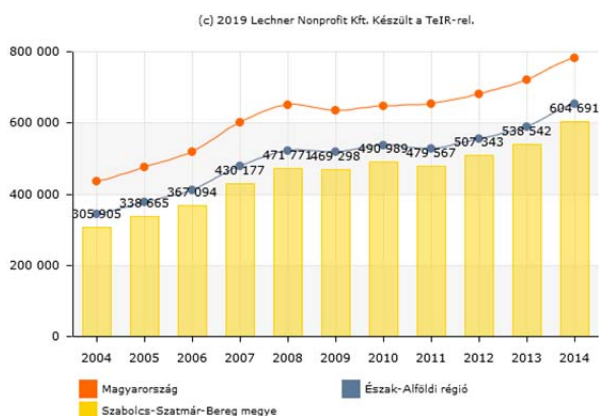
Az ezredforduló óta jelentős javulás következett be a megyében a foglalkoztatottság, illetve a gazdasági aktivitási arány tekintetében is. 2000-ben Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében, az országos átlagtól messze elmaradva, a legalacsonyabb volt a 16-74 éves népesség foglalkoztatási rátája¹⁴, 2017-ben azonban már 17 százalékpontot emelkedve, megközelítette az országos átlagot, 2000 és 2017 között 39,7 %-ról, 56,7%-ra növekedett a megye foglalkoztatási rátája. A foglalkoztatottsági szint javulása mellett csökkent a munkanélküliségi ráta a megyében, de a munkanélküliek aránya tekintetében sajnálatosan fennmaradt a megye sereghajtó státusza.

16. táblázat: A 15-74 éves népesség gazdasági aktivitása (forrás: KSH, Területi Statisztikai évkönyv, 2017.)

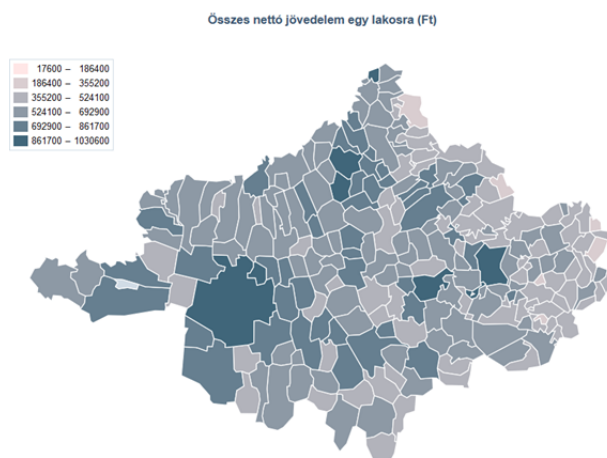
Megye, főváros, régió	Foglalkoztatási ráta				munkanélküliségi ráta			
	százalék				százalék			
	2000	2010	2016	2017	2000	2010	2016	2017
Budapest	53,9	54,1	63,2	64,0	5,2	9,0	4,3	2,9
Közép-Magyarország	53,4	53,2	61,7	62,6	5,2	8,9	3,8	2,7
Közép-Dunántúl	62,3	50,6	59,6	61,4	4,8	10,0	3,0	2,2
Nyugat-Dunántúl	55,9	51,8	59,8	61,7	4,2	9,3	2,7	2,4
Dél-Dunántúl	46,9	46,3	53,9	54,2	7,8	12,4	6,2	6,3
Észak-Magyarország	43,7	42,6	53,5	55,1	10,1	16,2	6,3	5,8
Hajdú-Bihar megye	45,7	43,9	56,1	56,6	7,1	13,2	8,6	6,5
Jász-Nagykun-Szolnok megye	46,4	46,5	56,2	56,2	9,4	10,7	6,6	6,7
Szabolcs-Szatmár-Bereg megye	39,7	42,0	53,3	56,7	11,2	18,1	11,6	8,5
Észak-Alföld	43,6	43,9	54,7	56,5	9,2	14,4	9,3	7,4
Dél- Alföld	48,7	47,7	56,9	58,2	5,2	10,4	5,6	4,1
ÖSSZESEN	49,6	48,7	58,0	59,3	6,4	11,2	5,1	4,2

¹⁴ Foglalkoztatottak aránya a megfelelő korcsoportba tartozó gazdaságilag aktív népesség körében.

A foglalkoztatottsági szint javulása és a munkanélküliség csökkenése mellett, sajnálatos módon, tartósan fennmaradt a megyében élők jövedelmi szintjének alacsony szintje. Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében a legalacsonyabb az egy lakosra jutó éves nettó jövedelem. A TeIR¹⁵ adatok szerint (95. sz. ábra), 2014-ben országos szinten az egy lakosra jutó évi összes nettó jövedelem 781 784 Ft volt, az Észak-Alföldi régió átlaga¹⁶ 652 443 Ft, Szabolcs-Szatmár-Bereg megyéé mindössze 604 691 Ft volt. A **megyében élők jövedelmi hátránya tartós**, amint azt az ábra grafikonja egyértelműen mutatja. A KSH - más bontásban - 2016. évi jövedelmi adatokat közöl, ami alapján az átlagos havi bruttó munkajövedelmek (tartalmazza a munkabéren felüli egyéb juttatásokat) területi különbségeit ismerhetjük meg: Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében 194 309 Ft, az Észak-Alföldi régióban 211 285 Ft, Magyarországon 275 802 Ft volt az átlagos havi bruttó munkajövedelem ebben az évben. Eszerint a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei havi jövedelem az országos átlagnak mindössze 70%-a.

97. ábra: Egy lakosra jutó éves nettó jövedelem¹⁷ (Ft) (forrás: TeIR Helyzet-Tér-Kép)

Az egy lakosra jutó összes nettó jövedelem tekintetében rendkívül nagy a szóródás a megye települései között. A legalacsonyabb érték 2016-ban Kispaládon (212 899 Ft/év/fő) volt, a legmagasabb Záhonyban (1 030 566 Ft/év/fő). A két szélsőérték között, majdnem ötszörös a különbség!

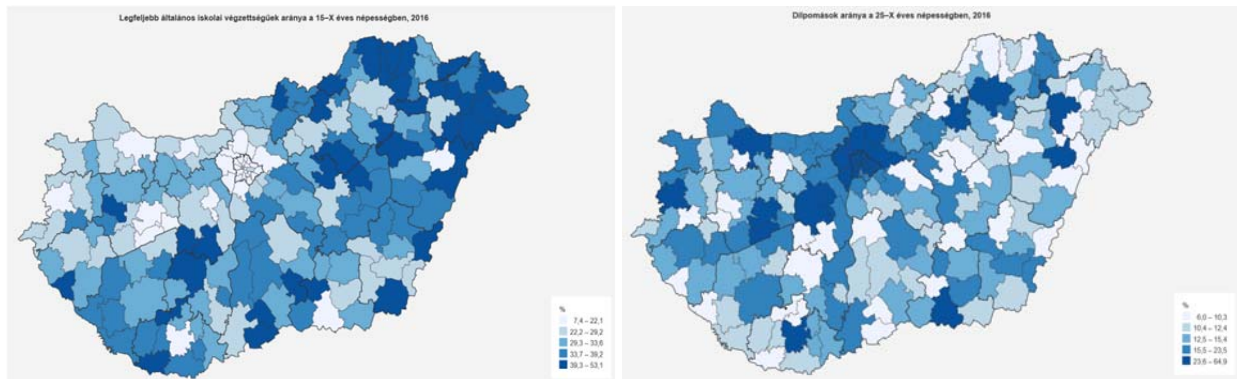
98. ábra: Egy lakosra jutó összes nettó jövedelem településenként, 2016 (forrás: TeIR idősoros elemző)

Az **iskolai végzettség és a munkajövedelmek összefüggése** társadalmi szinten nyilvánvaló. Alacsony iskolai végzettséggel alacsonyabb jövedelmet biztosító munkakörök betöltése lehetséges, míg az iskolai végzettség emelkedésével magasabb jövedelmi szintek elérésére van módja a munkavállalóknak. Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében **az alacsony iskolai végzettségű, alacsonyan képzett munkaerőből túlkínálat van**, aminek egyenes következménye a megyében élők jövedelmi szintjének átlagtól való jelentős elmaradása. A 97. sz. ábra mutatja, hogy a megye 10 járásában is rettenetesen magas a legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők aránya, és két járás (Nyíregyházi és Kisvárdai) kivételével minden járás a legalsó két kategória valamelyikébe tartozik a diplomások arányát tekintve.

¹⁵ Országos Területfejlesztési és Területrendezési Információs Rendszer

¹⁶ Az Észak-Alföldi régió átlaga a legalacsonyabb a régiók között

¹⁷ SZJA alapot képező nettó jövedelem egy állandó lakosra vetített összege

99. ábra: Legfeljebb általános iskolai végzettségűek aránya a 15-X éves népességben és a diplomások aránya a 25-X éves népességben, járásonként, 2016. (forrás: KSH, Területi összehasonlítás)

1990 óta az iskolai végzettség szintje minden területi szinten sokat emelkedett. A fiatalabb korosztályok végzettségi színvonala sokkal magasabb, mint az időseké. Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében is sokat nőtt a közép- és felső szintű végzettséggel rendelkezők aránya, de az országos átlagtól való lemaradást csak kis mértékben sikerült csökkenteni.

17. táblázat: Népesség iskolai végzettsége, 1990 - 2016 (forrás: KSH, Területi összehasonlítás)

Terület	1990				2016			
	legfeljebb ált.isk. 15-x évesek %	szakiskola 15-x évesek %	érettségi 18-x évesek %	diploma 25-x évesek %	legfeljebb ált.isk. 15-x évesek %	szakiskola 15-x évesek %	érettségi 18-x évesek %	diploma 25-x évesek %
Ország	57,5	15,0	19,9	10,1	26,5	20,9	33,4	22,8
Sz-Sz-B megye	64,0	16,0	15,3	6,7	36,2	22,3	29,3	15,2

A legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők aránya 1990 óta országosan kevesebb, mint a felére csökkent. Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében is jelentős volt a csökkenés, de kisebb arányú, tehát a relatív lemaradás nőtt ezen a téren. 2016-ban országosan a 15 évesnél idősebbek alig több mint negyede tartozik a legalacsonyabb végzettséggel rendelkezők körébe (1990-ben még több mint fele), addig a megyében ez az arány egyharmadnál magasabb (1990-ben még közel kétharmad volt). 2016-ban országosan minden 4.-5. 25 évesnél idősebb felnőtt rendelkezik diplomával, a megyében csak minden 6.-7.

A megye Integrált Területi Programjának (2014-2020) egyik tematikus célja a Képzett megye – rugalmas szakképzési, felsőoktatás és innovációs környezet kialakítása, amelyen belül prioritásként a megye gazdasági fejlődését elősegítő oktatási és innovációs rendszer kialakítása került meghatározásra. A megye egyetlen felsőoktatási intézménye a megyeszékhelyen működő Nyíregyházi Egyetem, amely számos szakterületen képez hallgatókat: agrár, bölcsészettudományi, gazdaságtudományok, informatika, műszaki, művészetközvetítési, pedagógusképzés, sporttudomány, társadalomtudományi, természettudományi képzési területeken. Hallgatói létszáma kb. 5000 fő. A megye 21 településén összesen 43 középfokú oktatási intézmény található. A nappali képzés mellett a Nyíregyházi központú Kölcsey Ferenc középiskola az ország 4 keleti megyéjében kb. 40 településen szervez esti tagozatú gimnáziumi képzéseket.

8. GAZDASÁGI ADOTTSÁGOK VIZSGÁLATA

Magyarországon az egy főre jutó bruttó hazai termék 2017-ben 3 919 ezer Ft, Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében 2 166 ezer Ft volt. A megye eredménye az országos átlag százalékában, ebben az évben, 55,3%. Az egy főre jutó GDP az ezredforduló óta minden évben Nógrád megyében a legalacsonyabb, ezt követi 19. helyeztként Szabolcs-Szatmár-Bereg megye¹⁸.

18. táblázat: Az egy főre jutó bruttó hazai termék, 2016. (forrás: KSH, Területi Statisztikai évkönyv, 2017.)

Megye, főváros, régió	Egy főre jutó bruttó hazai termék			
	ezer forint	az országos átlag százalékában	a megyék átlagának százalékában	az EU-28 átlagának százalékában (PPS alapján)
Budapest	7 289	202,0	259,7	136,2
Pest	2 907	80,5	103,6	54,3
Közép-Magyarország	5 475	151,7	195,0	102,3
Fejér	3 762	104,2	134,0	70,3
Komárom-Esztergom	3 751	103,9	133,6	70,1
Veszprém	2 726	75,5	97,1	50,9
Közép-Dunántúl	3 422	94,8	121,9	63,9
Győr-Moson-Sopron	4 901	135,8	174,6	91,5
Vas	3 570	98,9	127,2	66,7
Zala	2 725	75,5	97,1	50,9
Nyugat-Dunántúl	3 952	109,5	140,8	73,8
Baranya	2 338	64,8	83,3	43,7
Somogy	2 220	61,5	79,1	41,5
Tolna	2 657	73,6	94,7	49,6
Dél-Dunántúl	2 377	65,8	84,7	44,4
Dunántúl	3 280	90,9	116,9	61,3
Borsod-Abaúj-Zemplén	2 543	70,5	90,6	47,5
Heves	2 603	72,1	92,7	48,6
Nógrád	1 566	43,4	55,8	29,3
Észak-Magyarország	2 394	66,3	85,3	44,7
Hajdú-Bihar	2 526	70,0	90,0	47,2
Jász-Nagykun-Szolnok	2 355	65,2	83,9	44,0
Szabolcs-Szatmár-Bereg	2 043	56,6	72,8	38,2
Észak-Alföld	2 298	63,7	81,8	42,9
Bács-Kiskun	2 747	76,1	97,9	51,3
Békés	2 169	60,1	77,3	40,5
Csongrád	2 708	75,0	96,5	50,6
Dél-Alföld	2 576	71,4	91,8	48,1
Alföld és Észak	2 416	67,0	86,1	45,1
Összesen	3 609	100,0	128,6	67,4

A megyék és régiók gazdasági teljesítményének nagymértékű különbségeit mutatja a fenti, 18. sz. táblázat. Budapest mutatói minden tekintetben kiemelkedőek. Az országos átlagot kétszeresen, a megyék átlagát több mint két és félszeresen haladja meg a főváros egy főre jutó gazdasági teljesítménye. A megyék közül

¹⁸ KSH, STADAT – 6.3.1.2.

kiemelkedik Győr-Moson-Sopron megye, továbbá Fejér és Komárom-Esztergom megye teljesítménye is magasabb az országos átlagnál. Legrosszabbak Nógrád megye mutatói, ennél nem sokkal jobb Szabolcs-Szatmár-Bereg megye mutatószámai.

19. táblázat: Bruttó hozzáadott érték a nemzetgazdasági ágak főbb csoportjai szerint, 2016 [folyó alapon, millió forint] (forrás: KSH, Területi Statisztikai Évkönyv, 2016 –saját szerkesztés)

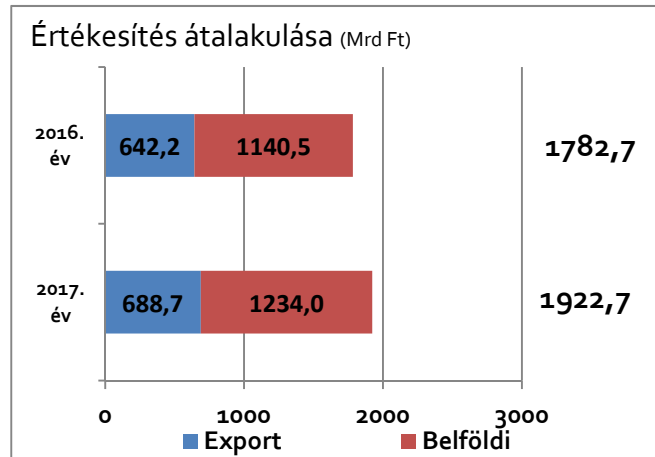
Megye, főváros, régió	Mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat	%	Ipar	%	Építőipar	%	Szolgáltatások	%	Összesen
Budapest	19 294	0,18	1 446 805	13,37	263 343	2,43	9 091 851	84,02	10 821 293
Pest	86 248	2,83	830 406	27,23	152 677	5,01	1 980 383	64,94	3 049 714
Közép-Magyarország	105 542	0,76	2 277 211	16,42	416 020	3,00	11 072 234	79,82	13 871 007
Fejér	65 934	4,97	639 990	48,22	50 503	3,81	570 740	43,00	1 327 167
Komárom-Esztergom	47 817	5,07	492 146	52,15	38 005	4,03	365 807	38,76	943 775
Veszprém	42 603	5,38	274 646	34,71	36 015	4,55	437 997	55,35	791 261
Közép-Dunántúl	156 354	5,11	1 406 782	45,94	124 523	4,07	1 374 544	44,89	3 062 203
Győr-Moson-Sopron	71 359	3,78	1 008 278	53,34	82 055	4,34	728 600	38,54	1 890 292
Vas	40 990	5,36	335 301	43,85	40 566	5,31	347 798	45,48	764 655
Zala	39 101	6,20	175 844	27,87	30 859	4,89	385 242	61,05	631 046
Nyugat-Dunántúl	151 450	4,61	1 519 423	46,24	153 480	4,67	1 461 640	44,48	3 285 993
Baranya	70 898	9,78	138 576	19,11	30 140	4,16	485 563	66,96	725 177
Somogy	66 991	11,59	108 466	18,77	24 343	4,21	377 973	65,42	577 773
Tolna	46 525	9,30	180 924	36,16	21 972	4,39	250 898	50,15	500 319
Dél-Dunántúl	184 414	10,23	427 966	23,73	76 455	4,24	1 114 434	61,80	1 803 269
Dunántúl	492 218	6,04	3 354 171	41,15	354 458	4,35	3 950 618	48,47	8 151 465
Borsod-Abaúj-Zemplén	65 347	4,62	591 753	41,87	52 825	3,74	703 512	49,77	1 413 437
Heves	37 295	5,69	257 892	39,32	29 850	4,55	330 863	50,44	655 900
Nógrád	11 664	4,56	60 790	23,76	11 734	4,59	171 659	67,09	255 847
Észak-Magyarország	114 306	4,92	910 435	39,16	94 409	4,06	1 206 034	51,87	2 325 184
Hajdú-Bihar	124 232	10,90	228 124	20,02	53 451	4,69	733 881	64,39	1 139 688
Jász-Nagykun-Szolnok	61 182	8,20	277 258	37,15	27 973	3,75	379 997	50,91	746 410
Szabolcs-Szatmár-Bereg	102 617	10,56	242 725	24,98	42 792	4,40	583 380	60,05	971 514
Észak-Alföld	288 031	10,08	748 107	26,18	124 216	4,35	1 697 258	59,39	2 857 612
Bács-Kiskun	121 012	10,22	391 066	33,04	63 590	5,37	608 040	51,37	1 183 708
Békés	105 889	16,75	136 783	21,64	20 847	3,30	368 544	58,31	632 063
Csongrád	90 184	9,78	202 517	21,96	39 081	4,24	590 547	64,03	922 329
Dél-Alföld	317 085	11,58	730 366	26,67	123 518	4,51	1 567 131	57,23	2 738 100
Alföld és Észak	719 422	9,08	2 388 908	30,16	342 143	4,32	4 470 423	56,44	7 920 896
Összesen	1 317 182	4,40	8 020 290	26,78	1 112 621	3,72	19 493 275	65,10	29 943 368
Ebből:									
megyék	1 297 888	6,79	6 573 485	34,38	849 278	4,44	10 401 424	54,39	19 122 075

Az ország GDP-jének több mint harmadát Budapest állítja elő egyedül. A fővárosban a szolgáltatások termelik meg a teljes bruttó hozzáadott érték 84%-át, az ipar és építőipar adja a további 16%-t, a mezőgazdaság szerepe itt elhanyagolható. A megyékre egészen más arányok jellemzők. Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében a megyei GDP-n belül a mezőgazdaság, erdőgazdálkodás és halászat aránya 10% körül alakul, ami az országos átlagnak kb. két és félszerese, de a megyék átlagát is jelentősen meghaladja. Az ipari termelés részesedése kb. 25%, amely a megyék átlagánál kb. 10%-kal alacsonyabb; az építőipar súlya megfelel a megyék átlagának; a szolgáltatások aránya pedig valamivel magasabb a megyékre jellemző átlagnál.

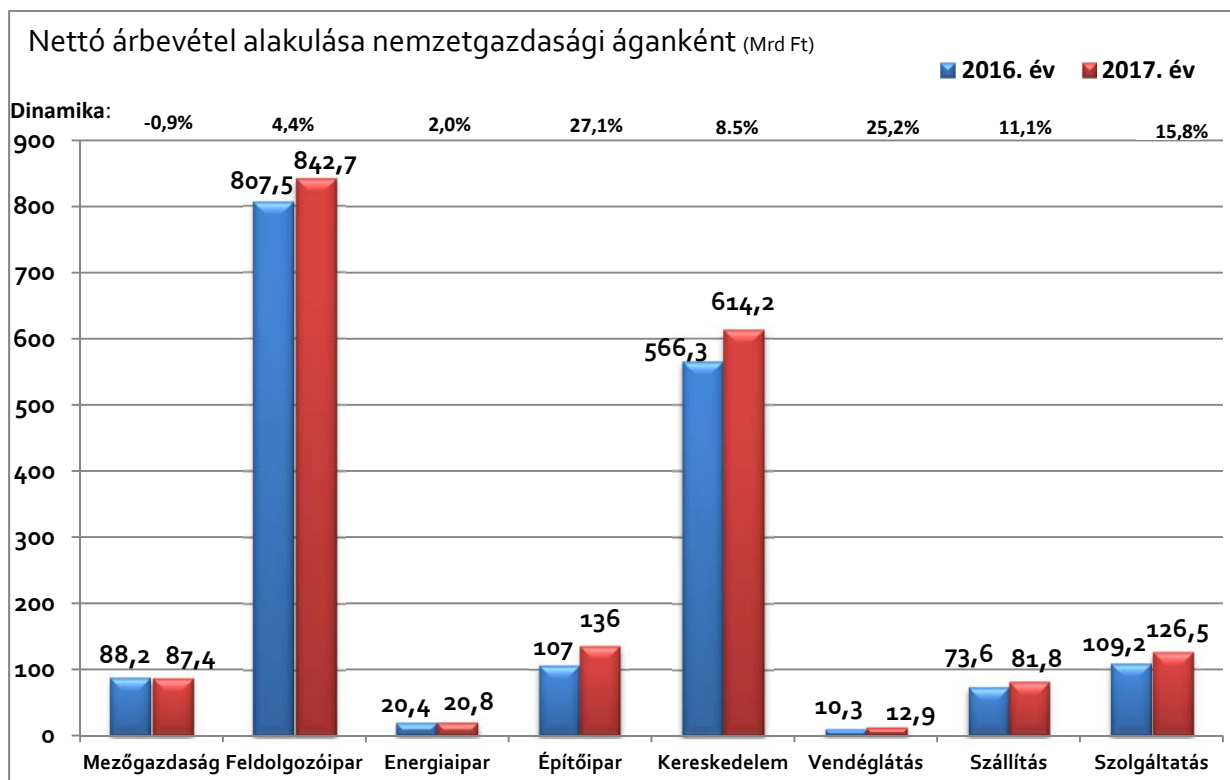
A megye gazdaságáról a **2018. évi TOP 100**¹⁹ kiadvány tartalmazza a legfrissebb információkat és adatokat:

2017-ben a megyei társas vállalkozások együttesen 1922,7 milliárd forint nettó árbevételt értek el, ami 7,9 %-kal több az előző évinél. Az export 7,2%-kal, a belföldi értékesítés 8,2%-kal növekedett az előző évhez képest. A megyei árbevétel közel kétharmada belföldi értékesítésből, a többi exportból származott.

A megyei kivitel 85 %-át a feldolgozóipar, 11 %-át a kereskedelmi szektor vállalkozásai adták.

100. ábra: Értékesítés alakulása 2016, 2017
(forrás: TOP 100)

101. ábra: Nettó árbevétel alakulása nemzetgazdasági áganként, 2016, 2017. (forrás: TOP 100)

¹⁹ A kiadvány 11 415 megyei székhellyel rendelkező vállalkozás társaságiadó-bevallásának NAV által készített elemzését tartalmazza.

Legnagyobb forgalmat – a korábbi évekhez hasonlóan – a feldolgozóipar cégei bonyolították, melyet a kereskedelem követett. A feldolgozóipar 2017-es árbevétele 842,7 milliárd forint volt, ami a megyei értékesítés 44 %-át tette ki. A kereskedelem 614,2 milliárdos árbevétele a megyei értékesítés közel egyharmadát adta.

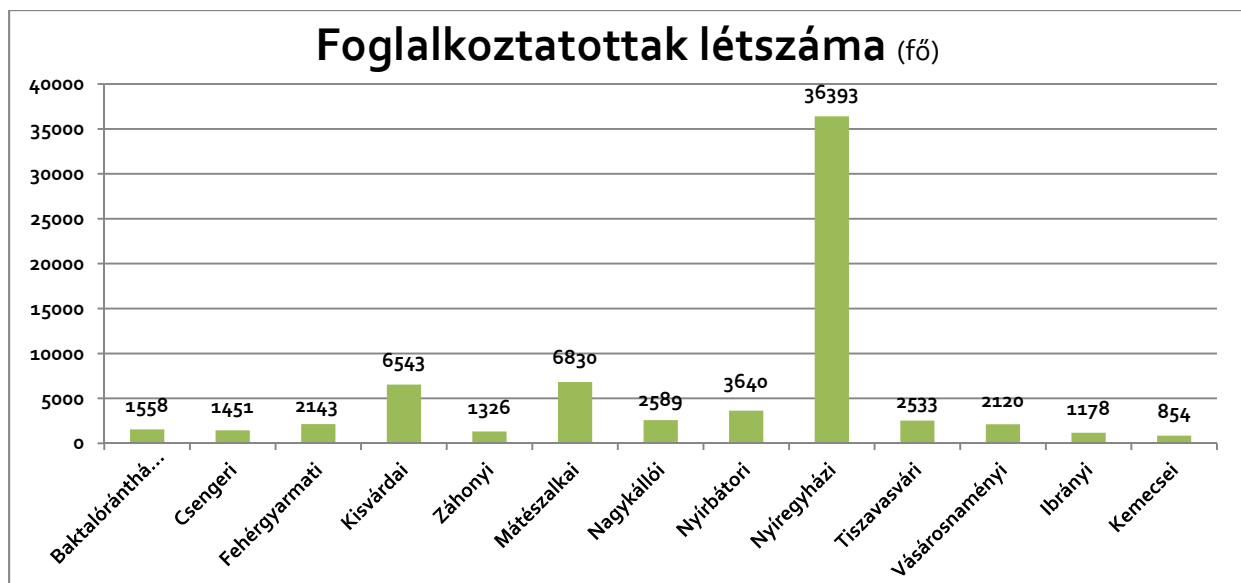
2017-ben a TOP 100 körbe tartozó vállalkozások nettó árbevétele 1 054,6 milliárd forint volt, ami a megye nettó árbevételének több mint a fele (54,9%). A korábbi évekhez hasonlóan a toplistás vállalkozások közül a legtöbb, összesen 46 társaság a feldolgozóiparban végzi tevékenységét, ezt követi a kereskedelmi szektorba tartozó 33 cég. A többi nemzetgazdasági ágban jóval kevesebb a TOP 100-ba kerülő vállalkozás.

20. táblázat: A 10 legmagasabb nettó árbevételt elérő vállalkozás, 2017. (forrás: TOP 100)

Gazdálkodó neve	értékesítés nettó árbevétele (M Ft)	helye a TOP 100-ban	Székhely
MICHELIN Hungária Abroncsgyártó Kft.	289 879	1.	Nyíregyháza
MASTER GOOD Termelő és Kereskedelmi Kft.	49 905	2.	Kisvárdai
LEGO Manufacturing Kft.	36 069	3.	Nyíregyháza
NZRT-TRADE Kereskedelmi és Szolgáltató Kft.	28 635	4.	Nyíregyháza
SZATMÁR OPTIKAI Gyártó és Forgalmazó Kft.	25 368	5.	Mátészalka
EISSMANN Automotive Hungaria Autóipari Kft.	24 002	6.	Nyíregyháza
MARSO Ipari Kereskedelmi Szolgáltató Kft.	22 389	7.	Nyíregyháza
CONTITECH Magyarország Kft.	20 952	8.	Nyíregyháza
KELET-ALFI-KER Kereskedelmi Kft.	20 367	9.	Nyíregyháza
NYÍRZEM Nyírség-Zemplén Coop Kereskedelmi Zrt.	19 208	10.	Kisvárdai

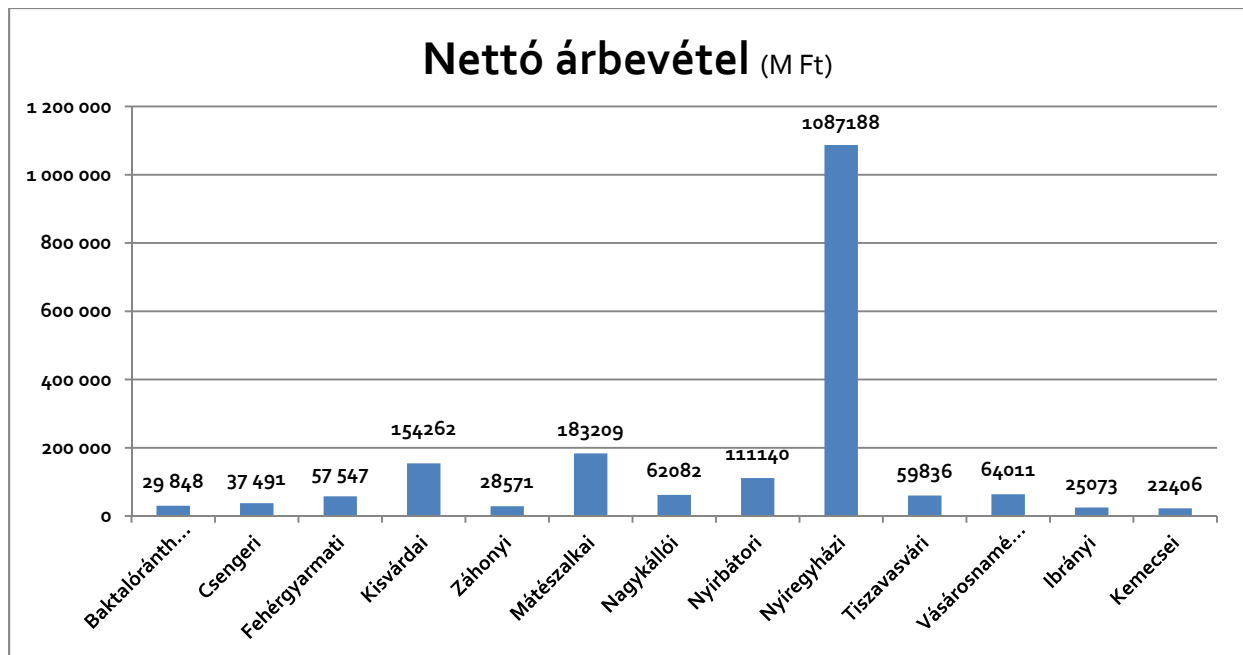
A 10 legnagyobb árbevételt elérő társaság teljesítette a teljes megyei értékesítés egynegyedét. A 10 cég közül 7 Nyíregyházán található.

A megyében 11 415 társaságiadó-bevallást²⁰ benyújtó vállalkozás működött 2017-ben. Ezek földrajzi megoszlása meglehetősen egyenlőtlen. A megye 13 járásának nagyon eltérő a gazdasági teljesítménye. A társas vállalkozások, valamint a TOP 100-ba tartozó vállalkozások több mint fele a nyíregyházi járásban található. A nyíregyházi járáson kívül a mátészalkai járás és a kisvárdai járás rendelkezik még jelentős gazdasági potenciállal – árbevétel és foglalkoztatás szempontjából - a megyén belül.

102. ábra: Foglalkoztatottak száma a társas vállalkozásokban, járásonként, 2017. (forrás: TOP 100)

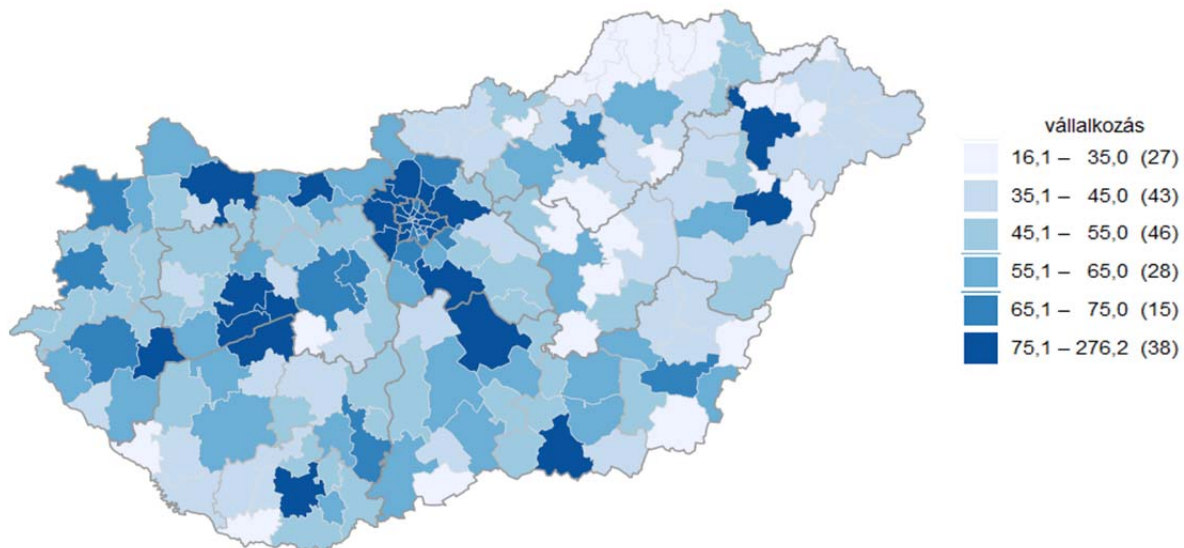
²⁰ Nem társasági adóalanyok a költségvetési szervek, a nonprofit szervezetek, a kisadózó vállalkozások, az egyéni vállalkozók.

103. ábra: Társas vállalkozások nettó árbevétele, 2017. (forrás: TOP 100)

A megyében foglalkoztatott 230 ezer²¹ munkavállalónak kevesebb, mint harmada (69 158 fő) áll a társas vállalkozások alkalmazásában (a többiek köztisztviselők, közalkalmazottak, egyéni vállalkozók, egyéni gazdálkodók, kisadózó vállalkozások dolgozói, stb.). A megyében az országosnál jóval magasabb az egyéni vállalkozások aránya.

A működő vállalkozások országos belüli térbeli eloszlása a keleti országrész lemaradását mutatja. A megyén belül a Nyíregyházi járás dominanciája kiugró, a többi járásban nagyon alacsony, illetve alacsony az ezer lakosra jutó vállalkozások száma.

104. ábra: Működő vállalkozások ezer lakosra járásonként, 2015 (forrás: KSH, interaktív térképek)

²¹ KSH, Szabolcs-Szatmár-Bereg megye statisztikai évkönyve, 2016. – 3.8. gazdasági aktivitás

8.1. FŐBB GAZDASÁGI ÁGAZATOK

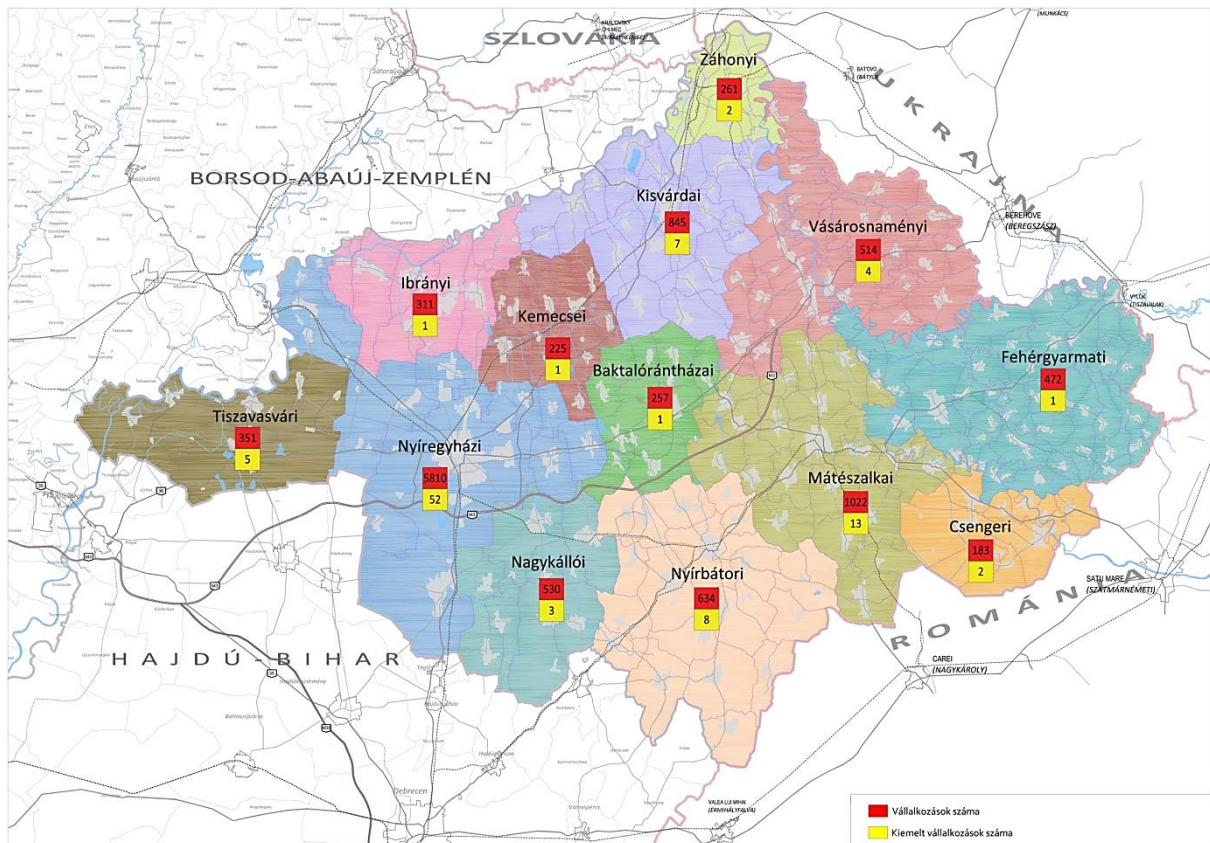
A működő vállalkozások 11,2%-a a mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat ágazatban tevékenykedik. A feldolgozóipar valamely ágazatához tartozik a vállalkozások 6,9 %-a, a többi ipari jellegű tevékenységgel (bányászat, energiaellátás, víz, szennyvíz kezelés, hulladékgazdálkodás) kiegészítve az ipar összesen 7,2 %-át képviseli a megyében működő vállalkozásoknak. Az építőipari vállalkozások aránya 8,4%, az összes többi vállalkozás pedig valamilyen szolgáltatási tevékenységet végez, ezek aránya 73,2%.

A közel 28 000 működő vállalkozás több mint 60%-a egyéni vállalkozó. Az egyéni vállalkozók aránya a mezőgazdaságban a legmagasabb, de többséget alkotnak az építőiparban, a kereskedelem – gépjárműjavításban, az oktatásban és az egyéb szolgáltatások körében is.

21. táblázat: A megyében működő vállalkozások száma gazdasági ág és gazdálkodási forma szerint, 2015.
(forrás: KSH, Megyei Statisztikai Évkönyv, 2016. 6.2.5.)

Ágazati kód	Gazdasági ág	Összesen	Ebből				
			kft.	rt.	bt.	szövetkezet	egyéni vállalkozó
A	Mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat	3 130	356	6	118	30	2 604
B	Bányászat, kőfejtés	8	7	–	1	–	–
CA	Élelmiszer, ital, dohánytermék gyártása	393	201	10	35	14	128
CB	Textília, ruházat, bőr és bőrtermék gyártása	175	81	–	18	3	72
CC	Fafeldolgozás, papírtermék gyártása, nyomdai tevékenység	265	123	3	37	4	96
CD	Kokszgyártás, kőolaj-feldolgozás	1	1	–	–	–	–
CE	Vegyí anyag, termék gyártása	17	10	–	2	1	4
CF	Gyógyszergyártás	1	–	1	–	–	–
CG	Gumi-, műanyag és nem fém ásványi termék gyártása	155	79	1	19	1	55
CH	Fémalapanyag és fémfeldolgozási termék gyártása	285	136	–	27	2	119
CI	Számítógép, elektronikai, optikai termék gyártása	25	12	1	7	–	3
CJ	Villamos berendezés gyártása	11	5	–	4	–	1
CK	Gép, gépi berendezés gyártása	83	52	–	17	–	13
CL	Járműgyártás	12	7	–	1	1	3
CM	Egyéb feldolgozóipar; ipari gép, berendezés üzembe helyezése, javítása	497	133	2	36	4	320
C	Feldolgozóipar	1 920	840	18	203	30	814
D	Villamos energia-, gáz-, gőzellátás, légkondicionálás	15	14	1	–	–	–
B+C+D	Ipar, víz- és hulladékgazdálkodás nélkül	1 943	861	19	204	30	814
E	Vízellátás, szennyvíz gyűjtése, kezelése, hulladékgazdálkodás, szennyeződésmentesítés	57	33	1	4	–	19
B+C+D+E	Ipar	2 000	894	20	208	30	833
F	Építőipar	2 341	926	3	173	8	1 218
G	Kereskedelem, gépjárműjavítás	6 673	2 244	14	708	39	3 649
H	Szállítás, raktározás	1 069	398	2	67	1	600
I	Szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás	1 328	323	1	71	2	927
J	Információ, kommunikáció	683	234	3	107	1	334

Ágazati kód	Gazdasági ág	Összesen	Ebből				
			kft.	rt.	bt.	szövetkezet	egyéni vállalkozó
K	Pénzügyi, biztosítási tevékenység	920	116	4	46	7	746
L	Ingtalanügyletek	631	398	7	59	2	159
M	Szakmai, tudományos, műszaki tevékenység	3 031	973	5	508	7	1 450
N	Adminisztratív és szolgáltatást támogató tevékenység	1 110	333	–	100	9	664
O	Közigazgatás, védelem; kötelező társadalombiztosítás	5	4	–	1	–	–
P	Oktatás	1 743	124	1	130	2	1 481
Q	Humán-egészségügyi, szociális ellátás	1 363	277	3	401	3	674
R	Művészet, szórakoztatás, szabad idő	528	94	–	41	3	390
S	Egyéb szolgáltatás	1 413	100	2	53	13	1 244
A-S	Összesen	27 968	7 794	71	2 791	157	16 973

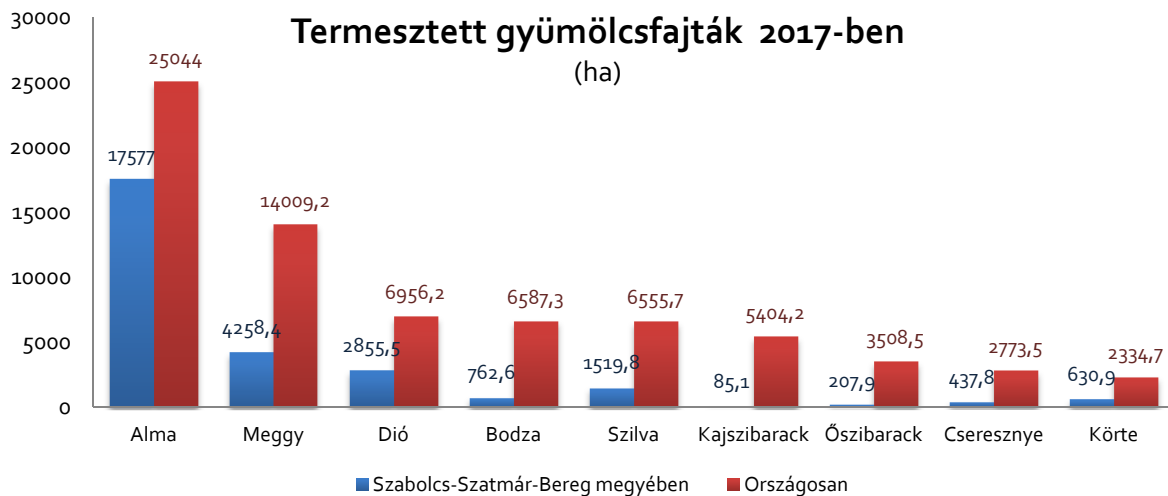
105. ábra: Vállalkozások száma járásonként

Mezőgazdaság

A megye gazdaságában lényeges szerepet tölt be a mezőgazdaság, annak ellenére, hogy a mezőgazdasági terület átlagos aranykorona értéke elmarad az országostól, a megyék közül itt a legalacsonyabb. A szántóterületek aránya az országos aránynál kisebb, a gyümölcsös aránya viszont kiugróan magas.

A Szabolcs-Szatmár-Beregben zajló mezőgazdasági tevékenységen belül kiemelkedő jelentőségű a gyümölcs-, illetve az almatermesztés. Az ország gyümölcsös területének harmada, almáskertjei területének kétharmada van a megyében. Ehhez kapcsolódóan a térségben jelentős kutatási-fejlesztési tevékenység zajlik az újfehértói kutatóállomáson. Az almatermesztésnél is nagyobb mértékben (közel 80%-ban) koncentrálnak a

megyére a jelentős élőlomunka-igényű, kis területi részarányú hazai dohánytermelés. Tradicionális szabolcsi teremékek: szabolcsi alma, nyírségi burgonya, dohány, napraforgó, szatmári szilva.

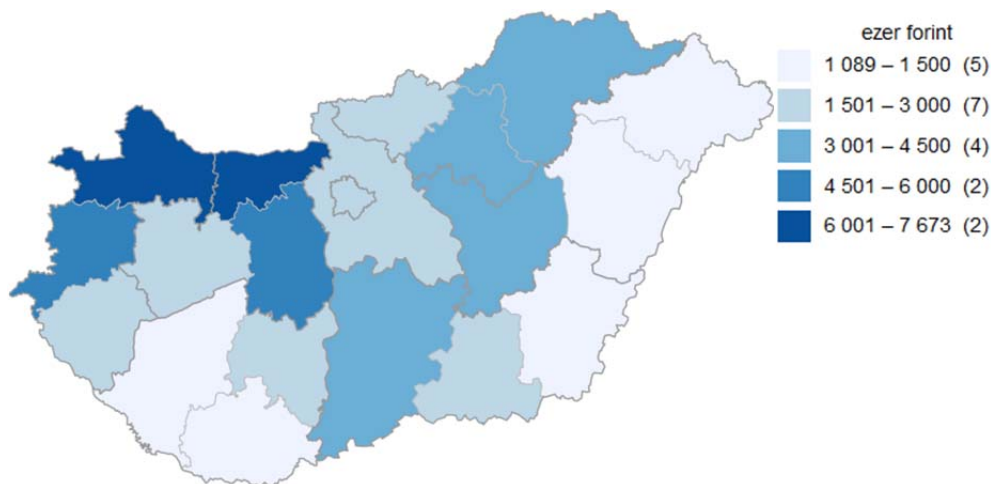
106. ábra: Gyümölcsfajták termelésének területi megoszlása (ha) az országhoz viszonyítva

A megye szerepe jelentős az ország növénytermesztésében. A mezőgazdaság struktúrájában a munkaigényes ágazatok dominálnak: a teljes magyar gyümölcsstermesztés kb. 40%-át ez a megye adja, a zöldségtermesztésben való részesedése is jelentős, meghaladja a 10%-t.

Az állattenyésztésben belül a megye juh és a házinyúl állománya a területarányánál jóval nagyobb, de magas a méhcsaládok, a kecske és a baromfityenyésztés aránya is. A szarvasmarha és a sertésenyésztés alacsonyabb a területarányánál.

Ipar, építőipar

Szabolcs-Szatmár-Bereg megye az egyik legkevesbé iparosodott megye Magyarországon. Az egy lakosra jutó ipari termelési érték csak Baranya és Somogy megyékben volt alacsonyabb 2016-ban. Az egy lakosra jutó építőipari termelési érték, ugyanebben az évben, Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében volt a legalacsonyabb.

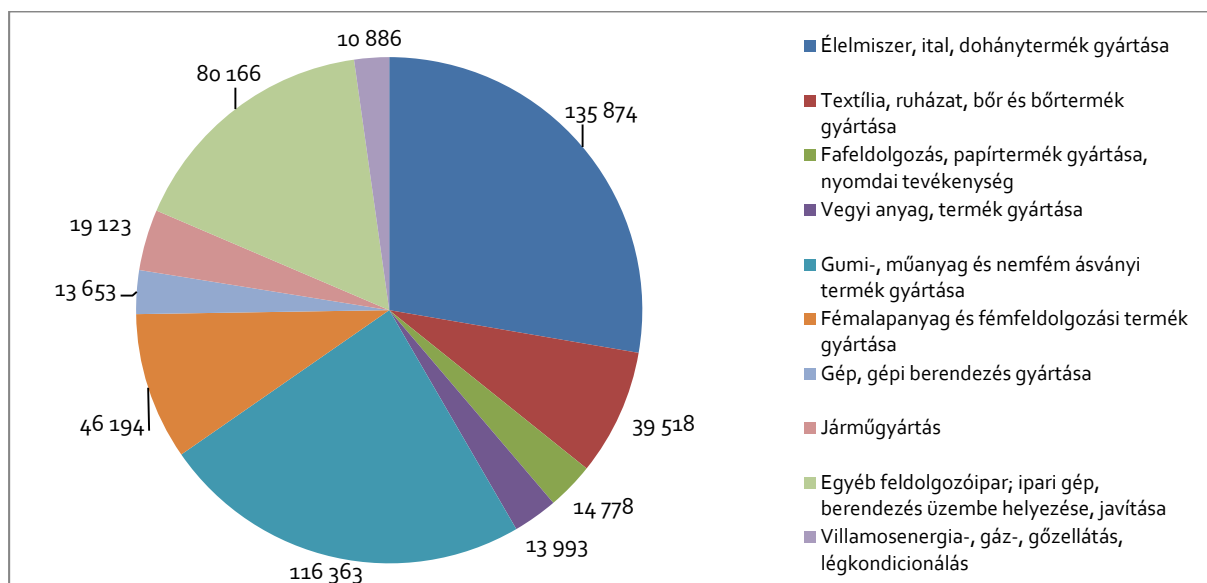

107. ábra: Egy lakosra jutó ipari termelési érték, telephely szerint (4 fő feletti vállalkozások), 2016 (forrás: KSH, interaktív térképek)

A megye iparvállalatai a magyar ipar termelési értékének 2,1%-át állítják elő, és az egy alkalmazásban állóra jutó termelési érték (termelékenység) igen alacsony, 25 millió 273 ezer forint. Ennél kisebb termelékenység csak a Zala és a Békés megyei iparvállalatokra jellemző.

22. táblázat: Az ipari termelés és termelékenység, 2017. (forrás: KSH, Területi statisztikai évkönyv, 2017. 5.2.3.)

Megye, főváros, régió	Termelési érték, millió forint	Alkalmazásban álló	Egy alkalmazásban állóra jutó termelés, ezer forint	Termelési érték	Alkalmazásban álló	Egy alkalmazásban állóra jutó termelés
				előző év = 100,0%		
Budapest	4 269 077	92 914	45 947	100,4	102,5	98,0
Pest	2 015 974	53 200	37 895	108,8	108,5	100,3
Közép-Magyarország	6 285 051	146 114	43 015	102,9	104,6	98,4
Fejér	2 390 225	39 404	60 659	109,0	105,6	103,2
Komárom-Esztergom	2 136 689	35 773	59 730	100,0	103,2	96,9
Veszprém	988 055	25 377	38 936	110,0	107,3	102,5
Közép-Dunántúl	5 514 969	100 553	54 846	105,5	105,1	100,4
Győr-Moson-Sopron	3 558 987	49 626	71 717	101,5	102,2	99,3
Vas	1 018 133	25 046	40 650	98,6	104,7	94,2
Zala	196 253	11 321	17 335	99,6	97,9	101,7
Nyugat-Dunántúl	4 773 372	85 993	55 509	100,8	102,3	98,5
Baranya	337 258	12 082	27 915	115,7	103,6	111,7
Somogy	823 135	17 780	46 296	123,5	102,1	121,0
Tolna	368 408	11 235	32 790	95,7	98,3	97,4
Dél-Dunántúl	1 528 801	41 097	37 200	113,8	101,4	112,2
Dunántúl	11 817 143	227 643	51 911	104,5	103,4	101,1
Borsod-Abaúj-Zemplén	2 235 945	31 548	70 874	104,1	104,6	99,5
Heves	1 161 431	20 300	57 212	105,7	106,8	99,0
Nógrád	189 187	6 814	27 765	102,5	100,8	101,7
Észak-Magyarország	3 586 563	58 663	61 139	104,5	104,9	99,6
Hajdú-Bihar	701 703	21 397	32 794	98,5	99,1	99,4
Jász-Nagykun-Szolnok	1 296 689	26 265	49 369	109,3	101,7	107,5
Szabolcs-Szatmár-Bereg	570 262	22 564	25 273	112,8	109,4	103,1
Észak-Alföld	2 568 655	70 226	36 577	106,9	103,2	103,6
Bács-Kiskun	2 015 629	30 984	65 053	102,3	103,6	98,7
Békés	283 598	12 872	22 033	107,3	104,3	102,9
Csongrád	500 275	18 857	26 530	97,9	98,5	99,4
Dél-Alföld	2 799 502	62 713	44 640	102,0	102,2	99,8
Alföld és Észak	8 954 720	191 602	46 736	104,4	103,4	101,0
Összesen	27 056 913	565 359	47 858	104,1	103,7	100,4
Ebből:						
megyék	22 787 836	472 445	48 234	104,8	103,9	100,9

108. ábra: Értékesítés a feldolgozóipar ágazatai szerint (M Ft), 2016. (forrás: KSH, Megyei Statisztikai Évkönyv 7.2.7.)

Az ágazatok szerinti megoszlást vizsgálva megállapítható, hogy az ipari szerkezet egyértelműen feldolgozóipar orientált. A feldolgozóiparon belül az élelmiszer, ital, dohánytermék gyártása; a gumi-, műanyag és nemfém ásványi termék gyártása; valamint az egyéb feldolgozóipar: ipari gép, berendezés üzembe helyezése, javítása dominál.

Az építőipar árbevétel szerinti teljesítménye kb. egy ötöde a feldolgozóipar éves nettó árbevételének. A foglalkoztatásban betöltött szerepe nagyjából ezzel arányos.

Szolgáltatások

A terciér szektor szerepe egyre erősödik a fejlett országok gazdaságában. Szabolcs-Szatmár-Bereg megye gazdaságában szintén lényeges szerepet töltenek be a szolgáltató ágak, a GDP-ből 60,1% a részesedésük, ami magasabb a megyék átlagánál (54,4%), de alacsonyabb az országos átlagnál (65,1)²².

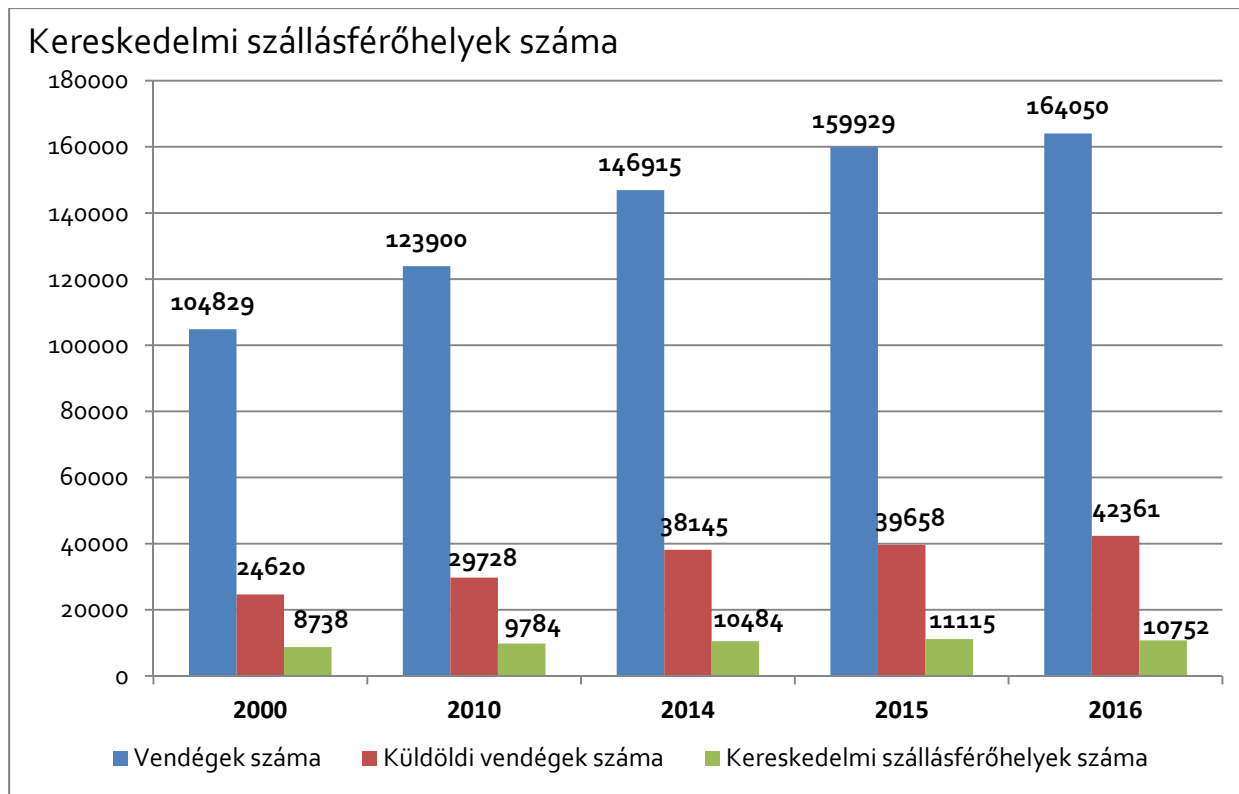
A szolgáltatási ágazaton belül a **kiskereskedelemnek és gépjárműjavításnak van a legnagyobb súlya**. 2000 óta a kiskereskedelmi üzletek száma ugyan számottevően csökkent, de a kiskereskedelem árbevétele folyamatosan növekedik és foglalkoztatási jelentősége is számottevő. 2000-ben még több mint 9200 kiskereskedelmi üzlet működött a megyében, 2016-ban már csak 7339 volt. Ez idő alatt csökkent az önálló vállalkozók által működtetett üzletek aránya is. Az élelmiszer kiskereskedelmi hálózat színvonalának javulását jelzi, hogy miközben az élelmiszer jellegű vegyes üzletek száma csökkent, a speciális élelmiszer üzletek (zöldség, gyümölcs; hús, húсару; kenyér, pékáru) száma növekedett.

Összességében csökkent a textil, ruházati és lábbeli; a bútór; a könyv, számítástechnika és egyéb iparcikk üzletek száma is, de valamelyest nőtt a vegyes iparcikkboltok, a hasznáلتcikk üzletek és a humán- és állatgyógyászati termék, valamint illatszert üzletek száma.

Turizmus, vendéglátás

A megye gazdaságán belül a **turizmus – vendéglátás, szállásadás** szerepe növekedést mutat. Az ezredforduló óta a szállásférőhelyek száma másfélszeresére nőtt, a vendégszám és vendégéjszakák száma ennél jobban, kb. 75%-kal emelkedett. Ezzel együtt a megyében eltöltött vendégéjszakák száma 2017-ben az országosnak mindössze 1,2%-a. Az üzleti céllal üzemeltetett szállásférőhelyek közel egynegyede fizető vendéglátás és/vagy falusi vendéglátás, háromnegyede pedig az un. kereskedelmi szállásférőhelyek körébe tartozik. A fizető és falusi vendégváró helyek száma sokat gyarapodott, de ennek a kategóriának a teljes vendégforgalomból kivett része továbbra is alacsony, a férőhelyek kihasználtsága mindössze fele a kereskedelmi szálláshelyek kihasználtságának. A különféle szálláshelyek közül a szállodák kihasználtsága magasan a legjobb. A közel 11 ezer kereskedelmi szálláshelyből a szállodai férőhelyek száma alig 2 ezer, ugyanakkor a vendégéjszakáknak közel a fele (45,4%-a) a szállodákban realizálódik. A szállodák vendég száma és a szállodákban eltöltött vendégéjszakák száma 2000 óta több mint duplájára növekedett, a szállodák kapacitáskihasználtsága (95 éjszaka/férőhely/2016) több mint háromszorosa az összes kereskedelmi szállásférőhely kihasználtságának (31 éjszaka/férőhely/2016), és több mint ötszöröse az egyéb szálláshelykének (18 éjszaka/férőhely/2016).

²² Id. 19. táblázat (Bruttó hozzáadott érték a nemzetgazdasági ágak főbb csoportjai szerint, 2016.)

109. ábra kereskedelmi szálláshelyek szállásférőhelyek száma; vendégek száma; külföldi vendégek száma; (forrás: KSH, Megyei Statisztikai Évkönyv, 2016) (forrás: KSH, Megyei Statisztikai Évkönyv, 2016)

23. táblázat: Az üzleti céllal üzemeltetett szálláshelyek kapacitása és vendégforgalma (forrás: KSH, Megyei statisztikai évkönyv, 2016. 7.5.1.)

Megnevezés	2000	2010	2014	2015	2016
Szálláshelyek száma	240	438	476	522	598
Szoba	2 210	4 579	4 961	5 386	5 414
Férőhely	9 602	12 184	13 323	14 369	14 659
Vendég	109 417	135 939	164 552	185 434	191 971
Ebből: külföldi	26 321	31 363	42 347	45 437	49 714
Vendégéjszaka	241 130	272 288	347 939	401 439	407 126
Ebből: külföldi	74 779	77 885	98 330	105 348	120 066
Átlagos tartózkodási idő, éjszaka	2,2	2,0	2,1	2,2	2,1
Ebből: külföldi	2,8	2,5	2,3	2,3	2,4

A járásközök közül a nyíregyházi járás teljesítménye emelkedik ki a turizmus tekintetében is. Itt van a kereskedelmi szálláshelyek kb. 40%-a, és itt realizálódnak a vendégéjszakák több mint 60%-a. A fehérgyarmati járásban található a második legmagasabb férőhelyszám, de itt – különösen a kereskedelmi szálláshelyek esetében – a kihasználtság rendkívül alacsony. A nyírbátori és kisvárdai járásban eltöltött kereskedelmi vendégéjszakák száma – messze lemaradva – követi a nyíregyházi járás teljesítményét. A kemecsei és a nagykállói járásban 100 alatt van a kereskedelmi és az egyéb szálláshelyek száma.

24. táblázat: Szálláshelyek járásonként, 2016. (forrás: KSH, megyei statisztikai évkönyv, 2016. 9.11.)

Járás	Kereskedelmi szálláshelyek					Üzleti célú egyéb szálláshelyek				
	férőhely, július 31.	vendég éjszaka	ebből: külföldi	átlagos tartózkodási idő, éjszaka	egy férőhelyre jutó vendégéjszaka	férőhely, december 31.	vendég éjszaka	ebből: külföldi	átlagos tartózkodási idő, éjszaka	egy szállásadóra jutó vendégéjszaka
Baktalórántházai	500	8 413	2 284	1,9	16,8	68	1 259	1	1,2	179,9
Csengeri	113	1 460	234	1,4	12,9	65	262	47	2,1	37,4
Fehérgyarmati	1 755	13 416	82	2,8	7,6	912	12 529	682	2,9	121,6
Ibrányi	125	255	15	2,7	2,0	93	1 855	55	2,0	231,9
Kemecsei	48	1 949	422	3,8	40,6	26	18	4	1,1	9,0
Kisvárdai	1 013	20 830	8 662	1,9	20,6	130	2 639	261	2,9	175,9
Mátészalkai	310	9 934	2 419	1,7	32,0	223	6 653	2 506	3,5	289,3
Nagykállói	55	214	–	6,7	3,9	74	2 179	802	2,5	311,3
Nyírbátori	1 190	43 176	15 940	2,1	36,3	156	3 615	197	3,0	212,6
Nyíregyházi	3 957	204 411	65 163	2,0	51,7	877	30 013	14 188	2,3	291,4
Tiszavasvári	337	5 164	1 026	1,7	15,3	51	2 568	234	1,9	256,8
Vásárosnaményi	425	18 251	3 349	2,4	42,9	1 177	8 042	1 115	4,3	56,6
Záhonyi	924	7 302	101	3,4	7,9	55	719	277	4,2	143,8
Összesen	10 752	334 775	99 697	2,0	31,1	3 907	72 351	20 369	2,6	161,1

A szolgáltatások körén belül a szállásadás mellett a vendéglátás szerepe is nagy jelentőségű. 2010-hez képest csökkent a vendéglátóhelyek száma a megyében, 2010-ben tízezer lakosra 50 vendéglátóhely jutott, 2017-ben 42. A tízezer lakosra jutó vendéglátóhelyek száma a legfelkapottabb turisztikai célterületeken, a Balatoni üdülőövezet megyéiben, a legmagasabb: Somogy megyében 83,3; Veszprém megyében 77,6; Zala megyében 66,9. Szabolcs-Szatmár-Bereg megye 2384 vendéglátóhelyének kevesebb, mint fele étterem, büfé vagy cukrászda, másik része italbolt és zenés szórakozóhely (1075 db) valamint közétkeztetést végző hely (236 db).

A Terület- és Településfejlesztési Operatív Program támogatásával a megye területén négy integrált turisztikai projekt indult el 2017 nyarán²³. A megye négy idegenforgalmi desztinációja: a Nyírségi turisztikai gyűrű, a Szatmár-beregi kultúrtáj, a Nyíri Mezőség idegenforgalmi tengely és a Rétközi turisztikai tengely.

A gazdaság belső és külső kapcsolatai

A gazdaság külső és belső kapcsolatait egyrészt a beszerzési és felvevő (értékesítési) piacok, másrészt a hierarchikus és mellérendelt (TÉSZ, klaszter, stb.) jellegű hálózatok jellemzik.

Elsősorban a multinacionális vállalatokra, illetve leányvállalataikra jellemző a transznacionális, sőt Európán kívüli kapcsolatok fenntartása (Michelin, Lego, Hoya, Eissmann, ContiTech, stb.).

25. táblázat: Szabolcs-Szatmár-Bereg megye belföldi- és külföldi értékesítés alakulása nemzetgazdasági áganként (forrás: TOP 100)

Nemzetgazdasági ág megnevezése	Belföldi értékesítés (M Ft)	Export (M Ft)	Export az összes értékesítés százalékában
Mezőgazdaság	82 556	4 800	5,5%
Bányászat	391	0	0%
Feldolgozóipar	256 491	586 248	69,6%
Energiaipar	20 775	0	0%
Építőipar	133 326	2 698	2,0%
Kereskedelem	540 112	74 044	12,1%
Vendéglátás	12 753	161	1,2%
Szállítás, raktározás	62 870	18 911	23,1%
Szolgáltatás	124 734	1 794	1,4%
Összesen	1 234 008	688 656	35,8%

²³ <https://frissmedia.hu/hir/otvenot-uj-turisztikai-latvanyossag-a-megyeben/5767>

Az adatok alapján megállapítható, hogy összességében ugyan jelentős a megyei cégek export teljesítménye, de rögtön hozzátehetjük, hogy ezt túlnyomó részben egyetlen ágazat, a feldolgozóipar produkálja. A feldolgozóipar mellett még a kereskedelem és a szállítás, raktározás mutat értékelhető export teljesítményt. A megyei kivitel 85%-át a feldolgozóipar, 11%-át a kereskedelmi szektor vállalkozásai adták.

A megye valaha volt jelentős mértékű mezőgazdasági exportja, mára erősen összezsugorodott.

A külföldi érdekltségű vállalkozások aránya az összes vállalkozáson belül viszonylag alacsony (2016-ban 279 db, ebből kizárólag külföldi érdekltségű 223 db). Jelentős pozitív fejlemény azonban, hogy a megyébe érkező külföldi közvetlentőke befektetés 2016. évi értéke nagyságrendileg nagyobb, mint a 2009. évi (gazdasági válság!). Hasonlóképpen ugrásszerű növekedés történt az egy vállalkozásra, valamint az egy lakosra jutó külföldi befektetések értékében. Szabolcs-Szatmár-Bereg megye számára igazán nagy jelentősége annak van, hogy **minden más megyénél sokkal nagyobb mértékben nőtt a külföldi tőkebefektetések értéke**: 2009-ben 68,7 md Ft; 2016-ban 693,5 md Ft. Ez több mint tízszeres növekedés, miközben országosan 50%-kal nőtt a külföldi tőkebefektetések értéke. Elmondható tehát, hogy az ország legkeletibb megyéje is felkerült a külföldi tőkebefektetők térképére.

26. táblázat: *Külföldi közvetlentőke-befektetéssel működő vállalkozások, 2009, 2016 (forrás: KSH, Területi Statisztikai évkönyv, 2010 és 2017. 4.2.13.)*

Megye	szervezetek száma		ebből: kizárólag külföldi érdekltségű		külföldi tőkebefektetés md Ft		egy vállalkozásra jutó külföldi befektetés		ebből: kizárólag külföldi érdekltségű		egy lakosra jutó külf. befektetés	
	2009	2016	2009	2016	2009	2016	2009	2016	2009	2016	2009	2016
							ezer forint					
Szabolcs-Szatmár-Bereg	362	279	265	223	68,7	693,5	189 873	2 485 777	187 730	3 013 009	122,6	1 233,9

A megye gazdálkodói közötti mellérendelt jellegű (belső) gazdasági kapcsolatoknak rendkívül nagy jelentősége van, különösen a kiemelkedő teljesítményt nyújtó gyümölcs és zöldségtermelő ágazatban. Az országban működő 62 db elismert zöldség-gyümölcs termelői szervezet (TÉSZ) közül 17 db (27%) a megyében működik: Csenger (4), Csegöld, Demecser, Tisztaberek (2), Hodász, Kocsord, Szamosújlak, Rakamaz, Kemece, Tiszadob, Nagykálló, Tiszavasvári, Tuzsér központokban²⁴.

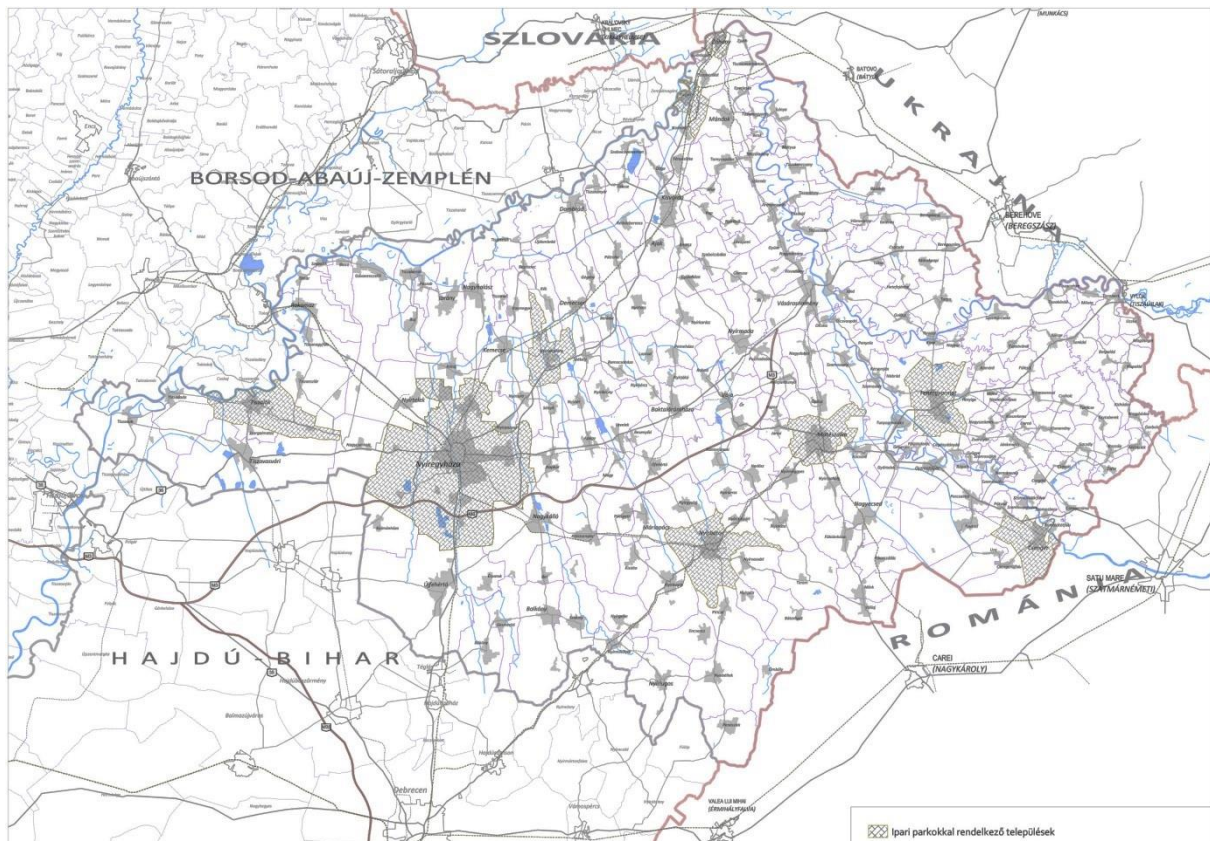
A megye gazdaságának versenyképességét befolyásoló tényezők

A megyében sokat fejlődött az üzleti infrastruktúra. A termelési infrastruktúra zászlóshajói az ipari parkok.

A megye települései közül jelenleg Csenger, Fehérgyarmat, Fényeslitke, Mátészalka, Nyírbátor, Nyírbogdány, Nyíregyháza, Tiszalök, Tuzsér és Záhony rendelkezik ipari parkkal, s mind a kilenc helyen adott a termelői infrastruktúra a további befektetésekhez.

Az elmúlt években is bővültek a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei ipari parkok: Nyírbátorban gyógyászati segédeszközgyár, Mátészalkán technológiai központ, Nyíregyházán autóalkatrész- és liftajtó készítő üzem épült. A térség 9 ipari parkjában több mint 70 vállalkozás kb. 7500 embert foglalkoztat. A megyében működő ipari parkok közül néhány (Nyíregyházi, Mátészalkai) maximális, vagy ahhoz közeli kihasználtsággal működik, egy része viszont nem tudta betölteni gazdaságélénkítő funkcióját, szinte üresen áll.

²⁴ www.kormany.hu/ ... Elismert zöldség-gyümölcs termelői szervezetek

110. ábra: Ipari parkokkal rendelkező települések

A nemzetközi és magyar példák azt mutatják, hogy a K+F tevékenység olyan technológiai bázist jelent, amely segíti a gazdaságot versenyképessége megőrzésében és növelésében. Szabolcs-Szatmár-Bereg megye innovációs képessége, innovációs infrastruktúrája jelenleg szerény. A kutató-fejlesztő helyek száma és a K+F tényleges létszám csökkent a megyében 2010 óta: 60-ról 40-re, illetve 773 főről, 604 főre. A K+F ráfordítás összege minimális mértékben emelkedett (vagyis reálértéke csökkent) ez idő alatt²⁵.

A megye gazdasági versenyképességét számos egyéb tényező is befolyásolja: a rendelkezésre álló munkaerő létszáma és képzettsége; a működő vállalkozások termelékenysége (infokommunikációs és technológiai színvonala és szervezetsége); az infrastruktúra fejlettsége; a közlekedési kapcsolatok minősége. A munkaerő képzettségi színvonalának fejlesztése elengedhetetlen a megye gazdasági versenyképességének fokozása érdekében. A vállalkozások termelékenysége is bőven hagy kívánni valót, ahogyan azt a 18. sz. táblázat: Az egy főre jutó bruttó hazai termék, 2016. mutatja. A termeléshez szükséges alapvető infrastruktúra a megye területének nagy részén rendelkezésre áll. A közlekedési kapcsolatok sokat javultak az M3 Vásárosnaményig történt meghosszabbításával, és további javulás várható a záhonyi térségig történő bővítésével.

További jelentős változást hozhat a **M49-es gyorsforgalmi út fejlesztése**. Az országos terv nem tartalmazza, de jelentős fejlődési lehetőséget jelentene a Debrecen és Nyíregyháza közötti közlekedési kapcsolatok javítása: a 4-es számú főút 2x2 sávossá történő kiépítése, a vasútvonal elővárosivá fejlesztése. A 100-as vasúti fővonal 160 km/h sebességre történő átépítése, pályafejlesztések kiemelt szerepet kapnak. A Debrecen-Mátészalka–Csenger-Szatmárnémeti vasútvonal pályafelújítása és villamosítása, továbbá a mátészalkai vasútállomás áruforgalmi szempontú fejlesztése szükséges. Nyíregyháza-Mátészalka-Fehérgyarmat, valamint Nyírbátor és Nyíradony megyehatárig történő vasútfejlesztés is jelentősen javítaná a térség közlekedési hálózatát.

²⁵ KSH Megyei Statisztikai Évkönyv, 2016 (6.4.1.) és területi Statisztikai Évkönyv, 2017. (4.3.3.)

9. A TÁJ TERHELÉSÉNEK ÉS TERHELHETŐSÉGÉNEK MEGHATÁROZÁSA

A Kormány az 1128/2017. (III. 20.) Korm. határozattal fogadta el a **2017–2026 közötti időszakra vonatkozó Nemzeti Tájstratégiát**. A dokumentum tájterhelhetőség vonatkozásában az alábbi megállapításokat tartalmazza:

„A gazdasági igény és a természeti erőforrások megújuló képességének eltérése

A természeti adottságokra alapuló használatok – úgy, mint a mezőgazdaság, az erdőgazdálkodás, az ipari termelés, a turizmus, nyersanyag-kitermelés és energia-gazdálkodás – intenzitását a mindenkori gazdasági igény és nem a természeti erőforrások (adottságok, tájpotenciálok) megújuló képessége, teherbíró képessége határozza meg. A lakosság kényelme érdekében a táj terhelhetőségének figyelmen kívül hagyásával, nem elég takarékos módon használjuk természeti erőforrásainkat, sőt fokozott a természeti adottságokkal ellentétes tájhasználati érdekek megjelenése.

A technológiai fejlődésnek és területi beavatkozásoknak köszönhetően (pl. vízjárta területek lecsapolása) a területhasználat részben függetlenné vált a természeti adottságoktól, de ez egyre növekvő kockázatokat, emiatt társadalmi és gazdasági ráfordításokat indukál. Az okszerű földhasználat helyett megjelenik a környezeti adottságoknak nem megfelelő területhasználatok térnyerése és a kedvezőtlen területhasználati szerkezetek fennmaradása. Megfelelő ösztönzők hiányában csökken a területhasználók érdekeltsége az okszerű, területi adottságokhoz illeszkedő, tájpotenciálra alapozott tájhasznosítás kialakításában, szükség esetén a művelési ágváltásban.

A tájterhelhetőséget figyelmen kívül hagyó gazdasági érdekek miatt jelentős a túlhasznosítás. A Nemzeti Vidékstratégia szerint a mezőgazdasági terület mintegy 25%-án művelési ág és földhasználati intenzitás-váltásra lehet szükség. A művelési ág vagy földhasználati intenzitás-váltást a domborzat, a talaj termékenysége, a klimatikus viszonyok, a terület kitétsége is indokolhatja. A művelési ág, illetve földhasználati intenzitás-váltást átfogóan, több szempont értékelése alapján lehet javasolni (pl. erózióknak kitett domboldalakon, alacsony termékenyséű talajon, vízjárásos területen, fagyzugos területen).

...Fontos, hogy a tájhasználatok befolyásolásánál a korlátozások helyett a terhelhetőségi szempontokat is figyelembe vevő pozitív gazdasági ösztönzők kerüljenek előtérbe. ...

A legeltetési állattartás különösen erőteljesen visszaszorult, az állattartás elszakadt a földhasználatról és a növénytermesztéstől. Az állattenyésztésben a természeti és emberi erőforrásainkban rejlő lehetőségek hasznosításának módjai további vizsgálatot igényelnek.”

A **Nemzeti Tájstratégiában tett országos megállapítások Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében is jellemzőek**. A korábbi vizsgálatokban bemutatottak szerint a **megyében azonban már megindult a földhasználati intenzitás-váltás**: a tájpotenciáltól eltérő túlhasznosítást eredményező szántóterületek aránya a megyében csökkenő tendenciát mutat. **Az egyéb „modern” antropogén hatások tekintetében a megye kitétsége kisebb** az országos átlagban kedvezőtlenebb gazdasági és társadalmi viszonyok miatt, mely azonban a jövőbeli szerkezetalakítások, fejlesztések során lépéselőnyt biztosíthat az okszerű, területi adottságokhoz illeszkedő, tájpotenciálra alapozott tájhasznosítások kialakításában.

A táj terhelésének és terhelhetőségének vizsgálatát a Budapesti Corvinus Egyetem Tájtervezési és Területfejlesztési Tanszékén a területrendezési tervekhez kidolgozott tájterhelhetőség vizsgálati módszertan nyomán készítettük el. A vizsgálat során figyelembe vettük a hatályba lépett Országos Területrendezési Tervben szereplő tervi elhatározásokat és az Előkészítő fázisban feltárt adottságokat.

A táj terhelhetősége a tájat érő terhelések, illetve a tájérzékenység összevetésével határozható meg. A területrendezési tervekhez kapcsolódó vizsgálat mélységéből és léptékéből adódóan **nem terjedhet ki minden terhelést okozó tényezőre** (pl.: különböző szennyezéstípusok, fényterhelés, zaj- és rezgésterhelés,

túlhasználat, stb.), vagy minden tájérzékenységet befolyásoló adottságra, állapotra (víztestek állapota, klímaérzékeny természetes élőhelyek, erdők sérülékenysége, stb.).

Szabolcs-Szatmár-Bereg megye tájterhelésének meghatározása során az alábbi tényezőket vettük figyelembe:

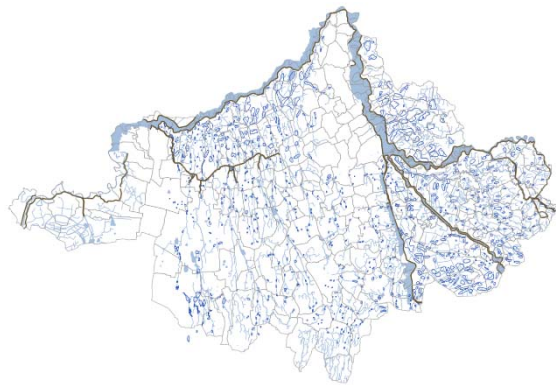
- 01 Közlekedési hálózat (tervezett gyorsforgalmi úthálózat és nagysebességű vasút, főutak, egyéb országos törzshálózati vasúti pálya),
- 02 Egyéb vonalas infrastruktúra-hálózatok (elektromos átviteli távvezeték, földgázz szállító-, kőolajszállító-vezeték, termékvezeték),
- 03 Vízrendezés (nagyvízi meder területe, elsőrendű árvízvédelmi fővédvonal, országos jelentőségű csatorna és vízgazdálkodási terület, 5 éves gyakoriságú belvízzel elöntött terület - a FeTiVizig működési területén),
- 04 Települési térség,
- 05 Bányászat (szilárd ásványi nyersanyag bányatelek, szénhidrogén bányatelek és koncesszió, megkutatott ásványvagyon),
- 06 Hulladékkezelés (hulladékégetővel rendelkező település, regionális szilárd települési hulladéklerakóval rendelkező település, inert hulladéklerakóval rendelkező település, rekultivált vagy rekultiváció alatt álló hulladéklerakó)

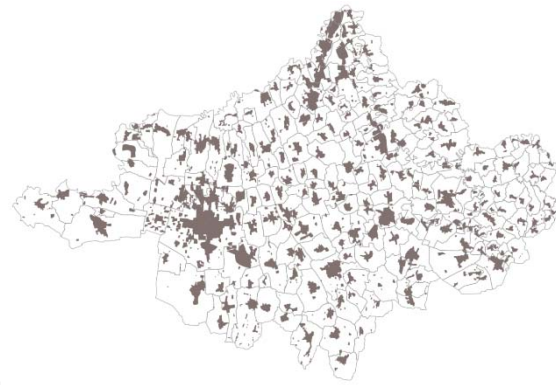
01

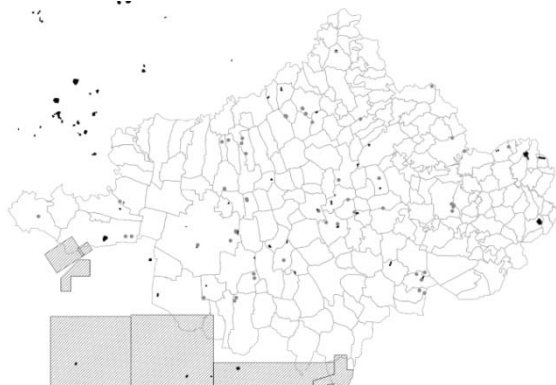
02

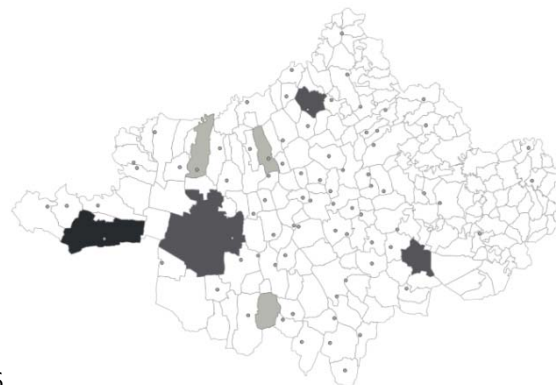
03

04

05

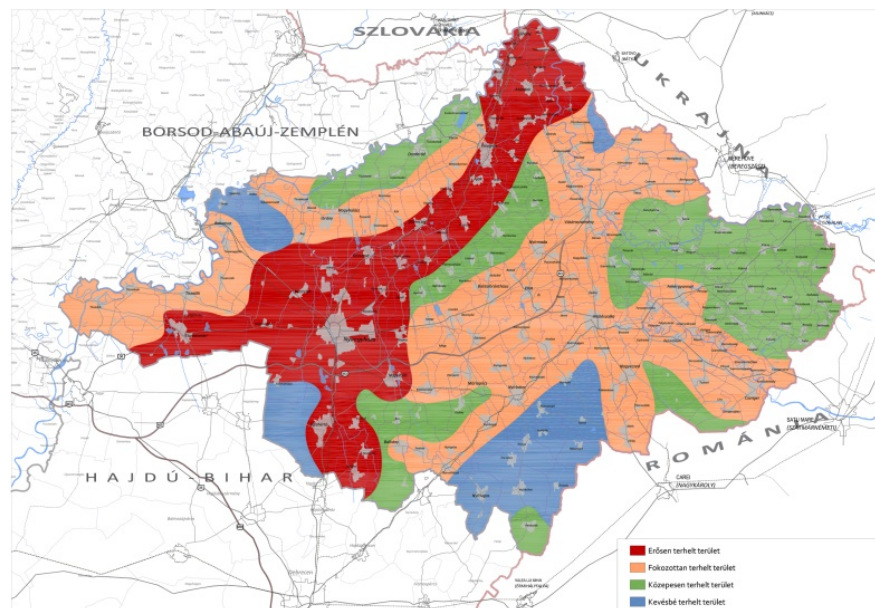
06

A tájat terhelő tényezők közül kiemelkednek az elmúlt évszázadok és évtizedek vízrendezései és a sűrű településhálózati rendszer, Nyíregyháza megyeszékhely és a környező bokortanyák rendszere, illetve a Debrecen – Nyíregyháza – Záhony gazdasági tengely. Az M3-as autópálya ez idáig a 41. sz. főútig épült ki, jelentősen javítva a megye elérhetőségét, gazdaságfejlesztő hatása azonban eddig elsősorban Nyíregyháza vonzáskörzetében jelentkezett. A belvízi veszélyeztetettség a természeti adottságokkal ellentétes tájhasználati formák előtérbe helyezésével vált tájterhelő tényezővé.

111. ábra: Szabolcs-Szatmár-Bereg megyét érő tájterhelések rétegei

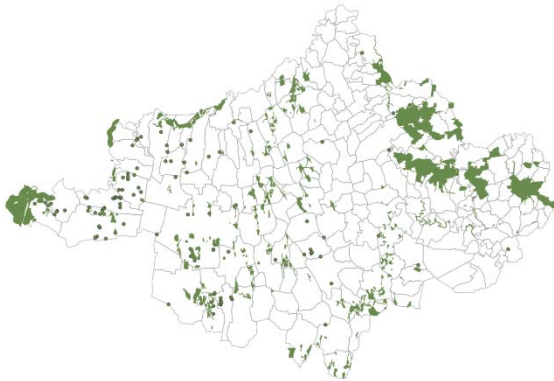
Az elemzés során nagyobb súlyt kaptak a hulladéklerakók, a vonalas létesítmények közül a nagyobb hatást gyakorló hálózati elemek, valamint a sérülés esetén súlyos károkat okozó szénhidrogén szállító vezetékek, illetve a fejlődési tengelyeken fekvő települési térségek. Összesen 4 kategóriába soroltuk az egyes területeket: erősen terhelt (piros), fokozottan terhelt (narancs), közepesen terhelt (zöld), kevésbé terhelt (kék).

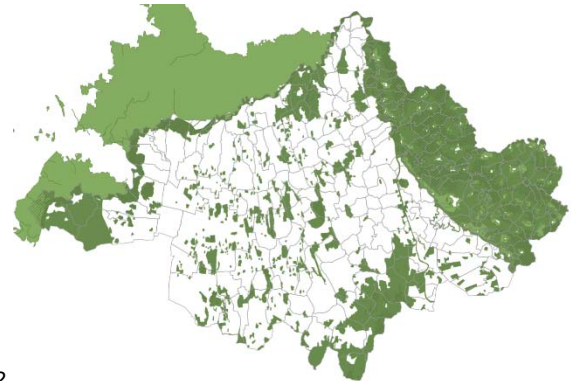
112. ábra: Területek terheltségének megoszlása

A megye tájérzékenysége meghatározása során az alábbi tényezőket vettük figyelembe:

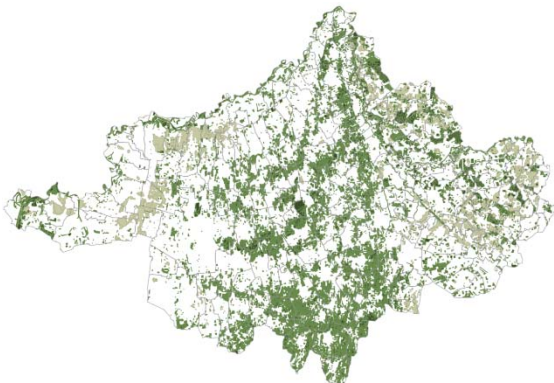
- 01 Országos védelem alatt álló területek (ex-lege védett terület, természeti emlék, tájvédelmi körzet, természetvédelmi terület),
- 02 Egyéb természetvédelmi oltalmak (országos ökológiai hálózat, Natura 2000 terület, MTÉT),
- 03 Erdők övezete és kiváló, illetve jó termőhelyi adottságú termőterületek (erdő, szántó),
- 04 vízminőségvédelem és vízgazdálkodás (felszíni és felszín alatti vízminőségvédelmi terület, nagyvízi meder területe, VTT tározó, 10 millió m³-nél kisebb tározási lehetőség),
- 05 Örökségi értékek (tanyás települések, világörökség várományos területekkel érintett települések, tájképvédelmi terület).

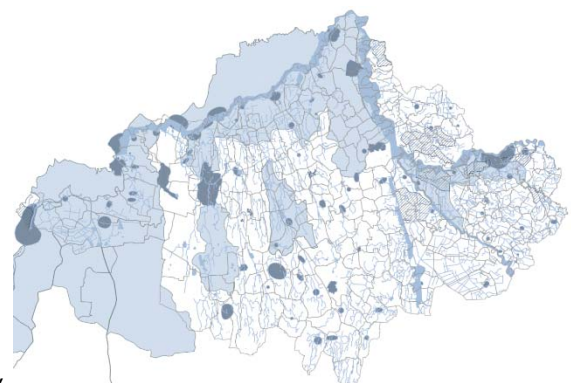
01

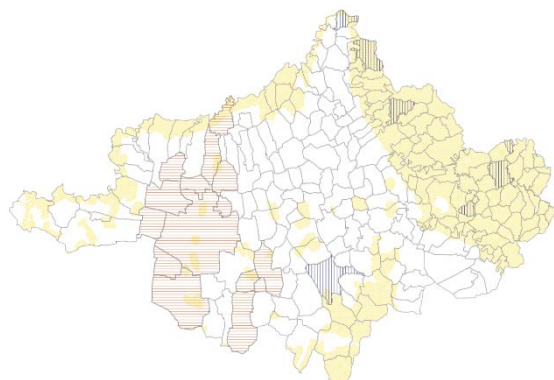
02

03

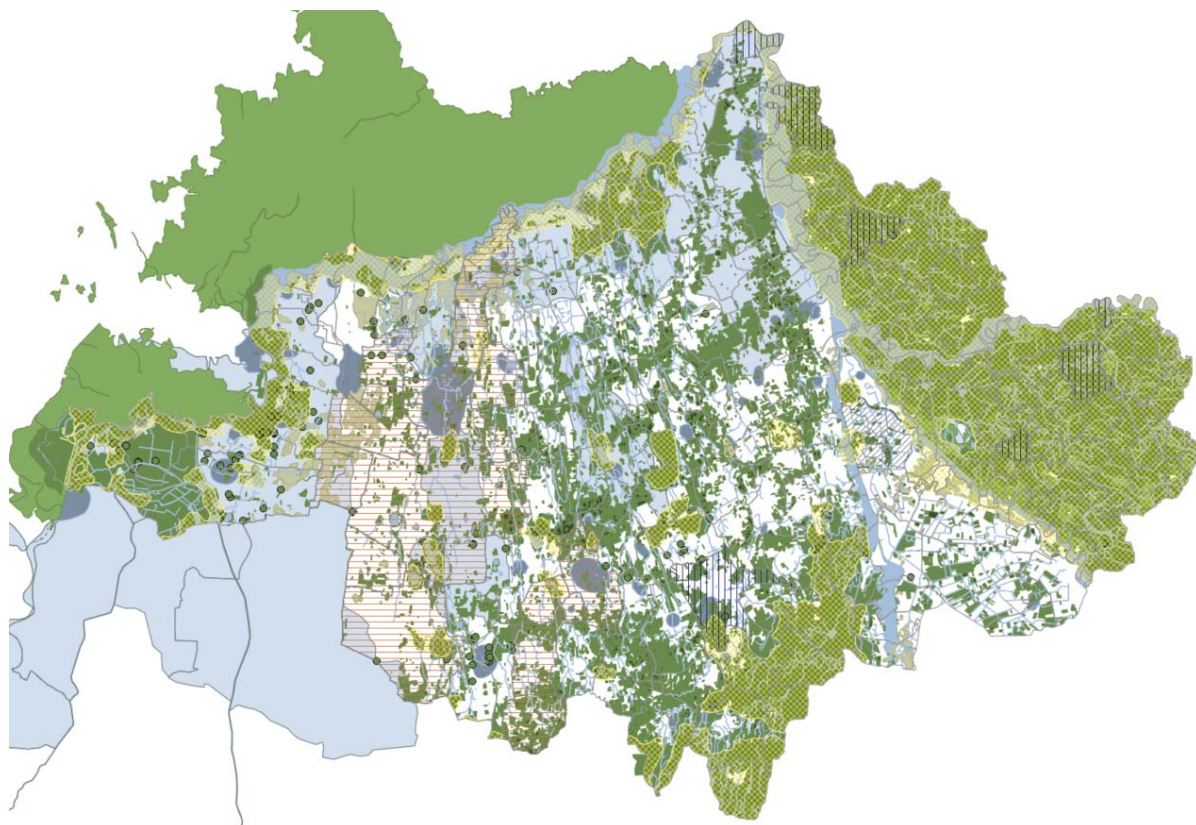

04

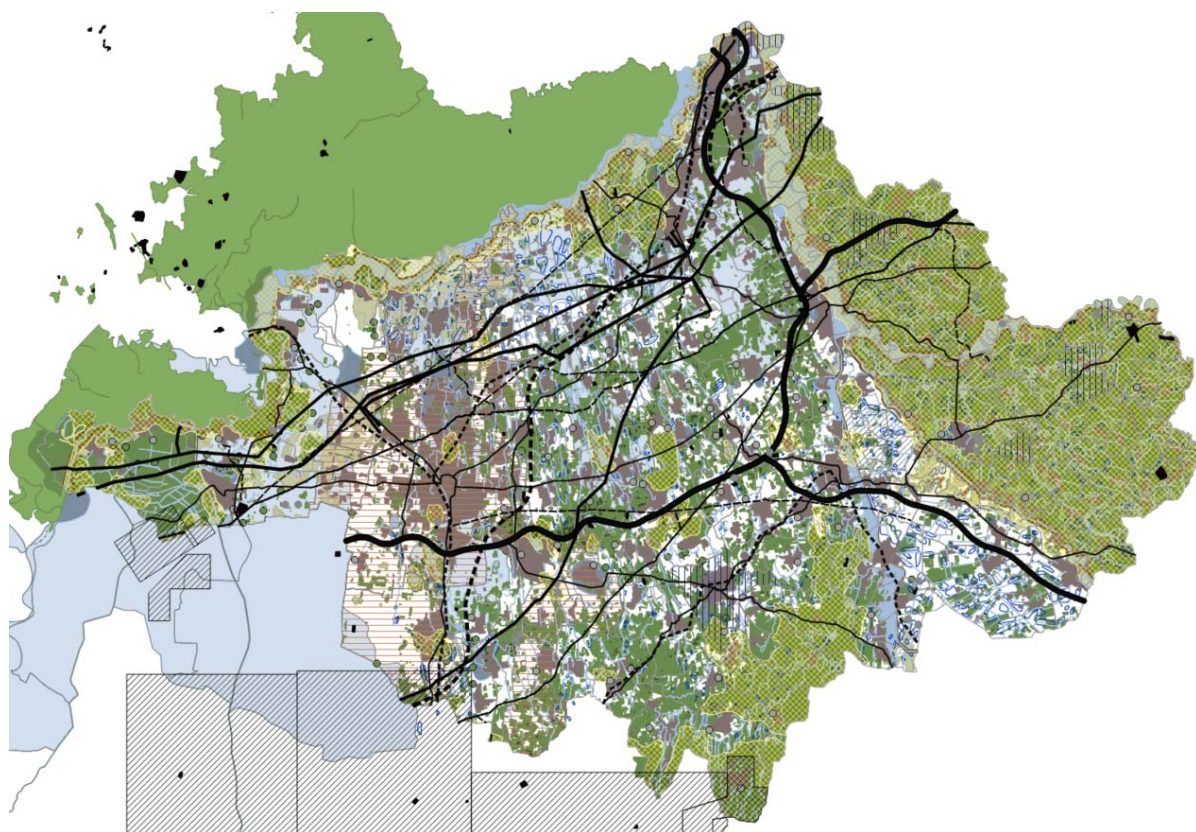

05

A tájérzékenységet erőteljesen befolyásolja, hogy a megye területe a Tisza mentén nagy kiterjedésű természeti értékekben gazdag. A mozaikos szerkezetű Nyírségi homokhat fragmentumokban ugyancsak számos védendő érték hordozója. A megyében a vízminőség-védelmi, vízgazdálkodási szempontok is kiemelkedő jelentőségűek.

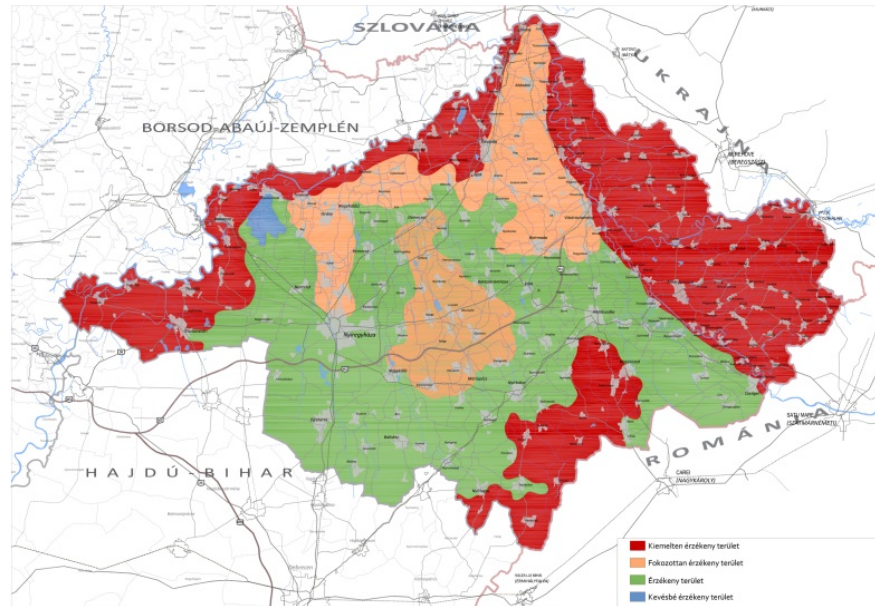

113. ábra: Szabolcs-Szatmár-Bereg megye tájérzékenységét befolyásoló tényezők rétegei

114. ábra: A tájterhelés és a tájérzékenység összevetése

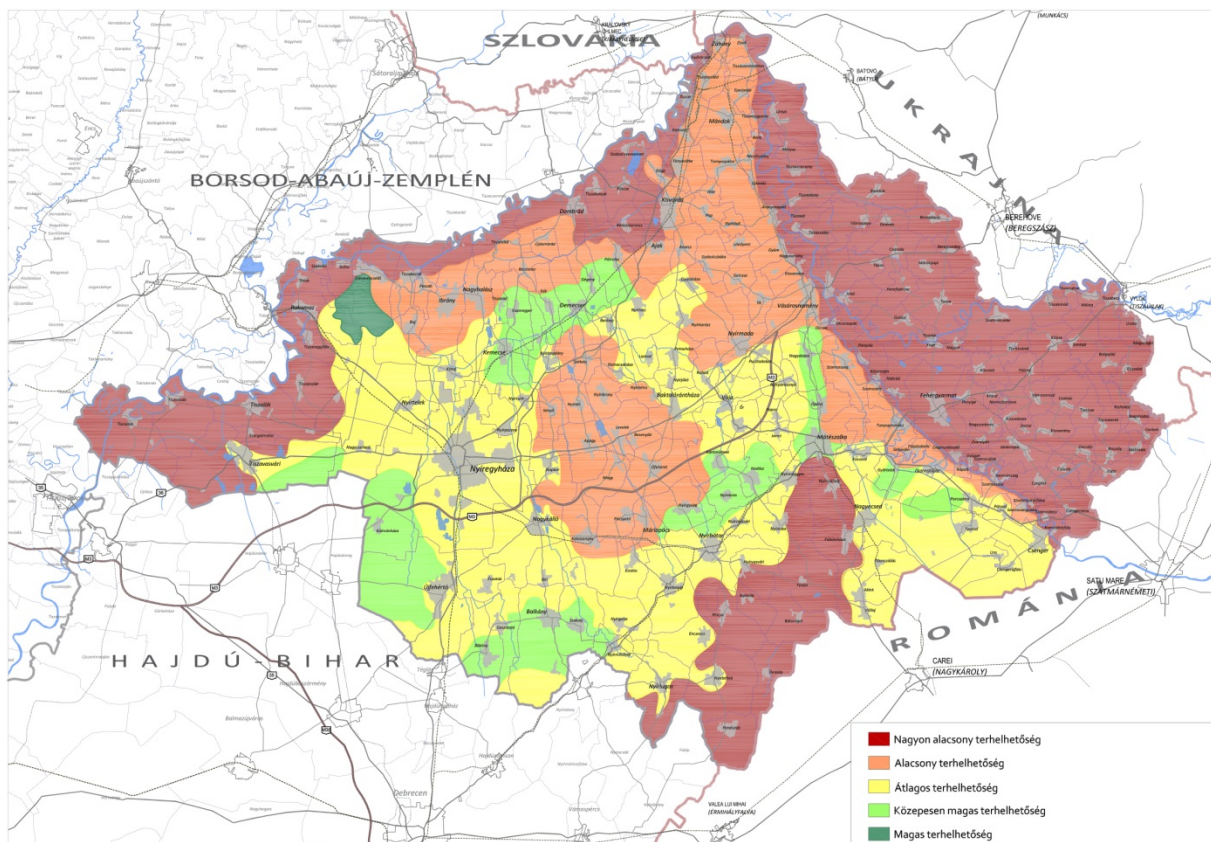
Az elemzés során nagyobb súlyt kaptak a természetvédelmi és vízminőség-védelmi tényezők, illetve a vizsgált tényezők rétegzettsége. Kisebb súlyt az erdők területe és az örökségi értékek kaptak. Összesen 4 kategóriába soroltuk az egyes területeket: kiemelten érzékeny (piros), fokozottan érzékeny (narancs), érzékeny (zöld), kevésbé érzékeny (kék).

115. ábra: Területek érzékenységének megoszlása

Az elemzés eredményeképpen a kevésbé érzékeny kategória csak egy kis területre volt megállapítható.

Szabolcs-Szatmár-Bereg megye tájai terheltségének és érzékenységének összetetéséből 5 kategóriából álló skálát állapítottunk meg: nagyon alacsony terhelhetőség, alacsony terhelhetőség, átlagos terhelhetőség, közepesen magas terhelhetőség, magas terhelhetőség. A tájérzékenység kategóriájából érzékeny kategóriába sorolt területeken az antropogén terheltségtől függően plusz egy kategória bevezetése volt indokolt, differenciálva az átlagos és a közepesen magas terhelhetőségű területeket.

116. ábra: A megye tájainak terhelhetősége

10. A TERÜLETRENDEZÉSI TERV TERÜLETI HATÁSVIZSGÁLATÁNAK MEGKEZDÉSE

A hatásvizsgálat a területrendezési terv készítésének előrehaladtával, a terv céljainak meghatározását, illetve a szerkezeti terv kidolgozását követően, illetve azzal részben párhuzamosan fog az alábbi tartalommal elkészülni.

A területrendezési tervek megalapozását szolgáló területi (környezeti, társadalmi és gazdasági) hatásvizsgálat tartalmi követelményei

- I. A területi (környezeti, társadalmi és gazdasági) hatásvizsgálat kidolgozásának ismertetése.
- II. A területi terv (a továbbiakban: terv) céljainak ismertetése.
- III. A terv célrendszerében foglaltak hatásai, különös tekintettel a környezeti, gazdasági, társadalmi fenntarthatóság szempontjaira.
- IV. A szerkezeti terv módosításával összefüggő környezeti, társadalmi és gazdasági hatások:
  1. A területfelhasználási kategóriák lehatárolásainak változásai okozta környezeti, társadalmi és gazdasági hatások:
    - 1.1. Környezeti szempontból, különös tekintettel
      - a) természetre,
      - b) tájra,
      - c) termőföldre és talajra,
      - d) vízre,
      - e) épített környezeti és a kulturális örökségi értékekre,
      - f) világörökségi értékekre,
      - g) honvédelemre,
      - h) ásványvagyonra,
      - i) hulladékgazdálkodásra,
      - j) természeti és ember által előidézett kockázatokra;
    - 1.2. Társadalmi szempontból, különös tekintettel a településrendszerre;
    - 1.3. Gazdasági szempontból, különös tekintettel
      - a) mezőgazdaságra,
      - b) erdőgazdálkodásra,
      - c) vízgazdálkodásra,
      - d) energetikára,
      - e) közlekedésre.
  2. A műszaki infrastruktúra elemeinek változásai okozta környezeti, társadalmi és gazdasági hatások (mint az 1.1., 1.2. és 1.3. pont).
- V. A térségi övezetek módosításával összefüggő környezeti, társadalmi és gazdasági hatások (mint az 1.1., 1.2. és 1.3. pont).
- VI. Összegzés: a terv jelentősebb hatásainak ismertetése, a feltárt konfliktusok értékelése.
- VII. A feltárt konfliktusok feloldására, a káros hatások ellentételezésére vonatkozó javaslatok és egyéb intézkedések meghatározása.
- VIII. Javaslat olyan környezeti, társadalmi és gazdasági szempontú előírásokra, feltételekre, amelyeket a terv által befolyásolt más terveknél figyelembe kell venni.

11. AZ EGYES TERVEK, ILLETVE PROGRAMOK KÖRNYEZETI VIZSGÁLATÁRÓL SZÓLÓ KORMÁNYRENDELET SZERINTI KÖRNYEZETI ÉRTÉKELÉS TEMATIKÁJÁNAK MEGHATÁROZÁSA, AZ ÉRTÉKELÉS MEGKEZDÉSE

Az egyes tervek, illetve programok környezeti vizsgálatáról szóló 2/2005. (I. 11.) Kormányrendelet 8. § (2) bekezdése alapján a területrendezési terv tartalmi követelményeiről, valamint illeszkedésük, kidolgozásuk, egyeztetésük, elfogadásuk és közzétételük részletes szabályairól szóló 218/2009. (X. 6.) Kormányrendelet figyelembe vételével összeállítottuk Szabolcs-Szatmár-Bereg megye területrendezési tervének módosítása, javaslattevő fázisa környezeti értékelésének tematikáját.

A környezeti értékelés során csak a megyei tervezés kompetenciájába tartozó változások kerülnek értékelésre. A megyei területrendezési terv módosítása során a tervbe be kell építeni az Magyarország és egyes kiemelt térségeinek területrendezési tervéről szóló 2018. évi CXXXIX. törvény (továbbiakban: MoTrT) szerinti országos jelentőségű műszaki infrastruktúra-hálózat elemeit és egyedi építményeket, valamint adatszolgáltatás alapján és a hatályos MoTrT-vel összhangban ki kell jelölni az országos és térségi övezeteket. Így a vizsgálat során **általános szempont**, hogy csak azok a változások kerülnek értékelésre, melyeket a megyei területrendezési terv az országos jelentőségű elemeken felül jelölhet ki, azaz kompetenciája van (pl. térségi jelentőségű szerkezeti elemek változásai, egyedileg meghatározott övezetek javaslata).

1. A környezeti értékelés kidolgozási folyamatának ismertetése

1.1. Előzmények

1.2. Tematika

1.3. A területrendezési terv és a környezeti értékelés kapcsolódása

A javaslattevő fázisban elkészített területrendezési terv környezeti értékelése az egyeztetést követően kiegészül azzal, hogy a beérkezett vélemények hogyan érvényesülnek a terv véglegesítése során.

1.4. A területrendezési terv és környezeti értékelés egyeztetése során kapott vélemények hatása a terv alakulására

A területrendezési terv és a környezeti értékelés véleményeztetése után a véleményeket a területrendezési terv és a környezeti értékelés szempontjai szerint is értékelni kell, és a vélemények alapján kell a tervet és a környezeti értékelést véglegesíteni, illetve jóváhagyásra előkészíteni.

1.5. A környezet védelméért felelős szervek és az érintett nyilvánosság bevonása a tervezési folyamatba, a környezeti értékelés készítésébe

A környezeti értékelés ugyan azt a nyilvánosságot kapja, mint a területrendezési terv. A megye honlapján hozzáférhető lesz és meghatározott határidőn belül bárki véleményezheti.

1.6. A környezeti értékelés készítéséhez felhasznált adatok forrása.

A környezeti értékeléshez meghatározott forrás a MoTrT, OTK, hatályos megyei területrendezési terv, megyei fejlesztési koncepció, ágazati adatszolgáltatások, jogszabályok.

2. A terv kidolgozásakor vizsgált változatok rövid ismertetése

2.1. A terv céljainak, tartalmának összefoglaló ismertetése

A terv céljainak a területrendezéssel összefüggő magasabb szintű jogszabályokkal kell összhangban lennie. A terv tartalmát a MoTrT határozza meg.

2.2. A terv összefüggése más releváns tervekkel, programokkal (MoTrT, megyei területfejlesztési koncepció, Térségi Vízyűjtő-gazdálkodási Terv, Megyei Klímastratégia)

2.3. A változatok közötti választás indokai,

- A terv környezetvédelmi szempontból jelentős változásai a hatályos területi tervhez képest;

- A változatok közötti választás indoka, alátámasztása

Az Ország Szerkezeti Terve (MoTrT) szerinti megyei térszerkezet és a terv szerint javasolt térszerkezet összehasonlító értékelése.

A hatályos megyei területrendezési terv szerinti térszerkezet és a terv szerint javasolt térszerkezet összehasonlító értékelése.

3. A terv környezeti hatásainak feltárása

3.1. A terv új javaslatának összevetése a jelentősebb környezet- és természetvédelmi célokkal (pl. Nemzeti Környezetvédelmi Program, Nemzeti Természetvédelmi Alapterv, II. Nemzeti Éghajlat-változási Stratégia, Országos Vízyűjtő-gazdálkodási Terv)

3.2. A terv új javaslatának (különösen a térségi jelentőségű elemek és az egyedileg meghatározott övezetek) hatása a környezeti elemekre, természeti erőforrásokra közvetlen módon:

- a föld védelmére,
- a levegő védelmére,
- a vizek védelmére,
- a hulladékgyűjtő-gazdálkodásra,
- a tájra,
- az épített környezetre,
- a kulturális örökség védelmére,
- az élővilágra – a biológiai sokféleségre,
- a NATURA 2000 területekre és fajokra,
- klímára,
- emberi egészségi állapotra, társadalmi-gazdasági helyzetre, életminőségre.

Közvetett módon hatást kiváltó tényezők:

- új környezeti konfliktusok, problémák megjelenése, meglévők felerősödése,
- környezettudatos, környezetbarát magatartás, életmód lehetőségei, feltételei gyengítése vagy korlátozása,
- a helyi adottságoknak megfelelő optimális térszerkezettől, terület felhasználási módtól való eltérés fenntartása vagy létrehozása,
- olyan helyi társadalmi-kulturális, gazdasági-gazdálkodási hagyományok gyengítése, amelyek a táj eltartó képességéhez alkalmazkodtak,
- a természeti erőforrások megújulásának korlátozása,
- nem helyi természeti erőforrások jelentős mértékű használata vagy a helyi természeti erőforrások túlnyomóan más területen való hasznosítása;

4. A terv, illetve program megvalósítása következtében várhatóan fellépő környezetre káros hatások elkerülése, csökkentése vagy ellentételezése, illetve a tervben szereplő intézkedések környezeti hatékonyságának értékelése.

5. A terv hatása a terv által befolyásolt más tervekre.

A terv, hatással lehet a megyei fejlesztési programokra, a kistérségi fejlesztési programokra, településfejlesztési koncepciókra, településrendezési tervekre, megyei ágazati fejlesztési programokra.

6. A tervben szereplő javaslatok monitorozási lehetőségére vonatkozó javaslat.

A monitorozás meghatározóan a településrendezési terveken keresztül történhet.

7. A terv környezeti hatásainak összefoglaló értékelése.

12. MELLÉKLETEK

1. MELLÉKLET: **A KISTÁJAK FŐBB JELLEMZŐI MAGYARORSZÁG KISTÁJAINAK KATASZTERE (2010) ALAPJÁN**
2. MELLÉKLET: **NATURA 2000 TERÜLETEK**
3. MELLÉKLET: **HELYI VÉDETT TERMÉSZETVÉDELMI TERÜLETEK ÉS TERMÉSZETI ÉRTÉKEK**
4. MELLÉKLET: **MŰEMLÉKEK**
5. MELLÉKLET: **RÉGÉSZETI LELŐHELYEK**
6. MELLÉKLET: **ÁSVÁNYI NYERSANYAG ELŐFORDULÁSOK SZABOLCS-SZATMÁR-BEREG MEGYÉBEN**

1. MELLÉKLET: A KISTÁJAK FŐBB JELLEMZŐI MAGYARORSZÁG KISTÁJAINAK KATASZTERE (2010) ALAPJÁN

Kistájak	Tengerszint-feletti magasság (m)	Tájtípológiai adottság	Évi napsütéses órák száma/ csapadék (mm)/ Uralkodó szélirány	Fontosabb vízfolyások	Fontosabb állóvizek	Talaj (kisebb kiterjedés)	Természetes növénytakaró (potenciális társulások)
Felső-Tiszavidék							
Beregi-sík	104-236	Jórészt árvízről mentesített alacsony ártéri síkság	1800 óra/ 610-630mm/ É-i (DK-i, DNY-i)	Tisza, Szipa-csatorna, Csaronda, Dédai-Mic- csatorna Szamos és Kraszna torkolata	Állóvizei tiszai holtágak; 15 meandertó, együttes felszínük 154 ha, a legnagyobb Tiszaadony melletti: 24 ha	Réti talajok, réti öntés talajok, fiatal nyers öntéstalajok, (kovárványos barna erdőtalaj)	Puhafás ligeterdők, tölgy-kőris-szil ligeterdők, alföldi gyertyános-tölgyesek, égeres láperdők, nádasok, magasságos társulások, mocsárrétek, mocsarak, tőzegmohás lápok
Szatmári-sík	108-123	Alacsonyár-téri síkság,	1850 óra/ 590-660 mm/ É-i (D-i, DK-i)	Tisza, Batár, Túr, Túr-főcsatorna, Szamos, Kraszna, hajdani Ecsedi-láp területén Keleti-övcatorna, Lápi-csatorna, Északi-csatorna	6 holtág (73 ha, legnagyobb: Szamossályi Holt-Szamos: 48 ha); 6 tározó (728 ha)	Fiatal nyers öntéstalajok, mocsári erdők talajai, réti talajok, réti öntéstalajok, (lápos réti talajok, síkláp talajok)	Füzesek, fűz-nyár és egyes ligeterdők, gyertyános-tölgyesek, tölgy-kőris-szil ligeterdők, égeres láperdők, magasságos társulások, mocsárrétek, ecsetpázsitos rétek
Bodroγκöz	94- 152	alacsony ártéri szintű tökéletes síkság	1800 óra/ 550-600 mm/ É-i, ÉNy-i, D-i	Tisza, Berecki-főcsatorna, Tiszakarádi főcsatorna, Törökéri-főcsatorna, Ricsei-főcsatorna	SZSZB megye területén nem jellemző	Réti talajok, fiatal nyers öntéstalajok, réti talajok, réti öntéstalajok (lecsapolt és telkesített síkláp talajok, barna földek, barna erdőtalajok)	puhafás ligeterdők, tölgy-kőris-szil ligeterdők, kőris-mérgáséger láperdő, gyertyános tölgyesek, zárt kocsányos tölgyesek, vízi társulások

Kistájak	Tengerszint-feletti magasság (m)	Tájtípológiai adottság	Évi napsütéses órák száma/ csapadék (mm)/ Uralkodó szélirány	Fontosabb vízfolyások	Fontosabb állóvizek	Talaj (kisebb kiterjedés)	Természetes növénytakaró (potenciális társulások)
Rétköz	94-127	alacsony ártéri szintű tökéletes síkság	1820 óra/ 550-590 mm/ É-i (Dny-i)	Tisza, Belfő-csatorna, Nagyhalász-Pátrohai-csatorna	Sűrű csatornahálózat	Lechapolt és telkesített síkláp talajok, réti öntés talajok, réti talajok (fiatal nyers öntéstalajok, barna erdőtalaj, réti csernozjom)	Síllapok, rétek, mocsarak, tölgyerdők üde gyepek, mocsári nyílt társulások,
Nyírség							
Közép-Nyírség	95-163	félig kötött futóhomokkal, löszel és löszös homokkal fedett hordalékkúp síkság, mely É felé lejt, a kistáj déli részén futóhomok-felzínek jellemzők	É: 1850-1900, D: 1950 óra/ változatos csapadékeloszlás: 530-580 mm/ ÉK-i (DNY-i, É-i)	Lónyai-csatorna, Belfő-csatorna, Nagyhalász-Pátrohai-csatorna Kállai-főfolyás, Máriapócsi főfolyás	12 természetes jellegű tó (273 ha), legnagyobb az újfehértói Nagyvadas -124 ha 15 tározó- halastó (összesen 1500 ha, leveleki, érpataki, nagyréti, Sóstói-fürdő)	kovárványos barna erdőtalajok, réti talajok, futóhomo-kok, (humuszos homoktalajok, réti csernozjomok)	gyertyános kocsányos tölgyesek, pusztai tölgyesek, homokpuszta-gyepek, homoki láperdők, lápi jellegű mocsárrétek
Északkelet-Nyírség	99-173	Túlnyomóan kötött homokos hordalékkúp-síkság	É: 1800, D: 1900 óra / É: 630-680 mm D: 570 -580 mm/ Főleg É-i (DNY-i, DK-i)	Kraszna, Tisza, Lónyai-csatorna, Vajai főfolyás	Kevés és kisméretű állóvizek (négy kis természetes tó (5 ha), két tározó (Rohod, Vaja - 127ha)	kovárványos barna erdőtalajok, futóhomokok, barnaföldek, réti talajok, (réti csernozjom, humuszos homoktalaj)	pusztai tölgyesek, gyertyános kocsányos tölgyesek, homokpuszta-gyepek, homoki legelők, láp- és mocsárrétek

Kistájak	Tengerszint-feletti magasság (m)	Tájtípológiai adottság	Évi napsütéses órák száma/ csapadék (mm)/ Uralkodó szélirány	Fontosabb vízfolyások	Fontosabb állóvizek	Talaj (kisebb kiterjedés)	Természetes növénytakaró (potenciális társulások)
Délkelet-Nyírség	117-183	buckás, futóhokos hordalékkúp-síkság	1900-1930 óra/ 570-590 mm/ É-i, ÉK-i, DK-i	Meggyes-Csahoji-főfolyás, Bódva-patak, Károlyi folyás	Egyetlen állóvize a teremi víztároló tó (40 ha)	Futóhomokok, kovárványos barna erdőtalajok, humuszos homoktalajok, réti öntéstalajok, (réti talajok, lápos réti talajok)	Fűz- és nyírlápok, égerlápok, tölgy-kőriszil ligeterdők, pusztai tölgyesek, gyöngyvirágos tölgyesek, homokpusztagyepék, nyílt homoki gyepek
Dél-Nyírség	97 0-180	szélhordta homokkal fedett homokos hordalékkúp-síkság	2000 óra/ K: 590 mm fölött ÉNy: 550mm/ ÉK-i (É-i, D-i)	Konyári-Kálló, Derecskei-Kálló, Kondoros, Tóció, I. sz.főfolyás, I. sz. mellékfolyás	SZSZB megye területén nem jellemző	Futóhomokok, humuszos homokok, réti talajok, (kovárványos barna erdőtalaj, lápos réti talajok)	pusztai tölgyesek, gyöngyvirágos tölgyesek, homokpuszta-gyepék, buckaközi láp- és mocsárrétek,
Löszös-Nyírség	98-136	Lösszel fedett, hordalékkúp-síkság	É: 1850 óra, D: 1930 óra körüli/ 600 mm / É-i, ÉK-i, DNY-i	egyik legvíztelenebb kistáj, Lónyai-csatorna, IX. főfolyás	Természetes tavak (121 ha, legnagyobb: Kálmánháza: 47 ha)	alföldi mészlepedékes csernozjom, kovárványos barna erdőtalaj, (réti talaj, humuszos homoktalaj, réti csernozjom)	gyöngyvirágos tölgyesek, pusztai tölgyesek, tölgy-kőriszil ligeterdők, sziki gyepek, sziki mocsarak, száraz sztyeprétek

Kistáják	Tengerszint-feletti magasság (m)	Tájtípológiai adottság	Évi napsütéses órák száma/ csapadék (mm)/ Uralkodó szélirány	Fontosabb vízfolyások	Fontosabb állóvizek	Talaj (kisebb kiterjedés)	Természetes növénytakaró (potenciális társulások)
Hajdúság							
Hajdúhát	93-161 m	Löszös homokkal takart enyhén buckás hordalékkúp-síkság	1850 óra/ 560-580 mm/ ÉK-i, É-i, DNy-i	Tisza, Keleti-főcsatorna	állóvizeinek száma csekély, legnagyobb a Fehér-szik tó (48 ha)	alföldi mészlepedékes csernozjom, mélyben sós réti csernoz-jomok (réti csernoz-jomok, réti szolonye-cek, kovárványos barna erdőtalajok)	lősztölgyesek, pusztai cserjés, löszpuszta, szikések, üde rétek és mocsarak
Közép-Tiszavidék							
Taktaköz	93-115 m	ártéri szintű egykori hordalékkúp síkság	1840 óra/ 540-580 mm/ ÉK-i, D-i és DNy-i	Tisza	SZSZB területén holtágak (legnagyobb Nagy-Morotva, Tiszadob)	réti talajok, fiatal, nyers öntéstalajok, mészlepedékes csernozjomok, réti szolonyecek, (barnaföldek, szolonyeces réti talajok, réti öntéstalajok)	puhafás ligeterdők, kőris-szil ligeterdők, homoki és tatárjuharos tölgyesek, szikes mocsarak, szikes puszták, nádasok
Hortobágy	87-110 m	jellemzően ártéri szintű tökéletes síkság	1900 óra/ 550-570 mm/ ÉK-i és DNy-i	Keleti- és Nyugati főcsatorna, Hortobágy	tiszavasvári halastavak	Réti szolonyecek, sztyepesedő réti szolonyecek, réti talajok, (mélyben sós, v. mélyben szolonyeces réti csernozjom)	Pusztai tölgyesek, foltokban sziki tölgyesek, nyílt sztyepi szikések, szolonyec szikes puszták

2. MELLÉKLET: NATURA 2000 TERÜLETEK***A megye területére eső különleges madárvédelmi területek:***

Bodrogzug - Kopasz-hegy – Taktaköz	(HUBN10001)	Bükk Nemzeti Park Igazgatóság (BNPI)
Kesznyéten	(HUBN10005)	Bükk Nemzeti Park Igazgatóság (BNPI)
Felső-Tisza	(HUHN10008)	Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság (HNPI)
Szatmár-Bereg	(HUHN10001)	Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság (HNPI)

A megye területére eső különleges természetmegőrzési területek:

Piricsei Júlia-liget	(HUHN20039)	HNPI	Daru-rét	(HUHN20124)	HNPI
Apagy Albert-tó	(HUHN20040)	HNPI	Kraszna-menti rétek	(HUHN20127)	HNPI
Apagy Falu-rét	(HUHN20041)	HNPI	Nyírbogdányi-rét	(HUHN20129)	HNPI
Bátorligeti láp	(HUHN20037)	HNPI	Orosi gyepek	(HUHN20131)	HNPI
Paszabi kubikgyödrök	(HUHN20043)	HNPI	Balkányi Libegős	(HUHN20133)	HNPI
Csikós-lapos	(HUHN20067)	HNPI	Tunyogmatolcsi-Holt-Szamos	(HUHN20159)	HNPI
Kisvárdai gyepek	(HUHN20113)	HNPI	Göggő-Szenke	(HUHN20160)	HNPI
Vajai-tó	(HUHN20120)	HNPI			

A megye területére eső kiemelt jelentőségű különleges természetmegőrzési területek:

Kesznyéteni Sajó-öböl	(HUBN20069)	BNPI	Napkori-legelő	(HUHN20042)	HNPI
Baktai-erdő	(HUHN20063)	HNPI	Nyíregyházi lőtér	(HUHN20060)	HNPI
Bátorligeti Nagy-legelő	(HUHN20036)	HNPI	Nyírgyulaji Kis-rét	(HUHN20125)	HNPI
Bika-rét	(HUHN20059)	HNPI	Nyírmihálydi-legelő	(HUHN20071)	HNPI
Biri Nagy-rét	(HUHN21163)	HNPI	Nyírség-peremi égeresek	(HUHN20128)	HNPI
Bökönyi Közös-legelő	(HUHN20072)	HNPI	Nyírturai-legelő	(HUHN20065)	HNPI
Csaholc-Garbolc	(HUHN20054)	HNPI	Ófehértói lőtér	(HUHN20062)	HNPI
Eret-hegy	(HUHN20051)	HNPI	Önbölyi-erdő és Fényi erdő	(HUHN20035)	HNPI
Felső-Tisza	(HUHN20001)	HNPI	Rohodi-legelő	(HUHN20064)	HNPI
Gelénes-Beregdaróc	(HUHN20046)	HNPI	Rozsály-Csengersima	(HUHN20055)	HNPI
Grófi-erdő	(HUHN20057)	HNPI	Sóstói-erdő	(HUHN20109)	HNPI
Jánki-erdő	(HUHN20056)	HNPI	Szentpéterszeg-Hencidai gyepek	(HUHN20007)	HNPI
Kállósemjéni Csordalegelő	(HUHN20134)	HNPI	Tarpa-Tákos	(HUHN20048)	HNPI
Kaszonyi-hegy – Dédai-erdő	(HUHN20045)	HNPI	Teremi-erdő	(HUHN20058)	HNPI
Kömörő-Fülesd	(HUHN20050)	HNPI	Tiszalóki szikések	(HUHN20114)	HNPI
Liget-legelő	(HUHN21164)	HNPI	Tiszavasvári szikések	(HUHN20116)	HNPI
Lónya-Tiszaszalka	(HUHN20049)	HNPI	Újfehértói gyepek	(HUHN20106)	HNPI
Magosligeti-erdő és gyepek	(HUHN20053)	HNPI	Újtanyai lápok	(HUHN20038)	HNPI
Nagy-Vadas	(HUHN20107)	HNPI	Vámosatya-Csaroda	(HUHN20047)	HNPI

3. MELLÉKLET: HELYI VÉDETT TERMÉSZETVÉDELMI TERÜLETEK ÉS TERMÉSZETI ÉRTÉKEK

Törzskönyvi szám	NÉV	Védettségi kategória	Nyilvántartott védettség státusza (Agrárminisztérium)	Település
14/13/TT/81	Czóbel-kúria kastélyparkja	természetvédelmi terület	Védett	Anarcs
14/8/TT/77	Kastélypark	természetvédelmi terület	Védett	Baktalórántháza
14/21/TE/88	Balkányi-mamutfenyő	természeti emlék	Védett	Balkány
14/34/TT/94	Barabási Jászai kastélypark	természetvédelmi terület	Védett	Barabás
14/39/TT/00	Bátorligeti-Nyomás	természetvédelmi terület	Védett	Bátorliget
14/9/TT/77	Gyermekotthon parkja	természetvédelmi terület	Védett	Berkesz
14/17/TT/81	Kastélypark	természetvédelmi terület	Védett	Eperjeske
14/23/TE/89	Keleti Platánfa	természeti emlék	Védett	Fehérgyarmat
14/37/TE/98	Gégényi református templom kertje fái (1 gesztenye, 2 hárs, 1 fenyő)	természeti emlék	Védett	Gégény
14/80/TT/12	Kállósemjéni Honcsokos	természetvédelmi terület	Védett	Kállósemjén
14/5/TT/77	Kállay kastélypark	természetvédelmi terület	Védett	Kállósemjén
14/6/TT/77	Gyulaházy kastélypark	természetvédelmi terület	Védett	Kállósemjén
14/82/TT/12	Kállósemjéni Kereszttó	természetvédelmi terület	Védett	Kállósemjén
14/81/TT/12	Kállósemjéni Fűveskert	természetvédelmi terület	Védett	Kállósemjén
14/7/TT/77	Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Önkormányzat Ápoló-Gondozó Otthon parkja	természetvédelmi terület	Védett	Kisléta
14/83/TT/07	Magyi természetvédelmi terület (belterület)	természetvédelmi terület	Védett	Magy
14/84/TT/07	Magyi természetvédelmi terület (külsőterület)	természetvédelmi terület	Védett	Magy
14/14/TT/81	Mándoki kastélypark	természetvédelmi terület	Védett	Mándok
14/35/TT/97	Milotai-bányató	természetvédelmi terület	Védett	Milota
14/36/TT/97	Milotai Váriszeg	természetvédelmi terület	Védett	Milota
14/61/TT/07	Nagykállói-Ludastópark	természetvédelmi terület	Védett	Nagykálló
14/44/TT/01	Nagyszekeresi Gőgő-csatorna	természetvédelmi terület	Védett	Nagyszekeres
14/73/TE/98	Nyíregyházai-jegenyefák (2 db)	természeti emlék	Védett	Nyíregyháza
14/72/TE/98	Nyíregyházai japánakác fasor (Szent István út)	természeti emlék	Védett	Nyíregyháza
14/65/TE/98	Nyíregyházai-júdasfa	természeti emlék	Védett	Nyíregyháza
14/29/TE/98	Fák, fasorok, cserjék, illetve azok termőhelye	természeti emlék	Védett	Nyíregyháza
14/26/TT/92	Nyíregyházai Igrice-mocsár	természetvédelmi terület	Védett	Nyíregyháza
14/63/TT/09	Nyíregyházai Oláh-rét	természetvédelmi terület	Védett	Nyíregyháza
14/30/TT/98	Nyíregyházi Főiskola "Tuzson János" Botanikus Kertje	természetvédelmi terület	Védett	Nyíregyháza
14/78/TE/98	Nyíregyházai-mamutfenyő	természeti emlék	Védett	Nyíregyháza
14/30/TT/98	Nyíregyházi Főiskola	természetvédelmi terület	Védett	Nyíregyháza

	"Tuzson János" Botanikus Kertje			
14/75/TE/98	Nyíregyházai-fehérenyár	természeti emlék	Védett	Nyíregyháza
14/76/TE/98	Nyíregyházai-császárfa fasor a Főiskola mellett (13 db)	természeti emlék	Védett	Nyíregyháza
14/66/TE/98	Nyíregyházai-jegenyenyár	természeti emlék	Védett	Nyíregyháza
14/77/TE/98	Nyíregyházai japánakác fasor (Dózsa Gy. út), (73 db)	természeti emlék	Védett	Nyíregyháza
14/67/TE/98	Nyíregyházai kocsányos tölgy	természeti emlék	Védett	Nyíregyháza
14/19/TE/86	Nyíregyházi tiszafák	természeti emlék	Védett	Nyíregyháza
14/69/TE/98	Nyíregyházai-platán (Polgármesteri Hivatal)	természeti emlék	Védett	Nyíregyháza
14/79/TE/98	Nyíregyháza, Nyíregyháza László és István utca közötti sportpályán álló fehérenyár	természeti emlék	Védett	Nyíregyháza
14/33/TE/98	Vasvári Pál utcai platán fasor (50 egyed)	természeti emlék	Védett	Nyíregyháza
14/31/TE/98	Nádor utcai törökmogyoró fasor (17 egyed)	természeti emlék	Védett	Nyíregyháza
14/32/TE/98	Árok utcai japánakác fasor (85 egyed)	természeti emlék	Védett	Nyíregyháza
14/68/TE/98	Bethlen utcai császárfák (3 egyed)	természeti emlék	Védett	Nyíregyháza
14/71/TE/98	Nyíregyházai-fügék (4 db)	természeti emlék	Védett	Nyíregyháza
14/74/TE/98	Nyíregyházai platán fasor (Kiss E. u.)	természeti emlék	Védett	Nyíregyháza
14/70/TE/98	Állomás téri császárfák (2 egyed)	természeti emlék	Védett	Nyíregyháza
14/18/TE/86	Nyíregyházai-páfrányfenyő	természeti emlék	Védett	Nyíregyháza
14/64/TE/98	Nyíregyházai-csörgőfa	természeti emlék	Védett	Nyíregyháza
14/46/TE/04	Porcsalma, Batthyány utcai platán	természeti emlék	Védett	Porcsalma
14/48/TE/04	Porcsalmi kocsányos tölgy (Egyházi temető kertje)	természeti emlék	Védett	Porcsalma
14/47/TE/04	Porcsalma, Szabadság téri platán	természeti emlék	Védett	Porcsalma
14/11/TE/81	Szabolcsbákai öreg hársfa	természeti emlék	Védett	Szabolcsbáka
14/38/TT/98	Tiszadai Holt-Tisza	természetvédelmi terület	Védett	Tiszadada
14/10/TT/77	Ilku Pál Gyermekváros parkja	természetvédelmi terület	Védett	Tiszadob
14/4/TT/77	Desseffy kastélypark	természetvédelmi terület	Védett	Tiszavasvári
14/42/TT/00	Tuzséri Ragoznya-rét	természetvédelmi terület	Védett	Tuzsér
14/41/TE/00	Tuzsér, Petőfi téri fehérenyár facsoport	természeti emlék	Védett	Tuzsér
14/40/TE/00	Tuzséri kocsányos tölgy (Kossuth u.)	természeti emlék	Védett	Tuzsér
14/2/TT/77	Vajai Vay-várkert	természetvédelmi terület	Védett	Vaja
14/22/TE/89	Vásárosnamény-Vitkai platánfasor	természeti emlék	Védett	Vásárosnamény

4. MELLÉKLET: MŰEMLÉKEK

<u>Védett értékek összesen</u>	356 db
„EGYHÁZI” – eredet szerinti besorolás, függetlenül a jelenlegi használatától (pl. iskolaként működtetett régi rendház) Összesen:	213 db
„GYÜLEKEZETI ÉPÜLET”	
Görög katolikus templom: Aranyosapáti, Buj, Csegöld, Fábiánháza, Jánkmajtis, Kállósején, Levelek, Máriapócs (2), Nagykálló (2), Nyírbétek, Nyírcsászári, Nyírderzs, Nyíregyháza, Nyírgyulaj, Nyírkársz, Nyírtass, Ópályi, Timár, Tiszavasvári, Tornyospálca	22 db
Római katolikus kápolna: Nyírtelek, Nyírvasvári	2 db
Római katolikus templom: Ajak, Aranyosapáti, Baktalórántháza, Csenger, Fehérgyarmat, Fényeslitke, Gávavencsellő, Jánkmajtis, Kemece, Kisvárd, Levelek, Mándok, Máriapócs, Mátészalka, Nagykálló, Napkor, Nyírbátor, Nyírbétek, Nyíregyháza (2), Nyírkársz, Nyírtass, Ófehértó, Papos, Paszab, Pócspetri, Rakamaz, Szatmárcseke, Tiszavasvári, Vállaj, Vásárosnamény, Zajt	32 db
Református templom: Ajak, Anarcs, Apagy, Baktalórántháza, Balkány, Barabás, Benk, Beregdaróc, Beregsurány, Botpalád, Buj, Cégénydányád, Csaroda, Császló, Csenger, Csengersima (2), Csengerújfalú Damó, Demecser, Encsencs, Fábiánháza, Fehérgyarmat, Fényeslitke, Gacsály, Gulács, Győrtelek, Gyulaháza, Gyűgye, Hermánszeg, Hetefejércse (2), Hodász, Ibrány, Ilk, Jámi, Kék, Kékcse, Kemece, Kisar, Kisléta, Kispalád, Kiszekeres, Komoró, Kótaj, Kölcse, Kömörő, Laskod, Lónya, Mándok, Márokpapi, Mátészalka, Méhtelek, Milota, Nagyar, Nagyhalász, Nagykálló, Nagyszekeres, Nagyvarsány, Nemesborzova, Nyírbátor, Nyírbogát, Nyírbogdány, Nyíregyháza (2), Nyírgyulaj, Nyírbrony, Nyírkáta, Nyírmada, Nyírmegyes, Nyírmihálydi, Nyírpazony, Nyírtass, Nyírtét, Nyírtura, Ópályi, Ökörtőfűlpös (2), Ór, Pap, Pátroha, Petneháza, Piricse, Porcsalma, Ramocsaháza, Rápolc, Rohod, Sényő, Sonkád, Szabolcs, Szabolcsveresmart, Szakoly (templortorony), Szamosangyalos, Szamosbecs, Szamosbálya, Szamostatárfalva, Szamosújlak, Szamoszeg, Székely, Tákos, Tarpa, Tiszabездé, Tiszacséce, Tiszadob, Tiszakóród, Tiszamogyorós, Tiszamagyfalú, Tiszaszentmárton, Tiszavasvári, Tivadar, Tornyospálca, Tunyogmatolcs (Matolcs, Tunyog), Túrístvándi, Túricse, Tuzsér, Tyukod, Újfehértó, Uszka, Vaja, Vámosatya, Vámosoroszi, Vásárosnamény, Záhony, Zsurk	125 db
Evangélikus templom: Nyíregyháza	1 db
Ortodox zsinagóga: Nyíregyháza	1 db
Ortodox kápolna: Nyíregyháza	1 db
Zsinagóga: Kisvárd, Mátészalka	2 db
Unitárius templom: Kocsord	1 db
Gyülekezeti épület összesen:	187 db
„EGYÉB EGYHÁZI ÉPÜLET”	
Római katolikus plébánia: Nagykálló, Pócspetri	2 db
Református parókia: Tiszavasvári	1 db
Volt minorita rendház: Nyírbátor	1 db
Református lelkészlak: Ökörtőfűlpös	1 db
Egyéb egyházi épület összesen:	5 db
„MŰALKOTÁS”	
Kálvária, kálváriakápolna: Vállaj	1 db
Nepomuki Szent János: Fényeslitke	1 db
Szentháromság: Nyírtelek	1 db
Fa harangláb, harangtorony: Csaroda (ref.), Gemzse (ref.), Kiszekeres (ref.), Lónya (ref.), Márokpapi (ref.), Nagykálló (ref.), Nyírbátor (ref.), Nyírmihálydi (ref.), Piricse (ref.), Szabolcsbáka (ref.), Szamostatárfalva, Tiszacséce (ref.), Vámosatya (ref.), Zsurk (ref.)	14 db
Sírkő, síremlék: Lónya, Nagyszekeres, Nyíregyháza	3 db
Műalkotás összesen:	20 db
„ROM, TEMETŐ”	
Református temető: Szatmárcseke	1 db
Rom, temető összesen:	1 db

„NÉPI ÉPÍTÉSZETI EMLÉK”	
Lakóház (porta, cseléd-, csőszház): Csaroda (4), Fábriánháza, Gacsály, Gelénes, Gulács (2), Jánd, Kispalád, Nagykálló, Nagyszekeres, Szatmárcseke, Tákos, Tarpa (20), Tiszabездéd, Tiszadob, Vaja, Vállaj, Vámosoroszi, Vásárosnamény, Zajta	42 db
Csárda: Tiszadob	1 db
Történeti belterület: Tarpa	1 db
Népi összesen:	44 db
„KÖZINTÉZMÉNY, VÁROSI ÉPÜLETEK”	
Hatóság, bíróság, börtön: Mátészalka, Nagykálló (3), Nyíregyháza (3)	7 db
Történeti belterület: Tarpa	1 db
Kulturális intézmény (könyvtár, színház, múzeum, palota): Kisvárda, Mátészalka, Nyíregyháza (3)	5 db
Szálló: Nyíregyháza (4)	4 db
Polgári lakóépült, bérház: Nyíregyháza (9),	9 db
Iskola, óvoda, tanoda: Nagykálló, Nyíregyháza (3)	4 db
Fürdő épület: Nyíregyháza	1 db
Szülőház: Tiszabercel, Tiszacsécse	2 db
Pénzügyi intézmény: Nyíregyháza (Takarékpálota)	1 db
Közintézmény, városi épületek összesen:	34 db
„KASTÉLY, KÚRIA”	
Kastély: Aranyosapáti, Baktalórántháza, Balkány, Beregsurány (2), Berkesz, Gávancselló, Jánkmajtis, Mándok, Magyar, Nagydobos, Nyíribrony, Szamosangyalos, Székely, Tiszadada, Tiszadob (2), Tiszavasvári, Tuzsér, Vaja, Vásárosnamény	21 db
Kúria: Anarcs (2), Cégénydányád, Csenger, Demecser, Eperjeske, Géberjén, Győrtelek, Hodász, Kallósemjén, Kisnamény, Komlódtótfalu, Kótaj, Magyar, Nagyhalász, Nyírbogát, Nyírkércs, Nyírmada, Pátyod, Ramocsaháza, Szabolcs, Vásárosnamény	22 db
Kastély, kúria összesen:	43 db
„IPAR, MEZŐGAZDASÁG, KÖZLEKEDÉS, MŰTÁRGY”	
Szárazmalom, vízimalom: Tarpa, Túristvándi	2 db
Szeszgyár: Kemece	1 db
Vasútállomás: Nyíregyháza	1 db
Víztorony: Demecser, Nyíregyháza	2 db
Tanya: Nyíregyháza (2)	2 db
Magtár, kamra: Fülesd, Sonkád, Tiszadob, Túristvándi	4 db
Szivattyúház, szivattyútelep: Nagyecsed, Paszab	2 db
Csűr: Kispalád	1 db
Fűrészüzem: Tiszakóród	1 db
Ipar, mezőgazdaság, közlekedés, műtárgy összesen:	16 db
„KÖZTÉRIMŰALKOTÁS”	
Népművészeti alkotás: Nyíregyháza	1 db
Háborús emlékmű: Nyíregyháza	1 db
Köztéri műalkotás összesen:	2 db
„VÁR, VÁRROM, FÖLDVÁR”	
Vár, várrészlet: Nyírbátor	1 db
Várrom: Kisvárda, Vámosatya	2 db
Földvár: Szabolcs	1 db
Vár, várrom, földvár összesen:	4 db

5. MELLÉKLET: RÉGÉSZETI LELŐHELYEK

Település	db szám	Település	db szám	Település	db szám
Kiemelten védett		Csengersima	24	Kisar	7
Balsa	1	Csengerújfalu	12	Kishódos	3
Besztrec	2	Darnó	4	Kisléta	8
Fényeslitke	1	Demecser	35	Kisnamény	2
Ibrány	1	Dombrád	21	Kispalád	5
Kisvárd	1	Döge	17	Kisvárd	35
Nyíregyháza	3	Encsencs	4	Kisvarsány	22
Nyírkársz	1	Eperjeske	2	Kisszekeres	6
Pócspetri	2	Érpatak	21	Kocsord	16
Szabolcs	2	Fábiánháza	5	Komlódtótfalu	14
Tiborszállás	1	Fehérgyarmat	9	Komoró	13
Tiszadob	2	Fényeslitke	27	Kótaj	37
Tiszaszentmárton	1	Fülesd	1	Kölcse	10
Fokozottan védett		Fülpösdaróc	8	Kömörő	3
Panyola	1	Gacsály	7	Laskod	4
Szakmai		Garbolc	13	Levelek	7
Ajak	22	Gávavencsellő	34	Lövőpetri	6
Anarcs	9	Géberjén	5	Magy	12
Apagy	22	Gégény	12	Mánd	5
Aranyosapáti	13	Gelénes	6	Mándok	14
Baktalórántháza	13	Gemzse	4	Máriapócs	15
Balkány	26	Geszteréd	18	Márokpapi	12
Balsa	9	Gulács	5	Mátészalka	19
Barabás	21	Győröcske	1	Mátyus	2
Bátorliget	5	Győrtelek	6	Méhtekek	5
Benk	3	Gyulaháza	6	Mérk	6
Beregdaróc	11	Gyügye	2	Mezőladány	4
Beregsurány	11	Gyüre	15	Milota	15
Berkesz	8	Hermánszeg	2	Nábrád	2
Besenyőd	5	Hetefejércse	9	Nagyar	12
Besztrec	15	Hodász	12	Nagycserkesz	9
Biri	4	Ibrány	58	Nagydobos	10
Botpalád	1	Ilk	2	Nagyecsed	24
Bököny	17	Jánkmajtis	12	Nagyhalász	39
Buj	25	Jármi	9	Nagykálló	53
Cégénydányád	5	Jéke	6	Nagyszekeres	1
Csaholc	2	Kállósemjén	24	Nagyvarsány	5
Csaroda	9	Kálmánháza	37	Napkor	27
Császló	44	Kántorjánosi	31	Nemesborzova	6
Csegöld	4	Kék	19	Nyírbátor	32
Csenger	23	Kékcse	18	Nyírbétek	3
		Kemecse	37	Nyírbogát	4
		Kérsemjén	4	Nyírbogdány	26

6. MELLÉKLET: ÁSVÁNYI NYERSANYAG ELŐFORDULÁSOK SZABOLCS-SZATMÁR-BEREG MEGYÉBEN

<i>Ásványi nyersanyag előfordulás megnevezése</i>	<i>Kódja</i>	<i>Érintett település</i>	<i>Érintett telek (hrsz)</i>	<i>Bányatelek/célkitermelőhely</i>
Fábiánháza I. - homok	1453	Fábiánháza	058/1	B
Fábiánháza - lápföld Keskeny rókatanya medli	1612	Fábiánháza	nincs adat	
Jármi I. - homok	1453	Jármi	018/2; 021/4-021/40; 020	B
Kántorjánosi I. - agyag-homok	1453 1419	Kántorjánosi	0313	B
Kántorjánosi II. -homok	1453	Kántorjánosi	0190/16	B
Kántorjánosi III. -homok	1453	Kántorjánosi	0277/3, 0277/8	
Kocsord – Lápföld Homokalj	1612	Kocsord	nincs adat	
Mérk – Lápföld szerű javítóanyag	1612	Mérk	0198	
Mérk – Lápföld" lápföld	1612	Mérk	0198	
Nagydobos I. -homok	1453	Nagydobos	351/9, 1001/2	
Nagydobos II. - homok	1453	Nagydobos	0109/20	B
Nagyecsed – Lápföld	1612	Nagyecsed	0511, 075, 0120/1	
Nyírcsaholy – Lápföld Fancsaló	1612	Nyírcsaholy	nincs adat	
Ópályi I. - homok	1453	Ópályi	03/30	
Őr - homok	1453	Őr	057/14,15,16,17,19	C
Tiborszállás – Lápföld	1612	Tiborszállás	0195,0177,0212	
Tiborszállás – Lápföldszerű javítóanyag	1612	Tiborszállás	0195,0177,0212	
Tiborszállás I. – Agyag	1419	Tiborszállás	0210/18	B
Vaja I. - homok	1453	Vaja	0121/22	B
Vaja II. –homok és agyag	1453, 1419	Vaja	2533-2634	B
Vaja III. -homok	1453	Vaja	030/62	
Vállaj – Lápföld	1612	Vállaj	0209, 0198	
Balkány – Lápföld	1612	Balkány	0173,0177,0226,0228/2	
Balkány – Lápímész	1613	Balkány	0173,0177,0226,0228/2	
Biri – Lápímész	1613	Biri	0230	
Biri – Lápföldszerű javítóanyag	1612	Biri	0263/3	
Érpatak – Lápímész	1613	Érpatak	0172	
Érpatak I. – Homok	1453	Érpatak	0106/1	B
Nagykálló I. – Homok	1453	Nagykálló	3915, 3942, 3944	B
Máriapócs I. – Homok	1453	Máriapócs	085/5-6	B
Buj – Érett tőzeg	1611	Buj	nincs adat	
Besztrec – Lápföldszerű javítóanyag	1612	Besztrec	031	
Kemecse – Lápföld" lápföld	1613	Kemecse	0191	
Kemecse – Lápímész	1613	Kemecse	0191	
Kék – Lápföld	1612	Kék	027	
Kék – Lápföldszerű javítóanyag	1612	Kék	063	
Székely I. – Homok	1453	Székely	036/4	
Tiszarád – Lápföldszerű javítóanyag	1612	Tiszarád	065, 068/3	
Vasmegyer – Lápföldszerű javítóanyag	1612	Vasmegyer	038/1,037	

<i>Ásványi nyersanyag előfordulás megnevezése</i>	<i>Kódja</i>	<i>Érintett település</i>	<i>Érintett telek (hrsz)</i>	<i>Bányatelek/ célkitermelőhely</i>
Ajak – Érett tőzeg	1611	Ajak	nincs adat	
Anarcs I. – Homok	1453	Anarcs	074, 075, 076/1, 076/4	B
Anarcs II. – Homok	1453	Anarcs	044/2	B
Kékcse I. – Homok	1453	Kékcse	089/17; 091/2; 091/4; 091/6; 091/12-16; 091/18-25; 090	B
Kékcse – Láp föld	1612	Kékcse	nincs adat	
Kisvárdai – Láp föld Darusziget	1612	Kisvárdai	nincs adat	
Kisvárdai – Érett tőzeg Darusziget	1611	Kisvárdai	nincs adat	
Kisvárdai – Láp föld	1612	Kisvárdai	03/1, 05/5-6, Ajak 0108-0111	
Kisvárdai – Tőzeg	1611	Kisvárdai	03/1, 05/5, Ajak 0108-0111. h	
Rétközberencs – Érett tőzeg	1611	Rétközberencs	014/1	
Rétközberencs – Láp föld	1612	Rétközberencs	014/1	
Rétközberencs – Lápimész	1613	Rétközberencs	014/1	
Nyírkércs - Láp föld Kopocs	1612	Nyírkércs	nincs adat	
Nyírkércs - Láp föld Darurét I.sz.	1612	Nyírkércs	nincs adat	
Nyírkércs - Láp föld Hegyek alja	1612	Nyírkércs	nincs adat	
Magy I. – Homok” homok	1453	Magy I.	Magy 091/7, 091/8, 091/9	B
Baktalórántháza I. – Homok	1453	Baktalórántháza	Baktalórántháza 0126/1	B
Baktalórántháza II. – Homok	1453	Baktalórántháza	Baktalórántháza 0111/2, 0111/3, 0131	
Fehérgyarmat I. – Agyag	1419	Fehérgyarmat	Fehérgyarmat 010/3-4, 0102/1-2, 0104/2, 0105, 0107/1-2, 0108, 0109/1-2, 0112/2-3, 2240/1	
Fehérgyarmat – Homok Füzes	1453	Fehérgyarmat	nincs adat	
Fehérgyarmat – Agyag Füzes	1419	Fehérgyarmat	nincs adat	
Fehérgyarmat – Agyag Déli területek	1419	Fehérgyarmat	nincs adat	
Fehérgyarmat – Agyag Északi területek	1419	Fehérgyarmat	nincs adat	
Fehérgyarmat – Homok Északi területek	1453	Fehérgyarmat	nincs adat	
Rozsály I. – Átmeneti törmelékeny nyersanyagok	1472	Rozsály	nincs adat	
Szatmárcseke – Palaj tiszpart	1460	Szatmárcseke	nincs adat	
Tiszabecs I. – homok, kavics	1453, 1460	Tiszabecs	Tiszabecs 096-0100, 0102, 0106- 0114	B
Tiszabecs II. - homok, kavics, vegyes kevert nyersanyagok	1453, 1460, 2312	Tiszabecs	Tiszabecs 092/3; 092/4; 092/5; 092/6; 092/7; 092/8; 092/9	B
Tizsakóród I – homok, kavics	1453, 1460	Tizsakóród	Tizsakóród 010/3, 010/20-27, Tizsacséce 060	B
Tizsakóród II. - homok, vegyes, kevert nyersanyagok	1453, 2312	Tizsakóród	Tizsakóród 0115/50, 51	B
Tizsakóród III. - homok, vegyes, kevert nyersanyagok	1453, 2312	Tizsakóród	Tizsakóród 0115/36, 84, 87, 90, 93	B
Uszka I. – kavics	1460	Uszka	Uszka 06, 07/1, 07/2, 07/4, 07/5, 07/6, 07/7, 07/8, 07/9, 07/10, 07/11, 07/13, 07/14, 07/15, 07/16, 07/17,	B

<i>Ásványi nyersanyag előfordulás megnevezése</i>	<i>Kódja</i>	<i>Érintett település</i>	<i>Érintett telek (hrsz)</i>	<i>Bányatelek/célkitermelőhely</i>
			07/18, 08, 09/2, 09/3, 09/4, 09/5, 09/6, 017, 018/6, 018/7, 018/8, 105, 106	
Tarpa I – Dácit Nagyhegy	1120, 1460	Tarpa	Tarpa (régi 12, 726/c hrsz.) majd 2850/1, 2857-2863, 2871	
Sényő - Láp föld	1612	Sényő	0167	
Sényő – Lápímész	1613	Sényő	0167	
Barabás I. - riolit (Szadok)	1110, 1460	Barabás	Barabás (0691, 0695, 0700, 0701, 0702, 0703, 0704, 0706, 0707, 0723/1	
Gyüre I - homok	1453	Gyüre	Gyüre 050/3	
Tiszadob I. – agyag, homok	1453, 1419	Tiszadob	Tiszadob 044/7, 24-25	
Tiszaeszlár I. - homok	1453	Tiszaeszlár	0427/2, 0428/10, 0428/11	
Tiszaeszlár II. - homok	1453	Tiszaeszlár	0405/38, 0405/39	B
Tiszalök I. - homok	1453	Tiszalök	0265/1, 0266, 0267, 0268/1	B
Tiszavasvári I. – agyag	1419	Tiszavasvári	0194/4-7, 0198, 0201/5-15, 0273/1, 3-4	B
Tiszavasvári II. – homok	1453	Tiszavasvári	0237, 0243/6	
Tiszavasvári III. – agyag, homok	1453, 1419	Tiszavasvári	0238/20	
Pócspetri I. – homok	1453	Pócspetri	0189	B
Pócspetri – Láp földszerű javítóanyag	1612	Pócspetri	I-II., IX, 0274/3, 0236, 0240, 036	
Napkor I. – homok	1453	Pócspetri	Pócspetri 0189	B
Nyíregyháza – Láp föld	1612	Nyíregyháza	Oros 02275	
Nyíregyháza – Lápímész	1613	Nyíregyháza	Oros 02275	
Nyíregyháza II. – homok	1453	Nyíregyháza	Nyíregyháza 01166/7, 01169, 01177/25-32, 34-40 hrsz. (01177/25-32, 34-40 összevonva és megosztva 01177/94, 96	
Nyíregyháza III. – homok	1453	Nyíregyháza	Nyíregyháza 02278/3	B
Nyíregyháza IV. – homok	1453	Nyíregyháza	Nyíregyháza 02354/4-5, 02356/3, 6	
Nyíregyháza V. – homok	1453	Nyíregyháza	Nyíregyháza 0661/6	B
Nyíregyháza VI.	1453	Nyíregyháza	Nyíregyháza 01139/4, 01139/6, 01166/7, 01140	B
Nyírpazony I. – homok	1453	Nyírpazony	036/12-18	
Nyírmada I. – homok	1453	Nyírmada	079/11, 079/12	
Nyírmada II. – homok	1453	Nyírmada	0235, 0236, 0237/2	B
Újfehértó I. – homok és agyag	1453, 1419	Újfehértó	0296/11; 0296/12; 0296/13; 0296/14; 0296/15; 0296/16	B
Vásárosnamény I. – homok	1453	Vásárosnamény	0555/1; 0555/2; 0557/8-14; 0557/30; 0563/26-33; 0565/25-52; 0556; 0558; 0564	B
Vásárosnamény I. – homok	1453	Vásárosnamény	Mándok 02/8	B
Penészlek II. – szénhidrogén	2120	Penészlek	nincs adat	B
Tiszavasvári IV. – szénhidrogén	2130	Tiszavasvári	nincs adat	B
Hajdúnánás V. – szénhidrogén	2120	Hajdúnánás	nincs adat	B

A kiemelt sorok esetében az ásványi nyersanyag-vagyon területe a hiányos adatok miatt nem beazonosítható